

Innkalling til møte i Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

28.08.2024 kl. 12:30

Møterom 448 (JUSII)

Innkalles:

Halvard Haukeland Fredriksen (leder) (a)
Synne Sæther Mæhle (nestleder) (a)
Erling Johannes Husabø (a)
Guri Lindblad (b)
Mari Anne Franklin (c) – fast vara for Maria Møller
Thomas Helgeland (d)
Elida Øyjord Rødne (d)

Sekretær: Anne Grethe Nielsen

Kontakt: studieutvalget.jurfa@uib.no

ePhorte saksnummer: 2024/236

Sak 43/24	Godkjenning av innkalling og dagsorden
	Innkalling
	Dagsorden
Sak 44/24	Orienteringssaker
1	Protokoll fra SU 27.05.2024. Godkjent på sirkulasjon 29.05.2024.
2	Fullmaktsvedtak: <ul style="list-style-type: none">a) Litteraturrendring JUS397 Forskerlinjeb) Fullmaktsvedtak litteratur JUS231 Obligasjonsrettc) Pensumopprettelse JUS2500 og JUS3500d) Litteraturrendring JUS346 Rettergange) Dekning av reiseutgifter for eksterne forelesere - JUS221 Rettsstatenf) Ny hovedlitteratur for JUS251-2-A Grunnleggende arbeidsrett og JUS251-2-B Arbeidsrett fordypningg) Kurs i Legal English – JUS221 Rettsstatenh) Overgangsordning JUS136 Obligasjonsrett og JUS231 Obligasjonsretti) Oppdatering av studieplan for MAJUR – nytt 5. studieårj) Endring av hovedlitteratur JUS231 Obligasjonsrett
	<i>Fullmaktsvedtakene fås ved henvendelse til studieutvalget.jurfa@uib.no</i>
3	Pensumopprettelse JUS2500 og JUS3500 (EU and EEA Institutional Law and Policymaking)
4	Dekning av reiseutgifter for eksterne forelesere - JUS221 Rettsstaten
5	Midler til avholdelse av kurs i Legal English – JUS221 Rettsstaten
6	Orientering om revidert kvalitetssystem for utdanning ved UiB
7	Orientering om møte i arbeidslivspanelet V-24
Sak 45/24	Saker til drøftelse/høring/uttalelse
1	Emneevaluering JUS100 EXFAC – Innføring i juridisk metode
SU uttaler	
2	Emneevaluering JUS212 Avtalerett

SU uttaler	
3	Emneevaluering JUS211 Familie- og arverett
SU uttaler	
4	Emneevaluering JUS265-2-A Planrett
SU uttaler	
5	Emneevaluering JUS242 Rettergang
SU uttaler	
6	Kunstig intelligens: Endring i læringsutbyttebeskrivelse, utfyllende regner og veiledninger
SU uttaler	SU oppfordrer fakultetsstyret til å vedta de foreslåtte endringene i pkt. 1-6 i saksnotatet
7	Veiledning til studentene om anbefalt bruk av kunstig intelligens ved læring og undervisning
SU uttaler	SU oppfordrer fakultetsstyret til å vedta «Veiledning til studentene om anbefalt bruk av kunstig intelligens ved læring og undervisning». Studieutvalget får fullmakt til å vedta senere endringer i veiledningen.
8	Veiledning for emneansvarlige og andre undervisere om muligheter og utfordringer knyttet til KI-verktøy i forbindelse med undervisning og prøving
SU uttaler	SU oppfordrer fakultetsstyret til å vedta «Veiledning til emneansvarlige og andre undervisere om KI i forbindelse med undervisning og vurdering». Studieutvalget får fullmakt til å vedta senere endringer i veiledningen.
9	Informasjonsskriv til sensorer ved Det juridiske fakultet, UiB: Bruk av KI-verktøy i arbeider som leveres for godkjenning eller sensur.
SU uttaler	SU oppfordrer fakultetsstyret til å vedta «Informasjonsskriv til sensorer om bruk av KI-verktøy». Studieutvalget får fullmakt til å vedta senere endringer i dokumentet.
10	Samlesak - endringer i utfyllende regler
SU uttaler	Studieutvalget oppfordrer fakultetsstyret til å vedta de foreslåtte endringene i Utfyllende regler ved Det juridiske fakultet.
	Emnebeskrivelser oppdateres i tråd med de vedtatte endringene.

Vedtaksaker

Sak 46/24	Endring i emnebeskrivelsen for JUS 325 Rettshjelp
Vedtaksforslag	Siste setning under «Vurderingsformer» i emnebeskrivelsen for JUS325 Rettshjelp endres til følgende: Rapporten underlegges sensur ved Det juridiske fakultet, og <i>sensureres av emneansvarlig og daglig leder i Jussformidlingen.</i>
Sak 47/24	Søknad om frikjøp fra undervisningsplikt – fordypningsemne «kommersielle tvister»
Vedtaksforslag	De emneansvarlige på fordypningsemnet «kommersielle tvister» innvilges 50 undervisningstimer til videre utvikling av emnet.
Sak 48/24	Undervisning i JUS2311 International Climate Law – Bachelor og JUS3511 International Climate Law – Master V-25
Vedtaksforslag	JUS2311 International Climate Law – Bachelor og JUS3511 International Climate Law – Master blir ikke tilbudt i vårsemesteret 2025.
Sak 49/24	Endring i opptaksreglement
Vedtaksforslag	§ 4 andre ledd I opptaksreglement for opptak til toårig mastergrad i rettsvitenskap endres til: Det kreves C i snitt i alle emner som inngår i opptaksgrunnlaget. Innføringsemner (EXPHIL og EXFAC Juridisk forprøve eller tilsvarende) <u>og</u>

karakterer fra utveksling regnes ikke med. Det samme gjelder andre emner med karakteren B/IB fra og med våren 2020.

Eventuelt

Halvard Haukeland Fredriksen
Leder

Anne Grethe Nielsen
Sekretær

Neste møte: 16.10.2024, kl. 12:30 i møterom 546.

Orienteringssak:

Til Halvard Haukeland Fredriksen

Fra administrasjonen/ANNNI

Dato: 31.05.2024

Fullmaktsvedtak:

Søknad pensumopprettelse – JUS2500 og JUS3500

Valgemnene JUS2500 (Bachelor) og JUS3500 (Master) *EU and EEA Institutional Law and Policymaking* går for første gang høsten 2024. Det søkes herved om opprettelse av følgende pensum for de to kursene:

Felles for begge kursene:

Cini, Michelle & Nieves Pérez-Solórzano Borragán (eds) *European Union Politics* (7th ed 2022, Oxford University Press)

- Chapters 1-16

Craig & De Burca, *EU Law - Text, Cases and Materials* (7th ed. 2020, Oxford University Press)

- Chapter 4, 5, 6 (sections 1-7 only), 8, 9 and 10 (except section 3)

Isaksen, Rydelski & Zatschler, *European Free Trade Association (EFTA) and European Economic Area (EEA)*, (3rd ed. 2024, Kluwer)

- Part II, except Chapter 2 § 2; Chapter 3 §§ 3, 4, 5, 8 and 9; Chapter 5 § 1 II A-D; and Chapters 6-8.

I tillegg skal studentene som tar JUS3500 (masternivå) lese:

C. Barnard, "Reciprocity, Homogeneity and Loyal Cooperation: Dealing with Recalcitrant National Courts?" in the EFTA Court (ed), *The EEA and the EFTA Court – Decentred Integration* (2014, Hart)

C. Franklin & H. Fredriksen, "Of Pragmatism and Principles: The EEA Agreement 20 years on", *52 Common Market Law Review* (2015) 3 629-684

Pensum på JUS2500 vil da være på totalt 508 sider, mens pensum på JUS3500 vil komme på totalt 580 sider.

Mvh,

Professor Christian Franklin

Emneansvarlig JUS2500 og JUS3500

Formelt:

I hht § 9 tredje ledd andre og tredje punktum i Reglement for det juridiske fakultet, universitetet i Bergen kan Studieutvalgets leder fatte vedtak «*på utvalgets vegne i mindre viktige saker som ikke er av prinsipiell betydning, samt i saker hvor møtebehandling ikke kan avvenes uten vesentlig ulempe for fakultetets virksomhet. I sistnevnte tilfeller skal saken så vidt mulig drøftes med minst en av studentrepresentantene i utvalget før vedtak fattes eller tilråding gis*».

Saken her anses å omfattes av denne bestemmelsen idet den anses å være mindre viktig og ikke er av prinsipiell betydning.

Vedtak:

Litteraturliste for JUS2500 (Bachelor) og JUS3500 (Master) EU and EEA Institutional Law and Policymaking godkjennes.

Halvard Haukeland Fredriksen

Visedekan for undervisning

Vedtaket er ikke fysisk signert, men godkjent i ePhorte, sak 2024/236

Orienteringssak:

Til Halvard Haukeland Fredriksen

Fra administrasjonen/ANNNI

Dato: 18.06.2024

Fullmaktsvedtak:

Dekning av reiseutgifter for eksterne forelesere

JUS221 Rettsstaten

De emneansvarlige på JUS221 Rettsstaten har søkt om:

- Dekning av reiseutgifter og undervisningshonorar for ekstern foreleser Rahman Chaudhry, ca. 10.000 kr.
- Dekning av reiseutgifter for ekstern foreleser Marius Emberland, ca. 6000 kr.

Begrunnelse:

Reise og honorar gjeld Rahman Chaudhry. Det er ynskjeleg at Rahman heldt ei av dei tre førelesningane på kurset som er avsett til folkerett. Rahmann er ein av «våre» studentar, han gjekk forskarlina og skreiv om folkemord. Dette er eit tema som, med rette, får mykje merksemd for tida. Me har interne krefter som kunne halde ei slik førelesning, men det har likevel betydeleg verdi å henta inn yngre krefter som òg syner fram utdanningstilbodet på fakultetet seinare på studiet. Òg naturen av tema gjer at det er eit føremon med ei ekstern stemme.

Førelesninga vil erstatta det som tidlegare har vore ei «anvendt metode» førelesing i folkeretten, og slik inngå som ein del av den ornære førelesingsrekka. På denne bakgrunn vert det bede om at Rahmann i tillegg til reise vert tilstått normalhonorar for førelesninga. Det er tale om reiseutgifter frå Oslo, dette bør normalt ikkje beløpa seg til meir enn 6.000 kr.

Det vert i tillegg søkt om deknign av reiseutgifter for Marius Emberland. Marius heldt i fjor ei samanhengsførelesning om metode knytt til folkerett, EMK og EØS. Marius har prosedert saker på stort sett alle nivå innan desse rettsområda i si tid ved Regjeringsadvokaten. Han er slik i ein unik poisjon til å førelesa over emnet. Marius har halde denne førelesninga før, og den har vorte svært godt motteken førelesning. Det er tale om reise frå Oslo, slik at reiseutgiftene normalt ikkje bør beløpa seg til meir enn 6.000 kr.

Formelt:

I hht § 10 andre ledd, andre og tredje punktum i Reglement for det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen kan Studieutvalgets leder fatte vedtak «*på utvalgets vegne i mindre viktige saker som ikke er av prinsipiell betydning, samt i saker hvor møtebehandling ikke kan avvendes uten vesentlig ulempe for fakultetets virksomhet. I sistnevnte tilfeller skal saken så vidt mulig drøftes med minst en av studentrepresentantene i utvalget før vedtak fattes eller tilråding gis*».

Neste møte i Studieutvalget er den 28. august 2024. Emnet går neste gang i høstsemesteret 2024 og saken kan derfor ikke avvende møtebehandling. Saken er drøftet med studentrepresentant Thomas Helgaland.

I styresak 111/23 ble det vedtatt at «*Stodieutvalget disponerer en pott på 100.000, - som kan søkes på av alle fast ansatte til aktiviteter som bidrar til å heve egen undervisningskompetanse og/eller tilrettelegger for samarbeid og erfaringsutveksling om undervisning*».

Det vurderes at søknaden her faller inn under aktiviteter for bevilling av midler fra Studieutvalgets pott. JUS221 Rettsstaten innvilges derfor 16.000 kr. til dekning av undervisnings- og reiseutgifter til eksterne forelesere.

Vedtak:

For høstsemesteret 2024 innvilges JUS221 Rettsstaten 16.000 kr. fra studieutvalgets pott til dekning av undervisningshonorar og reiseutgifter til eksterne forelesere.

Halvard Haukeland Fredriksen

Visedekan for undervisning

Vedtaket er ikke fysisk signert, men godkjent i ePhorte, sak 2024/236

Orienteringssak:

Til Halvard Haukeland Fredriksen

Fra administrasjonen/ANNNI

Dato: 25.06.2024

Fullmaktsvedtak:

Støtte til kurs i «Legal English» for JUS221 Rettsstaten - 2024

De emneansvarlige på JUS221 Rettsstaten har søkt om kr. 19.500, - til dekning av utgifter til avholdelse av kurs i Legal English for studentene i august 2024.

Bakgrunn og formål

I læringsutbyttebeskrivelsen til Mastergrad i Rettsvitenskap står det:

- *«Kandidatane kan formidle og evaluere juridiske analyser og standpunkt på ein poengtert, presis og etterretteleg måte både munnleg og skriftleg, på så vel norsk som engelsk, gjennom å utarbeide ulike former for sjølvstendige skriftlege arbeid»*
- *«og også "formidle juridiske analyser til allmenta, skriftleg og munnleg, på norsk og på engelsk».*

Når det gjelder Jus221 Rettsstaten fremgår det:

- Kunnskap:
 - *«Studentene skal i både skriftlig og muntlig form, både på norsk og engelsk, kunne drøfte teoretiske og praktiske rettsspørsmål innenfor følgende emneområder [...]»*
- Ferdigheter:
 - *«Studenten kan [...]»*
 - *innhente og systematisere rettslig relevant materiale fra norske, skandinaviske og engelskspråklige kilder, også ved bruk av digitale verktøy*
 - *formidle og evaluere juridiske analyser og standpunkt på en poengtert, presis og etterrettelig måte både muntlig og skriftlig, på så vel norsk som engelsk, [...]»*
- Generell kompetanse:
 - *«Studenten kan [...]»*
 - *formidle juridiske analyser til allmennheten, skriftlig og muntlig, på norsk og på engelsk»*

Det er et viktig prinsipp i læringsdesign at det skal være et «meningsskapende samsvar» («constructive alignment», jf. Biggs) mellom læringsutbytte, det vi prøver studentene, i og undervisningen.

I undervisningen på Jus221 er en stor del av rettskildene og deler av hovedlitteraturen på engelsk. I tillegg holdes forelesningene i folkerett på engelsk, og tre arbeidsgruppeoppgaver skal besvares på engelsk. Deler av eksamen vil også kunne være på og måtte besvares på engelsk. Bruken av engelsk som undervisningsspråk sammen med norsk er et bevisst valg med et pedagogisk formål. På de rettsområdene som Jus221 omhandler, må studentene beherske både norsk og engelsk, og kunne behandle engelskspråklige rettskilder på norsk og i en norsk sammenheng, norskspråklige rettskilder på engelsk i en internasjonal sammenheng, og endelig engelskspråklige rettskilder i en internasjonal sammenheng. Norsk er hovedspråket i undervisningen, men fordi store deler av rettskildematerialet er på engelsk, må studentene beherske juridisk engelsk også for å kunne gjøre nytte av de engelskspråklige rettskildene i en norsk juridisk sammenheng og på norsk. I henhold til læringsmålene er altså formålet med å gi studentene en introduksjon til juridisk engelsk å styrke studentenes *kunnskap* og *generelle kompetanse* i engelsk og å styrke *ferdighetene* i å innhente og systematisere rettslig relevant materiale på både engelsk og norsk.

Vi legger til at den nye studieordningen har ført til et større behov for et kurs i juridisk engelsk, ettersom studentene enten drar på utveksling eller velger valgemner her på fakultetet hvorav et må være på engelsk. Samlet sett danner læringsutbyttebeskrivelsen og den nye studieordningen et behov for en eller annen form for engelskundervisning. Studentorganisasjonen ELSA arrangerer årlig et to-dagers engelskkurs for studentene ved fakultetet, men dette kurset har bare plass til 70 deltakere. Kurset er med det ikke egnet som et fullverdig tilbud til hele studentmassen. Til det bør et kurs i juridisk engelsk legges til et av de obligatoriske emnene.

Jus221 Rettsstaten er ideelt både tematisk og med tanke på plasseringen i masterstudiet for et introduksjonskurs i juridisk engelsk. Et slikt kurs ble gjennomført den første undervisningsuken på Jus221 Rettsstaten i 2023. Erfaringene og tilbakemeldingene fra studentene og de emneansvarlige var positive. Vi ser ikke bort i fra at et tilbud om juridisk engelsk også vil kunne være positivt for studentenes motivasjon for å gi seg i kast med det første store emnet på studiet og som mange studenter opplever som krevende.

Kursholder og gjennomføring

Kurset i 2023 ble holdt av [Kevin Harris \(Acorn English Consultants\)](#). Kurset heter «Writing Modern Legal English» og gjennomføres gjennom en kombinasjon av teori og praktisk arbeid i auditoriet («flipped classroom»). Kurset varer seks timer.

Tidspunkt for kurset er 15. august. Dette er den første undervisningsuken på Jus221, etter to introduksjonsforelesninger og før forelesningene i folkerett (på engelsk).

Auditorium 1 er reservert for kurset og Harris har bekreftet at han er ledig 15. august.

Kostnad

De emneansvarlige har kontaktet Harris for et uforpliktende tilbud på dette kurset. Han tilbudte å gjennomføre kurset for kr. 14.000 for en dag (seks timer). Det er samme pris fakultetet betalte for tilsvarende kurs i 2023. Harris er bosatt i Göteborg, så fakultetet må også dekke reiseutgifter. Vi regner med at det vil være tilstrekkelig med inntil kr. 4000 i reiseutgifter og inntil kr. 1500 for overnatting i Bergen. Totalt vil kostnadene for å avholde kurset være om lag kr. 19.500.

Bergen 24. juni 2024.

Eirik Holmøyvik, på vegne av de emneansvarlige for jus221 Rettsstaten.

Formelt:

I hht § 10 andre ledd, andre og tredje punktum i Reglement for det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen kan Studieutvalgets leder fatte vedtak «på utvalgets vegne i mindre viktige saker som ikke er av prinsipiell betydning, samt i saker hvor møtebehandling ikke kan avvendes uten vesentlig ulempe for fakultetets virksomhet. I sistnevnte tilfeller skal saken så vidt mulig drøftes med minst en av studentrepresentantene i utvalget før vedtak fattes eller tilråding gis».

Neste møte i Studieutvalget er den 28. august 2024. Emnet går neste gang i høstsemesteret 2024 og saken kan derfor ikke avvende møtebehandling. Saken er drøftet med studentrepresentant Thomas Helgaland.

I styresak 111/23 ble det vedtatt at «Studieutvalget disponerer en pott på 100.000, - som kan søkes på av alle fast ansatte til aktiviteter som bidrar til å heve egen undervisningskompetanse og/eller tilrettelegger for samarbeid og erfaringsutveksling om undervisning».

Det vurderes at søknaden her faller inn under aktiviteter for bevilling av midler fra Studieutvalgets pott. JUS221 Rettsstaten innvilges derfor 19.500 kr. til dekning av utgifter til avholdelse av kurs i Legal English den 15. august 2024.

Vedtak:

For høstsemesteret 2024 innvilges JUS221 Rettsstaten 19.500 kr. fra studieutvalgets pott til dekning av utgifter til avholdelse av kurs i Legal English den 15. august 2024.

Halvard Haukeland Fredriksen

Visedekan for undervisning

Vedtaket er ikke fysisk signert, men godkjent i ePhorte, sak 2024/236

Til
Fakultetene

Referanse
2023/6478-TOVST

Dato
13.05.2024

informasjon -revidert kvalitetssystem for utdanning

Universitetsstyret vedtok i møte 2. mai et revidert kvalitetssystem for utdanning.

Det reviderte kvalitetssystemet er utarbeidet av en arbeidsgruppe som ble nedsatt av Utdanningsutvalget og ledet av prorektor Pinar Heggernes. Arbeidet er godt forankret i organisasjonen gjennom involvering av en bredt sammensatt referansegruppe, innspillsrunde ved fakultetene, drøftinger i møter med universitetsledelse og dekaner og gjennom orientering og drøfting i flere runder i Utdanningsutvalget.

Revisjonen av UiBs kvalitetssystem for ph.d. utdanningen ble gjennomført parallelt, og det har vært et tett samarbeid med Forsknings- og innovasjonsavdelingen (FIA) underveis. Samarbeidet har bidratt til en større grad av samordning mellom UiBs to kvalitetssystemer for utdanning, samtidig som de ulike syklusenes egenart er ivaretatt.

Revisjonsarbeidet har hatt som utgangspunkt at kvalitetssystemet ble godkjent og vurdert som velfungerende av NOKUT i tilsynet i 2022/23, samtidig som det kom forslag til videreutvikling av systemene. Blant forslagene var forenkling av kvalitetssystemet på bachelor- og masternivået, styrking av innspill fra samfunns- og arbeidslivet i kvalitetsarbeidet i begge systemene, og at det burde vurderes felles knutepunkter og frekvenser på evalueringer i UiBs to kvalitetssystemer for utdanning. I tillegg var det fra UiBs side identifisert behov for en gjennomgang av kvalitetssystemet på generell basis som følge av de erfaringene vi har gjort oss etter at det nye kvalitetssystemet hadde fått virke i noen år siden det ble vedtatt i 2018.

Det reviderte kvalitetssystemet

I det reviderte kvalitetssystemet er det særlig lagt vekt på å redusere kompleksiteten, forenkle rapporteringsprosessene, tydeliggjøre fokuset på kvalitetsutvikling og å gjøre systemet mer fleksibelt for ulike fagspesifikke behov.

Endringer:

- Økt fokus på det kontinuerlige kvalitetsarbeidet, mer dialog og mindre rapportering:
 - Frekvensen på programevalueringer er redusert fra minst hvert 5. år til minst hvert 6. år.

Dette er et UiB-internt notat som godkjennes elektronisk i ephorte

- Kravet om skriftlige årlige egenvurderinger på emne- og programnivå er tatt bort. Erstattet av en forventning om jevnlig samhandling og dialog om kvalitetsutvikling internt og på tvers av alle nivå.
- Tydeligere skille mellom kvalitetsutvikling og kontroll:
 - Utviklingsdelen har stor grad av handlingsrom for ulike fagspesifikke behov, mens kontrolldelen er felles.
- Kravet om fakultetsvise læringsdesigngrupper er tatt bort. Nå: «Fakultetene skal ha egne ordninger som sikrer at fagmiljøene kan få veiledning i kvalitetsutvikling i utdanningen med utgangspunkt i fagenes egenart.»
- Tydeliggjøring av forskriftskrav om at eksterne fagfeller og representanter fra arbeidslivet *skal* bidra i det systematiske kvalitetsarbeidet, herunder i forbindelse med programevalueringer.
- Krav om utvikling av fakultetsvise, langsiktige planer for studieporteføljen. Endringer i porteføljen skal være i overensstemmelse med planen.

Lenke til oppdatert [kvalitetssystem for utdanning](#)

Nettsidene knyttet til kvalitetsarbeid og kvalitetssystemet er under utvikling. [Kvalitet i utdanning](#) blir bygget ut med maler, tips og informasjon om kurs og muligheter for støtte i utviklingsarbeid.

Vennlig hilsen

Pinar Heggernes
prorektor

Christen Soleim
avdelingsdirektør

Utvalg: Studieutvalget ved Det juridiske fakultet
Saksnummer: 44/24-7
Møtedato: 28.08.2024
Journalnummer: 2024/236

Orientering om møte i arbeidslivspanelet V24

Onsdag 19. juni 2024 var det møte i arbeidslivspanelet ved Det juridiske fakultet. Panelet skal være et organ for dialog mellom fakultetet og det praktiske rettsliv, og består av seks representanter fra ulike sektorer i arbeidslivet, to studentrepresentanter, dekanen, studiedekanen, og studieseksjonssjef eller representanter utpekt av denne.

På møtet i møtet i juni meldte to medlemmer avbud, og følgende personer var til stede:

- Ashan Nishantha - Direktør, Diskrimineringsnemnda
- Benedicte Gram-Knutsen - Spesialrådgiver i Bergen kommune, Visepresident i Juristforbundet
- Inger Hygen – Partner, CMS Kluge Advokatfirma AS
- Jostein H. Solberg - Ekspedisjonssjef, Sivilavdelingen, Justis- og beredskapsdepartementet
- Rune Løvås - Leder, Klagesaksenheten, Fiskeridirektoratet
- Oscar Conradsen – Student 3. studieår
- Nina Østensen - nestleder i studieseksjonen
- Karl Harald Søvig – dekan
- Halvard Haukeland Fredriksen – visedekan for undervisning
- Ingvild J. Strand – jurist i studieseksjonen og sekretær for arbeidslivspanelet

Møtet tok for seg tre temaer; kunstig intelligens, europarett på studiet og lesing av vitnemål.

Jan-Ove Færstad ga en kort presentasjon om rapporten fra arbeidsgruppen for å utarbeide retningslinjer for bruk av KI i undervisning og prøving, og prosjektet «Digital kompetanse i jussutdanningen», før det ble åpnet for diskusjon om temaet. Representantene fra arbeidslivet satt pris på det som ble presentert, og sluttet seg til konklusjonen om at det blir minst like viktig med en solid juridisk grunnkompetanse i fremtiden. Panelet trakk fram at jurister vil få en viktig rolle når det gjelder regulering, samtidig må forventningene til teknologikompetanse ikke må bli for høye. Panelet pekte også på utfordringer med datasikkerhet, personvern og rettssikkerhet når de diskuterer hvordan KI-verktøy kan brukes i egen virksomhet.

Halvard Haukeland Fredriksen fortalte om oversikten som er laget siden forrige møte i panelet: *EU-/EØS-rett, EMK og annen internasjonal rett på jusstudiet i Bergen – En gjennomgang av læringskrav og pensumlitteratur etter studieordningen av 2021*. Panelet kom med kommentarer til oversikten, og synes det var positivt med denne typen informasjon om studiet.

Panelet fikk se et eksempel på et vitnemål, anonymt og uten karakterer, som utgangspunkt for diskusjon om hvordan de leser vitnemål, og om dette samsvarer med hva fakultetet ønsker å kommunisere gjennom vitnemålet. Panelet diskuterte også karakterer, beregning av snitt, betydningen av valg av spesialemner og tema for masteroppgaven, og den digitale løsningen for deling av vitnemål.

Det neste møtet i arbeidslivspanelet skal gjennomføres i løpet av høstsemesteret 2024.

02.07.2024

INGVSTR

Utvalg: Studieutvalget ved Det juridiske fakultet
Saksnummer: 45/24-1
Møtedato: 28.08.2024
Journalnummer: 2024/236

Emneevaluering JUS100 EXFAC – Innføring i juridisk metode

Emneansvarlig	Synne Sæther Mæhle
E-post	synne.mahle@uib.no
Dette emnet har mer enn én emneansvarlig	- Ja
Emneansvarlig	Ragna Aarli
E-post	ragna.aarli@uib.no
Evalueringen gjelder	JUS100 Exfac - Innføring i juridisk metode
Kurset/emnet som evalueres her ble avholdt	Høst 2023
Har det blitt gjort endringer i kurset siden forrige gang det ble avholdt? Hvis ja: hvilke? Kurset høsten 2023 var bygget over samme lest som tidligere år. Forelesningene høst 2023 ble stort sett holdt fysisk, med en digital samling midtveis i rekken. En ekstra forelesning om EØS-rett i regi av CENTENOL ga økt fokus på EU/EØS-rett i kurset. Her fikk studentene både mer inngående forklaringer av grunntrekk fra EØS-retten som de da skulle være kjent med fra læreboken, forelesninger og seminar. Siktemålet var både repetisjon og fordypning av et sentralt tema i kurset. Oppgavesettet får hvert år noen nye oppgaver, dels for å bruke aktuelle saker aktivt i undervisningen, dels for å stadig forbedre helheten i oppgavesettet. Nyvinningene høst 2023 var først og fremst en oppgave om lovfesting av politiets skjulte etterforskningsmetode, som var høyaktuelt sommeren 2023. Endringene fikk god respons fra studentene, også i referansegruppemøtet.	
Kursets struktur Læringsdesignet i kurset er som før: Seminarer med en vitenskapelig ansatt, forelesninger og en variert prøvingsform med to deleksamener: en oppgave som studenten skriver i hele kursperioden og til sist leverer som eksamen og en hjemmeksamen. Forelesninger og seminarer er strukturert rundt felles tema, som også gjenspeiles klart i hovedlitteraturen Fra lov til rett som kom i ny utgave i 2022. Sammenhengen mellom forelesninger og seminarer er gjennomgående og gjennomføres i lys av oppgavene studentene skal jobbe med. Læringsutbyttebeskrivelsen gjenspeiles i disse temaene. Funksjonen til læringsutbyttebeskrivelsen blir forklart	

til de nye studentene både innledningsvis og avslutningsvis i forelesningsrekken. Elementene i læringsutbyttebeskrivelsen blir også eksplisitt adressert i den skreddersydde hovedlitteraturen Fra lov til rett, se punkt 1.2.2. Der får studentene i detalj forklart hvilke deler av boken som tar for seg ulike elementer i læringsutbyttebeskrivelsen.

Sammenhengen mellom undervisning og prøving er forsøkt basert på læringsteorier om konstruktiv tilpasning (Constructive alignment): Utgangspunktet for prøvingen er en av dommene som studentene allerede har jobbet med i oppgavesettet, men i en ny kontekst slik at studentene må se sammenhenger mellom ulike kunnskapsfelt som har vært behandlet og trekke selvstendige slutninger fra dette.

Digitale elementer i kursgjennomføringen

Lovdata har et digitalt kurs i oppstartsfasen av kurset. Dette fungerer ypperlig.

Litteratur

Hovedlitteraturen er som nevnt skreddersydd for kurset: fra lov til rett, 3. utgave fra 2022.

Til kurset høsten 2024 vil vi bytte ut den engelskspråklige tilleggslitteraturen som i dag gir et komparativt blikk på den norske grunnloven til en artikkel om KI og juss.

Studentenes arbeidsuke er normert til 40 timer i uka iht sentralt regelverk. I lys av dette: hvordan vurderer du arbeidsbelastningen i kurset ditt?

Arbeidsbelastningen er innenfor normen. For nye studenter er det selvsagt mye nytt å sette seg inn i, og den samlede informasjonsmengden om alt fra emnet, Juridisk fakultet generelt og UiB ellers kan nok virke overveldende for nye studenter. Vi gjør oppmerksom på at vi ikke har funnet grunn til å redusere arbeidsbelastningen for å ta hensyn til at utenomfaglige aktiviteter også kan kreve sitt fra nye studenter, men er selvsagt lydhøre for om dette skulle være ønskelig sett fra fakultetets side.

Forelesninger

Forelesningene løfter frem hovedpoenger fra hovedlitteraturen og peker på sammenhenger mellom de ulike temaene i emnet på en annen måte enn det litteraturen gjør. Studentaktive oppgaver med bruk av Mentimeter er integrert i alle forelesningene og åpner for at studentene kan stille spørsmål underveis. De siste to årene har foreleser hatt en kyndig undervisningsassistent (lektor/stipendiat) som samler opp spørsmål fra studentene og dette har gjort forelesningene mer dialogbaserte. Spørrefunksjonen i Mentimeter er svært nyttig i bruk så lenge foreleser har en assistent som kan sile ut de gode spørsmålene til felles diskusjon. Det gjøres ikke opptak av forelesningene, men det tilbys små videoer på 10-14 minutter (fra pandemi-tiden) til de fleste temaene som blir behandlet.

Storgrupper og seminarer

Seminarene er studentaktive. Studenter har oppgavepresentasjon i grupper og dette fungerer svært godt.

Arbeids-/seminaroppgaver (1.-3. studieår: til arbeids- og storgrupper, 4. studieår: til seminarer)

Oppgavesettet blir revidert hvert år slik at det alltid inneholder 2-3 nye oppgaver.

Obligatorisk oppgave

Det er et arbeidskrav å innlevere et skriftlig utkast til seminaroppgave for kommentarer fra seminarleder. Endelig versjon av oppgaven leveres inn som deleksamen ved kursslutt.

Sensorkorpset

Seminarlederne for årets kurs var sensorer. Denne ordningen er fast. Alle frister ble overholdt. Sensorene ble fulgt opp i sensormøte og gjennom sensorveiledning

Eksamensoppgave og sensorveiledning

Eksamensoppgaven dreide seg som vanlig om en dom studentene kjente godt fra seminarene, men satt i en ny kontekst.

Begge emneansvarlige skrev oppgaven.

Det er ikke krav om oppgaveutvalg på JUS100.

Sensorveiledningen gav det sensorene hadde behov for

Karakterfordeling, strykprosent og frafall

Ingen stryk

Klagesensur og eventuelle kontrollkomisjoner

Ikke aktuelt

Andre elementer knyttet til eksamen som bør påpekes

Nei

Årets digitale tilbakemelding fra studentene

Kurset hadde referansegruppemøte. Gode tilbakemeldinger fra studentene på kurset, både for gjennomføringen høst 2023 (både av forelesninger og seminarer) og til enda mer av en oppgavetype som var særlig populær.

Internasjonalisering

Kurset hadde som nevnt en ekstra forelesning om EU/EØS-rett, i tillegg til at internasjonal rett er et av temaene i kurset for både forelesninger og seminarer. Kurset har engelskspråklig tilleggs litteratur.

Samlet vurdering av kurset, og ev. forslag til tiltak for neste års kurs

Kurset fungerte meget godt 2023. Til høsten 2024 vurderer vi hvordan kurset gjennomgående kan ta høyde for utviklingen av KI.

Lokaler og undervisningsutstyr

Tavler i de aktuelle seminarrommene i gamlebygget som studentene kan se samtidig med bruk av prosjektor, har lenge vært sterkt ønsket. (Nå må man velge mellom prosjektor og tavle) Dette har ennå ikke kommet på plass.

Muligheten for å lufte i andre seminarrom enn seminarrom A, er dårlig.

Andre forhold som bør kommenteres

Integrasjon av DIGI-kurs som obligatoriske arbeidskrav har vært vurdert i samarbeid med bl.a. studiedekan og studieadministrasjonen. Dette viste seg å være teknisk vanskelig. Læringsutbyttebeskrivelsen skal istedet inkludere en sterk oppfordring om å ta to bestemte DIGI-kurs.

Utvalg: Studieutvalget ved Det juridiske fakultet
Saksnummer: 45/24-2
Møtedato: 28.08.2024
Journalnummer: 2024/236

Emneevaluering JUS212 Avtalerett

Emneansvarlig Jan-Ove Færstad

E-post Jan-Ove.Farstad@uib.no

Dette emnet har mer enn én emneansvarlig - Ja

Emneansvarlig Johan Giertsen

E-post giertsen@uib.no

Evalueringen gjelder JUS212 Avtalerett

Kurset/emnet som evalueres her ble avholdt Høst 2023

Har det blitt gjort endringer i kurset siden forrige gang det ble avholdt? Hvis ja: hvilke?

Det har ikke blitt gjort vesentlige endringer i kurset sammenlignet med gjennomføringen i 2022.

Kursets struktur

Kurset følger den ordinære modellen for emner på de tre første studieårene når det gjelder innslaget av ulike læringsaktiviteter. Vi opplever at kursets overordnede struktur fungerer godt, og at samtlige av de mest sentrale elementene i læringsutbyttebeskrivelsen blir dekket gjennom både forelesninger og gruppeundervisning. I tillegg er både læreboken og de digitale elementene på Mitt UiB velegnet som ressurser for studentene.

Digitale elementer i kursgjennomføringen

Vi har arbeidet målrettet gjennom flere år for å bygge opp relativt omfattende fagmoduler på Mitt UiB. Dette har fungert svært godt, og studentene gir tilbakemelding om at de setter stor pris på disse fagmodulene. Studentene trekker også frem bruken av quizzer på Mitt UiB som verdifull for deres læring. De siste årene har vi bygget opp en FAQ på Mitt UiB hvor vi samler student spørsmål som erfaringsmessig blir stilt i ulike varianter fra hvert studentkull, samt svar på disse spørsmålene. Studentene blir bedt om å undersøke om ting de lurer på er besvart i FAQ-en før de sender e-post til de emneansvarlige. Dette har ledet til at vi får markant færre spørsmål på e-post sammenlignet med situasjonen før vi etablerte denne FAQ-en.

Litteratur

Hovedlitteraturen fungerer godt for formålet, og vårt inntrykk er at studentene også oppfatter denne som verdifull for deres læring.

Studentenes arbeidsuke er normert til 40 timer i uka iht sentralt regelverk. I lys av dette: hvordan vurderer du arbeidsbelastningen i kurset ditt?

Arbeidsbelastningen vil naturlig variere noe gjennom kurset, men i gjennomsnitt opplever vi at arbeidsbelastningen er godt tilpasset normen for arbeidstid pr. studiepoeng.

Forelesninger

Forelesningene på dette emnet brukes i hovedsak for å:

1. Gi studentene en oversikt over fagområdet og hjelpe dem med å se sammenhenger
2. Gjøre dypdykk i utvalgte og særlig krevende spørsmål
3. Synliggjøre nyanser og bredden i argumentasjonsrommet gjennom diskusjon av praktiske spørsmål.

Vi opplever at forelesningene komplementerer hovedlitteraturen på en god måte.

Vi søker å ha et stort innslag av studentaktivitet i forelesningene, og bruker i gjennomsnitt over 30 minutter på ulike Mentimeter-oppgaver i løpet av en dobbeltime. Disse oppgavene bidrar til ulike former for studentaktivitet. I tillegg til å besvare de ulike oppgavene individuelt blir studentene også oppfordret til å diskutere oppgavene med medstudenter og i plenum. Vi opplever at studentene i stor grad deltar aktivt i disse diskusjonene - også i plenum.

Av pedagogiske hensyn blir det ikke gjort opptak av forelesningene på dette emnet og en begrunnelse for dette blir publisert på Mitt UiB før emnet starter. Vi opplever at dette fungerer godt, og de siste årene har opptak heller ikke blitt etterlyst fra studentenes side i særlig grad.

Storgrupper og seminarer

Opplegget for storgruppesamlingene varierer noe fra storgruppesamling til storgruppesamling:

Storgruppesamling 1: En "tradisjonell" storgruppesamling der studentene får praktiske oppgaver i forkant og hvor disse oppgavene blir diskutert på samlingen (i summegrupper og i plenum). Vårt inntrykk er at denne samlingen fungerer godt, og studentene er gjennomgående aktive og godt forberedte.

Storgruppesamling 2: Prosedyreoppgave hvor to av arbeidsgruppene skal prosedere en svær krevende oppgave, og hvor den tredje arbeidsgruppen skal holde et foredrag for storgruppen om et tilgrensende spørsmål. Her opplever vi studentene som svært godt forberedte og veldig aktive. Kan imidlertid synes som om de gruppene som prosederer har større utbytte fra denne samlingen enn den gruppen som holder foredrag.

Storgruppesamling 3: Spørresamling. Her får arbeidsgruppene i oppgave å forberede spørsmål som de ønsker at storgruppen skal diskutere. Det har variert mye fra gruppe til gruppe hvor godt dette har fungert. Vi vet at andre emner har fått et slikt opplegg til å fungere bedre enn det vi har

klart. Det er mulig at kombinasjonen av spørretime og mappevurdering ikke er optimal, og vi vurderer sterkt å gjøre endringer i opplegget for denne samlingen før gjennomføringen av kurset i 2024.

Arbeids-/seminaroppgaver (1.-3. studieår: til arbeids- og storgrupper, 4. studieår: til seminarer)

Vi opplever at oppgavesettet til både arbeids- og storgruppene fungerer bra (med det unntaket som er nevnt foran om "spørresamlingen". Oppgavesettet er basert på en kjerne av tidligere gitte oppgaver, men vi skriver 1-2 nye oppgaver hvert år. Over tid blir det dermed en viss fornyelse av oppgavesettet.

Obligatorisk oppgave

Vårt inntrykk er at den obligatoriske oppgaven gjennomgående har fungert godt. På dette emnet er obligatorisk kursoppgave også en del av mappevurderingen, og studentene kan bruke tilbakemeldingene fra sensor til å forbedre egen besvarelse før de leverer oppgaven som en del av vurderingsmappen. Mange studenter gir tilbakemelding om at de opplever dette som en verdifull læringsaktivitet, men vi hører også fra sensorene at det er noe varierende i hvor stor grad studentene faktisk bruker tid på å forbedre egen besvarelse.

Enkelte studenter gir tilbakemelding om at kvaliteten på tilbakemeldingene fra sensor holder varierende kvalitet. Slik vi oppfatter det oppfyller imidlertid samtlige sensorer klart minstekravene til tilbakemeldinger. Samtidig har vi enkelte sensorer som klart overoppfyller de kravene vi stiller til tilbakemeldinger. Selv om vi har forståelse for at studentene kan oppleve dette som urettferdig, opplever vi det som lite hensiktsmessig for studentkullet som helhet dersom vi skulle gi enkeltssensorer beskjed om å gi færre og kortere tilbakemeldinger. Vi har derfor valgt ikke å gjøre dette, og heller kommunisert til studentene at de må være forberedt på at mengden tilbakemeldinger kan variere og at kvaliteten på tilbakemeldingene ikke nødvendigvis kan måles i antall eller lengde.

Sensorkorpset

Vi har en relativt fast kjerne av sensorer som sensurerer i emnet, men må supplere denne med enkelte nye sensorer hvert år. Sensorene blir fulgt opp av emneansvarlig på vanlig måte. Det gjennomføres stikkprøvekontroll av nivået på tilbakemeldingene til obligatorisk kursoppgave (Kursoppgave 1). For mappevurderingen gjennomfører vi nivåkontroll av de to-tre svakeste besvarelsene i hver kommisjon, samt sensur i andre hånd på de besvarelsene sensor vurderer til ikke-bestått. Vi har vurdert å innføre et digitalt sensormøte, men har foreløpig kommet til at det ikke er behov for dette enda.

Eksamensoppgave og sensorveiledning

Siden vurderingsformen på dette emnet er mappevurdering ble det ikke gjennomført oppgaveutvalgsmøte. I stedet ble samtlige oppgaver vurdert av en av storgruppelederne på emnet, i tillegg til begge de emneansvarlige. Denne ordningen fungerer etter vår vurdering greit.

Vurderingsmappen skal bestå av studentenes besvarelse av tre oppgaver, og her inngår det en blanding av teoretiske oppgaver og praktikumsoppgaver.

Det er vårt inntrykk at sensorveiledningen ga sensorene god hjelp i sensuren.

Karakterfordeling, strykprosent og frafall

Vurderingsuttrykket på dette emnet er Bestått/Ikke-bestått, og etter ordinær sensur og klagesensur ble samtlige studenter ble vurdert til Bestått på høstens eksamen. (En student ble vurdert til Ikke-bestått etter ordinær sensur, men denne ble omgjort til Bestått etter klage.)

Jeg har ikke tilgang på nøyaktig statistikk over karakterfordelingen over en 5 års-periode, men jeg vil anta at andelen Ikke-Bestått i denne perioden ligger på rundt 1%. Tilbakemeldinger fra sensorene i denne perioden indikerer at det i de fleste kommisjoner ikke er vurderingsmapper som befinner seg i nærheten av strykgrensen, og nivåkontrollen etterlater det samme inntrykket.

Klagesensur og eventuelle kontrollkommisjoner

Det kom inn en klage og denne ble omgjort fra Ikke-bestått til Bestått.

Andre elementer knyttet til eksamen som bør påpekes

Vi er oppmerksomme på risikoen for at enkelte sensorer kan ha samme forventning til studentenes besvarelser uavhengig av om besvarelsen er levert som en eksamensbesvarelse eller som del av en mappevurdering, og at dette kan påvirke karaktersnittet for mappevurderingen i positiv retning. Av denne grunn har vi inkludert følgende formulering i sensorveiledningen: "Som det har fremgått, består hovedtyngden av vurderingsmappen av arbeider som studentene har kunnet bearbeide over lang tid, også etter å ha fått tilbakemeldinger på sine førsteutkast av besvarelsen. Dette får naturlig betydning for hvilke krav som må stilles til vurderingen av disse besvarelsene. Vi må kunne forvente langt mer av studentenes besvarelser av disse oppgavene enn det vi kunne forventet av deres besvarelser av en tradisjonell skoleeksamen. Dette gjelder ikke bare studentenes materielle kunnskap, vi må også kunne stille relativt høye krav til blant annet språk og struktur, problemformulering og argumentasjon, særlig i de arbeidene studentene har kunnet jobbe med over lang tid."

Årets digitale tilbakemelding fra studentene

Det ble gjennomført referansegruppemøte for studentene, og tilbakemeldingene derfra er i all hovedsak positive. Studentene er gjennomgående godt fornøyd med kursets struktur, med de ulike læringsaktivitetene og med vurderingsformen. Flere studenter ga uttrykk for at de opplevde prosedyreoppgaven på storgruppesamling 2 som svært lærerik, og at de ønsket prosedyreoppgaver på flere av storgruppesamlingene.

Internasjonalisering

Emnet gir studentene deres første møte med EU/EØS-rett, og forbrukeravtaledirektivet får en god del plass i undervisningen på emnet. I tillegg arbeider studentene aktivt med dommer fra EU-domstolen i løpet av emnet, blant annet i tilknytning til storgruppesamling 2.

Det er en engelskspråklig artikkel som inngår i hovedlitteraturen for emnet.

Totalt sett vurderer vi det intensjonale tilsnittet som hensiktsmessig for dette emnet.

Samlet vurdering av kurset, og ev. forslag til tiltak for neste års kurs

Vi opplever at kurset ble gjennomført på en god måte, og at kurset i all hovedsak har en hensiktsmessig utforming. Vi ser samtidig at det er forbedringspotensiale, særlig når det gjelder storgruppesamlingene. Vi vurderer å inkludere flere prosedyreoppgaver på storgruppene, slik at samtlige studenter får prosedere minst en oppgave. Med de omleggingene som er på trappene for første studieår, hvor avtalerettsemnet antagelig får en ny plassering og kanskje også et annet omfang, ser vi imidlertid for oss at det kan være aktuelt å gjøre disse endringene som en del av en større omlegging før kursstart 2025.

Andre forhold som bør kommenteres

Emnet har et relativt stort innslag av ulovfestet rett, og noen studenter opplever dette som krevende. Vi har kontinuerlig oppmerksomhet på dette, og arbeider med å utvikle undervisningsopplegget slik at den terskelen det er å håndtere ulovfestet rett blir lavest mulig.

Utvalg: Studieutvalget ved Det juridiske fakultet
Saksnummer: 45/24-3
Møtedato: 28.08.2024
Journalnummer: 2024/236

Emneevaluering JUS211 Familie- og arverett

Emneansvarlig Karsten Grimstad

E-post Karsten.grimstad@uib.no

Dette emnet har mer enn én emneansvarlig - Nei

Evalueringen gjelder JUS211 Familie- og arverett

Kurset/emnet som evalueres her ble avholdt Høst 2023

Har det blitt gjort endringer i kurset siden forrige gang det ble avholdt? Hvis ja: hvilke?

Nei

Kursets struktur

Det ble i løpet av kurset avholdt 8 forelesninger samt en egen introduksjonsforelesning og en spørretime. I tillegg består kurset av 5 arbeidsgruppesamlinger og 3 storgruppesamlinger. Den ene arbeidsgruppeoppgaven består av en obligatorisk oppgave som studentene skal arbeide med over tid, herunder med tilbakemelding fra arbeidsgruppeleder underveis. Den leveres i tilknytning til den avsluttende vurderingen.

I relasjon til læringsutbyttebeskrivelsen vil forelesningene og gruppeundervisningen dekke de ulike hovedtemaene som det er forventes at studentene skal kjenne til og kunne redegjøre for.

I relasjon til de ferdighetene og den generelle kompetansen som studentene skal tilegne seg i løpet av kurset, er det særlig gruppeundervisningen som er ment å bidra til dette. Da ved diskusjoner i plenum, innleveringer av arbeidsgruppeoppgaver, studentenes egne tilbakemeldinger på andres oppgaver og tilbakemeldinger fra arbeidsgruppeleder.

Etter min vurdering er kursopplegget velegnet ut fra læringsutbyttebeskrivelsen.

Digitale elementer i kursgjennomføringen

Det ble ikke innført noen nye løsninger i 2023

- Ut over dette ble det gitt tilbakemeldinger fra studentene om problemer med inspera ved den endelige innleveringen av obligatorisk arbeidsgruppeoppgave

- Det ble også gitt tilbakemelding at det oppleves som problematisk at innleveringer av arbeidsgruppeoppgaver i Office365 ikke gir noen form for bekreftelse på at oppgaven er levert

Litteratur

Litteraturen er både tilstrekkelig, oppdatert og tilpasset kurset.

Studentenes arbeidsuke er normert til 40 timer i uka iht sentralt regelverk. I lys av dette: hvordan vurderer du arbeidsbelastningen i kurset ditt?

Etter mitt syn bør ikke arbeidsbelastningen være et problem. Studentene har kun innleveringer i forbindelse med arbeidsgruppene. Arbeidsgrupper, storgrupper og forelesninger er også jevnt fordelt utover kurset. Det kan likevel tenkes at det er en viss belastning som følge av at JUS211 og JUS100 delvis overlapper.

Forelesninger

Forelesningene er ment som et tillegg til hovedlitteraturen, da slik at det er forventet at studentene skal lese relevant litteratur i forkant. Det publiseres en egen oversikt over hvilken del av litteraturen som er relevant i tilknytning til de ulike forelesningene. I praksis vil forelesningene til dels være en repetisjon av det studentene har lest, men forelesninger er en annen måte å formidle kunnskap på, typisk også med et annet fokus og andre eksempler. Hovedlitteraturen går gjerne både i bredden og dybden. Forelesningene er mer spesielt rettet inn mot de mest sentrale temaene og problemstillingene i tilknytning til den grunnleggende forståelsen og kunnskapen studentene bør tilegne seg i faget.

Det publiseres ikke opptak av forelesningene, og det er ikke gjort spesielle grep i forbindelse med dem. Det er ikke lagt opp til særskilt aktivt deltagelse fra studentene annet enn ved en viss bruk av mentimeter. Unntaket er spørretimen hvor studentene oppfordres til å sende inn spørsmål og tema i forkant.

Storgrupper og seminarer

I tilknytning til 2 av arbeidsgruppeoppgavene er det lagt opp til en noe annerledes gruppesamling enn ellers. Da i form av et par varianter av en prosedyreoppgave eller lignende. Tilbakemeldingene fra referansegruppen har vært at dette ikke er så populært. Det er mulig at dette har en viss sammenheng med at studentene, på bakgrunn av tilbakemeldingen i referansegruppen, virket noe uforberedt på hvilke forventninger som gjelder til forberedelse og deltagelse i gruppene. Det vil jeg anta at bør være et tema på den første arbeidsgruppesamlingen, eller "bli kjent-samlingen" med arbeidsgruppeleder. Det har i det minste vært noe av poenget med den samlingen tidligere.

Arbeids-/seminaroppgaver (1.-3. studieår: til arbeids- og storgrupper, 4. studieår: til seminarer)

Oppgavene som ble brukt i 2023 var de samme som året før, med noen få justeringer av oppgaver og veiledningen på bakgrunn av tilbakemeldinger fra studentener og arbeidsgruppeledere fra tidligere. Da som en følge av at disse har fungert bra.

Det har ikke vært noen indikasjoner på at nivået på kommenteringen har vært et problem ut over de vanlige unntakene i tilknytning til en og annen student. Studentene virker ellers fornøyde med kommenteringen av hverandres oppgaver.

Tilbakemeldingene fra studentene er generelt sett at de er veldig fornøyde med arbeidsgruppene og oppgavene. De fleste tilbakemeldingene som ikke er ubetinget positive er relatert til tidspunktet for gruppene og det nødvendige faktum at ulike arbeidsgruppeledere kan ha en ulik tilnærming.

Studentene har likevel gitt tilbakemelding på at ordgrensen er en utfordring, men dette har nok primært en sammenheng med at kombinasjonen av en ordgrense + det faktum at dette er studentenes første møte med praktikumsoppgaver innebærer en bratt læringskurve. Da særlig i tilknytning til behovet for å skrive mer kort og konsist enn det de nok er vant til. Det er mulig at de første oppgavene bør ha en videre ordgrense, slik studentene har foreslått, men de må på et eller annet tidspunkt uansett øve på å formulere seg kort og presist. Når studentene også bør ha trent på dette til eksamen, så er det ikke nødvendigvis den beste løsningen om kun et fåtall av arbeidsgruppeoppgavene innebærer en "realistisk" ordgrense.

Obligatorisk oppgave

Det ble ikke gitt tilbakemeldinger på at ordgrensen var et problem.

Oppgaven fungerte ellers som tenkt. Tilbakemeldingene var ellers noe motstridende med tanke på opplegget rundt den obligatoriske oppgaven. Noen kunne tenkt seg at oppgaven hadde kommet senere, da antageligvis med tanke på at studentene da ville hatt enda bedre forutsetninger for å løse oppgaven. Det ville imidlertid gitt studentene dårligere tid til å arbeide med oppgaven, samt skapt utfordringer med tanke på å levere inn et førsteutkast, få tilbakemeldinger på dette og deretter kunne bearbeide før endelig innlevering. At de fikk levere et førsteutkast som de kunne få tilbakemelding på, bearbeide og levere på nytt ble også trukket frem som positivt.

Sensorkorpset

Nei, det er strengt tatt ikke et fast sensorkorps da sensorene i hovedsak er eksterne. I hvilken grad det ble benyttet nye sensorer har jeg ikke oversikt over, men flere av sensorene har vært sensorer i faget før.

De oppsatte fristene ble overholdt, og sensorene ble fulgt opp på vanlig måte. Da ved tilbakemelding i form av nivåkontroll, ved annenhåndsvurdering av eventuelle strykbesvarelser og ved at sensorene ellers har anledning til å stille spørsmål ved behov.

Eksamensoppgave og sensorveiledning

Det ble ikke avholdt oppgaveutvalg da oppgaven kun er en 2-timers eksamensoppgave med bestått/ikke bestått. Oppgaven ble likevel gjennomlest av Thomas Eeg som normalt er kursansvarlig i JUS211.

Det ble ikke gitt tilbakemelding fra sensorene om at de savnet noe i veiledningen.

Karakterfordeling, strykprosent og frafall

Det er ingen karakter i JUS211.

Det var ellers 4 kandidater som opprinnelig ble vurdert som ikke bestått.

Klagesensur og eventuelle kontrollkommisjoner

Det ble mottatt 3 klager, hvorav 1 ble endret til gunst for studenten.

Andre elementer knyttet til eksamen som bør påpekes

Det kan bemerkes at ved vurderingen bestått/ikke bestått, så har kandidatene naturlig nok ingenting å tape på å klage på vurderingen dersom resultatet er "ikke bestått".

Årets digitale tilbakemelding fra studentene

Jeg har ikke mottatt årets digitale tilbakemelding fra studentene

Internasjonalisering

Nei, internasjonale rettskilder har strengt tatt ikke en naturlig plass i emnet.

Samlet vurdering av kurset, og ev. forslag til tiltak for neste års kurs

Det kan gjøres noen justeringer av arbeidsgruppeoppgavene, men ut over dette er det lite å bemerke. Da særlig når kurset går for siste gang høsten 2024.

Lokaler og undervisningsutstyr

Det er generelt et problem at det er for få plasser i undervisningsrommene som benyttes til storgruppesamlingene dersom de fleste studentene møter opp.

Utvalg: Studieutvalget ved Det juridiske fakultet
Saksnummer: 45/24-4
Møtedato: 28.08.2024
Journalnummer: 2024/236

Emneevaluering JUS265-2-A Planrett

Emneansvarlig Ingunn Myklebust

E-post ingunn.Myklebust@uib.no

Dette emnet har mer enn én emneansvarlig - Nei

Kurset/emnet som evalueres her ble avholdt Høst 2023

Evalueringen gjelder dette kurset/emnet: JUS265-2-A Planrett

Har det blitt gjort endringer i kurset siden forrige gang det ble avholdt? Hvis ja: hvilke?

Ingen endringer i kurset dei siste åra. I staden har eg starta arbeidet med korleis kurset skal utviklast til å bli eit kurs i plan- og ekspropriasjonsrett. Tenkjer det er lite aktuelt å gjere dei store endringane i dette kurset det siste året det går av stabelen.

Kursets struktur

Kurset startar med ei oversikt og ei innleiing, før vi går igjennom personelle kompetansespørsmål, materielle kompetansespørsmål, prosess og til slutt ei fordjuping i internasjonale element og grensespørsmål mellom juss og politikk (altså handlerom for skjønn og domstolskontroll). Avslutningsvis er også fordjuping på nokon særlege emne, t.d. strandsoneforvaltning og akvakultur. Vi har opplevd oppbygginga som velegna, men det er her som i all forvaltningsrett mykje som heng saman, men prøver å fortelje studentane korleis vi legg på lag på lag. Vi gjer små justeringar frå år til år.

Digitale elementer i kursgjennomføringen

Det er ingen sentrale digitale element i kursgjennomføringa, men slik at gjennomgangen følgjer ordinære førelesingar. Vi syns dette fungerer. Vi brukar videoar til å supplere undervisinga, som dels er laga for kurset, men dels kan vere dagsaktuelle spørsmål i kurset som er teke opp i andre samanhengar. På den måten kan vi variere litt frå år til år ulike eksempel på konfliktsituasjonar som t.d. har vore for sivlombodet, domstolen osb. i saker som gjeld vern av privat eigedomsrett eller t.d. kva for krav som gjeld til KU i ulike

samanhengar og utvikling på miljøretten sitt område. Vi lagar også liknar til relevante diskusjonar som vi t.d. kan knytte øvingsoppgåve til. Her varierer vi litt utifrå kva vi arbeider med i forskinga og aktuelle oppgåver som vi har elles.

Litteratur

Viser til litteraturlista. Vi har vurdert å laga eigen litteratur til kurset, men har satt det litt "på vent" i forhold til at kva som er aktuelle tema for spesialemer er i endring. Dei klassiske bøkene i planrett er relativt detaljorientert, og dels lite prinsipielle omkring sentrale spørsmål. Vi trur likevel at kombinasjonen mellom lærebøker, artiklar og førelesingar, skal gi studentane det dei treng for læring i høve til læringsmåla.

Studentenes arbeidsuke er normert til 40 timer i uka iht sentralt regelverk. I lys av dette: hvordan vurderer du arbeidsbelastningen i kurset ditt?

Vi har bygd opp planrettskurset, slik at dei kan følgje nokre sentrale spørsmål frå den almenne forvaltningsretten inn i spesiell forvaltningsrett. Det er mykje å setje seg inn i, men det ser ut som dei fleste klarer å tileigne seg den kunnskapen vi forventer i slutten av kurset. Eg vurderer arbeidsbelastninga som høveleg.

Forelesninger

Gjennom førelesingane får studentane ei prinsipiell tilnærming til alle sentrale spørsmåla i kurset, der vi viser samanhengene med allminneleg forvaltningsrett, miljørett og internasjonal utvikling, og oversikt på tvers av problemstillingar som er aktuelle i kurset. Som nemnt er dette viktig, fordi lærebøkene er detaljorientert og har karakter av lovkommentarar. Førelesingane blir ikkje tatt opp. Studentane er ganske få, og får høve til å stille spørsmål. Dette brukar å fungerer ganske bra.

Gruppemøter

I fleire år har vi hatt gruppemøter for å løyse eksamensoppgåver, slik at dei får trent på dette, samstundes som dette gir god læring. I forrige semester hadde vi ikkje ressursar nok til ei slik gjennomføring, men tilrådde studentane å arbeide i grupper med oppgåver utan særleg rettleiing frå oss. Studentane er aktive i slike fora. Det er jo heile poenget med dette.

Skriftlige oppgaver

Hopp over dette feltet hvis det ikke er arbeidsoppgaver i ditt emne.

Obligatorisk oppgave

Hopp over dette feltet hvis det ikke er obligatorisk oppgave i ditt emne.

Antall oppmeldte til eksamen 16

Antall som faktisk møtte til eksamen 11

Antall norske studenter 11

Antall utenlandske studenter 0

Eksamensoppgave og sensorveiledning

Det blir gitt praktikumsoppgåve. Sensorretteiinga gir sensor det dei treng.

Sensorkorpset

Ja, det er eit ganske fast sensorkorps. Veldig ofte tek Gunnar Eriksen, professor, UIT, alle studentane. Sjølve ser vi på klagesaker. Vi følgjer opp sensorane ved direkte kommunikasjon på epost.

Karakterfordeling, strykprosent og frafall

E 0

D 1

C 3

B 4

A 3

Klagesensur og eventuelle kontrollkommisjoner

Manglar opplysingar her

Årets digitale tilbakemelding fra studentene

Ingen tilbakemeldingar som reiser spørsmål om endring.

Internasjonalisering

Internasjonal regulering, som t.d. vandirektiv og KU, er eit viktig element i kurset, slik det også kjem til uttrykk gjennom læringskrav, pensum og førelesingar. Litteraturen er på norsk.

Samlet vurdering av kurset, og ev. forslag til tiltak for neste års kurs

Som nemnt pågår det arbeid om å utvikle kurset til eit kurs i plan- og ekspropriasjonsrett. Det kjem difor ikkje til å skje vesentlege endringar av planrettskurset i resten av "levetida" for dette kurset.

Lokaler og undervisningsutstyr

OK

Utvalg: Studieutvalget ved Det juridiske fakultet
Saksnummer: 45/24-5
Møtedato: 28.08.2024
Journalnummer: 2024/236

Emneevaluering JUS242 Rettergang

Emneansvarlig Ørnulf Øyen

E-post ornulf.oyen@uib.no

Dette emnet har mer enn én emneansvarlig - Ja

Emneansvarlig Magne Strandberg

E-post magne.strandberg@uib.no

Evalueringen gjelder JUS242 Rettergang

Kurset/emnet som evalueres her ble avholdt Vår 2024

Har det blitt gjort endringer i kurset siden forrige gang det ble avholdt? Hvis ja: hvilke?

Strukturen i kurset er i liten grad endret siden den justeringen som fant sted fra studieåret 2021/2022. (Strukturen omtales nedenfor.) Ut fra den tiden som står til rådighet, de to disiplinene emnet består av (sivilprosess og straffeprosess) og emnets omfang er det i begrenset grad rom for justeringer.

Hvert år gjøres det mindre justeringer i undervisningsopplegget, men disse er mer på detaljnivå.

Fra studieåret 2022/2023 ble læringskravene utvidet når det gjelder EU- og EØS-rett, særlig med henblikk på sivilprosessdelen. Fra samme studieår ble JUS242 Rettergang også et av fire obligatoriske emner med et særlig ansvar for etikk. Etikkelementer er forsøkt innarbeidet, men det er ikke rom for å gi etikk en fremskutt plass i emnet.

Endringen av etikkundervisningen på fakultetet medførte at emnet fra studieåret 2022/2023 kunne starte opp to dager tidligere. Disse to dagene er tatt i bruk for å gi en mer allmenn introduksjon til emnet Rettergang og fagområdet "prosessrett". Det er lagt inn en dobbeltime med introduksjon til selve emnet og en dobbeltime der det gis en

allmenn introduksjon til fagområdet "prosessrett". I tillegg er det lagt inn en dobbelttime om kravet til rettferdig rettergang etter Grunnloven og EMK.

Kursets struktur

Som nevnt ovenfor starter kurset med 6 timer forelesning, som er en allmenn introduksjon. Når det gjelder den videre struktur, vises det til forrige rapport, der det fremgår:

«Strukturen på kurset har stort sett vært uforandret i temmelig mange år. Kurset starter i midten av november. Eksamen avholdes i månedsskiftet februar/mars. Disiplinene sivilprosess og straffeprosess undervises separat.

Undervisningen i sivilprosess starter i midten av november. Først kommer ca 2/3 av forelesningstimene, og deretter de fire første seminarsamlingene. Til slutt kommer de siste forelesningstimene, og de siste tre seminarsamlingene. I uke 2 og 3 er det forelesninger i straffeprosess, mens seminarene i straffeprosess avholdes i uke 5 til 7. Det eneste obligatoriske elementet er en kursoppgave, som studentene som oftest jobber med i uke 4. Etter at undervisningen er ferdig, har studentene ca. to uker til eksamensforberedelse.»

Undervisningen gjenspeiler de sentrale emner i læringsutbyggebeskrivelsen. Riktig nok behandles ikke alle sentrale temaer både på forelesninger og i seminarundervisningen, men samlet sett mener vi at alle sentrale temaer dekkes enten av forelesningene eller seminarene.

Digitale elementer i kursgjennomføringen

Tradisjonelle digitale hjelpemidler (typisk Power Point og Lovdata) brukes normalt på forelesningene, men den enkelte foreleser har stor frihet når det gjelder valg av virkemidler. Andre digitale hjelpemidler enn "tradisjonelle" brukes i liten grad.

Det har vært gjort opptak av forelesningene. Opptakene legges ut til studentene på Mitt UiB. Det er usikkert om ordningen med opptak helt eller delvis vil videreføres studieåret 2024/2025.

På seminarene er det opp til den enkelte seminarleder om det skal tas i bruk digitale hjelpemidler.

Digitale seminargrupper tilbys i utgangspunktet ikke. Et unntak gjøres imidlertid for den siste dobbelttimen i sivilprosess siden denne kommer temmelig tett opp mot jul.

Litteratur

I sivilprosessdelen av emnet er én bok og én artikkel pensum, mens det i straffeprosessdelen er én bok som er pensum. For øvrig legges det på Mitt UiB ut lister over aktuell innføringslitteratur, alternativ hovedlitteratur og tilleggslitteratur. Samlet sett er tilgangen på læremidler god.

Studentenes arbeidsuke er normert til 40 timer i uka iht sentralt regelverk. I lys av dette: hvordan vurderer du arbeidsbelastningen i kurset ditt?

Arbeidsbelastningen er relativt stor. For å få en helhetlig forståelse av prosessrett må studentene ha oversikt over en rekke temaer innen både allmenn prosessrett, sivilprosess og straffeprosess. Dette gjenspeiles i et relativt omfattende undervisningsopplegg (ca 45 timer forelesning, 28 timer seminarundervisning og en kursoppgave), og to relativt omfattende pensumbøker. Men arbeidsbelastningen er innenfor den nevnte normering.

Hovedproblemet i emnet er at et for stort antall studenter kommer for sent i gang med studiet av emnet:

Dels er det et problem at en del studenter tar opp emnet Obligasjonsrett. Emnet Obligasjonsrett er omfattende og eksamen er i begynnelsen av desember. Etter det vi erfarer kan studentene fra og med studieåret 2024/2025 alternativt ta gjentatt prøve i Obligasjonsrett. Hvis denne muligheten blir den foretrukne hos studentene vil problemet løses.

Dels synes en del studenter på 4. studieår å ha arbeidsopphold i advokatfirmaer e.l. i november og/eller desember.

Forelesninger

De to pensumbøkene i emnet dekker læringskravene godt. I emnet blir det derfor i liten grad forelest om temaer som ikke også er behandlet i pensumlitteraturen.

Tanken med den nye introduksjonsdelen i emnet, som ble omtalt ovenfor, er å binde sammen disiplinene sivilprosess og straffeprosess slik at studentene i større grad emner i se helheten i prosessretten, ikke minst i sine studier av straffeprosess og sivilprosess. Pensumlitteraturen bidrar i begrenset grad til dette, ikke minst pensumboka i sivilprosess.

I sivilprosessdelen av emnet er hovedpoengene med forelesningene å gi studentene en litt annen systematikk enn den i pensumboka og utdype enkelte temaer i læringskravene. Det første sikres ved at ingen av foreleserne har skrevet pensumboka.

I straffeprosessdelen av emnet er en av de to foreleserne også forfatter av pensumboka. Dette her medført at forelesningene i straffeprosess i noe større grad har preg av en innføring i straffeprosess.

Som nevnt ovenfor, er opptak av forelesningene publisert de senere år. Og som nevnt er vi usikre på om en endring bør gjøres. Publiseringen har rimelig klart medført en nedgang i hvor mange som møter opp på forelesninger, og vi har mistanke om at publiseringen også påvirker hvor mange studenter som oppholder seg i Bergen under kurset. Særlig det siste er betenkelig.

Forelesningene har stort sett vært avholdt på tradisjonelt vis, uten særlig involvering av tilhørerne.

Storgrupper og seminarer

På 4. studieår er det seminarer, som det er frivillig å delta på.

Tradisjonelt har både påmeldingen til og deltakelsen på seminarer vært god. Også inneværende studieår var påmeldingen god, men oppmøtet var moderat i straffeprosessdelen og svakt på sivilprosessdelen. Det relativt svake oppmøte er et stort problem av to grunner.

For det første leder det til at unødige mange grupper opprettes. Hvis det hadde vært et godt samsvar mellom påmelding og oppmøte, kunne antallet grupper vært redusert fra 12 til 8 eller 9.

For det andre har vi mistanke om at det noe svake oppmøtet mer generelt skyldes at færre studenter oppholder seg i Bergen. Videre antar vi at det særlig svake oppmøtet på seminarene i sivilprosess skyldes gjentak i Obligasjonsrett, arbeidsopphold i advokatfirmaer mv.

Vi anser deltakelse i seminarundervisningen som viktig for studentenes læring. Av den grunn er det et klart mål at oppmøtet skal bli bedre. Samtidig er det her faktorer som de emneansvarlige ikke lett kan påvirke.

Når det gjelder gjennomføringen av seminarene, har det i mange år vært et problem at for få studenter er aktive. Men det varierer alltid fra gruppe til grunn hvordan aktiviteten er.

Arbeids-/seminaroppgaver (1.-3. studieår: til arbeids- og storgrupper, 4. studieår: til seminarer)

Både på seminarene i sivilprosess og straffeprosess er det et omfattende oppgavesett. Oppgavesettet dekker store deler av læringsutbyttebeskrivelsen og fungerer rimelig bra.

Omfanget av oppgavesettene medfører at oppgavene i stor grad "resirkuleres", dvs. samsvarer med oppgavene forrige studieår. Det å lage oppgavesett honoreres ikke særskilt i undervisningsregnskapet, og godtgjøringen for emneansvaret medfører at det bare kan gjøres en forsiktig revisjon fra år til år.

Studentene opplever at oppgavesettet er omfattende og krevende, noe som også er tanken fra de emneansvarlige. Men seminarlederne kommer stort sett gjennom hele oppgavesettet. Med et mindre omfattende oppgavesett kunne en gått noe mer i dybden, men da ville markert færre temaer innenfor læringsutbyttebeskrivelsen blitt dekket på en god måte gjennom seminarene.

Til oppgavesettene er det utarbeidet relativt omfattende veiledninger, som gis til seminarlederne. Dette skal lette forberedelsene til seminarlederne og sikre at det blir en felles oppfatning om hvilke problemstillinger som er aktuelle og hvilke rettskilder som er sentrale. For øvrig har seminarlederne stor frihet i gjennomføringen av sine seminarer.

En ulempe med "resirkuleringen" av oppgavesettene er at enkelte studenter kan fristes til å skaffe seg notatene til studenter som har gått på seminar tidligere år, og enten ikke møte opp på seminarene eller møte uten særlig selvstendige forberedelser. Dette er selvsagt uheldig. Men slike studenter lurere seg selv, og de emneansvarlige føler ikke et tungt ansvar for å motvirke dette.

Obligatorisk oppgave

De senere år er det gitt en kursoppgave med 2500 ord som ordgrense. Samtidig er omfanget av oppgaven tilpasset dette (ca 2/3 av en eksamensoppgave). Tanken er at oppgaven må være såpass omfattende at det gir et visst læringsutbytte å skrive oppgaven. Samtidig kan de oppgavene som leveres ikke være såpass lange at de som kommenterer oppgaven, innenfor rammen av honoreringen, ikke har tid til å lese og kommentere oppgaven. Etter vår vurdering fungerer denne tilnærmingen godt.

Sensorkorpset

Emner har et fast sensorkorps i den forstand at de som var sensorer forrige studieår normalt tilbys å være sensor. Men det er en viss utskiftning fra år til år og denne har vært noe større enn hva som er optimalt. Hvert studieår er noen av sensorene nye.

Sensurfristene er overhold. De emneansvarlige har iallfall ikke fått tilbakemelding om noe annet.

Til nå har det vært én sensor og nivåkontroll. Sensorene har ført og fremst vært fulgt opp gjennom nivåkontrollen, som i emnet alltid har vært foretatt av en emneansvarlig. Fra og med studieåret 2024/2025 vil det være to sensorer på hver oppgave. De emneansvarlige vil da til en viss grad være ordinær sensor. I tillegg vil en av de emneansvarlige lede et digitalt sensormøte.

Eksamensoppgave og sensorveiledning

Oppgaveutvalg avholdes alltid før ordinær eksamen. Normalt avholdes det også oppgavemøte før utsatt prøve, men det er ikke alltid mulig å få to studenter til å stille i juni. I år var det et oppgavemøte med én student før utsatt prøve. Oppgavemøtene er verdifulle og fungerer godt.

De emneansvarlige skriver alltid utkastet til oppgave. Om utkastet bør forelegges andre før oppgavemøtet, vurderes alltid konkret.

Både ordinær eksamen og utsatt prøve var i år praktikumsoppgaver. Men det hender at deler av eksamen er en teorioppgave.

Karakterfordeling, strykprosent og frafall

Ved ordinær eksamen studieåret 2023/2024 var det 477 studenter som møtte til eksamen. 463 studenter leverte og fikk sensur. Før klagerunden var karakterstatistikken slik:

- A - 7,7 %
- B - 22,4 %
- C - 36,7 %
- D - 20,7 %
- E - 4,1 %
- F - 6,0 % (inkl. "blanke" besvarelser)

Karakterfordelingen er grei, selv om det var vel mange som fikk karakteren C, og et noe lavt tall på særlig karakterene B og D. Resultatene var bedre enn fryktet i lys av oppmøtet

på undervisningen, særlig i sivilprosess, jf. tidligere opplysninger om dette.

De fire foregående studieårene var karakterfordelingen slik før klagerunden:

2022/2023:

A - 8,8 %
B - 28,6 %
C - 36,3 %
D - 16,8 %
E - 4,9 %
F - 4,6 %

2021/2022:

A - 9,0 %
B - 25,6 %
C - 36,4 %
D - 17,4 %
E - 6,5 %
F - 4,7 %

2020/2021:

A - 8,7 %
B - 27,4 %
C - 39,5 %
D - 16,9 %
E - 4,8 %
F - 2,6 %

2019/2020:

A - 11,2 %
B - 22,5 %
C - 38,6 %
D - 17,4 %
E - 8,0 %
F - 2,1 %

Klagesensur og eventuelle kontrollkommisjoner

Det var som nevnt 463 studenter som leverte under ordinær eksamen studieåret 2023/2024. Av disse klaget 93 studenter på karakteren.

Av de 93 klagene førte 28 til et vedtak om endring; 14 til gunst og 14 til ugunst. Det var én klagekommisjon (F til D, som endte med E).

Samlet sett er dette et tilfredsstillende selv om vel mange av klagene førte til endring. De senere år har det normalt vært 2-3 klagekommisjoner. Videre har en overvekt av de klagene som førte til endring normalt vært til gunst.

Andre elementer knyttet til eksamen som bør påpekes

Som nevnt skal det fra studieåret 2024/2025 være to sensorer pr. oppgave. Det blir trolig en utfordring å rekruttere et tilstrekkelig antatt godt kvalifiserte sensorer, og beholde et stabilt sensorkorps.

Årets digitale tilbakemelding fra studentene

Både dette studieåret og tidligere studieår har det vært en lav svarprosent på det spørreskjemaet som er sendt til studentene - noe under 10%. Den lave svarprosenten medfører at en må være forsiktig med å trekke slutninger fra tilbakemeldingene.

Hovedinntrykket er at kurset fungerer rimelig bra, dvs. at den jevne student verken er svært fornøyd eller svært misfornøyd.

En del studenter mener at kurset er for arbeidskrevende. De emneansvarlige er ikke enig i dette. Samtidig er det en utfordring at emnet de senere år har vært under et viss press mht. utvidelser eller økt fokus på enkelte elementer. Tidligere har dette omhandlet EU- og EØS-rett samt etikk. I dag er det et viss press når det gjelder innlemming av KI som en dimensjon.

En del studenter mener også at seminarene er for arbeidskrevende. Som nevnt er seminarene arbeidskrevende. Dette skyldes et mål om å dekke store deler av læringsutbyttekravene. Kvantitet er med andre ord til en viss grad prioritert på bekostning av dybde og tid til diskusjon.

Internasjonalisering

I tilknytning til mange av de temaer som læringsutbyttebeskrivelsen omhandler er rettskildesituasjonen slik at internasjonale rettskilder er relevante. For enkelte temaer er internasjonale rettskilder svært sentrale.

I straffeprosessen gjelder dette særlig EMK og EMDs praksis, noe som både gjenspeiles i pensumboka og undervisningen.

I sivilprosessen har EU- og EØS-rett betydning for enkelte temaer. Pensumboka er noe kortfattet om dette. En artikkel er tatt inn på pensumlista for å kompensere. Hvilken artikkel som er pensum er endret fra studieåret 2024/2025. Professor Anna Nylund har skrevet en artikkel i Jussens Venner for dette konkrete formålet.

Samlet vurdering av kurset, og ev. forslag til tiltak for neste års kurs

Formelt sett er kurset nytt fra studieåret 2024/2025, men reelt sett er det tale om å videreføre kurset i den nye studieordningen.

Samlet sett fungerer kurset rimelig bra.

De emneansvarlige tar ikke sikte på store endringer fra og med studieåret 2024/2025. Men som nevnt vurderer vi ordningen med opptak av forelesninger. Videre har ikke etikk-elementet funnet sin endelige form.

Lokaler og undervisningsutstyr

Seminarrommene i "gamlebygget" er mindre tilfredsstillende for seminarledere som ønsker å benytte datamaskinen. Dels er det, iallfall i enkelte rom, et såpass sterkt lys over tavla at det blir vanskelig å lese det som kommer fra "kanonen" med mindre lyset slås av. Dels er det vanskelig å benytte både datamaskinen i undervisningen og skrive på tavla. Det bør være ett "lerret" for digital visning og en tavle en kan skrive på.

Andre forhold som bør kommenteres

Tilgangen på interne undervisningskrefter var god studieåret 2023/2024. Slik det ser ut i dag, vil tilgangen også være god studieåret 2024/2025.

08.08.2024
ANNNI

Utvalg: Studieutvalget ved Det juridiske fakultet
Saksnummer: 45/24-6
Møtedato: 28.08.2024
Journalnummer: 2024/236

Kunstig intelligens: Endring i læringsutbyttebeskrivelse, utfyllende regner og veiledninger

Bakgrunn

Rapport fra arbeidsgruppen for å utarbeide retningslinjer for bruk av KI i undervisning og prøving ble behandlet i studieutvalgets møte den 19.03.2024. SU uttalte følgende:

Stadieutvalget takker arbeidsgruppen for en god og gjennomarbeidet rapport. Arbeidsgruppen skal ha ros for en grundig rapport som presenterer både utfordringer og muligheter med KI-verktøy, samt konkrete tiltak som fakultetet må følge opp.

SU merker seg at fakultetet må få på plass robuste strukturer som gjør at vi kontinuerlig følger den teknologiske utviklingen innen kunstig intelligens.

SU har også merket seg behovet for endringer i læringsutbyttebeskrivelsen på programnivå, nærmere retningslinjer til studenter, undervisere og sensorer og ikke minst behovet for opplæring.

SU kommer tilbake til mer konkret oppfølging av tiltakene som foreslås i rapporten etter at rapporten er presentert på et lærermøte.

For SUs videre oppfølging er det behov for fakultetsstyrets vurdering av hvor mye ressurser som skal settes av til konkrete tiltak og opplæring – både på kort og mellomlang sikt.

Saken krever rask oppfølging.

Rapporten ble etterfølgende behandlet i fakultetsstyrets møte den 07.05.2024 (sak 28/24) hvor følgende vedtak ble truffet:

- 1. Styret ber Studieutvalget komme tilbake med konkrete forslag knyttet til KI i undervisning og prøving.*
- 2. Styret ber dekanen komme tilbake med konkrete forslag knyttet til hvordan KI kan inngå som del av det obligatoriske studieprogrammet*

Videre er det blitt orientert om rapporten på allmøte, nasjonalt fakultetsmøte og i arbeidslivsforumet.

Saken her er første ledd i den konkrete oppfølgingen av arbeidsgruppens rapport. I saken er det foreslått endringer i følgende regelverk og dokumenter:

1. Læringsutbyttebeskrivelse på programnivå
2. Utfyllende regler ved Det juridiske fakultet
3. Krav til skriftlige arbeider på masterprogrammet i rettsvitenskap
4. Instruks om oppgavegjeving og sensur
5. Arbeidsavtale for arbeidsgruppelidere på 1. og 2. studieår
6. Instruks for veiledning og sensur på JUS399 og JUS396 masteroppgave

Rapporten fra arbeidsgruppen kommer med en rekke forslag og tiltak som skal følges opp, men vi må først og fremst få på plass nødvendige endringer i regelverk og retningslinjer som tar hensyn til bruken av KI i ulike lærings- og prøvingssituasjoner.

Et større arbeid med å legge til rette for at undervisningsopplegget adresserer muligheter og utfordringer knyttet til KI-verktøy er igangsatt på 1. studieår, hvor dekanen leder en arbeidsgruppe som ser på hvordan studentene kan få både opplæring i bruk av KI som et hjelpemiddel for jurister og i rettslige spørsmål som KI gir opphav til.

I det følgende tas det utgangspunkt i arbeidsgruppens rapport, som gir et solid grunnlag for SUs videre arbeid med KI-relaterte spørsmål. I tilfeller hvor arbeidsgruppens forslag til endringer av regelverk og veiledninger tas til følge, henvises det til arbeidsgruppens rapport for bakgrunn og begrunnelse. Det er derfor bare tilfeller hvor det foreslås justeringer som begrunnes særskilt i saksnotatet her.

Forslag til uttalelse

SU oppfordrer fakultetsstyret til å vedta de foreslåtte endringene i pkt. 1-6 i saksnotatet

21.08.2024

HAF/ANNNI

1. Forslag endringer i læringsutbyttebeskrivelsen for masterstudiet i rettsvitenskap

Arbeidsgruppens forslag til endringer i den overordnede læringsutbyttebeskrivelsen for MAJUR/MAJUR2 lyder som følger (rød tekst):

Læringsutbytte

Kunnskapar

Kandidatane skal ha god kunnskap om grunnleggande rettsreglar og samanhengar innan alle fagområde som studiet omfattar, og spesialisert kunnskap innan fagområde som blir dekte av spesialemna og masteroppgåva.

Dette inneber også at kandidatane har god kunnskap om:

- det norske rettssystemet si oppbygging og funksjon
- den norske rettskulturen si historie, særigenheiter og grunnleggande verdiar
- korleis norsk rett vert påverka av EU-retten, EØS-retten, internasjonale menneskerettar og annan folkerett
- juridisk metode, mellom anna korleis juridisk argumentasjon varierer på ulike rettsområde
- mangfaldet av metodar i rettsforskning og hovudlinjer i den rettsteoretiske diskusjonen
- juristar si rolle i samfunnet og etiske utfordringar knytt til yrkesutøvinga
- korleis ny teknologi kan brukast til å automatisere avgjerdsprosessar og bidra til å løyse rettslege problem på nye måtar, men også om rettslege og etiske utfordringar dette kan medføre
- forventingar til akademisk integritet, medrekna akademiske krav til kjeldetilvising og bruk av andre sitt arbeid og særleg korleis verktøy basert på kunstig intelligens kan brukas i tråd med desse forventingane
- korleis juridisk læring skjer, og kva strategiar for læring som kan vere effektive når ein skal tileigne seg kunnskap om, og ferdigheiter på, nye rettsområde

Ferdigheiter

Kandidatane kan bruke juridisk metode til å identifisere, drøfte og ta standpunkt til komplekse og utstrukturerte rettslege problemstillingar, også utanfor dei rettsområda som er del av studiet. Dette inneber å kunne

- fastsette rettsleg relevant faktum i eit saksforhold, og på grunnlag av dette identifisere og formulere rettslege problemstillingar
- innhente og systematisere rettsleg relevant materiale frå norske, skandinaviske og engelskspråklege kjelder, også ved bruk av digitale verktøy
- vere kjeldekritisk ved å foreta sjølvstendige, kritiske vurderingar av opphavet til og kvaliteten på faktisk så vel som rettsleg informasjon

- foreta ei sjølvstendig, heilskapleg, kritisk og etisk gjennomtenkt analyse for å nå eit fagleg forsvarleg standpunkt om kva som er gjeldande rett
- foreta rettspolitiske og komparative vurderingar av rettsreglane
- løyse nye problem og bidra til rettsleg nytenking
- bruke digitale verktøy, medrekna KI-verktøy, på ein hensiktsmessig og fagleg forsvarleg måte i sitt arbeid med å identifisere, drøfte og ta standpunkt til rettslege problemstillingar
- bruke eigna læringsstrategiar for å tileigne seg ny kunnskap om retten, på så vel kjende som ukjende rettsområde

Kandidatane kan formidle og evaluere juridiske analyser og standpunkt på ein poengtert, presis og etterretteleg måte både munnleg og skriftleg, på så vel norsk som engelsk, gjennom å

- utarbeide ulike former for sjølvstendige skriftlege arbeid
- diskutere og prosedere ulike rettslege standpunkt
- gi sjølvstendige tilbakemeldingar på andre sitt arbeid og sjølv få og gjere bruk av slike tilbakemeldingar

Generell kompetanse

Gjennom studieprogrammet oppnår kandidatane generelt anvendeleg kompetanse knytt til å

- systematisere og avvege argumentasjon, rådgje og treffe avgjerder
- identifisere og vurdere etiske aspekt ved juridisk argumentasjon og standpunkt
- tileigne seg ny kunnskap, følge med i rettsutviklinga og løyse nye rettslege spørsmål
- samarbeide med juristar frå andre land, forstå og gjere seg nytte av deira perspektiv på felles rettslege utfordringar og bidra med norske perspektiv
- samarbeide med fagpersonar frå andre disiplinar og på det grunnlag kunne vurdere den rettsleg relevante argumentasjonsverdien av kunnskap som er skapt av andre vitskapar og bidra til tverrfaglege løysingar på komplekse samfunnsproblem
- formidle juridiske analyser til allmenta, skriftleg og munnleg, på norsk og på engelsk
- presentere og argumentere for eigne vurderingar og konklusjonar for større og mindre grupper av tilhøyrarar
- bidra med rettslege perspektiv i samfunnsdebatten
- planlegge og gjennomføre større prosjekt innan ei gitt tidsramme
- følge oppfylle forventingar til akademisk integritet, særleg når det gjeld akademiske krav til kjeldetilvisingar og bruk av andre sine arbeid
- arbeide sjølvstendig og i grupper
- forholde seg reflektere kritisk over, og kunne ta stilling til, dei rettslege og etiske utfordringane knytt til den teknologiske utviklinga, medrekna utviklinga av digitale verktøy basert på kunstig intelligens

Studiedekanen slutter seg til forslaget og oppfordrer SU til å gjøre det samme.

2. Forslag til endringer i Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet

Arbeidsgruppens forslag til endringer i Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet lyder som følger:

§ 4-1 Krav til ordgrense, selvstendighet og kildehenvisning

1. Alle arbeider som leveres for godkjenning/sensur, skal være studentens eget arbeid. Dette gjelder også der vedkommende arbeid(er) ikke inngår i grunnlaget for karakterfastsettelse. Kilder som nyttes skal angis i overensstemmelse med [universitetets retningslinjer om kildebruk](#). Overtredelse vil bli å vurdere som fusk, se § 4-2. Arbeider som er helt eller delvis skapt ved bruk av verktøy som benytter seg av generativ kunstig intelligens kan ikke regnes som studentens eget arbeid. Slike arbeider kan også vurderes som fusk med mindre de er sitert på redelig måte.

Studiedekanen støtter forslaget, men foreslår noen språklige justeringer i et forsøk på å unngå usikkerhet knyttet til hva det vil si at et arbeid er delvis skapt ved bruk av KI-verktøy (grønn tekst).

§ 4-1 Krav til ordgrense, selvstendighet og kildehenvisning

1. Alle arbeider som leveres for godkjenning/sensur, skal være studentens eget arbeid. Dette gjelder også der vedkommende arbeid(er) ikke inngår i grunnlaget for karakterfastsettelse. Kilder som nyttes skal angis i overensstemmelse med [universitetets retningslinjer om kildebruk](#). Overtredelse vil bli å vurdere som fusk, se § 4-2. Tekst som er skapt av generativ kunstig intelligens regnes ikke som studentens egen. Dersom slik tekst utgjør en ikke ubetydelig del av det samlede arbeidet, vil kravet til selvstendighet ikke være oppfylt.

2. Bruk av KI-generert tekst regnes som fusk dersom kilden ikke er oppgitt. Dette gjelder selv om besvarelsen som helhet oppfyller selvstendighetskravet.

Studiedekanen vil legge til at det er behov for større endringer i Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet, herunder også i den her omtalte § 4-1, men at dette ligger utenfor herværende sak. Studiedekanen har håp om å komme tilbake til SU med en fullstendig gjennomgang av hele dette regelverket i løpet av inneværende studieår.

3. Forslag til endringer i Krav til skriftlige arbeider på masterprogrammet i rettsvitenskap

Arbeidsgruppens forslag til endringer i «Krav til skriftlige arbeider på masterprogrammet i rettsvitenskap» er markert med rød skrift i det følgende. Justeringsforslag fra studiedekanen er markert med grønn skrift.

Krav til skriftlige arbeider på masterprogrammet i rettsvitenskap ved UiB
Senest oppdatert av Studieutvalget 28. august 2024 (SU-sak 46/24)

1. Hensynene bak krav til skriftlige arbeider i jusstudiet

Skriftlige arbeider står sentralt i det pedagogiske opplegget på jusstudiet i Bergen. Underveis i studieløpet skal du som student utarbeide en rekke forskjellige tekster. Det dreier seg om ulike arbeidsoppgaver på 1.-3. studieår, obligatoriske

kursoppgaver på 1.-4. studieår, hjemmeeksamener, obligatoriske skriftlige arbeider på ulike spesialemner og masteroppgaven på 5. studieår.

Gjennom de skriftlige arbeidene, andres kommentering av dine tekster og din kommentering av andres tekster, opparbeider du kunnskap om innholdet i rettsreglene på det aktuelle rettsområdet, metodekunnskap og -ferdigheter (kunnskap om og anvendelse av de rettskildene som angir innholdet i rettsreglene) og ferdigheter når det gjelder fremstilling (struktur, presisjon og klarhet). På denne måten utgjør skriftlige arbeider kjernen i studieopplegget. Det er derfor viktig at du som student ved fakultetet kjenner til hvilke krav som stilles til arbeidet med skriftlige innleveringer.

For å få størst mulig utbytte av arbeidet med tekstene, er det viktig at du har gjort en innsats som gjør at du er forberedt på skriveprosessen. Du bør ha vært på forelesninger, lest de relevante delene av faglitteraturen, forberedt deg til arbeidsgruppemøtet og deltatt aktivt i diskusjonene i arbeidsgruppen. På denne måten skaffer du deg ditt eget bilde av rettstilstanden, og kan gjøre deg opp din egen mening om hvordan juridiske problemstillinger skal løses. Dette kalles i pedagogisk sammenheng for [sosial konstruktivisme](#), og innebærer at man setter sammen og bygger opp (konstruerer) sin kunnskap ved å inngå i et større sosialt faglig fellesskap.

Selv om jusstudiet på denne måten har et kollektivt tilsnitt, skal dine skriftlige arbeider underveis i studiet være *selvstendige og individuelle*. Du kan derfor ikke samarbeide med andre *under selve skriveprosessen*. De skriftlige arbeidene inngår i grunnlaget for fakultetets sertifisering av deg som master i rettsvitenskap. For hjemmeeksamener og masteroppgaven er dette temmelig selvsagt, men det gjelder også for andre skriftlige arbeider som er vilkår for å gå opp til eksamen.

2. Generelt om krav til skriftlige arbeider på jusstudiet

All juridisk fremstilling og argumentasjon må ta utgangspunkt i juridisk metode, slik metoden blir presentert i rettskilde- og metodelæreemnene og i de øvrige emnene. Rettskildeprinsippene styrer utvelgelsen av relevante rettskildedefaktorer, hvordan en trekker slutninger fra disse faktorene, og hvordan en harmoniserer eller avveier slutningene, før en kommer frem til det endelige tolkningsresultatet. Det innebærer at også du som student må argumentere juridisk innenfor den rammen som rettskildeprinsippene representerer.

I tillegg til å følge rettskildeprinsippene, må du henvise til lover, forarbeider, dommer og annet rettskildemateriale.

Kravet om kildehenvisninger bygger på vitenskapelige idealer om selvstendighet, grundighet, helhet, balanse, etterprøvnbarhet og kritisk holdning. Kravet om grundighet og etterprøvnbarhet tilsier at du ikke bare henter og anvender argumenter fra ulike kilder, men at du også angir hvilke kilder du anvender, og hvor i kildene du henter argumentene fra. Uten slike kildehenvisninger, oppfyller ikke det skriftlige arbeidet minstekravene til akademisk kvalitet.

De vitenskapelige idealene om selvstendighet og etterprøvnbarhet tilsier også at du

skiller klart mellom dine egne og andres bidrag i den juridiske argumentasjonen. Dette betegnes ofte som et krav om *akademisk redelighet*. På dette punktet følger også lovgivningen langt på vei opp de vitenskapelige idealene, gjennom de begrensningene i bruk av andre forfatters materiale som følger av åndsverkloven av 15. juni 2018 nr. 40.¹ ~~12. mai 1964 nr. 5²~~. De vitenskapelige idealene er imidlertid strengere enn åndsverkloven, noe det gjøres nærmere rede for nedenfor i punkt 4.

Bruk av verktøy som benytter seg av generativ kunstig intelligens (som ChatGPT og Microsoft Copilot) gir egne utfordringer knyttet til akademisk redelighet. Dersom du bruker slike verktøy må du skille mellom hva du selv har bidratt med, og hva språkmodellen har bidratt med. I tilfeller hvor du bruker tekst generert av KI-verktøy må du også passe på å opplyse om dette på en etterrettelig måte henviser på en redelig måte.

3. Nærmere om kravet til selvstendig arbeid

Hver enkelt student skal arbeide individuelt og selvstendig med sine rettslige analyser. En slik analyse innebærer at en identifiserer de relevante rettslige spørsmålene, og danner seg sin egen oppfatning om hva som er de sentrale argumentene for og mot en bestemt løsning av et rettsspørsmål, med utgangspunkt i det foreliggende rettskildematerialet og de faktiske forhold. Det er ikke tilstrekkelig at du bare gjengir innholdet i lovtekst, lovforarbeider, rettspraksis eller juridisk litteratur, eller gjengir elementer fra faktum, uten din egen bearbeidelse av materialet. Du må foreta din egen selvstendige analyse, og utforme din egen selvstendige argumentasjon. Dette er det som etterspørres i dine skriftlige arbeider. *Dersom du bruker gjengir en tekst som er helt eller delvis skapt av generativ KI, vil du stå i fare for at du ikke oppfyller dette kravet til selvstendighet. KI-generert tekst regnes ikke som din egen tekst, selv om kvaliteten og innholdet i teksten til en viss grad er avhengig av prompten man benytter seg av.*

Kravet til et selvstendig arbeid tilsier også at du klart identifiserer hvilke deler av teksten som baserer seg på dine egne juridiske analyser, og hvilke deler som representerer gjengivelse av det foreliggende rettskildematerialet. Dersom du gjengir lovtekst, lovforarbeider, rettspraksis eller andre kilder, må det angis på en tydelig måte i besvarelsen, med anførselstegn og kildehenvisninger. Det samme gjelder juridisk litteratur: Du må henviser på en presis måte. Det er en sentral del av den akademiske tradisjonen å være etterrettelig og etterprøvbare i kildebruken, jf. det som er skrevet om dette foran i punkt 2.

Du må også henviser på en presis måte dersom du bruker generativ KI for å produsere tekst som skal inngå i besvarelsen din. En tekst som er generert av KI kan ikke gjenskapes av noen andre. Det er derfor viktig at du siterer og forklarer hvordan verktøyet er brukt på en slik måte at bruken er etterprøvbare. For å være

¹ <https://lovdata.no/lov/2018-06-15-40>.

² [Lov om opphavsrett til åndsverk mv. \(åndsverkloven\) - Lovdata](#)

trygg på at henvisningen er etterrettelig og etterprøvable, må bruken av KI-verktøyet dokumenteres ved skjermbilde av samtalen, eller tilsvarende dokumentasjon (noen av verktøyene har en løsning med permanent lenke, som gir mottakeren av lenken tilgang til hele samtalen Dette vil anses som tilsvarende). Videre må du beskrive hvordan du har brukt verktøyet. Dokumentasjon i form av skjermbilde og beskrivelse kan legges som vedlegg til besvarelsen din, og vil ikke inngå i ordtellingen. Vedlegg leveres i samme innleveringsdokument, men etter selve oppgavebesvarelsen. Du må i tillegg ha en henvisning i teksten. Eksempler på riktig henvisning og dokumentasjon kan du finne i Veiledning til studentene om anbefalt bruk av kunstig intelligens knyttet til læring og vurdering [lenke].

Mangelfull henvisning til opphavet til tekst som du har brukt i besvarelsen din, både til tradisjonelle kilder eller til bruk av KI-verktøy, vil utgjøre et selvstendig brudd på akademiske standarder knyttet til sitering, og kan regnes som fusk.

Det er viktig å være klar over at utstrakt bruk av selv riktig angitte sitater likevel kan utgjøre en så stor del av en besvarelse at krav til selvstendighet ikke er oppfylt. Det vil kunne være tilfellet dersom sitatene er så dominerende i det skriftlige arbeidet, at din egen selvstendige argumentasjon og analyse ikke vises igjen i teksten i tilstrekkelig grad.

Selv om det er viktig at kildehenvisningene er presise, gir dette alene ikke en god juridisk fremstilling. Ut fra vitenskapsidealene forventes det en grundig analyse av det aktuelle rettsspørsmålet, innenfor de ordgrenser som måtte gjelde for den aktuelle besvarelsen. Analysen skal basere seg på en balansert behandling av det aktuelle rettskildematerialet i lys av det konkrete forholdet som vurderes. Det er for eksempel ikke tilfredsstillende dersom du argumenterer ensidig, uten å ta i betraktning argumenter i motsatt retning. Selv om du skulle være personlig overbevist om at et bestemt argument er avgjørende, må du også presentere andre argumenter, og fortrinnsvis vise hvorfor de ikke vinner fram i din konklusjon. Engasjement er positivt, men de vitenskapelige idealene krever at du er helhetlig og balansert i argumentasjonen.

Å ta standpunkt til hva som er innholdet i rettsreglene er forbundet med stort alvor, særlig i konkrete saker. Dette er et alvor også du som student må ta innover deg når du argumenterer juridisk. Gjennom sine konklusjoner treffer jurister avgjørelser av stor betydning for enkeltpersoner, bedrifter, det offentlige og for samfunnet, og da må avgjørelsene være så godt og balansert begrunnet som overhodet mulig, basert på anerkjente rettskilder, anerkjent juridisk metode, og en best mulig forståelse av faktum i saken.

4. Forholdet mellom vitenskapelige idealer og opphavsrett

Etter åndsverkloven fra 2018 1964 har den som skaper et åndsverk enerett til å eksemplarfremstille eller tilgjengeliggjøre verket, jf. åndsverklovens §§ 2 og 3 4-ledd. Den som har skapt verket, har opphavsretten til det. Som åndsverk regnes lærebøker, tidsskriftsartikler, besvarelser av kursoppgaver og de fleste andre skriftlige arbeider. Også muntlige framføringer, som for eksempel forelesninger, er åndsverk.

En sentral bestemmelse i åndsverklovens ~~kapitel 2~~ er retten til å sitere andres verk, jf. ~~åndsverklovens § 2922~~. Bruk av sitater krever ikke samtykke dersom verket er offentliggjort, men siteringen må alltid skje i samsvar med «god skikk». I dette ligger blant annet at en ikke må gjengi for mye av andres verk gjennom sitatretten. På den annen side må sitatet heller ikke være så begrenset at det gir en misvisende fremstilling av hva opphavsmannen samlet sett har gitt uttrykk for.

Merk at en lettere omskriving av en annen forfatters formuleringer (såkalt parafrasering) ikke er nok til at retten til navngivelse bortfaller, ~~uten henvisning til det verket som en omskriver, er regnet som plagiat etter åndsverklovens § 4~~. I slike tilfeller er det så mye igjen av formuleringene fra det opprinnelige verket, at ~~d~~ Det regnes som en krenkelse av opphavsretten å omskrive uten å angi kilden.

~~Brudd på reglene i åndsverkloven kan medføre straff, erstatningsansvar og andre sanksjoner, jf. åndsverklovens kapittel 7. Dette er altså regler som en må forholde seg til, uansett i hvilken sammenheng en bruker andres materiale. Retningslinjene for henvisning til lærebøker og annet skriftlig materiale dreier seg altså i en viss utstrekning om å overholde norsk lov. Som jusstudent og fremtidig jurist, har du en særskilt forpliktelse til å være deg bevisst dette.~~

Åndsverkloven beskytter bare den nærmere utformingen av idéer, dvs. det tekstlige ~~(eller visuelle etc.)~~ uttrykket, ikke idéen i seg selv. Vitenskapsidealene som universitetets ~~og fakultetets~~ virksomhet bygger på, tilsier imidlertid at en går lengre i å kreve henvisning til andres materiale enn det åndsverkloven angir. Av hensyn til akademisk redelighet, må du også angi kilder som du baserer dine ideer på, selv om disse kildene bare er brukt som et utgangspunkt for din videre selvstendige bearbeidelse av ideene.

Vitenskapsidealene stiller også strengere krav til sitering enn det åndsverkloven gjør. Etter åndsverkloven kan det neppe oppstilles et krav om en nøyaktig henvisning til den siden i verket hvor sitatet er hentet. Men ut fra det vitenskapelige idealet om etterprøvbarehet, krever en i juridisk sammenheng ~~så~~ nøyaktige henvisninger.

Offentlig materiale som lovtekst, forarbeider og rettspraksis har ikke beskyttelse etter åndsverkloven, jf. ~~§ 14 åndsverklovens § 9~~. Etter loven står en altså fritt til å benytte og sitere denne typen materiale, uten ~~samtykke og uten~~ kildehenvisning. I akademisk sammenheng, ~~og ut fra vitenskapsidealene~~, stilles det imidlertid ~~store~~ krav til ~~nøyaktighet og grundighet også når det gjelder slike~~ henvisninger også her, jf. foran i punkt 2.

5. Fakultetets kontroll med kravene til selvstendig arbeid

Arbeidsgruppelederne og storgruppelederne kan gjennom sin gjennomgang og kommentering av besvarelser avdekke at en tekst ikke oppfyller de kravene til skriftlige arbeider som vi har angitt foran. I forbindelse med obligatoriske kursoppgaver er det oppgaveretteren eller den emneansvarlige (gjennom sin nivåkontroll) som kan avdekke slike forhold, mens det i forbindelse med en hjemmeeksamen eller en masteroppgave, vil være sensorene eller den emneansvarlige (igjen gjennom sin nivåkontroll). Manglende selvstendighet kan også avdekkes gjennom stikkprøver fra arbeidsgruppelederens,

storgruppelederens eller den emneansvarliges side.

Om minstekravene til en besvarelse er oppfylt, vil bygge på en skjønnsmessig vurdering. Det er alltid den emneansvarlige som gjør den endelige vurderingen der det er tvil.

Studenter som følger retningslinjene angitt i punkt 1 til 4 i dette dokumentet kan være trygge på at besvarelsene deres ikke blir underkjent som følge av manglende selvstendighet på faglig grunnlag.

Studenter som ikke har et bevisst forhold til sin egen arbeidsprosess, eller som spekulerer i å finne den nedre grensen for hva som kan godkjennes, løper derimot en risiko for å få sin besvarelse underkjent.

Fakultetet vil advare mot å fokusere på hva som er minstekravene til skriftlige arbeider og andre obligatoriske krav. Dersom du sikter mot minstekravet, vil risikoen for underkjennelse av besvarelser være stor. En slik holdning vil også klart bryte med de akademiske og vitenskapelige idealene som er beskrevet foran i punkt 2 og den vil regelmessig gjenspeiles i de resultatene du oppnår gjennom studiet.

Den faglige kontrollen med besvarelser vil til en viss grad ta hensyn til hvilket studieår studenten befinner seg på, og om det dreier seg om en innlevering tidlig eller sent i kurset. Kontroll på faglig grunnlag representerer bare i begrenset grad en kvalitativ vurdering av besvarelsen. Det sentrale er at det er gjort et tilstrekkelig selvstendig arbeid, uansett hvilket kvalitetsnivå besvarelsen har.

Et minstevilkår for at en besvarelse skal godkjennes ut fra en faglig vurdering, er at alle delspørsmål i den aktuelle oppgaven er besvart.

Emneansvarlige, arbeidsgruppeledere og andre undervisere mottar opplæring i hvilke tegn som kan indikere at en tekst er generert av KI-verktøy. Ved mistanke om bruk av KI-verktøy kan det være aktuelt å ta i bruk programmer som er trent i å detektere KI-generert tekst. Sensorer får også informasjon om hvilken bruk av KI som er tillatt og hvordan studenter skal henvise til bruk av KI-verktøy. Vi vil også gjenta og presisere at KI-generert tekst kan som nevnt ikke kan regnes som egen tekst selv om kvaliteten og innholdet i teksten er til en viss grad avhengig av prompten man benytter seg av. Selv om man setter inn henvisninger i alle tilfeller hvor man har brukt KI-generert tekst bruker riktig kildehenvisning, vil mer enn ikke ubetydelig bruken av slik tekst kunne føre til at arbeidet ikke oppfyller kravet til selvstendighet og derfor underkjennes underkjennelse av arbeidet på faglig grunnlag. Bruk av KI-generert tekst uten henvisninger vil i alle tilfeller og uansett omfang Manglende henvisning vil kunne regnes som fusk.

6. Nærmere om gode og dårlige arbeidsmåter

Ingen studenter er like, og fakultetet vil derfor ikke si at en bestemt måte å arbeide på er den beste for alle. Vi vil oppfordre til å eksperimentere med skriveform, og å søke å finne sin egen stil.

Likevel er det mulig å gi noen retningslinjer med gyldighet for mange.

Å sitte med læreboken eller annen litteratur direkte foran seg når en skriver, er ~~for en del studenter~~ et dårlig utgangspunkt for selvstendighet, fordi det lett blir et for uklart skille mellom innholdet i litteraturen og egne analyser. Dette kan påvirke selve innholdet og selvstendigheten i det en skriver, og det kan føre til at en ikke viser til den aktuelle kilden i tilstrekkelig grad.

Rettskilder som lovtekst, forarbeider, rettspraksis mv. kan det derimot være svært fornuftig å ha tilgjengelig når du skriver, men det er da viktig at du er bevisst på når du henter informasjon fra dem. Når du henter informasjon direkte fra kildene, må du ~~angi kilden i samsvar med retningslinjene for kildehenvisning som fremgår av dokumentet~~ Krav til referanseteknikk. Det typiske vil være at du etter å ha gjort en slik henvisning, går videre til å foreta din egen selvstendige juridiske analyse.

Hvis du får tilbakemeldinger om at du er for lite selvstendig i den juridiske analysen, kan det være en løsning å gå gjennom kildene på forhånd, og notere det sentrale innholdet i kildene i form av et sitat, eller i form av en egen oppsummering av innholdet, før du setter deg ned for å skrive fremstillingen i sin helhet, med bare notatene tilgjengelig. Du skiller på denne måten klart mellom innhenting av informasjon fra kildene, og den selvstendige analysen og argumentasjonen med utgangspunkt i kildene. Husk i så fall ~~alltid~~ å notere kildehenvisningene i de notatene du lager underveis i skriveprosessen, og få disse med i det endelige arbeidet. Ellers kan du risikere at også denne arbeidsmetoden skaper problemer i forhold til kildehenvisninger og kravet om selvstendighet.

Selv om fakultetet legger opp til at studenter skal samarbeide i arbeidsgruppene, og ~~gjerneneventuelt~~ også i egenorganiserte kollokvier, ligger det en fare i at en samarbeider tett helt frem til innleveringen av en skriftlig besvarelse. Sørg alltid for at det er en periode før innleveringen av besvarelsen, der du arbeider helt selvstendig med oppgaven, foretar dine egne rettslige analyser og finner frem til dine egne formuleringer av poengene i oppgaven. Hvis ikke, risikerer du at du leverer en besvarelse som ligger for tett opp til besvarelsen til den du har samarbeidet med.

De vitenskapelige idealene innebærer også at en skal være kritisk og evaluerende i forhold til sin egen måte å arbeide på. Vær bevisst fra første stund på å finne fram til rutiner og metoder som passer med din måte å lære på, og som hjelper deg til å oppfylle kravene til selvstendighet og kravene til kildehenvisninger. Sørg for å justere arbeidsvanene dersom du får negative tilbakemeldinger på kvaliteten på de skriftlige arbeidene dine, eller dersom du opplever at kvaliteten er dårligere enn det faglige potensialet ditt tilsier. Bruk også tid på å kontrollere ditt eget skriftlige arbeid før innleveringen, med tanke på kildehenvisninger og selvstendighet.

7. Særlig om kravet til selvstendig arbeid ved ny innlevering av tidligere leverte besvarelser

I [Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet](#) – Universitetet i Bergen særreguleres tilfeller hvor en student ikke har fått godkjent de obligatoriske undervisningsaktivitetene på et kurs, jf. § 3-4 finner du regler om gjentak av emner under § 3-4 *Kontinuasjoneksamen og frivillig gjentak*. Av disse reglene følger det at alle obligatoriske skriftlige arbeider skal skrives på nytt når du tar et emne om igjen (typisk fordi det ikke ble godkjent første gang). Tidligere leverte besvarelser kan da benyttes som utgangspunkt for fornyet innlevering, men det kreves at besvarelsene bearbejdes. I slike tilfeller hvor besvarelsen representerer en omskriving av en tidligere levert besvarelse, vil kravet til nyskriving bare bli ansett oppfylt dersom studenten i en avsluttende merknad redegjør for hvilke forbedringer som er foretatt, og hvorfor visse deler av besvarelsen eventuelt er uforandret. Der kravet til nyskriving ikke er oppfylt, vil besvarelsen bli underkjent.

8. Krav til kommentering av andre studenters besvarelser

Kommentering av medstudenters besvarelser er et viktig element i det pedagogiske opplegget på jusstudiet. Det å kommentere andres juridiske tekster er en god måte å lære å formulere sentrale poenger knyttet til innholdet i rettsreglene og juridisk metode, samtidig som du får sjansen til kritisk å vurdere hvilke fremstillingsmessige grep som er nødvendige for å få poengene klart og presist frem. Kommentering av andre juristers skriftlige arbeider inngår som en helt sentral del av mange juristers arbeid. Evnen til å gi konstruktiv kritikk for å forbedre tekster er en viktig ferdighet som studentene skal tilegne seg i løpet av jusstudiet.

For at din kommentering av en annen students besvarelse skal bli godkjent, må den samlet sett fremstå som en grundig vurdering av den materielle, metodiske og fremstillingsmessige (språk, struktur og presisjon) kvaliteten av teksten. Kommentarene må i tillegg dekke de sentrale materielle delene av besvarelsen. Det stilles altså både kvalitative og kvantitative krav til kommentarene.

Fakultetet har tidligere angitt at det kreves tre eller fire substansielle kommentarer for at kravet til kommentering skal være oppfylt. Dette er imidlertid den absolutt nedre grensen for hvor lite kommentering som kan godtas. Studenter som kommenterer ned mot denne grensen, vil lettere kunne få sin kommentering underkjent. For at så få kommentarer skal kunne oppfylle kravet til kommentering, må hver enkelt av kommentarene være uvanlig innholdsrike. Kommentarene må i tillegg samlet sett oppfylle kravet om å dekke sentrale deler av besvarelsen materielle innhold. Dersom større deler av besvarelsen ikke er kommentert, vil kommenteringen kunne bli underkjent.

For å få det læringsutbyttet som er tenkt av å kommentere andres besvarelser, nemlig å øve på å vurdere andres tekst kritisk og formulere tilbakemeldinger, er det nødvendigvis du selv som må lese oppgavene og formulere kommentarer. Det er derfor ikke mulig å oppfylle kommenteringskravet ved å bruke KI-verktøy. Dersom du bruker KI-verktøy for å oppfylle kommenteringskravet, kan arbeidskravet bli underkjent av den emneansvarlige. Et mulig unntak kan være der hvor nettopp det å bruke KI-verktøy til å vurdere kvaliteten på andres tekster er en

del av læringsmålet i det aktuelle emnet. Dette vil i så fall være klart angitt av den emneansvarlige når arbeidskravet blir gitt.

9. Tekstkontroll av skriftlige arbeider

[Ingen foreslåtte endringer]

10. Nærmere om fjerde og femte studieår

[Ingen foreslåtte endringer]

4. Foreslåtte endringer i Instruks om oppgavegjeving og sensur

Arbeidsgruppens forslag til endringer i «Krav til skriftlige arbeider på masterprogrammet i rettsvitenskap» er markert med rød skrift i det følgende. Justeringsforslag fra studiedekanen er markert med grønn skrift.

1. Fastsetjing av oppgaver

(...)

1.2. Nivå på eksamensoppgaver

- a) Eksamensoppgaver skal utformast under omsyn til emnet si læringsutbyteskildring.
- b) Oppgave og sensorrettlegg skal utformast med sikte på at studentane sin samla relevante kompetanse, jf. læringutbyteskildringa, kjem til uttrykk og vert løna.
- c) Det skal takast omsyn til
 - a. den tida studentane har til rådvelde for å svare på oppgåva og eventuell ordgrense for oppgavesvaret
 - b. kva kjelder/hjelpemiddel som er lovlege på den aktuelle eksamen, herunder særleg om studentane har høve til å bruke KI-verktøy til å svare på oppgåva.
 - c. om eksamen vert gjennomført i kontrollerte omgjevnader («skuleeksamen») eller om studentane i praksis vil kunne bruke andre hjelpemiddel enn dei lovlege (som KI-verktøy)
 - d. kva nivå i studiet oppgåva gjeld for. Faglege og metodiske forventningar skal byggje
 - e. på studentane sine samla kunnskapar og ferdigheiter.
 - f. om oppgåva skal svarast på i gruppe eller individuelt.
 - g. at vurderinga (sensuren) skal skje i samsvar med dei kvalitative karakterskildringane og "Utfyllende retningslinjer for karakterfastsettelse i juridiske fag", jf. pkt. b)b).

1.3. Krav til utforming av oppgaver

1.3.1. Samanhengen mellom læring og prøving

Oppgaver som er karakterteljande eller obligatoriske i emnet («obligatorisk oppgave»), skal i form og innhald byggje på emneinnhaldet.

Det tyder at det kan inngå spørsmål som ikkje har vore handsama i undervisninga. Dette kan vere spørsmål som er dekte av hovudlitteraturen, spørsmål som studentane kan svare på ut frå lovlege hjelpemiddel under prøven, eller spørsmål som stiller krav til sjølvstendig resonnement ut frå læringsmåla til emnet og tidlegare emne.

1.3.2 Oppgåver og KI-verktøy

Oppgåver som KI-verktøy kan løyse svare på på ein kvalifisert måte, er som regel ueigna for summativ vurdering eksamen som. Dette gjeld særleg der vurderinga ikkje blir gjennomførte i kontrollerte omgjevnader. Det er oppgåva til Den emneansvarlege å vurdere skal undersøkje dette før oppgåva blir gitt.

Det er høve til å gje deloppgåver på ein heimeeksamen som legg opp til at studentane skal bruke KI-verktøy og kor bruken av KI er del av vurderinga. Slike oppgåver kan likevel ikkje utgjere meir enn ein halvdel av den samla prøva.

På obligatoriske oppgåver må emneansvarleg ta stilling til om og i så fall korleis studentane skal bruke KI-verktøy i arbeidet med oppgåva.

1.3.3. Praktiske oppgåver («praktikum»)

[Ny nummerering eneste endring]

1.3.4. Andre typar oppgåver («teorioppgåver»)

[Ny nummerering eneste endring]

1.3.5. Fleire oppgåver ved same prøve

[Ny nummerering eneste endring]

1.3.6. Faste ordgrenser for eksamenssvar på 1. – 4. studieår

[Ny nummerering eneste endring]

1.4. Arbeidsgruppeoppgåver og storgruppeoppgåver

[Ingen foreslåtte endringer]

2. Moment til vurderinga – sensorrettleiing

[Ingen foreslåtte endringer]

3. Sensorutval

[Ingen foreslåtte endringer]

4. Sensur for karakterteljande prøver

4.1. Tilhøvet til emneskildringane

[Ingen foreslåtte endringer]

4.2. Faglege kriterier for sensuren

[Ingen foreslåtte endringer]

4.3. Anonymitet

[Ingen foreslåtte endringer]

4.4. Gjennomføring av sensuren

- a) Det vert vist til Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet § 3-9 Alminnelige regler om sensur for formelle rammer for sensuren.
- b) Om det ikkje følgjer av emneskildringa at vurderinga skal vera Greidd/Ikkje greidd, skal det setjast ein karakter frå A til E for greidd og F for ikkje greidd, jf. universitets- og høyskoleloven § 3-9 nr. 6.
- c) For kursoppgåver o.l. som blir vurderte saman med ein avsluttande prøve (mappevurdering), skal sensorane ta omsyn til kva stadium i kurset dei er skrivne på, og andre omstende rundt skrivinga (tid til skriving, merknader frå medstudentar og undervisar osv.). At ein eller fleire prestasjonar isolert ikkje kunne ha fått greidd karakter, hindrar ikkje i seg sjølv at det kan setjast ein samla greidd karakter.

- d) Der kursoppgåver og liknande blir vurderte saman med avsluttande prøve, skal desse vere med i vurderinga også i tilfelle av ny avsluttande prøve (kontinuasjoneksamen).
- e) Der eksamen er sett saman av fleire delar som vert sensurerte kvar for seg (eksamensdelar) må alle delane vere bestått før emnet er bestått, jf. § 6.3 i Forskrift om opptak, studier, vurdering og grader ved Universitetet i Bergen.
- f) Dersom fleire sensorar deltek i den ordinære sensuren i eit emne, bør kvar sensor ha sensur for minst tjue studentar.
- g) Der fleire sensorar sensurerer saman, skal dei setje ein felles karakter. Blir dei ikkje samde, skal den emneansvarlige peike ut ein oppmann. For masteroppgåva peikar leiaren for Studieutvalet ut ein oppmann. Oppmannen får all tilgjengeleg informasjon frå sensorane, og fastset ein karakter innanfor dei rammene dei to har sett.
- h) Sensorane kan ikkje nytte KI-verktøy i samband med sensur av studentbesvarelser oppgavesvar utan eksplisitt samtykke frå den emneansvarlege. Dette inneber at sensorane til dømes ikkje kan bruke KI-verktøy som eit hjelpemiddel for å utforme tilbakemeldingar eller grunngjevingar til studentane. Sensorane skal til dømes heller ikkje nytte KI-verktøy for å identifisere om studentbesvarelser oppgavesvar heilt eller delvis er utforma ved hjelp av KI-verktøy.

4.5. Nivåkontroll

[Ingen foreslåtte endringer]

Ingen endringer foreslått i punkt 5-8

5. Foreslåtte endringer i Arbeidsavtale for arbeidsgrupeledere på 1. og 2. studieår

Arbeidsgruppens foreslåtte endringene er markert i kursiv, understreket, rød skrift.

Studiedekanen slutter seg til forslaget. Det kan ikke utelukkes at KI på sikt kan være et nyttig arbeidsredskap for arbeidsgrupelederne i deres arbeid med å kommentere oppgaver, men dette er spørsmål som fakultetet får komme tilbake til på et senere tidspunkt. Det er ikke ønskelig at enkelte arbeidsgrupeledere begynner å eksperimentere med KI som kommenteringsstøtte på egen hånd.

1. studieår

ARBEIDSAVTALE

Arbeidsoppgaver

(...)

Kommentering av oppgaver

Alle studenter i en arbeidsgruppe skal få minst én oppgave kommentert av arbeidsgrupelederen i løpet av hvert emne på studieåret. Arbeidsgrupeleder må organisere kommenteringsarbeidet slik at alle studenter får kommentert én oppgave til hvert emne, dvs. at du må minst kommentere to besvarelser for hver arbeidsgruppeoppgave per emne. Av forskjellige grunner er det ulikt antall studenter i arbeidsgruppene selv om fakultetet tilstreber likt antall. Dette fører til at noen gruppeledere må kommentere flere oppgaver enn andre. Alle arbeidsgruppeoppgavene i et emne skal kommenteres innen angitt frist. Arbeidsgrupeleder skal også kommentere førsteutkast på deleksamen i JUS211.

Det er ikke tillatt – helt eller delvis- å bruke KI-verktøy i forbindelse med kommentering av oppgaver.

2. studieår

ARBEIDSAVTALE

Arbeidsoppgaver

(...)

Kommentering av oppgaver

Alle studenter i en arbeidsgruppe skal få minst to oppgaver kommentert av arbeidsgruppelederen i løpet av hvert emne på studieåret. Arbeidsgruppeleder må organisere kommenteringsarbeidet slik at alle studenter får kommentert to oppgaver til hvert emne, dvs. at du må kommentere minst to besvarelser for hver arbeidsgruppeoppgave. Av forskjellige grunner er det ulikt antall studenter i arbeidsgruppene selv om fakultetet tilstreber likt antall. Dette fører til at noen gruppeledere må kommentere flere oppgaver enn andre. Alle arbeidsgruppeoppgavene i et emne skal kommenteres innen angitt frist.

Det er ikke tillatt – helt eller delvis- å bruke KI-verktøy i forbindelse med kommentering av oppgaver.

6. Foreslåtte endringer i Instruks for veiledning og sensur på JUS399 og JUS396 masteroppgave

Arbeidsgruppens forslag til endringer i «Krav til skriftlige arbeider på masterprogrammet i rettsvitenskap» er markert med rød skrift i det følgende. Justeringsforslag fra studiedekanen er markert med grønn skrift.

[Instruks for veiledere og sensorer ved Det juridiske fakultet.](#)

[Karakterbeskrivelser for sensur av masteroppgaver.](#)

Vedtatt i Fakultetsstyret 9. juni 2015 og trådte i kraft 1. august 2015.

Instruks for sensur av 70 poengs masteroppgave ([JUS397](#)) finner du [her](#).

Instruks for veiledere

Læringsmålene det vises til i teksten nedenfor står i [emnebeskrivelsen](#).

Veiledningen skal følge studenten(e) gjennom alle momentene i læringsmålene.

Veileder må være forberedt på å introdusere studenten(e) for elementære krav til skriftlige arbeider, som krav til kildehenvisninger. Også etiske betraktninger kan være ukjent for studenten(e), men forutsettes å være innarbeidet i løpet av skriveprosessen.

Veileder må være oppmerksom på at tekst som er skapt av KI-verktøy regnes ikke som studentens egen, jf. Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet § 4-1. Dersom slik tekst utgjør en ikke ubetydelig del av det samlede arbeidet, vil kravet til selvstendighet ikke være oppfylt. Enhver bruk av KI-generert tekst kan også bli vurdert som fusk dersom det ikke er sitert på redelig måte.

Veileder skal i innledningsfasen være behjelpelig med å formulere og avgrense

problemstillingen som behandles i oppgaven, herunder også å veilede om hva som realistisk kan omhandles innenfor ordgrensen.

Veileder har ikke ansvar for det endelige resultatet; studenten(e)s faglige rekkevidde vil variere, og det er ingen grunn til at ikke dette skal gjenspeiles også i masteroppgaven. Veilederens rolle er å hjelpe studenten(e) til å kunne yte sitt beste.

Veileder kan bistå i utformingen av tema for oppgaven dersom studenten(e) ber om det. Det gjelder både med hensyn til omfang og med hensyn til faglig relevans - er det noe interessant å skrive om her innenfor de rammer som gjelder for en masteroppgave? Likevel bør veilederen mest mulig inspirere studenten(e) til å finne temaer og problemstillinger som studenten selv kan se er viktige og faglig interessante.

Der masteroppgaven er et gruppearbeid, bør veileder påse at begge/alle studentene i gruppen deltar i prosessen.

Av hensyn til den faglige kvaliteten på veiledningen og av hensyn til studentens opphavsrett til eget arbeid, skal veileder ikke benytte seg av KI-verktøy i veiledningen av skriveprosessen. Veileder skal heller ikke bruke KI-verktøy for å identifisere om studentenes arbeid helt eller delvis er utformet ved hjelp av KI-verktøy.

Dersom veileder ønsker å bruke KI-verktøy som hjelpemiddel i arbeidet med studentens tekster, skal studenten informeres om dette. Dersom bruken av KI-verktøyet medfører fare for at studentens opphavsrett til egen tekst krenkes, kreves det forhåndssamtykke fra studenten.

Instruks for sensorer

Masteroppgave sensureres av to sensorer. Dersom sensorene ikke blir enige om vurderingen, skal leder av Studieutvalget utnevne en tredje sensor til å delta ved sensuren.

Veileder deltar som hovedregel ikke i sensur av masteroppgaver på 30 studiepoeng, og aldri i sensur av masteroppgaver på 60 studiepoeng.

Vurderingen av masteroppgaven skal knyttes nært til læringsmålene.

Momenter knyttet til metode og kildebruk skal tillegges større vekt – i begge retninger – enn de materielle momentene. For bestått karakter er det likevel et krav at masteroppgaven avdekker avansert kunnskap innen temaet, eller innen deler av det.

Evne til å finne frem til og formulere rettslige problemstillinger, herunder skille mellom ulike problemer, prinsipale og subsidiære spørsmål, samt evne til å sette spørsmålene inn i sin rette sammenheng vektlegges i begge retninger.

Momenter som avdekker selvstendighet skal belønnes. Det gjelder for eksempel der studenten(e) behandler et tema som ikke har god dekning i litteraturen, forutsatt at det gjøres på en faglig forsvarlig måte, eller der studenten reiser eller belyser problemstillinger på interessante måter, forutsatt at det gjøres på en faglig forsvarlig måte.

Momenter som viser at studenten(e) har vært i stand til selv å se faglige eller metodiske sammenhenger som ikke leses direkte ut av litteratur eller andre kilder, belønnes. Herunder også blikk for rettspolitiske dimensjoner innenfor oppgavens tema, dog uten å tape av syne grensen mellom vurderingers betydning de lege lata og de lege ferenda.

Evne til å drøfte spørsmål på en faglig forsvarlig og skjønnsom måte, og utnytte det foreliggende rettsstoff og faktum i samsvar med fagets metodiske prinsipper, har også betydning for bedømmelsen. Til dette hører også blikk for hva som er vesentlig i forhold til det som er uvesentlig eller irrelevant, å skille mellom det sikre og det tvilsomme, samt å dimensjonere stoffvalg og proporsjoner i besvarelsen fornuftig.

Der avgrensning er gjort eksplisitt og godt begrunnet, skal det ikke trekkes for manglende behandling av temaer det er avgrenset mot. Dette henger sammen med de begrensinger som ligger i rammen for masteroppgaven.

Evne til framstilling og formidling er et selvstendig mål med oppgaven: språkbeherskelse, fremstillingsevne, klarhet, oversiktighet, presisjon og systematisk ryddighet, herunder ryddige kildehenvisninger vektlegges i begge retninger.

Sensorene kan ikke bruke KI-verktøy i forbindelse med sensur av masteroppgave. Dette innebærer at sensorene for eksempel ikke kan bruke KI-verktøy som et hjelpemiddel for å utforme tilbakemeldinger eller begrunnelser til studentene. Sensorene skal heller ikke bruke KI-verktøy for å identifisere om studentbesvarelser en masteroppgave helt eller delvis er utformet ved hjelp av KI-verktøy.

Gjelder [JUS399](#) Masteroppgave:

Det skal ikke avholdes muntlig prøve uten at sensorene finner grunn til det. Ved den muntlige prøven eksaminerer begge sensorene studenten(e) i tema som har tilknytning til oppgaven eller til det tema oppgaven gjelder. Muntlig prøve kan også brukes til å kontrollere at oppgaven er et selvstendig arbeid fra studenten(e).

Gjelder [JUS396](#) Masteroppgave:

Det avholdes justerende muntlig prøve. Momentene som kan inngå i justerende muntlig prøve fremgår av [emnebeskrivelsen](#) til emnet.

Karakterbeskrivelser for sensur av masteroppgaver

(...)

Utvalg: Studieutvalget ved Det juridiske fakultet
Saksnummer: 45/24-7
Møtedato: 28.08.2024
Journalnummer: 2024/236

Veiledning til studentene om anbefalt bruk av kunstig intelligens ved læring og undervisning

Bakgrunn

Rapport fra arbeidsgruppen for å utarbeide retningslinjer for bruk av KI i undervisning og prøving ble behandlet i studieutvalgets møte den 19.03.2024. SU uttalte følgende:

Studieutvalget takker arbeidsgruppen for en god og gjennomarbeidet rapport. Arbeidsgruppen skal ha ros for en grundig rapport som presenterer både utfordringer og muligheter med KI-verktøy, samt konkrete tiltak som fakultetet må følge opp.

SU merker seg at fakultetet må få på plass robuste strukturer som gjør at vi kontinuerlig følger den teknologiske utviklingen innen kunstig intelligens.

SU har også merket seg behovet for endringer i læringsutbyttebeskrivelsen på programnivå, nærmere retningslinjer til studenter, undervisere og sensorer og ikke minst behovet for opplæring.

SU kommer tilbake til mer konkret oppfølging av tiltakene som foreslås i rapporten etter at rapporten er presentert på et lærermøte.

For SUs videre oppfølging er det behov for fakultetsstyrets vurdering av hvor mye ressurser som skal settes av til konkrete tiltak og opplæring – både på kort og mellomlang sikt.

Saken krever rask oppfølging.

Rapporten ble etterfølgende behandlet i fakultetsstyrets møte den 07.05.2024 (sak 28/24) hvor følgende vedtak ble truffet:

- 3. Styret ber Studieutvalget komme tilbake med konkrete forslag knyttet til KI i undervisning og prøving.*
- 4. Styret ber dekanen komme tilbake med konkrete forslag knyttet til hvordan KI kan inngå som del av det obligatoriske studieprogrammet*

Videre er det blitt orientert om rapporten på allmøte, nasjonalt fakultetsmøte og i arbeidslivsforumet.

I rapporten fra arbeidsgruppen følger et forslag til veiledning til studentene om anbefalt bruk av KI ved læring og undervisning (vedlegg 2). Saken her følger opp forslaget, og det legges frem en ny versjon av veiledningen (vedlegg 1) som er basert på forslaget fra arbeidsgruppen. Saken legges frem for SU som vedtakssak.

Forslag til uttalelse

SU oppfordrer fakultetsstyret til å vedta «Veiledning til studentene om anbefalt bruk av kunstig intelligens ved læring og undervisning». Studieutvalget får fullmakt til å vedta senere

endringer i veiledningen.

19.08.2024

HAF/ANNNI

Vedlegg 1:

Veiledning til studentene om anbefalt bruk av kunstig intelligens ved læring og undervisning

Vedtatt av fakultetsstyret 17. september 2024 ³

Innhold

1. Bakgrunn	58
2. Kunstig intelligens som verktøy	58
3. Hvordan du kan bruke av KI-verktøyene innenfor studiereglementet	59
4. Bruk KI-verktøy på den måten som gir deg best mulig læringsutbytte	60
4.1 Hvilken bruk av KI-verktøy gir best læringsutbytte?	60
4.2 Bruk av KI-verktøy som ikke bidrar positivt til læringsutbyttet.....	65
5. Svakheter med kunstig intelligens og viktigheten av å kontrollere svaret.....	66
6. Henvisning ved bruk av kunstig intelligens	70
6.1 Krav til henvisning ved bruk av kunstig intelligens.....	70
6.2 Bakgrunnen for henvisningskravene.....	70
6.3 Eksempel på hvordan du skal henvide ved bruk av kunstig intelligens	70
7. Ofte stilte spørsmål om bruk av KI-verktøy.....	75

³ Veiledningen er basert på et utkast utarbeidet av en arbeidsgruppe bestående av Jan-Ove Færstad (leder), Malgorzata Cyndecka, Kristian Wederhus, Nina Østensen, Ingvild Jangaard Strand og Ida Vikse. Rapporten fra arbeidsgruppen er tilgjengelig her: https://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/rapport._arbeidsgruppen_for_a_utarbeide_retningslinj_er_for_bruk_av_ki_i_undervisning_og_proving.pdf

1. Bakgrunn

Etter lanseringen av ChatGPT i slutten av 2022 har det vært mange spørsmål knyttet til bruk av kunstig intelligens (KI) i utdanningssektoren. Verktøy basert på kunstig intelligens gir mange muligheter, men det er også flere utfordringer knyttet til bruk av disse.

En generell oversikt over kunstig intelligens som verktøy gis i punkt 2. I punkt 3 forklarer vi hvordan du kan bruke KI-verktøy innenfor studiereglementet. Etter dette redegjør vi i punkt 4 for hvilken bruk av kunstig intelligens som gir deg best mulig læringsutbytte (punkt 4.1), og hvilken bruk av kunstig intelligens som bør unngås (punkt 4.2). Svakheterne til kunstig intelligens omtales i punkt 5. I punkt 6 viser vi hvordan du som student skal henvide om du bruker KI-verktøy, mens vi i det punkt 7 svarer på konkrete spørsmål om bruk av KI-verktøy.

2. Kunstig intelligens som verktøy

Kunstig intelligens er en informasjonsteknologi som tilpasser aktiviteten etter hvert som den får mer informasjon og som derfor kan fremstå som intelligent. Det finnes ulike typer kunstig intelligens. Generativ kunstig intelligens er en samlebetegnelse på ulike verktøy som kan produsere blant annet tekst, bilde og/eller video. På jusstudiet vil det i hovedsak være aktuelt å bruke KI-verktøy som kan produsere tekst.

Det finnes flere typer KI-verktøy, deriblant språkmodellene Microsoft Copilot, ChatGPT, og Bard (Google). UiB ønsker at du helst bruker UiBchat på studiet.⁴ UiBchat lagrer nemlig ikke det du skriver inn i systemet, slik at dette verktøyet er sikkert med tanke på personvern og opphavsrett. I teksten bruker vi eksempler fra UiBchat, Microsoft Copilot og ChatGPT. Veiledningen er likevel relevant for bruk av alle typer KI-verktøy.

For å få UiBchat, Microsoft Copilot, og ChatGPT til å produsere tekst, må du først stille verktøyene et spørsmål – en såkalt «prompt». KI-verktøyene bruker sannsynlighetsberegning for å sette sammen et svar som likner på menneskeskapt tekst.⁵ For å kunne produsere et godt svar, er modellene avhengig av tilgang til god informasjon. ChatGPT med GPT-4 (den foreløpig nyeste versjonen av «motoren» til ChatGPT) og UiBchat har tilgang til all informasjon på det åpne nettet, men også disse verktøyene kan trenge at du gir dem tilleggsinformasjon, eller strukturerer spørsmålet ditt annerledes, for å kunne gi et godt svar. Kvaliteten på svarene kan altså variere kraftig, og må alltid vurderes kritisk. Verktøyene vil forsøke å generere et svar selv om de skulle mangle tilgang til korrekt informasjon, noe som kan

⁴ UiBchat er et KI-verktøy som alle UiB-studenter har tilgang til. Du kan velge mellom å bruke GPT-3.5 eller GPT-4. Du kan også velge hvilken “temperatur” verktøyet skal ha fra 0.0 til 1.0. Den valgte “temperaturen” skal påvirke hvordan verktøyet svarer. “Temperaturen” 0.0 innebærer presise svar, “temperaturen” 0.5 innebærer nøytrale svar og “temperaturen” 1.0 innebærer kreative svar. Dette verktøyet finner du på <https://chat.uib.no/>.

⁵ Tidemann og Wold.

lede til såkalte «hallusinasjoner». For juridiske spørsmål har verktøyene særlig en tendens til å finne på dommer.

3. Hvordan du kan bruke av KI-verktøyene innenfor studiereglementet

Det gjelder ikke noe generelt forbud mot bruk av KI-verktøy på studiet. Du kan derfor benytte KI-verktøy, men i arbeidet med skriftlige arbeider som inngår i undervisning og prøving må dette skje i samsvar med de kravene som fremgår av Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet § 4-1 nr. 2 og 3 og som er nærmere omtalt i «Krav til skriftlige arbeider på masterprogrammet i rettsvitenskap ved UiB».⁶

Det sentrale kravet er at arbeidene du leverer skal være *selvstendige*. Dette innebærer at du må gjøre en selvstendig rettslig analyse og utforme en selvstendig argumentasjon. Du må også identifisere hvilke deler av teksten som består av dine egne analyser, og hvilke deler som er en gjengivelse av andres arbeid. Når du bruker andres arbeid, er det viktig med etterprøvbare kildehenvisninger. Selvstendighetskravet innebærer samtidig at din egen analyse skal utgjøre hoveddelen av teksten. En besvarelse som bare, eller i stor grad, gjengir andres arbeid, vil ikke oppfylle selvstendighetskravet.

Tekst generert av KI-verktøy regnes ikke som din egen tekst. Dette innebærer at du selvfølgelig ikke kan benytte KI-verktøy til å produsere hele oppgavesvaret ditt. Ofte vil det også være i strid med selvstendighetskravet å benytte slike KI-verktøy til å produsere *større deler av* oppgavesvaret, siden din selvstendige analyse skal utgjøre hoveddelen av teksten.

Selvstendighetskravet er ikke til hinder for at du bruker KI-verktøy for å finne frem til rettskilder eller litteratur, som du deretter leser og bruker i arbeidet med å skrive teksten din.

Selvstendighetskravet er heller ikke til hinder for at du bruker KI-verktøy for å undersøke om din egenproduserte tekst kan forbedres (språkvask mv.). Ukritisk bruk av KI-genererte forbedringsforslag vil samtidig kunne lede til at teksten som helhet ikke lenger oppfyller selvstendighetskravet.⁷

Dersom du bruker KI-generert tekst i en besvarelse (innenfor de grenser som selvstendighetskravet setter), så må du passe på å opplyse om dette, jf. Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet § 4-1 nr. 3.

Det må samtidig presiseres at du i løpet av studiet vil møte på oppgaver hvor de emneansvarlige legger opp til bruk av KI-verktøy, og dette kan også inkludere bruk av KI-generert tekst. Kravet til

⁶ Oppdatert versjon er tilgjengelig her: <https://www.uib.no/jur/36291/etikk-ved-det-juridiske-fakultet> under «Dokumenter».

⁷ Selv om KI-basert språkvask i utgangspunktet er tillatt, så kan ukritisk bruk gå ut over læringsutbyttet ditt, se punkt 4.2.

selvstendighet oppfylles da på andre måter, som for eksempel gjennom selvstendig (og dokumentert) bruk av KI-verktøy eller selvstendig vurdering av den KI-genererte teksten.

4. Bruk KI-verktøy på den måten som gir deg best mulig læringsutbytte ⁸

4.1 Hvilken bruk av KI-verktøy gir best læringsutbytte?

Det er ikke slik at all tillat bruk av KI-verktøy gir godt læringsutbytte. Hvis du bruker KI-verktøy på en måte som forringer læringsutbyttet ditt, risikerer du å ikke opparbeide deg den juridiske kompetansen som du trenger i ditt fremtidige arbeidsliv. Derfor vil vi konkretisere hvordan du bør bruke KI-verktøy for å oppnå best mulig læringsutbytte, og hvilken bruk som egner seg.

KI-verktøy i jussen kan sammenliknes litt med en kalkulator i matematikken: den er et nyttig verktøy som kan forenkle hverdagen, men hvis du ikke vet hvordan et regnestykke skal settes opp, og ikke kan nok matte til å vite om svaret du får ser riktig ut, kan det gå galt. I jussen, som i matematikken, er det nødvendig med solide grunnkunnskaper og metodiske ferdigheter for å kunne bruke KI-verktøy effektivt, og for å kunne kontrollere svarene de gir. Ukritisk bruk av KI-verktøy vil stå i veien for utviklingen av slike grunnleggende juridiske ferdigheter. Særlig på de første studieårene er det viktig at bruken av KI-verktøy skjer i tråd med anbefalingene fra de emneansvarlige. Bruk av KI-verktøy på oppgaver som er ment løst uten slik bruk, er ødeleggende for læringsprosessen.

Når du har utviklet de juridiske basisferdighetene dine, kan det være nyttig å bruke KI-verktøy som *læringsverktøy*. Det er mulig å bruke KI-verktøy som et læringsverktøy på flere måter. Du kan for eksempel få KI-verktøy til å stille deg kontrollspørsmål. Spørsmålene kan du så jobbe med på egenhånd, eller de kan fungere som utgangspunkt for diskusjon i en kollokviegruppe. En annen mulighet er å svare KI-verktøyet på spørsmålene, og be om tilbakemelding på om svarene dine er riktige eller ikke. Her er et eksempel på hvordan du kan gjøre det.⁹

⁸ Læringsdesigngruppen har hentet inspirasjon fra Masaryk Universitetet på dette punktet. Se <https://www.muni.cz/en/about-us/official-notice-board/statement-on-the-application-of-ai>.

⁹ Vi spurte UiBchat (GPT-4) om å stille kontrollspørsmål om ulovfestet objektivt ansvar, og deretter å gi oss tilbakemelding på om svarene var riktige eller feil.

Kan du stille meg kontrollspørsmål om ulovfestet objektivt ansvar, som jeg skal besvare? Når jeg svarer på spørsmålene må du si om jeg har svart riktig eller feil.

Selvfølgelig, her er noen kontrollspørsmål om ulovfestet objektivt ansvar:

1. Hva er definisjonen av ulovfestet objektivt ansvar?
2. Kan du nevne et eksempel på en situasjon hvor ulovfestet objektivt ansvar kan komme til anvendelse?
3. Hva er forskjellen mellom objektivt ansvar og forsettlig ansvar?
4. Må det foreligge skyld for at ulovfestet objektivt ansvar skal kunne gjøres gjeldende?
5. Hvordan kan ulovfestet objektivt ansvar begrunnes rettspolitisk?

Svar på spørsmålene, og jeg vil fortelle deg om svarene er riktige eller feil.

En annen måte å bruke KI-verktøy til læring, er å diskutere med verktøyet. Dette gir godt læringsutbytte, for ved diskusjonen må du selv tenke ut spørsmålene og komme med svar i diskusjonen. Eksempelvis kan du diskutere hva et vilkår innebærer, om det er flertallet eller mindretallet som kom til den mest forsvarlige konklusjonen i en rettsavgjørelse, eller hvilken juridisk forfatter som har det beste standpunktet ved uenigheter i juridisk teori. Husk likevel at KI-verktøyet må ha den nødvendige informasjonen om diskusjonstemaet/-spørsmålet for å kunne delta i diskusjonen.

Her er et eksempel på hvordan du kan diskutere med KI-verktøy.¹⁰

¹⁰ Vi spurte UiBchat (ChatGPT-4) om å diskutere culperegelen. Etter dette spurte vi konkrete spørsmål om ulike vilkår, for å prøve å få mer oversikt over hva de ulike vilkårene for culperegelen innebærer. Husk at du alltid bør kontrollere om de svarene du får er korrekte opp mot relevante rettskilder.

Culparegelen er et av flere ansvarsgrunnlag i erstatningsretten, og det er et ulovfestet ansvarsgrunnlag. Dette ansvarsgrunnlaget krever at skadevolder har opptrådt uaktsomt, og vurderingstemaet er om skadevolderen burde ha handlet annerledes i situasjonen. Det er ulike vilkår man må vurdere for å kunne svare på om skadevolderen burde ha handlet annerledes. Skadevolderen må ha tilknytning til risikoen for skade, og det må foreligge en eller flere alternativ(e) handling(er) for skadevolderen som kan redusere eller fjerne risikoen for skade. Det siste vilkåret er at risikoen for skade må være av en viss størrelse. For å fastsette risikoens størrelse må man se på risikoens art og grad. Vurderingen av disse vilkårene er en helhetsvurdering, som vil gi svaret på om skadevolderen har handlet uaktsomt. Vil du diskutere culparegelen med deg?

Ja, jeg kan gjerne diskutere culparegelen med deg. Culparegelen er et sentralt prinsipp i norsk erstatningsrett som sier at en person kan bli ansvarlig for skade som er forvoldt gjennom uaktsomhet. For å vurdere om det foreligger et erstatningsansvar etter culparegelen, vil det være nødvendig å se på om skadevolderen har opptrådt som en aktsom person ville gjort under tilsvarende omstendigheter.

Dette innebærer en vurdering av flere elementer, slik som:

1. Forelå det en plikt til å handle annerledes? Det kan være tale om en generell forsiktighetsnorm eller mer spesifikke regler og retningslinjer som skadevolderen skulle ha fulgt.
2. Kausalitet, altså en årsakssammenheng mellom handlingen og skaden.
3. Påregnelighet, som vil si at skaden må være en type skade som rimeligvis kunne forutses som en følge av handlingen.

I denne helhetsvurderingen vil man også ta hensyn til faktorer som skadevolderens kunnskap, erfaring og evne til å forutse konsekvensene av sine handlinger. Det er også relevant å vurdere om det fantes realistiske og mindre risikofylte alternativer til den handlingen som ble foretatt.

Culparegelen er subjektiv i den forstand at den tar utgangspunkt i den konkrete skadevolderens situasjon, men den måler også handlingen opp mot en objektiv standard – hva en "aktsom person" ville ha gjort.

Hvis du har konkrete spørsmål eller eksempler knyttet til culparegelen, kan vi gjerne diskutere disse nærmere.

Hvor tydelig tilknytning må skadevolder ha til risikoen? Er det noen typer tilknytninger til skadevolder som er tilstrekkelig, mens andre tilknytninger er mer i grenseland?

Tilknytningen skadevolder må ha til risikoen skal være slik at det er naturlig å knytte ansvaret til vedkommende. Det kreves en viss grad av kontroll eller innflytelse over risikokilden eller situasjonen som førte til skaden.

Tydelige tilknytninger kan være:

1. Handling: Skadevolder har selv utført en handling som direkte fører til skaden.
2. Unnlattelse: Skadevolder har unnlatt å gjøre noe som kunne forhindre skaden.
3. Ansvar for tilsyn: Skadevolder har et tilsyns- eller kontrollansvar, for eksempel som arbeidsgiver eller som eier av et farlig objekt.
4. Eierforhold: Skadevolder eier en gjenstand eller eiendom som er kilden til skaden.

Mer i grenseland kan være tilfeller der:

1. Skadevolder har en indirekte eller perifer rolle i forhold til risikokilden.
2. Skadevolderen har en begrenset mulighet til å påvirke risikoen.
3. Det er flere aktører involvert, og det er uklart hvem som har det reelle ansvaret for risikoen.

I slike grensetilfeller vil det ofte være behov for en nærmere juridisk vurdering for å avklare ansvarsforholdene. Det kan være nødvendig å se på faktorer som den alminnelige oppfatningen av ansvar, bransjepraksis, eventuelle avtaler som fordeler ansvar, og lovverk som regulerer ansvarsforholdene på det aktuelle området.

Så eierforhold vil alltid være en tilstrekkelig tilknytning?

Eierforhold vil ofte være en relevant og tilstrekkelig tilknytning for å knytte ansvar til skadevolder, men det er ikke alltid tilfelle. Det avhenger av konteksten og omstendighetene rundt skaden. I noen tilfeller kan eieren av en gjenstand eller eiendom holdes ansvarlig for skader som følge av bruk eller tilstand, spesielt hvis det kan påvises at eieren har forsømt sitt vedlikeholds- eller tilsynsansvar.

Men det er også situasjoner der eierforhold alene ikke er tilstrekkelig til å etablere ansvar. For eksempel:

1. Hvis en annen person har kontroll over gjenstanden eller eiendommen med eierens samtykke, og skaden skyldes denne personens handlinger.
2. Hvis skaden skyldes uforutsette hendelser som eieren ikke kunne påvirket eller forutsett, og som eieren ikke har plikt til å forsikre seg mot.
3. Hvis det er spesifikke regler eller avtaler som fraskriver eieren ansvar under gitte omstendigheter.

Derfor er det viktig å vurdere hele situasjonen og ikke kun se på eierforholdet isolert sett. Ansvarsgrunnlaget må fastslås på bakgrunn av en konkret vurdering av alle relevante forhold, inkludert eierskap, kontroll, aktsomhet og kausalitet.

Jeg forstår. Så det er viktig å alltid gjøre konkrete vurderinger, og ikke bare ta det for gitt at eierforhold alltid vil være tilstrekkelig?

Ja, det stemmer. Selv om eierforhold ofte kan være en indikator på ansvar, er det alltid viktig å gjøre en konkret vurdering av de faktiske omstendighetene i hvert enkelt tilfelle. Man må se på eierens faktiske innflytelse og kontroll, samt om eieren har opptrådt aktsomt og i samsvar med eventuelle plikter knyttet til det å eie eller kontrollere risikokilden. Det må også vurderes om det foreligger en årsakssammenheng mellom eierens handlinger eller unnlaterelser og den oppståtte skaden.

I erstatningsretten er det flere faktorer som spiller inn, og ansvarsgrunnlaget kan variere avhengig av lovgivning, rettspraksis og de spesifikke omstendighetene rundt skadetilfellet. Derfor er det ikke tilstrekkelig å kun se på eierforholdet; en helhetlig analyse er nødvendig for å avgjøre ansvarsspørsmålet.

4.2 Bruk av KI-verktøy som ikke bidrar positivt til læringsutbyttet

Bruk av KI-verktøy til å produsere tekst som skal utgjøre deler av en besvarelse på en oppgave er ikke anbefalt – selv om det kan være mulig å gjøre dette i samsvar med selvstendighetskravet. Du bør heller ikke bruke KI-verktøy for å lage et utkast til en besvarelse, selv om du tenker å jobbe videre med det for å oppfylle selvstendighetskravet. Det er gjennom selvstendig arbeid med juridiske oppgaver at du utvikler de ferdigheter som kreves for å bli en jurist, og det er en uløselig sammenheng mellom læring og arbeid med egne tekster. Undervisningsopplegget på jusstudiet i Bergen bygger på læring gjennom selvstendig arbeid med egne besvarelser, som så bearbeides i lys av kommentarer fra medstudenter, arbeidsgruppeledere og fakultetet lærekrefter. Bruk av KI-generert tekst kortslutter hele læringsprosessen.

Bruk av KI-verktøy for å forbedre språket i besvarelsene dine er heller ikke anbefalt – i hvert fall ikke på arbeidsgruppeoppgaver på de første studieårene. Som jurist er det viktig med gode språklige ferdigheter, noe som utvikles gjennom selvstendig arbeid med egne tekster. Kommentarer fra medstudenter og arbeidsgruppeleder er viktig for å utvikle et presist og godt språk. Dersom tekstene du leverer inn er ferdig språkvasket av et KI-verktøy, mister du muligheten for tilbakemeldinger tilpasset det språklige nivået som du faktisk er på. Samtidig fratrar du medstudentene mulighet til å utvikle egne språkferdigheter gjennom å påpeke mulige forbedringer av dine tekster. Et langt bedre alternativ er å bearbeide den innleverte besvarelsen i ettertid, i lys av de kommentarene du får, og så eventuelt be et KI-verktøy vurdere om det er rom for ytterligere språklige forbedringer.

Advarselen mot å bruke KI-verktøy til språkvask gjelder også for tekster som skal skrives på engelsk. Her er det dessuten særlig grunn til å advare mot å skrive utkast på norsk, som man så får et KI-verktøy til å oversette til engelsk. Fremtidens norske jurister må kunne operere også på engelsk, både muntlig og skriftlig, og dette er derfor tatt inn som et læringsmål for jusstudiet i Bergen. Den eneste måten å lære seg å skrive juridiske tekster på engelsk, er å øve på det.

Selv om det er viktig å være kritisk til bruk av KI-verktøy, betyr det ikke at vi fraråder all bruk av kunstig intelligens i løpet av studiet. Tvert imot vil du i løpet av studiet møte på oppgaver som forutsetter at du tar i bruk KI-verktøy på ulikt vis – i tråd med de instruksjoner som gis av de emneansvarlige. I løpet av jusstudiet vil du lære hvordan KI-verktøy kan brukes for å løse juridiske arbeidsoppgaver. I sammenhenger hvor undervisningsopplegget forutsetter at du ikke bruker KI-verktøy, er det viktig å tenke over hvilke ferdigheter du har behov for å utvikle som jurist, både i dag og i fremtiden – og ikke la kunstig intelligens stjele læringsutbyttet ditt!

5. Svakheterne med kunstig intelligens og viktigheten av å kontrollere svaret

I rapporten «ChatGPT og andre AI-verktøy – muligheter og utfordringer for læring og vurdering ved Det juridiske fakultet, UiB» (februar 2023), undersøkte fakultetets læringsdesigngruppe blant annet hvilke utfordringer ChatGPT og andre lignende verktøy som benytter kunstig intelligens har. Gruppen konstaterte at ChatGPT

(...) kan etterlikne menneskelig språk på en veldig overbevisende måte, og imitere menneskelig kunnskap. Samtidig mangler den både selvinnsikt og forståelse. Dette ser vi tydelig i flere av de eksemplene vi gjennomgår i denne rapporten. Manglende selvinnsikt, og evne til å si "det vet jeg ikke" eller "det har jeg ikke nok data til å svare på" leder modellen til å 'hallusinere', for eksempel gjennom å dikte opp fiktive rettsavgjørelser. Mangelen på forståelse viser seg gjennomgående i at svarene modellen gir ikke evner å gå særlig i dybden på de temaene den blir spurt om, og i at modellen i svært begrenset grad er i stand til å anvende informasjon ('kunnskap') på konkrete situasjoner.¹¹

I rapporten viser læringsdesigngruppen til flere eksempler som tydeliggjør hvilke svakheter verktøyet har, deriblant manglende selvinnsikt og forståelse. KI-arbeidsgruppens egne undersøkelser fra vårsemesteret 2024 bekreftet at disse svakheterne fremdeles eksisterer. Verktøyene gir ofte feil svar, men på en overbevisende måte. *Det vil alltid være nødvendig at du vurderer svarene du får opp mot relevante rettskildefaktorer, slik at du er sikker på at svarene er korrekte og at de bygger på relevante rettskildefaktorer.*

Et eksempel på en åpenbar feil i responsen fra ChatGPT ser vi når vi i februar 2024 spurte om en oppsummering av faktum i Røeggen-dommen (Rt. 2013 s. 642). ChatGPT oppsummerte feil dom, og trengte deretter flere korrigeringer i samtalen før den innrømte at den hadde tatt feil. Dette eksempelet er i stor grad egnet til å belyse svakheterne ved ChatGPT:

¹¹ Læringsdesigngruppen ved det Juridiske fakultet (UiB), "ChatGPT og andre AI-verktøy – muligheter og utfordringer for læring og vurdering ved Det juridiske fakultet, UiB" s. 3-4, 2023.

ChatGPT

Ræggen-dommen er en norsk rettssak som involverte den tidligere politikeren og fagforeningslederen Trond Kristoffersen. Han ble dømt for korrupsjon og økonomisk utroskap i forbindelse med bruk av midler fra fagforeningen Fellesforbundet. Dommen var basert på bevis om misbruk av fellesforbundets midler til personlig berikelse og for å finansiere en lederstilling for Kristoffersens samboer. Han ble dømt til tre år og seks måneders fengsel, samt inndragning av økonomisk utbytte og tap av retten til å inneha tillitsverv i fagforeninger i en periode på ti år. Dommen ble anket, men resultatet av anken er ikke tilgjengelig med min siste oppdatering.

You

Er dette Rt. 2013 s. 642?

ChatGPT

Nei, Rt. 2013 s. 642 omhandler en annen sak. Ræggen-dommen er ikke referert til som Rt. 2013 s. 642. Dommen du refererer til omhandler sannsynligvis en annen juridisk sak. Hvis du har spørsmål om en bestemt dom eller sak, vennligst oppgi ytterligere detaljer slik at jeg kan hjelpe deg bedre.

You

Hva er Rt-koden for dommen du oppsummerte?

ChatGPT

Rt-koden for Røeggen-dommen er Rt. 2013 s. 1385.

You

Jeg trodde Røeggen-dommen var Rt. 2013 s. 642?

ChatGPT

Jeg beklager for eventuell forvirring, men etter mitt siste kjente oppdatering og gjennom min informasjon, er Røeggen-dommen referert til som Rt. 2013 s. 1385. Det er mulig at det kan være en annen sak som er referert til som Rt. 2013 s. 642, men den omtalte Røeggen-dommen er ikke assosiert med den referansen. Det kan være en forveksling eller en annen dom som har blitt referert til som Rt. 2013 s. 642.

You

Røeggen-dommen omhandler vurdering av om avtale er urimelig etter avtl. § 36, og ikke korrupsjon og økonomisk utroskap.

ChatGPT

Du har helt rett, og jeg beklager for feilinformasjonen. Røeggen-dommen omhandler faktisk vurdering av om en avtale er urimelig i henhold til avtaleloven § 36. Saken involverte ikke korrupsjon eller økonomisk utroskap slik jeg tidligere nevnte. Takk for korrigeringen, og jeg beklager for forvirringen det kan ha forårsaket.

Et annet eksempel fikk vi feil svar når vi spurte UiBchat om den kunne gi oss eksempel på to eller flere dommer der Høyesterett kom til at arbeidsgiver fikk erstatningsansvar når arbeidstaker hadde voldt skade forsettlig. Her gir nemlig KI-verktøyet oss to eksempler på høyesterettsdommer som ikke eksisterer.

o

Jeg skriver en oppgave om arbeidsgiveransvar der jeg skal vurdere om den skadevoldende handlingen har skjedd "under arbeidstakers utføringen av arbeid (...) for arbeidsgiveren", jf. skl. § 2-1 nr. 1 første punktum. I denne sammenheng er det relevant å se på om arbeidstakeren har gått "utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten", jf. skl. § 2-1 nr. 1 andre punktum. I dette tilfellet har arbeidstaker påført skadelidte en skade med forsett. Etter bestemmelsens forarbeid må i utgangspunktet forsettlige handlinger antas å ligge utenfor det som er "rimelig å regne med". Derimot har ikke Høyesterett lagt dette utgangspunktet til grunn i sin praksis, da de har pålagt arbeidsgiver erstatningsansvar i tilfeller der arbeidstaker har voldet skade forsettlig. Jeg husker ikke navnet på disse dommene, men jeg trenger de til oppgaven min. Kan du gi meg eksempel på to eller flere dommer der Høyesterett kom til at arbeidsgiver fikk erstatningsansvar når arbeidstaker hadde voldet skade forsettlig?

Ja, jeg kan gi deg eksempel på to saker fra norsk rettspraksis der Høyesterett har kommet til at arbeidsgiver har erstatningsansvar selv om arbeidstakeren har påført skade med forsett:

1. Rt. 2001 s. 996 (Telenor-dommen): I denne dommen slo Høyesterett fast at Telenor var ansvarlig for økonomisk tap som følge av at en ansatt med forsett hadde gitt en kunde for gunstige betingelser. Dette ble begrunnet med at handlingen lå innenfor rammen av hva den ansatte hadde myndighet til å gjøre i sitt arbeid.
2. Rt. 2005 s. 1054 (Vogntogdommen): I denne saken ble det fastslått at en arbeidsgiver var ansvarlig for skade voldt av en ansatt sjåfør som forsettlig hadde kjørt på en annen bil i trafikken. Høyesterett la vekt på at handlingen skjedde i arbeidsoppgaven med å kjøre vogntog, og at det dermed var en tilstrekkelig nær sammenheng mellom skadehandlingen og arbeidet.

Disse dommene er eksempler på at Høyesterett i noen tilfeller har lagt en vid

forståelse til grunn for arbeidsgiverens ansvar etter skadeserstatningsloven § 2-1 nr.

1. Husk at det alltid vil være en konkret vurdering av om handlingen ligger innenfor det som er "rimelig å regne med etter arten av virksomheten".

Det finnes samtidig også eksempler der KI-verktøy gir et svar som ved første øyekast kan virke treffende, men videre undersøkelser avdekker feil. Dette var tilfelle da Læringsdesigngruppen høsten 2022 ba ChatGPT om å besvare en oppgave som var gitt som en del av mappevurderingen for studentene på førsteårsemnet avtalerett.¹² Svaret hadde et greit nivå når det gjaldt språk og struktur og inneholdt også visse materielle element som ville gi «plusspoeng». Samtidig inneholdt svaret en

¹² Læringsdesigngruppen ved det Juridiske fakultetet (UiB), "ChatGPT og andre AI-verktøy – muligheter og utfordringer for læring og vurdering ved Det juridiske fakultet, UiB" s. 3-4 og 24-25, 2023.

henvisning til en dom som ikke eksisterte, og ChatGPT brukte denne «dommen» for å illustrere et poeng i ett av avsnittene. Dette illustrer at KI-verktøy noen ganger konstruerer kilder for å komme med et svar, og at disse feilene ikke alltid er like åpenbare i alle svar.

6. Henvisning ved bruk av kunstig intelligens

6.1 Krav til henvisning ved bruk av kunstig intelligens

Av Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet § 4-1 nr. 3 følger det at all bruk av KI-generert tekst i skriftlige arbeider som inngår i undervisning og prøving skal oppgis. Dette er nærmere forklart i «Krav til skriftlige arbeider», punkt 3. Du må legge ved skjermbilde av samtalen eller tilsvarende dokumentasjon, og du må beskrive hvordan du har brukt verktøyet. Du må også få med hvilket verktøy du har brukt, hvilken versjon av verktøyet du har brukt, samt hvilken dato og hvilket tidspunkt du hadde samtalen. Dette skal legges som vedlegg til besvarelsen din (det vil ikke inngå i ordtellingen). I tillegg kreves det at du angir med sitattegn hvilke deler av teksten som er KI-generert, ledsaget av en henvisning til vedlegget som dokumenterer bruken.

6.2 Bakgrunnen for henvisningskravene

Formålene med henvisningskravene er å sikre at leseren kan etterprøve det du har skrevet, samt at du får frem hvilke deler av teksten som er din egen. Det vil ikke være mulig å etterprøve den KI-genererte teksten på annet vis. En forklaring av hvordan du har brukt svaret er dessuten en forutsetning for å få frem hvilke deler av teksten som er din egen. Denne forklaringen inngår ikke i vurderingsgrunnlaget for bedømmelse av teksten din, men er en forutsetning for å oppfylle kravene for tilstrekkelig henvisning til KI-generert tekst.

6.3 Eksempel på hvordan du skal henvise ved bruk av kunstig intelligens

I dette eksempelet har en tenkt student brukt ulike KI-verktøy som hjelpemidler for å besvare en oppgave i erstatningsrett. Det følgende er et utdrag fra studentens hypotetiske besvarelse.

Problemstillingen i denne oppgaven er om kommunen er erstatningsansvarlig overfor Peder Ås for tapet han ble pådratt som følge av at hjemmehjelpen hadde stjålet kortet hans og misbrukt det.

Rettslig grunnlag for vurderingen er skadeerstatningsloven § 2-1.¹³ Etter skl. § 2-1 vil “arbeidsgiver” være ansvarlig for “skade som voldes forsettlig eller uaktsomt” “under arbeidstakers utføring av arbeid”. Kommunen faller innenfor vilkåret “arbeidsgiver”, fordi de er en offentlig virksomhet som har “noen i sin tjeneste”, jf. skl. § 2-1 nr. 2. Mens hjemmehjelpen er å regne som “arbeidstaker”, fordi vedkommende “gjør arbeid” i kommunen sin “tjeneste”, jf. skl. § 2-1 nr. 3.

Videre når det gjelder vilkåret “skade”, så tilsier ordlyden at det må ligge føre et en ulempe som har et erstatningsrettslig vern. Dette inkluderer “fysisk eller økonomisk

¹³ Samtale med ChatGPT (GPT-3.5) om arbeidsgiveransvar og skyldansvar, 5. februar 2024, se vedlegg med samtalelogg 1.

skade som påføres en person eller eiendom".¹⁴ I dette tilfelle har Peder blitt påført et økonomisk tap. Det er sikker rett at økonomisk tap er negativ ulempe som har erstatningsrettslig vern. I tillegg er det klart at hjemmehjelpen voldte skaden "forsettlig", fordi hjemmehjelpen har med vilje stjålet Peder sitt kort og misbrukt dette.

Ordlyden "skade som voldes" kan sies å gi uttrykk for et krav om årsakssammenheng mellom skaden og handlingen. Etter rettspraksis er det nødvendig at handlingen er en nødvendig årsak til skaden, samt at handlingen må være vesentlig en vesentlig årsak til skaden, jf. Rt. 1992 s. 64 (P-pille-dommen II). I dette tilfellet er hjemmehjelpen sine handlinger en direkte årsak til Peder sitt økonomiske tap. I tillegg er det den eneste årsaken til det økonomiske tapet. Kravet om årsakssammenheng er dermed oppfylt.

Det er mer problematisk om Peders økonomiske tap skjedde under hjemmehjelpens "under utføring av arbeid". Ordlyden "under utføring av arbeid" innebærer at det må være sammenheng mellom arbeidet man utfører for arbeidsgiver og den skadevoldende handlingen. Dette må sees i sammenheng med skl. § 2-1 nr. 1 andre punktum der det fremgår at arbeidsgiver ikke hefter for "skade som skyldes at arbeidstakeren går utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten". Ordlyden i andre punktum innebærer en avgrensning av arbeidsgiveransvaret, ved at handlinger som ikke har en rimelig sammenheng med tjenesteforholdet vil falle utenfor arbeidsgiver sitt erstatningsansvar.¹⁵

I gjeldende tilfelle gjelder det en fortsettlig handling. I forarbeidene er det lagt til grunn et utgangspunkt om at forsettlige handlinger faller utenfor "det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten", jf. NUT 1964: 3. Høyesterett har derimot ikke lagt dette til grunn i sin praksis, og flere dommer viser at arbeidsgiver kan bli erstatningsansvarlig for forsettlige handlinger, jf. Bl.a. Rt. 2015 s. 475 (Advokatpartner) og Rt. 2000 s. 211 (DnB). I både Advokatpartner-dommen og DnB-dommen mente Høyesterett at det var en tilstrekkelig tilknytning mellom de skadevoldende handlingene og til arten av virksomheten. Ut ifra dette er det aktuelle videre om det foreligger en tilstrekkelig tilknytning mellom hjemmehjelpen sine arbeidsoppgaver, og de skadevoldende handlingene til hjemmehjelpen i form av tyveri og misbruk av brukeren sitt kort.

(... Vurderingen av om vilkårene "under arbeidstakers utføringen av arbeid (...)" for arbeidsgiveren" og "utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten" er oppfylt i gjeldende tilfelle).

Konklusjonen er at kommunen er erstatningsansvarlig overfor Peder Ås.

Vedlegg med henvisninger til KI-verktøy:

- **Samtalelogg 1**

¹⁴ Respons fra Microsoft Copilot 6. mars 2024 om skyldvilkåret i skadeserstatningsloven § 2-1, se skjermbilde i vedlegg med samtalelogg 2.

¹⁵ Samtale med UiBChat (GPT-4) sammenheng mellom vilkårene "under arbeidstakers utføringen av arbeid (...)" for arbeidsgiveren" og "utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten", 5. februar 2024, se vedlegg med samtalelogg 3.

You

Hva er forskjellen mellom skyldansvar og arbeidsgiveransvar?

ChatGPT

Skyldansvar og arbeidsgiveransvar er to ulike juridiske begreper som brukes i forskjellige kontekster, spesielt innenfor rettssystemet og arbeidsmiljølovgivningen. Her er forskjellene mellom dem:

Skyldansvar:

- Skyldansvar refererer til prinsippet om at en person er ansvarlig for sine handlinger eller unnlaterse når de fører til skade eller tap for en annen person eller eiendom.
- Dette prinsippet er grunnleggende innenfor erstatningsretten, hvor en person kan holdes ansvarlig for å betale erstatning for skade de forårsaker som følge av uaktsomhet, feilhandling eller bevisst handling.
- Skyldansvar gjelder generelt for enkeltpersoner, bedrifter og andre juridiske enheter, og det kreves vanligvis at den ansvarlige parten viser at de handlet på en måte som var uaktsom eller på annen måte ansvarlig for skaden.

Arbeidsgiveransvar:

- Arbeidsgiveransvar refererer spesifikt til det juridiske ansvaret en arbeidsgiver har overfor sine ansatte i forhold til deres helse, sikkerhet og velferd på arbeidsplassen.
- Dette ansvarsområdet er regulert av arbeidsmiljølovgivningen og andre relevante lover som varierer fra land til land.
- Arbeidsgiveransvaret omfatter blant annet plikten til å tilby et trygt og sikkert arbeidsmiljø, gi nødvendig opplæring og instruksjon til ansatte, og implementere hensiktsmessige sikkerhetstiltak for å forebygge ulykker og skader.
- Hvis en arbeidsgiver ikke oppfyller sine forpliktelser i forhold til arbeidsgiveransvaret, kan de bli holdt ansvarlig for eventuelle skader eller tap som oppstår som følge av deres uaktsomhet eller unnlaterse.

I korte trekk, mens skyldansvar er et generelt prinsipp om ansvar for skade forårsaket av enkeltpersoner eller enheter, er arbeidsgiveransvar en spesifikk form for ansvar som gjelder for arbeidsgivere i forhold til deres ansattes sikkerhet og velferd på arbeidsplassen.

- Verktøy og versjon: ChatGPT, GPT-3.5
- *Dato og tidspunkt:* 5. februar 2024
- *Forklaring av hvordan du har brukt svaret i oppgaven:*

Jeg spurte ChatGPT om hva forskjellen er mellom skyldansvar og arbeidsgiveransvar, fordi jeg var usikker på hvilke av disse ansvarsgrunnlagene jeg skulle vurdere i oppgaven. Jeg har kontrollert dette svaret opp mot det Nygaard skriver om de to ansvarsgrunnlagene i læreboken *Skade og ansvar*. Jeg har brukt dette svaret og Nygaards betraktninger til å finne ut hvilket ansvarsgrunnlag som var det aktuelle for oppgaven.

- **Samtalelogg 2**

 You

Hva ligger i vilkåret "skade" etter skadeserstatningsloven § 2-1 om arbeidsgiveransvar i norsk rett?

 Copilot

Skadeserstatningsloven § 2-1 regulerer arbeidsgiveransvaret i norsk rett. La oss se nærmere på hva denne bestemmelsen innebærer:

1. Arbeidsgiveransvar:

- Arbeidsgiveransvaret er et **lovfestet ansvar** der arbeidsgiver blir **objektivt ansvarlig** for ansattes uaksomhet, selv om arbeidsgiver selv ikke kan bebreides for skaden.
- For at arbeidsgiveren skal hefte, må det likevel være utvist **uaksomhet** eller **forsett** av noen innenfor virksomheten.
- Dette ansvaret gjelder både **offentlige** og **private** arbeidsgivere.

2. Definisjoner:

- **Arbeidsgiver:** Dette omfatter både det offentlige og enhver annen som i eller utenfor ervervsvirksomhet har noen i sin tjeneste.
- **Arbeidstaker:** Enhver som gjør arbeid eller utfører verv i arbeidsgivers tjeneste, unntatt verv som tilfittsvalgt i annet foretak.

3. Vilkår for arbeidsgiveransvar:

- Arbeidsgiveren svarer for **skade som voldes forsettlig eller uaktsomt** under arbeidstakers utføring av arbeid eller verv for arbeidsgiveren.
- Hensynet tas til om de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten, er tilisidesatt.
- Ansvarer omfatter **ikke skade** som skyldes at arbeidstakeren går utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten eller saksområdet og karakteren av arbeidet eller vervet.

4. Andre relevante punkter:

- Arbeidsgiveransvaret er **delvis objektivisert**, slik at arbeidsgiver også hefter for anonyme og kumulative feil fra arbeidstagerens side.
- Skadelidte trenger således ikke å bevise hvem som har forvoldt skaden, og arbeidsgiveren kan også legges ansvar for mange småfeil begått av en eller flere kjente eller ukjente ansatte.
- Arbeidsgiveransvaret omfatter i utgangspunktet **skadevoldende handlinger utenfor kontrakt**.

Vær oppmerksom på at dette er en forenklet oversikt, og det kan være lurt å konsultere den fullstendige loven for mer detaljert informasjon [1](#) [2](#) [3](#) [4](#) [5](#).

Learn more: [1](#) [2](#) [3](#) [+2 more](#)

- Verktøy og versjon: Microsoft Copilot, GPT-4 Turbo
- *Dato og tidspunkt:* 6. mars 2024
- *Forklaring av hvordan du har brukt svaret i oppgaven:*

Jeg spurte Microsoft Copilot om skadebegrepet i skadeserstatningsloven § 2-1. Da programmet først ga meg en generell oversikt over bestemmelsen stilte jeg et oppfølgingsspørsmål spesifikt om skadevilkåret. Jeg kontrollerte Copilots svar opp mot min egen ordlydstolkning og det Nygaard skriver om skadevilkåret i læreboken "Skade og ansvar. Jeg syntes Copilot ga veldig presist uttrykk for innholdet i vilkåret, og min forståelse av det, så derfor valgte jeg å sitere Copilots formulering direkte i teksten min.

▪ **Samtalelogg 3**

Jeg skriver en oppgave om arbeidsgiveransvar der jeg skal vurdere om den skadevoldende handlingen har skjedd "under arbeidstakers utføringen av arbeid (...) for arbeidsgiveren", jf. skl. § 2-1 nr. 1 første punktum. I denne sammenheng er det relevant å se på om arbeidstakeren har gått "utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten", jf. skl. § 2-1 nr. 1 andre punktum. Kan du fortelle med hva som er sammenhengen mellom disse to vilkårene; "under arbeidstakers utføringen av arbeid (...) for arbeidsgiveren" og "utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten"?

Disse to vilkårene i skadeserstatningsloven § 2-1 nr. 1 relaterer til arbeidsgiverens objektive ansvar for skade forvoldt av arbeidstaker under arbeid.

Det første vilkåret, "under arbeidstakers utføring av arbeid (...) for arbeidsgiveren", etablerer rammene for når arbeidsgiverens ansvar er aktuelt. Det vil si at arbeidsgiveren kan bli holdt ansvarlig for skader forårsaket av arbeidstakeren så lenge handlingen som forårsaket skaden skjedde i forbindelse med arbeidstakerens utførelse av sine arbeidsoppgaver.

Det andre vilkåret, "utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten", gir en begrensning i arbeidsgiverens ansvar. Dette vilkåret innebærer at dersom arbeidstakeren har handlet på en måte som klart overskrider det som kan forventes ut fra virksomhetens art, kan arbeidsgiveren bli fritatt for ansvar. Det er en vurdering av om handlingen lå innenfor det som er normalt i virksomhetens kontekst, eller om arbeidstakeren har gått langt utover dette.

Sammenhengen mellom de to vilkårene er at selv om en skadevoldende handling kan ha skjedd "under utførelsen av arbeidet" for arbeidsgiveren, vil arbeidsgiveren ikke nødvendigvis være ansvarlig hvis handlingen faller utenfor det som er "rimelig å regne med etter arten av virksomheten". Det kreves altså en konkret vurdering av handlingen i forhold til virksomhetens art for å bestemme arbeidsgiverens ansvar.

- Verktøy og versjon: UiBchat, GPT-4
- Dato og tidspunkt: 5. februar 2024
- Forklaring av hvordan du har brukt svaret i oppgaven:

Jeg spurte UiBchat om hva sammenheng er mellom vilkårene "under arbeidstakers utføringen av arbeid (...) for arbeidsgiveren" og "utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten". Jeg har kontrollert dette svaret opp mot det Nygaard skriver om de to vilkårene i læreboken "Skade og ansvar". Jeg har brukt dette svaret og Nygaards betraktninger, til å få bedre oversikt over sammenhengen mellom disse vilkårene. Dette hjalp meg til å finne ut hvordan jeg skulle strukturere drøftelsen min av disse vilkårene.

7. Ofte stilte spørsmål om bruk av KI-verktøy

«Hva er fakultetets syn på bruken av KI blant studenter?»

Fakultetet ser på KI som verktøy av potensielt stor verdi for fremtidige jurister og som studentene våre derfor må lære seg å bruke. Samtidig vil ukritisk bruk av KI-verktøy kunne undergrave studentenes læring av de kunnskaper og ferdigheter som en jurist må ha for å kunne bruke KI på en faglig betryggende måte. Fakultetet er derfor opptatt av å skille klart mellom undervisning og prøving hvor KI-verktøy forutsettes brukt og undervisning hvor det forutsettes at KI-verktøy ikke brukes.

«Hvilken bruk av KI er lovlig på studiet?»

Her kan vi skille mellom bruk av KI-verktøy i arbeidet med oppgaver som skal leveres som ledd i undervisning eller prøving og i andre sammenhenger. Selvstendighetskravet avgrenser bruksmulighetene dine av KI-verktøy ved innleveringer av skriftlige arbeider. Eventuell bruk av KI-verktøy i andre sammenhenger er opp til deg selv.

«Hvor går grensen for bruk av KI-verktøy på en hjemmeeksamen, en obligatorisk kursoppgave, masteroppgave eller en arbeidsgruppeoppgave?»

Det generelle regelverket er det samme uavhengig av hvilken oppgavetype det gjelder. Kravene vil i utgangspunktet derfor være de samme uavhengig om det gjelder bruk av KI-verktøy på hjemmeeksamen, obligatorisk kursoppgave, masteroppgave eller arbeidsgruppeoppgave. De emneansvarlige kan imidlertid gi særskilte instruksjoner om bruk av KI-verktøy knyttet til konkrete oppgaver.

«Kan jeg skrive ordrett av formuleringer fra et KI-verktøy, eller må jeg skrive om?»

KI-generert tekst regnes ikke som din egen tekst. I prinsippet er det mulig å bearbeide en KI-generert tekst i så stor grad at de formelle kravene til selvstendighet vil være oppfylt, men dette er en svært lite hensiktsmessig arbeidsform. Du bør begynne med å utforme din egen tekst, uten noe KI-generert utgangspunkt. Dette vil ikke bare gi mer læring, det vil også forhindre risikoen for at teksten ikke er tilstrekkelig bearbeidet.

«Hvor mye av teksten min kan være inspirert av KI-verktøy?»

Selvstendighetskravet innebærer at din selvstendige analyse skal utgjøre hoveddelen av teksten. Du kan derfor ikke levere inn skriftlige arbeider som i hovedsak baserer seg på andres analyser. *En*

besvarelse som bare, eller i hovedsak, gjengir andre sine rettslige analyser, vil ikke være i samsvar med selvstendighetskravet.

«Er det lov å skrive en tekst, be et KI-verktøy om å forbedre språket, og så levere den?»

Det er tillat å bruke KI-verktøy til å forbedre språket, men av hensyn til eget læringsutbytte bør du ikke bruke KI-verktøy til språkvask av tekster som skal kommenteres av medstudenter, arbeidsgruppetledere eller lærere.

«Er det lov å få KI-verktøy til å foreslå endringer av struktur og innhold i teksten min?»

Det er tillat å bruke KI-verktøy til å forbedre struktur og innhold av teksten din, men av hensyn til eget læringsutbytte bør du ikke bruke KI-verktøy på denne måten i arbeidet med tekster som skal kommenteres av medstudenter, arbeidsgruppetledere eller lærere.

«Hvor gode er KI-verktøy egentlig per dags dato? Er de pålitelige verktøy til å løse rettsspørsmål innenfor norsk rett, eller har de egentlig for lite kunnskap om norsk rett til at vi bør bruke disse verktøyene?»

Per dags dato er ikke KI-verktøy godt trent på å løse rettsspørsmål innenfor norsk rett, men verktøyene utvikler seg raskt. På bakgrunn av dette vil trolig KI-verktøy være egnet til mer i tiden fremover, men det er vanskelig å svare konkret på hva de vil være egnet til i fremtiden. Nettopp derfor er det viktig at dere studenter tilegner dere kunnskap om slike verktøy, kompetanse i hvordan de kan brukes på en måte som fremmer deres egen læring, og ikke minst i hvordan dere kvalitetssikrer svarene de gir.

«Må man henwise til KI som en kilde når man bruker det?»

Selvstendighetskravet innebærer at du må identifisere hvilke deler av teksten som består av dine egne juridiske analyser, og hvilke deler som er en gjengivelse av noen andres analyser. Når du bruker andre sine analyser eller tekster er det derfor viktig med tydelige og etterprøvbare kildehenvisninger. Dette innebærer at du må henwise til KI-verktøy når du bruker dette.

«Hvordan henviser man til KI-verktøy som kilde?»

Når du henviser til KI-verktøy må du ha med skjermbilde av samtalen eller tilsvarende dokumentasjon. Du må også beskrive hvordan du har brukt verktøyet, hvilket verktøy du har brukt, hvilken versjon av verktøyet du har brukt, samt hvilken dato og hvilket tidspunkt du hadde samtalen. Alt dette skal presenteres i et vedlegg til besvarelsen din. I tillegg må du angi med sitattegn hvilke deler av teksten som er KI-generert.

Vedlegg 2:

Opprinnelig forslag fra «Arbeidsgruppen for å utarbeide retningslinjer for bruk av KI i undervisning og prøving»

Forslag til veiledning til studentene om anbefalt bruk av kunstig intelligens ved læring og undervisning

Innhold

1. Bakgrunnen for veiledningen og veiledningens innhold	79
2. Kunstig intelligens som verktøy	80
3. Hvordan du kan bruke av KI-verktøyene innenfor studiereglementet	82
4. Bruk KI-verktøy på den måten som gir deg best mulig læringsutbytte	83
4.1 Hvilken bruk av KI-verktøy gir best mulig læringsutbytte for deg?	83
4.2 Hvilken bruk av KI-verktøy bidrar ikke positivt til læringsutbyttet ditt?	88
5. Svakheter med kunstig intelligens og viktigheten av å kontrollere svaret	88
6. Henvisning ved bruk av kunstig intelligens	93
6.1 Krav til henvisning ved bruk av kunstig intelligens.....	93
6.2 Bakgrunnen for henvisningskravene.....	93
6.3 Eksempel på hvordan du skal henviser ved bruk av kunstig intelligens	94
7. Ofte stilte spørsmål om bruk av KI-verktøy.....	100

1. Bakgrunnen for veiledningen og veiledningens innhold

Etter lanseringen av ChatGPT i slutten av 2022 har det vært mange diskusjoner og spørsmål knyttet til bruk av kunstig intelligens (KI) i utdanningssektoren. Verktøy basert på kunstig intelligens gir mange

muligheter, men det er også flere utfordringer knyttet til bruk av disse. Derfor er det naturlig at studenter har mange spørsmål knyttet til bruken av kunstig intelligens på studiet.¹⁶ På bakgrunn av dette ønsker vi å gi deg en bedre oversikt over hva som er anbefalt bruk av kunstig intelligens på studiet.¹⁷

For å gi deg en oversikt over hva kunstig intelligens kan bli brukt til, vil vi først gi en generell oversikt over kunstig intelligens som verktøy (punkt 2). Deretter skal vi gjøre rede for hvordan du kan bruke KI-verktøy innenfor studiereglementet (punkt 3). Etter dette vil vi gjøre rede for hvilken bruk av kunstig intelligens som gir deg best mulig læringsutbytte (punkt 4.1), og hvilken bruk av kunstig intelligens som ikke gir deg godt læringsutbytte (punkt 4.2). Deretter skal vi gjøre rede for svakhetene til kunstig intelligens (punkt 5). I neste punkt viser vi hvordan du som student skal henvise om du bruker KI-verktøy (punkt 6), mens i det siste punktet svarer vi på konkrete spørsmål om bruk av KI-verktøy (punkt 7).

2. Kunstig intelligens som verktøy

Kunstig intelligens er en informasjonsteknologi som tilpasser aktiviteten sin etter hvert som den får mer informasjon, og teknologien kan derfor fremstå som intelligent.¹⁸ Det finnes ulike typer kunstig intelligens, deriblant generativ kunstig intelligens. Generativ kunstig intelligens er en samlebetegnelse på ulike verktøy som kan produsere blant annet tekst, bilde og/eller video.¹⁹ Disse verktøyene benytter teknikker innenfor maskinlæring til å frembringe innhold som ligner på et menneskeskapt datamateriale.²⁰ På jusstudiet vil det i hovedsak være aktuelt å bruke verktøy som kan produsere tekst. I det følgende vil verktøy som benytter generativ kunstig intelligens til å produsere tekst bli omtalt som KI-verktøy.²¹

¹⁶ Arbeidsgruppen for å utarbeide retningslinjer for bruk av KI i undervisning og prøving spurte høsten 2023 et utvalg studenter på ulike studieår om hva de lurte på knyttet til bruk av kunstig intelligens. Vi mottok mange spørsmål. Vi svarer på flere av disse under punkt 7.

¹⁷ Arbeidsgruppen har bestått av Jan-Ove Færstad (gr. A, leder), Malgorzata Cyndecka (gr. A), Kristian Wederhus (gr. B), Nina Østensen (gr. C), Ingvild Jangaard Strand (gr. C) og Ida Vikse (gr. D). I de siste månedene av arbeidet har arbeidsgruppen også hatt bistand av seniorrådgiver Anne Grethe Nielsen i siste del av arbeidet. Nielsen har bidratt til utformingen av alle rapportens deler, men har særlig bidratt til utformingen av punkt 4.5 og rapportens vedlegg 3.

¹⁸ Axel Tidemann, "Kunstig intelligens", Store norske leksikon, 16. mai 2023, https://snl.no/kunstig_intelligens, lest 20. desember 2023.

¹⁹ Universitet i Bergen, "Kunstig intelligens i utdanning", Universitet i Bergen, 11. desember 2023, <https://www.uib.no/student/164404/verkt%C3%B8y-basert-p%C3%A5-kunstig-intelligens-i-utdanning>, lest 20. desember 2023.

²⁰ Axel Tidemann og Sondre Wold, "Generativ kunstig intelligens", Store norske leksikon, 16. mai 2023, https://snl.no/generativ_kunstig_intelligens, lest 20. desember 2023.

²¹ I denne rapporten bruker Arbeidsgruppen gjennomgående betegnelsen "KI-verktøy" om de verktøyene vi

Det finnes flere typer KI-verktøy, deriblant språkmodellene Microsoft Copilot, ChatGPT, og Bard (Google). UiB ønsker at du helst bruker UiBchat på studiet.²² UiBchat lagrer nemlig ikke det du skriver inn i systemet, slik at dette verktøyet er mer sikkert og pålitelig med tanke på personvern og opphavsrett. I teksten bruker vi eksempler fra UiBchat, Microsoft Copilot og ChatGPT. Veiledningen er likevel relevant for bruk av alle typer KI-verktøy.

For å få UiBchat, Microsoft Copilot, og ChatGPT til å produsere tekst, må du først stille verktøyene et spørsmål – en såkalt «prompt». KI-verktøyene vil med utgangspunkt i prompten din bruke sannsynlighetsberegning for å sette sammen et svar som likner på menneskeskapt tekst.²³ For å kunne produsere et godt svar, er modellene avhengig av tilgang til god informasjon. ChatGPT med GPT-4 (den nyeste versjonen av «motoren» til ChatGPT, som du må betale for å få bruke) og UiBchat har tilgang til all informasjon på det åpne nettet, men også disse verktøyene kan trenge at du gir dem tilleggsinformasjon, eller strukturerer spørsmålet ditt annerledes, for å kunne gi et presist svar. Kvaliteten på svarene kan altså variere kraftig, og må alltid vurderes kritisk. Vær særlig obs på at verktøyene vil forsøke å generere et svar selv om de skulle mangle tilgang til korrekt informasjon, noe som kan lede til at KI-verktøyene finner på opplysninger som ikke stemmer – såkalt «hallusinasjoner». For juridiske spørsmål har verktøyene særlig en tendens til å finne opp dommer som ikke eksisterer.²⁴ Under punkt 5 belyser vi svakhetene med KI-verktøy, og hvorfor det er viktig at du kontrollerer svarene du får fra dem.

Det er flere måter Microsoft Copilot, UiBchat og ChatGPT kan benyttes på jusstudiet, både i forbindelse med oppgaveskriving og andre læringsaktiviteter. Alle bruksmåter er imidlertid ikke like lure, og noen former for bruk er heller ikke tillatt under studiereglementet. I punkt 3 gjør vi rede for hvordan du kan bruke KI-verktøy innenfor reglementet, mens vi under punkt 4 gjør rede for hvilken bruk av KI-verktøy som gir best mulig læringsutbytte.

beskriver. Med denne betegnelsen mener vi generative KI-verktøy i form av store språkmodeller. Store språkmodeller, som Microsoft Copilot og ChatGPT, er svært avanserte maskinlæringsmodeller som er spesialisert for å kunne produsere meningsgivende tekst basert på spørsmål eller annen inndata (gjerne kalt prompt) fra den som bruker modellen.

²² UiBchat er et KI-verktøy som alle studenter har tilgang til. Du kan velge mellom å bruke GPT-3.5 eller GPT-4. Du kan også velge hvilken “temperatur” verktøyet skal ha fra 0.0 til 1.0. Den valgte “temperaturen” skal påvirke hvordan verktøyet svarer. “Temperaturen” 0.0 innebærer presise svar, “temperaturen” 0.5 innebærer nøytrale svar og “temperaturen” 1.0 innebærer kreative svar. Dette verktøyet finner du på <https://chat.uib.no/>. Se <https://www.pahoyden.no/pinar-heggernes-tore-burheim-uib-ai/lanserer-trygg-ki-tjeneste-for-studenter/133000> for mer informasjon om UiBchat.

²³ Tidemann og Wold.

²⁴ I juni 2023 ble for eksempel to advokater i New York ilagt rettergangsbot for å ha påberopt seg dommer som ikke eksisterte, men som ChatGPT hadde hallusinert seg frem til, i et prosesskriv til domstolen: <https://www.reuters.com/legal/new-york-lawyers-sanctioned-using-fake-chatgpt-cases-legal-brief-2023-06-22/>, lest 6. mars 2024. <https://www.reuters.com/legal/new-york-lawyers-sanctioned-using-fake-chatgpt-cases-legal-brief-2023-06-22/>, lest 6. mars 2024.

3. Hvordan du kan bruke av KI-verktøyene innenfor studiereglementet

Vi vil først understreke at det ikke gjelder noe absolutt forbud mot bruk av KI-verktøy på studiet. Du kan derfor benytte KI-verktøy på studiet, men etter gjeldende retningslinjer er det nødvendig at du bruker KI-verktøyene i samsvar med de kravene som fremgår av «Krav til skriftlige arbeider på masterprogrammet i rettsvitenskap ved UiB». Bruken din av KI-verktøy er bare lovlig om den er i samsvar med disse kravene. I det følgende vil vi derfor gjøre rede for noe av det som kommer frem av «Krav til skriftlige arbeider», og hvordan retningslinjene begrenser bruksmulighetene dine knyttet til KI-verktøy.

Det sentrale i «Krav til skriftlige arbeider» er at arbeidene du leverer skal være selvstendige og individuelle. Dette omtaler vi som selvstendighetskravet. Selvstendighetskravet innebærer at du må gjøre en selvstendig rettslig analyse og utforme en selvstendig argumentasjon.²⁵ Dette kravet innebærer også at du må identifisere hvilke deler av teksten som består av dine egne juridiske analyser, og hvilke deler som er en gjengivelse av andres analyser. Du står fritt til å ta i bruk andre sine analyser i de skriftlige arbeidene dine, så lenge du tydelig får frem at dette ikke er dine egne. Når du bruker andre sine analyser eller tekster, er det derfor viktig med tydelige og etterprøvbare kildehenvisninger. Selvstendighetskravet innebærer samtidig at din selvstendige analyse skal utgjøre hoveddelen av teksten. Du kan derfor ikke levere inn skriftlige arbeider som i stor grad baserer seg på andres analyser. *En besvarelse som bare, eller i stor grad, gjengir andre sine rettslige analyser, vil ikke oppfylle selvstendighetskravet.*

Dette innebærer at du ikke kan benytte KI-verktøy som UiBchat, Microsoft Copilot, eller ChatGPT til å produsere hele oppgavesvaret ditt. Ofte kan det også være i strid med selvstendighetskravet å benytte slike KI-verktøy til å produsere *deler av* oppgavesvaret, siden din selvstendige analyse skal utgjøre hoveddelen av teksten. Selvstendighetskravet begrenser altså hvordan du kan bruke KI-verktøy på studiet, og derfor er det viktig at du er bevisst på kravene som gjelder for skriftlige arbeider. Hvis du velger å bruke kunstig intelligens ved utarbeidelsen av skriftlige arbeider, så må du sørge for at bruken samsvarer med selvstendighetskravet. Dette gjelder både det at mesteparten av arbeidet skal være selvstendig, og at du må få frem hvilke deler som eventuelt er utarbeidet av KI-verktøy. Det må likevel presiseres at dette bare er et utgangspunkt, og at den emneansvarlige i hvert enkelt emne står fritt til å bestemme egne retningslinjer for bruk av KI-verktøy på sitt emne.

²⁵ Hvis du ønsker å mer utfyllende informasjon om innholdet i kravene til skriftlig arbeid, så anbefaler vi deg å lese «[Krav til skriftlige arbeider på masterprogrammet i rettsvitenskap ved UiB](#)».

4. Bruk KI-verktøy på den måten som gir deg best mulig læringsutbytte ²⁶

4.1 Hvilken bruk av KI-verktøy gir best mulig læringsutbytte for deg?

Det er ikke nødvendigvis slik at all tillat bruk av KI-verktøy gir deg best mulig læringsutbytte. Hvis du bruker KI-verktøy på en måte som forringer læringsutbyttet ditt, risikerer du å ikke opparbeide deg den juridiske kompetansen som du trenger i ditt fremtidige arbeidsliv. Derfor vil vi konkretisere hvordan du bør bruke KI-verktøy for å oppnå best mulig læringsutbytte, og hvilken bruk som egner seg.

KI-verktøy i jussen kan sammenliknes litt med en kalkulator i matematikken: den er et nyttig verktøy som kan forenkle hverdagen, men hvis du ikke vet hvordan et regnestykke skal settes opp, og ikke kan nok matte til å vite om svaret du får ser riktig ut, risikerer du ikke å ha nok penger på kortet når du står i kassen og skal betale. I jussen, som i matematikken, er det nødvendig med solide grunnkunnskaper og primære ferdigheter for å kunne bruke KI-verktøy effektivt, og for å kunne kontrollere svarene de gir deg. Dersom du bruker KI-verktøy i for stor grad tidlig i studieløpet, risikerer du at dette kommer i veien for utviklingen av slike grunnleggende juridiske ferdigheter. Vi anbefaler derfor at du som student venter med å bruke KI-verktøy i stor utstrekning til du begynner å føle deg komfortabel med juridisk metode og dine juridiske grunnkunnskaper.

Når du har utviklet de juridiske basisferdighetene dine, kan det være nyttig å bruke KI-verktøy som *læringsverktøy*. Det er mulig å bruke KI-verktøy som et læringsverktøy på flere måter. Du kan for eksempel få KI-verktøy til å stille deg kontrollspørsmål. Dette kan du gjøre ved å be KI-verktøyet stille deg spørsmål om ett eller flere tema. Etter dette kan du enten arbeide med spørsmålene på egenhånd, eller de kan fungere som utgangspunkt for diskusjon i en kollokvie. En annen mulighet er å svare KI-verktøyet på spørsmålene, og be om tilbakemelding på om svarene dine er riktige eller ikke. Her er et eksempel på hvordan du kan gjøre det.²⁷

²⁶ Læringsdesigngruppen har hentet inspirasjon fra Masaryk Universitetet på dette punktet. Se <https://www.muni.cz/en/about-us/official-notice-board/statement-on-the-application-of-ai>.

²⁷ Vi spurte UiBchat (GPT-4) om å stille kontrollspørsmål om ulovfestet objektivt ansvar, og deretter å gi oss tilbakemelding på om svarene var riktige eller feil.

Kan du stille meg kontrollspørsmål om ulovfestet objektivt ansvar, som jeg skal besvare? Når jeg svarer på spørsmålene må du si om jeg har svart riktig eller feil.

Selvfølgelig, her er noen kontrollspørsmål om ulovfestet objektivt ansvar:

1. Hva er definisjonen av ulovfestet objektivt ansvar?
2. Kan du nevne et eksempel på en situasjon hvor ulovfestet objektivt ansvar kan komme til anvendelse?
3. Hva er forskjellen mellom objektivt ansvar og forsettlig ansvar?
4. Må det foreligge skyld for at ulovfestet objektivt ansvar skal kunne gjøres gjeldende?
5. Hvordan kan ulovfestet objektivt ansvar begrunnes rettspolitisk?

Svar på spørsmålene, og jeg vil fortelle deg om svarene er riktige eller feil.

En annen måte å bruke KI-verktøy til læring, er å diskutere med verktøyet. Dette gir godt læringsutbytte, for ved diskusjonen må du selv tenke ut spørsmålene og komme med svar i diskusjonen. Eksempelvis kan du diskutere hva et vilkår innebærer, om det er flertallet eller mindretallet som kom til den mest forsvarlige konklusjonen i en rettsavgjørelse, eller hvilken juridisk forfatter som har det beste standpunktet ved uenigheter i juridisk teori. Husk likevel at KI-verktøyet må ha den nødvendige informasjonen om diskusjonstemaet/-spørsmålet for å kunne delta i diskusjonen. Uavhengig av hvordan du må gå frem i en slik diskusjon, så er det sannsynlig at dette vil utfordre deg, og at det vil gi det et godt læringsutbytte. Her er et eksempel på hvordan du kan diskutere med KI-verktøy.²⁸

²⁸ Vi spurte UiBchat (ChatGPT-4) om å diskutere culperegelen. Etter dette spurte vi konkrete spørsmål om ulike vilkår, for å prøve å få mer oversikt over hva de ulike vilkårene for culperegelen innebærer. Husk at du alltid bør kontrollere om de svarene du får er korrekte opp mot relevante rettskilder.

Culparegelen er et av flere ansvarsgrunnlag i erstatningsretten, og det er et ulovfestet ansvarsgrunnlag. Dette ansvarsgrunnlaget krever at skadevolder har opptrådt uaktsomt, og vurderingstemaet er om skadevolderen burde ha handlet annerledes i situasjonen. Det er ulike vilkår man må vurdere for å kunne svare på om skadevolderen burde ha handlet annerledes. Skadevolderen må ha tilknytning til risikoen for skade, og det må foreligge en eller flere alternativ(e) handling(er) for skadevolderen som kan redusere eller fjerne risikoen for skade. Det siste vilkåret er at risikoen for skade må være av en viss størrelse. For å fastsette risikoens størrelse må man se på risikoens art og grad. Vurderingen av disse vilkårene er en helhetsvurdering, som vil gi svaret på om skadevolderen har handlet uaktsomt. Vil du diskutere culparegelen med deg?

Ja, jeg kan gjerne diskutere culparegelen med deg. Culparegelen er et sentralt prinsipp i norsk erstatningsrett som sier at en person kan bli ansvarlig for skade som er forvoldt gjennom uaktsomhet. For å vurdere om det foreligger et erstatningsansvar etter culparegelen, vil det være nødvendig å se på om skadevolderen har opptrådt som en aktsom person ville gjort under tilsvarende omstendigheter.

Dette innebærer en vurdering av flere elementer, slik som:

1. Forelå det en plikt til å handle annerledes? Det kan være tale om en generell forsiktighetsnorm eller mer spesifikke regler og retningslinjer som skadevolderen skulle ha fulgt.
2. Kausalitet, altså en årsakssammenheng mellom handlingen og skaden.
3. Påregnelighet, som vil si at skaden må være en type skade som rimeligvis kunne forutses som en følge av handlingen.

I denne helhetsvurderingen vil man også ta hensyn til faktorer som skadevolderens kunnskap, erfaring og evne til å forutse konsekvensene av sine handlinger. Det er også relevant å vurdere om det fantes realistiske og mindre risikofylte alternativer til den handlingen som ble foretatt.

Culparegelen er subjektiv i den forstand at den tar utgangspunkt i den konkrete skadevolderens situasjon, men den måler også handlingen opp mot en objektiv standard – hva en "aktsom person" ville ha gjort.

Hvis du har konkrete spørsmål eller eksempler knyttet til culparegelen, kan vi gjerne diskutere disse nærmere.

Hvor tydelig tilknytning må skadevolder ha til risikoen? Er det noen typer tilknytninger til skadevolder som er tilstrekkelig, mens andre tilknytninger er mer i grenseland?

Tilknytningen skadevolder må ha til risikoen skal være slik at det er naturlig å knytte ansvaret til vedkommende. Det kreves en viss grad av kontroll eller innflytelse over risikokilden eller situasjonen som førte til skaden.

Tydelige tilknytninger kan være:

1. Handling: Skadevolder har selv utført en handling som direkte fører til skaden.
2. Unnlattelse: Skadevolder har unnlatt å gjøre noe som kunne forhindre skaden.
3. Ansvar for tilsyn: Skadevolder har et tilsyns- eller kontrollansvar, for eksempel som arbeidsgiver eller som eier av et farlig objekt.
4. Eierforhold: Skadevolder eier en gjenstand eller eiendom som er kilden til skaden.

Mer i grenseland kan være tilfeller der:

1. Skadevolder har en indirekte eller perifer rolle i forhold til risikokilden.
2. Skadevolderen har en begrenset mulighet til å påvirke risikoen.
3. Det er flere aktører involvert, og det er uklart hvem som har det reelle ansvaret for risikoen.

I slike grensetilfeller vil det ofte være behov for en nærmere juridisk vurdering for å avklare ansvarsforholdene. Det kan være nødvendig å se på faktorer som den alminnelige oppfatningen av ansvar, bransjepraksis, eventuelle avtaler som fordeler ansvar, og lovverk som regulerer ansvarsforholdene på det aktuelle området.

Så eierforhold vil alltid være en tilstrekkelig tilknytning?

Eierforhold vil ofte være en relevant og tilstrekkelig tilknytning for å knytte ansvar til skadevolder, men det er ikke alltid tilfelle. Det avhenger av konteksten og omstendighetene rundt skaden. I noen tilfeller kan eieren av en gjenstand eller eiendom holdes ansvarlig for skader som følge av bruk eller tilstand, spesielt hvis det kan påvises at eieren har forsømt sitt vedlikeholds- eller tilsynsansvar.

Men det er også situasjoner der eierforhold alene ikke er tilstrekkelig til å etablere ansvar. For eksempel:

1. Hvis en annen person har kontroll over gjenstanden eller eiendommen med eierens samtykke, og skaden skyldes denne personens handlinger.
2. Hvis skaden skyldes uforutsette hendelser som eieren ikke kunne påvirket eller forutsett, og som eieren ikke har plikt til å forsikre seg mot.
3. Hvis det er spesifikke regler eller avtaler som fraskriver eieren ansvar under gitte omstendigheter.

Derfor er det viktig å vurdere hele situasjonen og ikke kun se på eierforholdet isolert sett. Ansvarsgrunnlaget må fastslås på bakgrunn av en konkret vurdering av alle relevante forhold, inkludert eierskap, kontroll, aktsomhet og kausalitet.

Jeg forstår. Så det er viktig å alltid gjøre konkrete vurderinger, og ikke bare ta det for gitt at eierforhold alltid vil være tilstrekkelig?

Ja, det stemmer. Selv om eierforhold ofte kan være en indikator på ansvar, er det alltid viktig å gjøre en konkret vurdering av de faktiske omstendighetene i hvert enkelt tilfelle. Man må se på eierens faktiske innflytelse og kontroll, samt om eieren har opptrådt aktsomt og i samsvar med eventuelle plikter knyttet til det å eie eller kontrollere risikokilden. Det må også vurderes om det foreligger en årsakssammenheng mellom eierens handlinger eller unnlatelser og den oppståtte skaden.

I erstatningsretten er det flere faktorer som spiller inn, og ansvarsgrunnlaget kan variere avhengig av lovgivning, rettspraksis og de spesifikke omstendighetene rundt skadetilfellet. Derfor er det ikke tilstrekkelig å kun se på eierforholdet; en helhetlig analyse er nødvendig for å avgjøre ansvarsspørsmålet.

4.2 Hvilken bruk av KI-verktøy bidrar ikke positivt til læringsutbyttet ditt?

For det første vil vi ikke anbefale deg å bruke KI-verktøy til å produsere tekst som skal utgjøre deler av en besvarelse på en oppgave – selv om det kan være mulig å gjøre dette i samsvar med selvstendighetskravet. Det vil ikke gi deg et godt læringsutbytte. Det er viktig at du lærer å skrive juss selv, og studiet er lagt opp sånn at du kan få mye nyttig skrivetrening.

Som jurist er det viktig med gode språklige ferdigheter. Vi anbefaler derfor heller ikke å benytte KI-verktøy til å rette på språket i besvarelsene dine. Eksempelvis vil du ikke utvikle et presist språk, eller opparbeide evne til å identifisere presist språk, om du får KI-verktøy til å gjøre språket i besvarelsen din mer presist. En slik bruk av KI-verktøy vil derfor kunne forringe læringsutbyttet ditt.

Videre anbefaler vi heller ikke å bruke KI-verktøy til å oversette tekstene dine. Rettskildebildet i den norske rettstaten består av både norske og internasjonale kilder. Det er derfor viktig at jurister har gode språklige ferdigheter i både engelsk og norsk. Det er også naturlig at det vil bli et enda større omfang av internasjonale rettskilder i fremtiden. På bakgrunn av dette, anbefaler vi at du vedlikeholder og utvikler dine engelskferdigheter ved å selv skrive engelsk der det kreves.

Selv om det er viktig å være kritisk til hvilken bruk av KI-verktøy som er fornuftig og hensiktsmessig, betyr det ikke at vi fraråder all bruk av kunstig intelligens i løpet av studiet. Verktøy som benytter kunstig intelligens utvikler seg fort, og det vil trolig komme flere og mer avanserte verktøy i løpet av noen få år. Dette kan effektivisere visse arbeidsoppgaver, og i arbeidslivet vil det sannsynligvis bli nødvendig med kompetanse knyttet til god bruk av slike verktøy. Vi vil derfor anbefale deg å øve på å bruke kunstig intelligens mens du studerer, men *husk alltid å sikre at bruken din er i samsvar med de akademiske kravene, og at du får best mulig læringsutbytte*. Tenk over hvilke ferdigheter du har behov for å utvikle som jurist, både i dag og i fremtiden – og ikke la kunstig intelligens stjele læringsutbyttet ditt!

5. Svakheterne med kunstig intelligens og viktigheten av å kontrollere svaret

I det følgende ønsker vi å gjøre deg bevisst på svakheterne med kunstig intelligens, og å belyse viktigheten av å alltid kontrollere svarene du får fra KI-verktøy. Hvis du ikke er bevisst på dette, så vil du risikere å oppnå ukorrekt læring og/eller levere oppgaver med materielle feil.

I rapporten «ChatGPT og andre AI-verktøy – muligheter og utfordringer for læring og vurdering ved Det juridiske fakultet, UiB» (februar 2023), undersøkte fakultetets læringsdesigngruppe blant annet

hvilke utfordringer ChatGPT og andre lignende verktøy som benytter kunstig intelligens har. Gruppen konstaterte at ChatGPT

(...) kan etterlikne menneskelig språk på en veldig overbevisende måte, og imitere menneskelig kunnskap. Samtidig mangler den både selvinnsikt og forståelse. Dette ser vi tydelig i flere av de eksemplene vi gjennomgår i denne rapporten. Manglende selvinnsikt, og evne til å si "det vet jeg ikke" eller "det har jeg ikke nok data til å svare på" leder modellen til å 'hallusinere', for eksempel gjennom å dikte opp fiktive rettsavgjørelser. Mangelen på forståelse viser seg gjennomgående i at svarene modellen gir ikke evner å gå særlig i dybden på de temaene den blir spurt om, og i at modellen i svært begrenset grad er i stand til å anvende informasjon ('kunnskap') på konkrete situasjoner.²⁹

I rapporten viser læringsdesigngruppen til flere eksempler som tydeliggjør hvilke svakheter verktøyet har, deriblant manglende selvinnsikt og forståelse. Arbeidsgruppens egne undersøkelser fra vårsemesteret 2024 bekrefter at disse svakhetene fremdeles eksisterer. Disse feilene gjør at verktøyene ofte gir feil svar, men på en overbevisende måte. Når verktøyene erfaringsmessig ikke pleier å svare «jeg vet ikke», så er det viktig at du som student er bevisst på at et svar ikke nødvendigvis innebærer at verktøyet har tilstrekkelig oversikt og svarer korrekt. Det anbefales derfor at du aldri bruker svar fra KI-verktøy ukritisk. *Det vil alltid være nødvendig at du vurderer svarene du får opp mot relevante rettskildefaktorer, slik at du er sikker på at svarene er korrekte og at de bygger på relevante rettskildefaktorer.*

Et eksempel på en åpenbar feil i responsen fra ChatGPT ser vi når vi i februar 2024 spurte om ChatGPT kunne oppsummere faktum i Røeggen-dommen (Rt. 2013 s. 642). I dette eksempelet oppsummerte ChatGPT helt feil dom, og trengte deretter flere korrigeringer i samtalen før den innrømte at den hadde oppsummert feil dom. Dette eksempelet er i stor grad egnet til å belyse de nevnte svakhetene ved ChatGPT:

²⁹ Læringsdesigngruppen ved det Juridiske fakultetet (UiB), "ChatGPT og andre AI-verktøy – muligheter og utfordringer for læring og vurdering ved Det juridiske fakultet, UiB" s. 3-4, 2023.

ChatGPT

Ræggen-dommen er en norsk rettssak som involverte den tidligere politikeren og fagforeningslederen Trond Kristoffersen. Han ble dømt for korrupsjon og økonomisk utroskap i forbindelse med bruk av midler fra fagforeningen Fellesforbundet. Dommen var basert på bevis om misbruk av fellesforbundets midler til personlig berikelse og for å finansiere en lederstilling for Kristoffersens samboer. Han ble dømt til tre år og seks måneders fengsel, samt inndragning av økonomisk utbytte og tap av retten til å inneha tillitsverv i fagforeninger i en periode på ti år. Dommen ble anket, men resultatet av anken er ikke tilgjengelig med min siste oppdatering.

You

Er dette Rt. 2013 s. 642?

ChatGPT

Nei, Rt. 2013 s. 642 omhandler en annen sak. Ræggen-dommen er ikke referert til som Rt. 2013 s. 642. Dommen du refererer til omhandler sannsynligvis en annen juridisk sak. Hvis du har spørsmål om en bestemt dom eller sak, vennligst oppgi ytterligere detaljer slik at jeg kan hjelpe deg bedre.

You

Hva er Rt-koden for dommen du oppsummerte?

ChatGPT

Rt-koden for Røeggen-dommen er Rt. 2013 s. 1385.

You

Jeg trodde Røeggen-dommen var Rt. 2013 s. 642?

ChatGPT

Jeg beklager for eventuell forvirring, men etter mitt siste kjente oppdatering og gjennom min informasjon, er Røeggen-dommen referert til som Rt. 2013 s. 1385. Det er mulig at det kan være en annen sak som er referert til som Rt. 2013 s. 642, men den omtalte Røeggen-dommen er ikke assosiert med den referansen. Det kan være en forveksling eller en annen dom som har blitt referert til som Rt. 2013 s. 642.

You

Røeggen-dommen omhandler vurdering av om avtale er urimelig etter avtl. § 36, og ikke korrupsjon og økonomisk utroskap.

ChatGPT

Du har helt rett, og jeg beklager for feilinformasjonen. Røeggen-dommen omhandler faktisk vurdering av om en avtale er urimelig i henhold til avtaleloven § 36. Saken involverte ikke korrupsjon eller økonomisk utroskap slik jeg tidligere nevnte. Takk for korrigeringen, og jeg beklager for forvirringen det kan ha forårsaket.

Et annet eksempel fikk vi feil svar når vi spurte UiBchat om den kunne gi oss eksempel på to eller flere dommer der Høyesterett kom til at arbeidsgiver fikk erstatningsansvar når arbeidstaker hadde voldt skade forsettlig. Her gir nemlig KI-verktøyet oss to eksempler på høyesterettsdommer som ikke eksisterer.

o

Jeg skriver en oppgave om arbeidsgiveransvar der jeg skal vurdere om den skadevoldende handlingen har skjedd "under arbeidstakers utføringen av arbeid (...) for arbeidsgiveren", jf. skl. § 2-1 nr. 1 første punktum. I denne sammenheng er det relevant å se på om arbeidstakeren har gått "utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten", jf. skl. § 2-1 nr. 1 andre punktum. I dette tilfellet har arbeidstaker påført skadelidte en skade med forsett. Etter bestemmelsens forarbeid må i utgangspunktet forsettlige handlinger antas å ligge utenfor det som er "rimelig å regne med". Derimot har ikke Høyesterett lagt dette utgangspunktet til grunn i sin praksis, da de har pålagt arbeidsgiver erstatningsansvar i tilfeller der arbeidstaker har voldet skade forsettlig. Jeg husker ikke navnet på disse dommene, men jeg trenger de til oppgaven min. Kan du gi meg eksempel på to eller flere dommer der Høyesterett kom til at arbeidsgiver fikk erstatningsansvar når arbeidstaker hadde voldet skade forsettlig?

Ja, jeg kan gi deg eksempel på to saker fra norsk rettspraksis der Høyesterett har kommet til at arbeidsgiver har erstatningsansvar selv om arbeidstakeren har påført skade med forsett:

1. Rt. 2001 s. 996 (Telenor-dommen): I denne dommen slo Høyesterett fast at Telenor var ansvarlig for økonomisk tap som følge av at en ansatt med forsett hadde gitt en kunde for gunstige betingelser. Dette ble begrunnet med at handlingen lå innenfor rammen av hva den ansatte hadde myndighet til å gjøre i sitt arbeid.
2. Rt. 2005 s. 1054 (Vogntogdommen): I denne saken ble det fastslått at en arbeidsgiver var ansvarlig for skade voldt av en ansatt sjåfør som forsettlig hadde kjørt på en annen bil i trafikken. Høyesterett la vekt på at handlingen skjedde i arbeidsoppgaven med å kjøre vogntog, og at det dermed var en tilstrekkelig nær sammenheng mellom skadehandlingen og arbeidet.

Disse dommene er eksempler på at Høyesterett i noen tilfeller har lagt en vid forståelse til grunn for arbeidsgiverens ansvar etter skadeserstatningsloven § 2-1 nr.

1. Husk at det alltid vil være en konkret vurdering av om handlingen ligger innenfor det som er "rimelig å regne med etter arten av virksomheten".

Det finnes samtidig også eksempler der KI-verktøy gir et svar som ved første øyekast kan virke treffende, men der det ved videre undersøkelser blir klart at svaret inneholder noen feil. Dette var tilfelle da Læringsdesigngruppen høsten 2022, ba ChatGPT om å besvare en oppgave som var gitt som en del av mappevurderingen for studentene på førsteårsemnet avtalerett.³⁰ Gruppen erfarte at besvarelsen hadde et greit nivå når det gjaldt språk og struktur, og at den inneholdt visse materielle

³⁰ Læringsdesigngruppen ved det Juridiske fakultetet (UiB), "ChatGPT og andre AI-verktøy – muligheter og utfordringer for læring og vurdering ved Det juridiske fakultet, UiB" s. 3-4 og 24-25, 2023.

element som ville gi «plusspoeng». Samtidig inneholdt svaret også en henvisning til en dom som ikke eksisterte, og ChatGPT brukte denne «dommen» for å illustrere et poeng i ett av avsnittene. Dette illustrer at ChatGPT noen ganger konstruerer sannheter for å komme med et svar, og at disse feilene ikke alltid er like åpenbare i alle svar. Vi understreker derfor at du alltid må kontrollere alle element i svaret du får, selv om svaret kan virke treffende og fornuftig ved første øyekast.³¹

6. Henvisning ved bruk av kunstig intelligens

6.1 Krav til henvisning ved bruk av kunstig intelligens

«Krav til skriftlige arbeider» innebærer at du må henvise til alle kilder du bruker. Det fremgår av punkt 3 i «Krav til skriftlige arbeider» at du må «henvise på en presis måte» ved bruk av verktøy som benytter seg av generativ kunstig intelligens for å produsere tekst. Det står videre at du må «sitere [] og forklare [] hvordan verktøyet er brukt på en presis måte». Dette innebærer at du må legge ved skjermbilde av samtalen eller «tilsvarende dokumentasjon». Det fremgår også av punkt 3 at du må «beskrive hvordan du har brukt verktøyet». Du må også få med hvilket verktøy du har brukt, hvilken versjon av verktøyet du har brukt, samt hvilken dato og hvilket tidspunkt du hadde samtalen. Dette skal «legges som vedlegg til besvarelsen din, og vil ikke inngå i ordtellingen».³² I tillegg kreves det at du må «ha en henvisning i teksten». Henvisningen i teksten skal gjøres i tråd med det som kreves i «veileder for henvisning i juridiske tekster».

Ut ifra punkt 3 i «Krav til skriftlige arbeider» kan vi konstatere at det ikke er å regne som fusk å bruke KI-verktøy så lenge du får frem at du har brukt det, og hvordan du har brukt det. En forutsetning for å at oppgaven din skal kunne bli godkjent/gis bestått, er at oppgaven også ivaretar kravene til faglig nivå og selvstendighet. Husk derfor å alltid passe på at du oppfyller både kravene til henvisning, faglig nivå og selvstendighet.

6.2 Bakgrunnen for henvisningskravene

Formålene med henvisningskravene er å sikre at leseren kan etterprøve det du har skrevet, samt at du får frem hvilke deler av teksten som er din egen. Det vil ikke være mulig å etterprøve svaret du har fått

³¹ Det eksisterer flere eksempler som kan illustrere svakhetene til ChatGPT, både eksempler der det er åpenbare feil og der det er mindre fremtredende feil. Disse eksemplene skal bli formidlet gjennom video, og vil bli lagt ut på MittUiB.

³² Det å ha henvisningene til bruk av KI-verktøy i et vedlegg er et formelt krav. Forklaringen din rundt bruken av KI-verktøyet vil ikke være en del av den faglige vurderingen av din besvarelse.

fra KI-verktøy, hvis du ikke presenterer svaret fra verktøyet for leseren. Slike verktøy formulerer nemlig erfaringsvis individuelle og ulike svar på samme eller lignende spørsmål. Videre er en forklaring av hvordan du har brukt svaret en forutsetning for å få frem hvilke deler av teksten som er din egen. Denne forklaringen inngår ikke i vurderingsgrunnlaget for bedømmelse av teksten din, men er en nødvendig forutsetning for å oppfylle kravene for tilstrekkelig henvisning.

6.3 Eksempel på hvordan du skal henvise ved bruk av kunstig intelligens

I det følgende skal vi gi eksempel på hvordan du kan henvise ved bruk av KI-verktøy som kilde. I dette eksempelet har en tenkt student brukt ulike KI-verktøy som hjelpemidler for å besvare en oppgave i erstatningsrett. Det følgende er et utdrag fra studentens hypotetiske besvarelse.

Problemstillingen i denne oppgaven er om kommunen er erstatningsansvarlig overfor Peder Ås for tapet han ble pådratt som følge av at hjemmehjelpen hadde stjålet kortet hans og misbrukt det.

Rettslig grunnlag for vurderingen er skadeerstatningsloven § 2-1.³³ Etter skl. § 2-1 vil "arbeidsgiver" være ansvarlig for "skade som voldes forsettlig eller uaktsomt" "under arbeidstakers utføring av arbeid". Kommunen faller innenfor vilkåret "arbeidsgiver", fordi de er en offentlig virksomhet som har "noen i sin tjeneste", jf. skl. § 2-1 nr. 2. Mens hjemmehjelpen er å regne som "arbeidstaker", fordi vedkommende "gjør arbeid" i kommunen sin "tjeneste", jf. skl. § 2-1 nr. 3.

Videre når det gjelder vilkåret "skade", så tilsier ordlyden at det må ligge føre et en ulempe som har et erstatningsrettslig vern. Dette inkluderer "fysisk eller økonomisk skade som påføres en person eller eiendom".³⁴ I dette tilfelle har Peder blitt påført et økonomisk tap. Det er sikker rett at økonomisk tap er negativ ulempe som har erstatningsrettslig vern. I tillegg er det klart at hjemmehjelpen voldte skaden "forsettlig", fordi hjemmehjelpen har med vilje stjålet Peder sitt kort og misbrukt dette.

Ordlyden "skade som voldes" kan sies å gi uttrykk for et krav om årsakssammenheng mellom skaden og handlingen. Etter rettspraksis er det nødvendig at handlingen er en nødvendig årsak til skaden, samt at handlingen må være vesentlig en vesentlig årsak til skaden, jf. Rt. 1992 s. 64 (P-pille-dommen II). I dette tilfellet er hjemmehjelpen sine handlinger en direkte årsak til Peder sitt økonomiske tap. I tillegg er det den eneste årsaken til det økonomiske tapet. Kravet om årsakssammenheng er dermed oppfylt.

Det er mer problematisk om Peders økonomiske tap skjedde under hjemmehjelpens "under utføring av arbeid". Ordlyden "under utføring av arbeid" innebærer at det må

³³ Samtale med ChatGPT (GPT-3.5) om arbeidsgiveransvar og skyldansvar, 5. februar 2024, se vedlegg med samtalelogg 1.

³⁴ Respons fra Microsoft Copilot 6. mars 2024 om skyldvilkåret i skadeserstatningsloven § 2-1, se skjermbilde i vedlegg med samtalelogg 2.

være sammenheng mellom arbeidet man utfører for arbeidsgiver og den skadevoldende handlingen. Dette må sees i sammenheng med skl. § 2-1 nr. 1 andre punktum der det fremgår at arbeidsgiver ikke hefter for "skade som skyldes at arbeidstakeren går utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten". Ordlyden i andre punktum innebærer en avgrensning av arbeidsgiveransvaret, ved at handlinger som ikke har en rimelig sammenheng med tjenesteforholdet vil falle utenfor arbeidsgiver sitt erstatningsansvar.³⁵

I gjeldende tilfelle gjelder det en forsettlig handling. I forarbeidene er det lagt til grunn et utgangspunkt om at forsettlige handlinger faller utenfor "det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten", jf. NUT 1964: 3. Høyesterett har derimot ikke lagt dette til grunn i sin praksis, og flere dommer viser at arbeidsgiver kan bli erstatningsansvarlig for forsettlige handlinger, jf. Bl.a. Rt. 2015 s. 475 (Advokatpartner) og Rt. 2000 s. 211 (DnB). I både Advokatpartner-dommen og DnB-dommen mente Høyesterett at det var en tilstrekkelig tilknytning mellom de skadevoldende handlingene og til arten av virksomheten. Ut ifra dette er det aktuelle videre om det foreligger en tilstrekkelig tilknytning mellom hjemmehjelpen sine arbeidsoppgaver, og de skadevoldende handlingene til hjemmehjelpen i form av tyveri og misbruk av brukeren sitt kort.

(... Vurderingen av om vilkårene "under arbeidstakers utføringen av arbeid (...) for arbeidsgiveren" og "utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten" er oppfylt i gjeldende tilfelle).

Konklusjonen er at kommunen er erstatningsansvarlig overfor Peder Ås.

Vedlegg med henvisninger til KI-verktøy:

³⁵ Samtale med UiBChat (GPT-4) sammenheng mellom vilkårene "under arbeidstakers utføringen av arbeid (...) for arbeidsgiveren" og "utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten", 5. februar 2024, se vedlegg med samtalelogg 3.

▪ *Samtalelogg 1*

You

Hva er forskjellen mellom skyldansvar og arbeidsgiveransvar?

ChatGPT

Skyldansvar og arbeidsgiveransvar er to ulike juridiske begreper som brukes i forskjellige kontekster, spesielt innenfor rettssystemet og arbeidsmiljølovgivningen.

Her er forskjellene mellom dem:

Skyldansvar:

- Skyldansvar refererer til prinsippet om at en person er ansvarlig for sine handlinger eller unnlater når de fører til skade eller tap for en annen person eller eiendom.
- Dette prinsippet er grunnleggende innenfor erstatningsretten, hvor en person kan holdes ansvarlig for å betale erstatning for skade de forårsaker som følge av uaktsomhet, feilhandling eller bevisst handling.
- Skyldansvar gjelder generelt for enkeltpersoner, bedrifter og andre juridiske enheter, og det kreves vanligvis at den ansvarlige parten viser at de handlet på en måte som var uaktsom eller på annen måte ansvarlig for skaden.

Arbeidsgiveransvar:

- Arbeidsgiveransvar refererer spesifikt til det juridiske ansvaret en arbeidsgiver har overfor sine ansatte i forhold til deres helse, sikkerhet og velferd på arbeidsplassen.
- Dette ansvarsområdet er regulert av arbeidsmiljølovgivningen og andre relevante lover som varierer fra land til land.
- Arbeidsgiveransvaret omfatter blant annet plikten til å tilby et trygt og sikkert arbeidsmiljø, gi nødvendig opplæring og instruksjon til ansatte, og implementere hensiktsmessige sikkerhetstiltak for å forebygge ulykker og skader.
- Hvis en arbeidsgiver ikke oppfyller sine forpliktelser i forhold til arbeidsgiveransvaret, kan de bli holdt ansvarlig for eventuelle skader eller tap som oppstår som følge av deres uaktsomhet eller unnløte.

I korte trekk, mens skyldansvar er et generelt prinsipp om ansvar for skade forårsaket av enkeltpersoner eller enheter, er arbeidsgiveransvar en spesifikk form for ansvar som gjelder for arbeidsgivere i forhold til deres ansattes sikkerhet og velferd på arbeidsplassen.

- Verktøy og versjon: ChatGPT, GPT-3.5
- *Dato og tidspunkt:* 5. februar 2024
- *Forklaring av hvordan du har brukt svaret i oppgaven:*

Jeg spurte ChatGPT om hva forskjellen er mellom skyldansvar og arbeidsgiveransvar, fordi jeg var usikker på hvilke av disse ansvarsgrunnlagene jeg skulle vurdere i oppgaven. Jeg har kontrollert dette svaret opp mot det Nygaard skriver om de to ansvarsgrunnlagene i læreboken *Skade og ansvar*. Jeg har brukt dette svaret og Nygaards betraktninger til å finne ut hvilket ansvarsgrunnlag som var det aktuelle for oppgaven.

▪ Samtalelogg 2

 You

Hva ligger i vilkåret "skade" etter skadeserstatningsloven § 2-1 om arbeidsgiveransvar i norsk rett?

 Copilot

Skadeserstatningsloven § 2-1 regulerer arbeidsgiveransvaret i norsk rett. La oss se nærmere på hva denne bestemmelsen innebærer:

- Arbeidsgiveransvar:**
 - Arbeidsgiveransvaret er et **lovfestet ansvar** der arbeidsgiver blir **objektivt ansvarlig** for ansattes uaktsomhet, selv om arbeidsgiver selv ikke kan bebreides for skaden.
 - For at arbeidsgiveren skal hefte, må det likevel være utvist **uaktsomhet** eller **forsett** av noen innenfor virksomheten.
 - Dette ansvaret gjelder både **offentlige** og **private** arbeidsgivere.
- Definisjoner:**
 - Arbeidsgiver:** Dette omfatter både det offentlige og enhver annen som i eller utenfor ervervsvirksomhet har noen i sin tjeneste.
 - Arbeidstaker:** Enhver som gjør arbeid eller utfører verv i arbeidsgivers tjeneste, unntatt verv som tilfellsvalgt i annet foretak.
- Vilkår for arbeidsgiveransvar:**
 - Arbeidsgiveren svarer for **skade som voides forsettlig eller uaktsomt** under arbeidstakers utføring av arbeid eller verv for arbeidsgiveren.
 - Hensynet tas til om de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten, er tilside satt.
 - Ansvarer omfatter **ikke skade** som skyldes at arbeidstakeren går utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten eller saksområdet og karakteren av arbeidet eller vervet.
- Andre relevante punkter:**
 - Arbeidsgiveransvaret er **delvis objektivisert**, slik at arbeidsgiver også hefter for anonyme og kumulative feil fra arbeidstagerens side.
 - Skadelidte trenger således ikke å bevise hvem som har forvoldt skaden, og arbeidsgiveren kan også legges ansvar for mange småfeil begått av en eller flere kjente eller ukjente ansatte.
 - Arbeidsgiveransvaret omfatter i utgangspunktet **skadevoldende handlinger utenfor kontrakt**.

Vær oppmerksom på at dette er en forenklet oversikt, og det kan være lurt å konsultere den fullstendige loven for mer detaljert informasjon [1](#) [2](#) [3](#) [4](#) [5](#).

Learn more: [1](#) [2](#) [3](#) [+2 more](#)

- Verktøy og versjon: Microsoft Copilot, GPT-4 Turbo
- *Dato og tidspunkt:* 6. mars 2024
- *Forklaring av hvordan du har brukt svaret i oppgaven:*

Jeg spurte Microsoft Copilot om skadebegrepet i skadeserstatningsloven § 2-1. Da programmet først ga meg en generell oversikt over bestemmelsen stilte jeg et oppfølgingsspørsmål spesifikt om skadevilkåret. Jeg kontrollerte Copilots svar opp mot min egen ordlydstolkning og det Nygaard skriver om skadevilkåret i læreboken "Skade og ansvar. Jeg syntes Copilot ga veldig presist uttrykk for innholdet i vilkåret, og min forståelse av det, så derfor valgte jeg å sitere Copilots formulering direkte i teksten min.

▪ *Samtalelogg 3*

Jeg skriver en oppgave om arbeidsgiveransvar der jeg skal vurdere om den skadevoldende handlingen har skjedd "under arbeidstakers utføringen av arbeid (...) for arbeidsgiveren", jf. skl. § 2-1 nr. 1 første punktum. I denne sammenheng er det relevant å se på om arbeidstakeren har gått "utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten", jf. skl. § 2-1 nr. 1 andre punktum. Kan du fortelle med hva som er sammenhengen mellom disse to vilkårene; "under arbeidstakers utføringen av arbeid (...) for arbeidsgiveren" og "utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten"?

Disse to vilkårene i skadeserstatningsloven § 2-1 nr. 1 relaterer til arbeidsgiverens objektive ansvar for skade forvoldt av arbeidstaker under arbeid.

Det første vilkåret, "under arbeidstakers utføring av arbeid (...) for arbeidsgiveren", etablerer rammene for når arbeidsgiverens ansvar er aktuelt. Det vil si at arbeidsgiveren kan bli holdt ansvarlig for skader forårsaket av arbeidstakeren så lenge handlingen som forårsaket skaden skjedde i forbindelse med arbeidstakerens utførelse av sine arbeidsoppgaver.

Det andre vilkåret, "utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten", gir en begrensning i arbeidsgiverens ansvar. Dette vilkåret innebærer at dersom arbeidstakeren har handlet på en måte som klart overskrider det som kan forventes ut fra virksomhetens art, kan arbeidsgiveren bli fritatt for ansvar. Det er en vurdering av om handlingen lå innenfor det som er normalt i virksomhetens kontekst, eller om arbeidstakeren har gått langt utover dette.

Sammenhengen mellom de to vilkårene er at selv om en skadevoldende handling kan ha skjedd "under utførelsen av arbeidet" for arbeidsgiveren, vil arbeidsgiveren ikke nødvendigvis være ansvarlig hvis handlingen faller utenfor det som er "rimelig å regne med etter arten av virksomheten". Det kreves altså en konkret vurdering av handlingen i forhold til virksomhetens art for å bestemme arbeidsgiverens ansvar.

- Verktøy og versjon: UiBchat, GPT-4
- *Dato og tidspunkt:* 5. februar 2024
- *Forklaring av hvordan du har brukt svaret i oppgaven:*

Jeg spurte UiBchat om hva sammenheng er mellom vilkårene "under arbeidstakers utføringen av arbeid (...) for arbeidsgiveren" og "utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten". Jeg har kontrollert dette svaret opp mot det Nygaard skriver om de to vilkårene i læreboken "Skade og ansvar". Jeg har brukt dette svaret og Nygaards betraktninger, til å få bedre

oversikt over sammenhengen mellom disse vilkårene. Dette hjalp meg til å finne ut hvordan jeg skulle strukturere drøftelsen min av disse vilkårene.

7. Ofte stilte spørsmål om bruk av KI-verktøy³⁶

«Hva er fakultetets syn på bruken av KI blant studenter?»

Det gjelder ikke noe absolutt forbud mot bruk av KI-verktøy på studiet. Du kan derfor benytte slike verktøy på studiet, men du må bruke dem på en måte som er i samsvar med “Krav til skriftlige arbeider”.³⁷ I tillegg er det viktig at du er bevisst på hva som er en fornuftig bruk av KI-verktøy ut ifra hva som gir deg best mulig læringsutbytte, og ut ifra svakhetene til KI-verktøy.³⁸ På bakgrunn av dette bør du alltid være litt skeptisk når du bruker KI-verktøy. Likevel anbefaler vi at du øver deg på å bruke KI-verktøy når du studerer. Verktøy som benytter kunstig intelligens utvikler seg fort, og det vil trolig komme flere og mer avanserte verktøy i løpet av noen få år. Dette kan effektivisere visse arbeidsoppgaver, og i arbeidslivet vil det sannsynligvis bli nødvendig med kompetanse knyttet til bruk av slike verktøy.

«Hvilken bruk er lovlig på studiet?»

Her kan vi skille mellom bruk av KI-verktøy i studiehverdagen, og bruk av KI-verktøy ved innleveringer av skriftlige arbeider. Du står fritt til å benytte KI-verktøy som læringsstøtte i studiehverdagen, mens selvstendighetskravet avgrenser bruksmulighetene dine av KI-verktøy ved innleveringer av skriftlige arbeider.³⁹

«Hvor går grensen for bruk av KI-verktøy på en hjemmeeksamen, en obligatorisk kursoppgave, masteroppgave eller en arbeidsgruppeoppgave?»

Regelverket er det samme uavhengig av hvilken oppgavetype det gjelder. Kravene vil i utgangspunktet derfor være de samme uavhengig om det gjelder bruk av KI-verktøy på hjemmeeksamen, obligatorisk kursoppgave, masteroppgave eller arbeidsgruppeoppgave.⁴⁰

³⁶ Her svarer vi på noen spørsmål fra dere studenter.

³⁷ Se punkt 3 for mer om hvilke krav «Krav til skriftlige arbeider» stiller til deg som student.

³⁸ Se punkt 4 der vi skriver om hvilken bruk som gir godt læringsutbytte, og hvilken bruk som ikke gir godt læringsutbytte. Se også punkt 5 der vi belyser svakhetene til KI-verktøy.

³⁹ Se punkt 3 for redegjørelse av hvordan selvstendighetskravet avgrenser bruksmulighetene dine for KI-verktøy ved innleveringer av skriftlige arbeider.

⁴⁰ Den enkelte emneansvarlige står fritt til å kunne bestemme egne retningslinjer for innleveringene i sitt emne. Kravene vil derfor kunne variere fra emne til emne og/eller mellom ulike typer skriftlige arbeider.

«Kan jeg skrive ordrett av formuleringer som et KI-verktøy benytter, eller må jeg skrive om på det KI-verktøyet skriver?»

Som nevnt innebærer selvstendighetskravet at mesteparten av teksten skal være egenprodusert, samt at du må henviser til kilder du bruker. Ut ifra dette anbefaler vi på generelt grunnlag ikke å benytte tekst som er inspirert av KI-verktøy. Årsakene til dette er at det ikke er mulig å etterprøve svaret, samt at det ikke er mulig å kontrollere fullt ut hvor svaret er hentet fra. Du vet nemlig ikke med sikkerhet om KI-verktøyet har stjålet formuleringen og/eller ideen fra noen andre. Hvis KI-verktøyet har gjort dette, så vil det være problematisk i lys av de akademiske kravene til henvisning. I slike tilfeller vil det ikke være mulig å henviser korrekt ved å bare vise til samtaleloggen med KI-verktøyet. De akademiske kravene til henvisning innebærer nemlig at du må få frem hvor ideen er hentet fra. Manglende eller mangelfull henvisning vil etter kravene og retningslinjene kunne betegnes som fusk. På bakgrunn av dette anbefales det at du er forsiktig med å benytte formuleringer og/eller bygge teksten din på svaret fra KI-verktøyet. I tillegg gir det bedre læringsutbytte om du skriver din egen tekst.⁴¹ Hvis du i noen tilfeller likevel velger å benytte formuleringer fra KI-verktøy, så er det viktig at du siterer dem ordrett og deretter henviser til verktøyet som kilde på korrekt måte.⁴² Sistnevnte gjelder også hvis du velger å bygge teksten din på svaret fra KI-verktøyet, men husk at selvstendighetskravet innebærer at mesteparten av teksten må bygge på selvstendige analyser.

«Hvor mye av teksten min kan være inspirert av KI-verktøy?»

Selvstendighetskravet innebærer at din selvstendige analyse skal utgjøre hoveddelen av teksten. Du kan derfor ikke levere inn skriftlige arbeider som i hovedsak baserer seg på andres analyser. *En besvarelse som bare, eller i hovedsak, gjengir andre sine rettslige analyser, vil ikke være i samsvar med selvstendighetskravet.*⁴³

«Er det lov å skrive en tekst, be et KI-verktøy om å forbedre språket, og så levere den?»

Etter gjeldende retningslinjer er det tillat å bruke KI-verktøy til å forbedre språket. Likevel anbefaler vi at du ikke bruker KI-verktøy på denne måten, fordi det vil gi dårlig læringsutbytte.⁴⁴

⁴¹ Se punkt 4.2 der vi ser på hvilken bruk av KI-verktøy som ikke gir godt læringsutbytte.

⁴² Se eksempel på hvordan du skal sitere og henviser ved direkte sitat fra KI-verktøy under punkt 6.3.

⁴³ Se veiledningens punkt 3 for mer om selvstendighetskravet.

⁴⁴ Se punkt 4.2 der vi fraråder å bruke KI-verktøy til språkvask, og begrunner dette med dårlig læringsutbytte.

«Er det lov å få KI-verktøy til å endre på struktur og innhold i teksten min?»

Etter gjeldende retningslinjer er det tillat å bruke KI-verktøy til å endre på struktur og innhold. Likevel anbefaler vi at du ikke bruker KI-verktøy på denne måten, fordi dette vil også gi dårlig læringsutbytte. Du vil nemlig ikke lære deg hvordan du strukturerer en besvarelse på en god måte hvis KI-verktøy skal gjøre dette for deg. Du vil heller ikke oppnå en god forståelse for hvilket innhold en besvarelse skal ha om KI-verktøy hjelper deg med dette. Hvis du ikke lærer deg dette og får god forståelse for det, så er det vanskelig for deg å kontrollere om KI-verktøy endrer på strukturen og innholdet på en god eller dårlig måte.⁴⁵

«Hvor gode er KI-verktøy egentlig per dags dato? Er de pålitelige verktøy til å løse rettsspørsmål innenfor norsk rett, eller har de egentlig for lite kunnskap om norsk rett til at vi bør bruke disse verktøyene?»

KI-verktøy har flere svakheter, og man bør alltid vurdere svarene opp mot pålitelige rettskilder.⁴⁶ Per dags dato er ikke KI-verktøy godt trent på å løse rettsspørsmål innenfor norsk rett, men verktøyene utvikler seg raskt. På bakgrunn av dette vil trolig KI-verktøy være egnet til mer i tiden fremover, men det er vanskelig å svare konkret på hva de vil være egnet til i fremtiden. Nettopp derfor er det viktig at dere studenter tilegner dere kunnskap om slike verktøy, kompetanse i hvordan de kan brukes på en måte som fremmer deres egen læring, og ikke minst i hvordan dere kvalitetssikrer svarene de gir.

«Må man henvise til KI som en kilde når man bruker det?»

Selvstendighetskravet innebærer at du må identifisere hvilke deler av teksten som består av dine egne juridiske analyser, og hvilke deler som er en gjengivelse av noen andres analyser. Når du bruker andre sine analyser eller tekster er det derfor viktig med tydelige og etterprøvbare kildehenvisninger. Dette innebærer at du må henvise til KI-verktøy når du bruker dette.⁴⁷

«Hvordan henviser man til KI-verktøy som kilde?»

⁴⁵ Se dette i samsvar med punkt 4.2 der vi fraråder å bruke KI-verktøy til språkvask. Å benytte KI-verktøy til å endre på struktur og innhold vil ha tilsvarende ulemper for læringsutbyttet.

⁴⁶ Se punkt 5 der vi belyser svakhetene ved KI-verktøy og understreker viktigheten av å kontrollere svarene.

⁴⁷ Se punkt 3 og punkt 6 for ytterligere begrunnelse av hvorfor du må henvise til KI-verktøy.

Når du henviser til KI-verktøy må du ha med «skjermbilde av samtalen» eller «tilsvarende dokumentasjon», jf. punkt 3 i «Krav til skriftlige arbeider». Det fremgår også av punkt 3 at du må «beskrive hvordan du har brukt verktøyet». Det er også ønskelig at du får med hvilket verktøy du har brukt, hvilken versjon av verktøyet du har brukt, samt hvilken dato og hvilket tidspunkt du hadde samtalen. Alt dette skal presenteres i et vedlegg til besvarelsen din.⁴⁸ I tillegg kreves det at du må henviser i teksten. Denne henvisningen må være i tråd med det som kreves i «veileder for henvisning i juridiske tekster».⁴⁹

⁴⁸ Det å ha henvisningene til bruk av KI-verktøy i et vedlegg er et formelt krav. Forklaringen din rundt bruken av KI-verktøyet vil ikke være en del av den faglige vurderingen av din besvarelse.

⁴⁹ Se punkt 6.1 for mer informasjon om kravene til henvisning ved bruk av KI-verktøy, samt punkt 6.3 for eksempel på hvordan du skal henviser ved bruk KI-verktøy.

Utvalg: Studieutvalget ved Det juridiske fakultet
Saksnummer: 45/24-8
Møtedato: 19.08.2024
Journalnummer: 2024/236

Veiledning til emneansvarlige og andre undervisere om KI i forbindelse med undervisning og vurdering

Bakgrunn

Rapport fra arbeidsgruppen for å utarbeide retningslinjer for bruk av KI i undervisning og prøving ble behandlet i studieutvalgets møte den 19.03.2024. SU uttalte følgende:

Stadieutvalget takker arbeidsgruppen for en god og gjennomarbeidet rapport. Arbeidsgruppen skal ha ros for en grundig rapport som presenterer både utfordringer og muligheter med KI-verktøy, samt konkrete tiltak som fakultetet må følge opp.

SU merker seg at fakultetet må få på plass robuste strukturer som gjør at vi kontinuerlig følger den teknologiske utviklingen innen kunstig intelligens.

SU har også merket seg behovet for endringer i læringsutbyttebeskrivelsen på programnivå, nærmere retningslinjer til studenter, undervisere og sensorer og ikke minst behovet for opplæring.

SU kommer tilbake til mer konkret oppfølging av tiltakene som foreslås i rapporten etter at rapporten er presentert på et lærermøte.

For SUs videre oppfølging er det behov for fakultetsstyrets vurdering av hvor mye ressurser som skal settes av til konkrete tiltak og opplæring – både på kort og mellomlang sikt.

Saken krever rask oppfølging.

Rapporten ble etterfølgende behandlet i fakultetsstyrets møte den 07.05.2024 (sak 28/24) hvor følgende vedtak ble truffet:

1. Styret ber Studieutvalget komme tilbake med konkrete forslag knyttet til KI i undervisning og prøving.
2. Styret ber dekanen komme tilbake med konkrete forslag knyttet til hvordan KI kan inngå som del av det obligatoriske studieprogrammet

Videre er det blitt orientert om rapporten på allmøte, nasjonalt fakultetsmøte og i arbeidslivsforumet.

I rapporten fra arbeidsgruppen følger et forslag til veiledning til emneansvarlige og andre undervisere om KI i forbindelse med læring og undervisning (vedlegg 2). Saken her følger opp forslaget, og det legges frem en ny versjon av veiledningen (vedlegg 1) som er basert på forslaget fra arbeidsgruppen. Saken legges frem for SU som vedtakssak.

Forslag til uttalelse

SU oppfordrer fakultetsstyret til å vedta «Veiledning til emneansvarlige og andre undervisere om KI i forbindelse med undervisning og vurdering». Studieutvalget får fullmakt til å vedta senere endringer i veiledningen.

19.08.2024

HAF/ANNNI

Vedlegg 1:

Veiledning for emneansvarlige og andre undervisere om muligheter og utfordringer knyttet til KI-verktøy i forbindelse med undervisning og prøving

Vedtatt av fakultetsstyret 17. september 2024⁵⁰

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning	106
2.	Hvordan KI-verktøy fungerer	106
3.	Hvordan påvirker utviklingen av KI-verktøy hva studentene våre bør lære?.....	106
3.1	Innledning	107
3.2	Hva er KI-verktøyenes styrker og svakheter?.....	107
3.3	Hvilken kompetanse blir særlig viktig for fremtidens jurister?.....	112
4.	Emnedesign	119
4.1	Hvordan påvirker utviklingen av KI-verktøy hva studentene bør lære?.....	119
4.2 Hvordan vurderer vi hva studentene har lært?	120
4.3	Hvordan kan vi best legge til rette for at studentene lærer det de skal lære?	122

⁵⁰ Veiledningen er basert på et utkast utarbeidet av en arbeidsgruppe bestående av Jan-Ove Færstad (leder), Malgorzata Cydecka, Kristian Wederhus, Nina Østensen, Ingvild Jangaard Strand og Ida Vikse. Rapporten fra arbeidsgruppen er tilgjengelig her: https://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/rapport._arbeidsgruppen_for_a_utarbeide_retningslinjer_for_bruk_av_ki_i_undervisning_og_proving.pdf

Innledning

Utviklingen av KI-verktøy som kan besvare rettsspørsmål reiser en rekke spørsmål for undervisning og prøving på jusstudiet. Som fakultet må vi kritisk vurdere hvordan utviklingen av KI-verktøy som kan besvare rettsspørsmål påvirker 1) *hva studentene våre bør lære*, 2) *hvordan de best kan lære dette* og 3) *hvordan vi best kan vurdere hva studentene har lært* i løpet av de emnene de har gjennomført.

I det følgende vil vi først gi en kort oversikt over hvordan KI-verktøy som Microsoft Copilot og ChatGPT fungerer, før vi gir deg noen tips, råd og betraktninger om hva du bør tenke på når du skal ta stilling til hvordan KI-verktøy påvirker hva studentene bør lære, hvordan de best kan lære dette og hvordan du best kan vurdere studentenes læring på det emnet du underviser i, eller er emneansvarlig for. Vi nevner også at veiledningen er basert på en rapport fra arbeidsgruppen for å utarbeide retningslinjer for bruk av KI i undervisning og prøving. Mange av de rådene og betraktningene vi gir i denne veiledningen er utdypet i denne rapporten, og vi vil henvise til denne fortløpende gjennom veiledningen.

Hvordan KI-verktøy fungerer

Generativ kunstig intelligens er kunstig intelligens som kan produsere ulike typer av innhold, for eksempel i form av tekst, bilder, videoer eller lydklipp. Store språkmodeller, som Microsoft Copilot og ChatGPT, er en form for generativ kunstig intelligens som er utviklet for å lære språk og utforme tekst. Disse KI-verktøyene er trent opp på tekst hentet fra bøker, artikler og nettsteder. Treningen setter de i stand til å «forstå» spørsmål og oppfordringer (gjerne kalt «prompt»), uten at disse må være i et bestemt format eller ha en bestemt oppbygging, og de er i stand til å gi svar (gjerne omtalt som «respons») som fremstår som menneskelige. Svaret er et resultat av en kompleks sannsynlighetsberegning, basert på mønstre og sammenhenger som modellen gjenkjenner fra treningsdataene. Noe upresist kan man si at KI-verktøyene «gjetter» seg frem til det neste ordet i en setning basert på konteksten (prompten), mønstre som de kjenner igjen fra treningsdataene, og sannsynligheten for at ord X blir etterfulgt av ord Y i denne sammenhengen. Dette gjelder også når de svarer på juridiske spørsmål, noe det er svært viktig at undervisere og studenter er klar over. KI-verktøyene bruker ikke juridisk metode.

Selv om KI-verktøyene etterlikner menneskelig språk og imiterer menneskelig kunnskap gjør på en overbevisende måte, så mangler de både selvinnsikt og forståelse. Dette ser vi tydelig i flere av de eksemplene vi gir i denne veiledningen. Manglende selvinnsikt, og en begrenset evne til å si «det vet jeg ikke» eller «det har jeg ikke nok data til å svare på» kan også lede modellene til å «hallusinere», for eksempel gjennom å dikte opp fiktive rettsavgjørelser. Mangelen på forståelse viser seg gjennomgående i at svarene modellen gir ikke evner å gå særlig i dybden på de temaene den blir spurt om, og i at modellen kun i svært begrenset grad er i stand til å anvende informasjon («kunnskap») på konkrete situasjoner.

Hvordan påvirker utviklingen av KI-verktøy hva studentene våre bør lære?

3.1 Innledning

Generative KI-verktøy gjør nå sitt inntog i det praktiske rettsliv og samfunnsoppdraget vårt krever at vi utdanner jurister som er i stand til å bruke slike verktøy på en hensiktsmessig og faglig forsvarlig måte. Det betyr at vi som undervisere må forholde oss til at slike KI-verktøy finnes, og at dette er verktøy som fremtidige arbeidsgivere forventer at nyutdannede jurister behersker. Vi må også vurdere om det er nødvendig for oss å endre undervisningen slik at vi fokuserer mindre på å lære studentene det KI-verktøy er gode på, og mer på å lære studentene det KI-verktøy ikke kan gjøre like godt som et menneske. For å kunne ta stilling til dette trenger vi å vite litt om hvilke arbeidsoppgaver KI-verktøy er gode til å løse, og hvilke arbeidsoppgaver de ikke løser like godt.

3.2 Hva er KI-verktøyenes styrker og svakheter?

En av de største styrkene til dagens KI-verktøy er evnen til å samle og systematisere tilgjengelig kunnskap. Vi kan for eksempel bruke KI-verktøy til å utforme en noenlunde fornuftig oversikt over reklamasjonsreglene i forbrukerkjøpsloven. Den følgende dialogen med Microsoft Copilot er illustrerende:

Eksempel 1: Microsoft Copilot (innstilt på «Mer presis») – oversikt over reglene i forbrukerkjøpsloven

The screenshot shows a chat window with a dark blue header containing the prompt: "Forestill deg at du er advokat og gi en oversikt over reglene i forbrukerkjøpsloven om kjøperens plikt til å reklamere." Below the prompt, there are two green checkmarks indicating the AI's actions: "Søkte etter: reglene i forbrukerkjøpsloven om kjøperens plikt til å reklamere" and "Genererte svar for deg". The main content area shows a structured overview of the rules, starting with "Forbrukerkjøpsloven § 27 regulerer kjøperens plikt til å reklamere ved oppdagelse av mangler. Her er noen viktige punkter:" followed by four numbered points: 1. **Reklamasjon:** En reklamasjon er en melding fra forbrukeren til selgeren om at det foreligger en mangel. Dette kan også inneholde melding om at forbrukeren vil gjøre misligholdsbeføyelser gjeldende overfor selgeren, det vil si kreve erstatning, heving, omlevering, retting, prisavslag osv. 2. **Reklamasjonsfrist:** Forbrukeren må innen rimelig tid etter at han eller hun oppdaget eller burde ha oppdaget mangelen, gi selgeren melding om at han eller hun vil påberope seg mangelen. Denne fristen for å reklamere kan aldri være kortere enn to måneder fra det tidspunkt da forbrukeren oppdaget mangelen. 3. **Reklamasjonsperiode:** Reklamasjon må senest skje to år etter at forbrukeren overtok tingen. Dersom tingen eller deler av den ved vanlig bruk er ment å være vesentlig lengre, er fristen for å reklamere fem år. 4. **Tap av rettigheter:** Hvis forbrukeren ikke reklamerer i tide, tapes retten til å gjøre mangelen gjeldende. Dette gjelder ikke dersom selgeren har opptrådt grovt saktsomt eller for øvrig i strid med rettlighet og god tro. At the bottom, there is a disclaimer: "Vær oppmerksom på at dette er en generell oversikt og kan variere avhengig av den spesifikke situasjonen. Ved juridiske spørsmål anbefales det alltid å konsultere med en kvalifisert juridisk rådgiver." and a list of sources: "Finn ut mer" with links to livdata.no, jusinfo.no, ret.no, and no.wikipedia.org.

Microsoft Copilot, som på tidspunktet for denne dialogen brukte GPT-4 teknologien, gir en nokså god oversikt og viser hvilke nettsider den har hentet informasjon fra, slik at det er mulig for brukeren å etterprøve svaret.

Dersom vi ber Copilot om å løse en enkel «praktikumsoppgave», får den straks større problemer:

Eksempel 2: Microsoft Copilot (innstilt på «Mer presis») – praktisk oppgave om reklamasjonsfrist

Forestill deg at du er en advokat som skal vurdere dette spørsmålet: Peder Ås, en forbruker, kjøpte en ny bil i 2015. I 2022 oppdaget han at bilen ikke virket ordentlig. Han ga umiddelbart beskjed til selger av bilen, både muntlig og via e-post. Har Peder Ås oppfylt reklamasjonsplikten etter forbrukerkjøpsloven?

✓ Søker etter: reklamasjonsplikten etter forbrukerkjøpsloven
✓ Genererer svar for deg ...

Dine personlige data og firmadata er beskyttet i denne chatten

Ja, basert på informasjonen du har gitt, ser det ut til at Peder Ås har oppfylt reklamasjonsplikten etter forbrukerkjøpsloven. Ifølge forbrukerkjøpsloven § 27, må forbrukeren gi selgeren beskjed innen rimelig tid etter at han eller hun oppdaget eller burde ha oppdaget mangelen^{1 2}. Peder Ås ga umiddelbart beskjed til selgeren da han oppdaget at bilen ikke virket ordentlig, både muntlig og via e-post.

Videre er det en absolutt frist på 5 år for å reklamere^{3 1}. Siden Peder Ås kjøpte bilen i 2015 og oppdaget problemet i 2022, er dette innenfor den absolutte fristen på 5 år. Derfor, basert på disse omstendighetene, ser det ut til at Peder Ås har oppfylt sin reklamasjonsplikt.

Vær oppmerksom på at dette er en generell vurdering basert på informasjonen du har gitt, og det kan være andre faktorer som kan påvirke situasjonen. Hvis Peder Ås trenger juridisk rådgivning, bør han konsultere en advokat.

Finn ut mer 1 [jusinfo.no](#) 2 [advokatsmart.no](#) 3 [advokatmatch.no](#)

Copilot får frem at det gjelder en absolutt reklamasjonsfrist på 5 år, men klarer ikke å oppdage at det er mer enn fem år mellom 2015 og 2022, og at kjøperen derfor har oversittet den absolutte reklamasjonsfristen. La oss hjelpe KI-verktøyet litt på vei:

Eksempel 3: Microsoft Copilot (innstilt på «Mer presis») – praktisk oppgave om reklamasjonsfrist - oppfølging

Kan du ha gjort en feil i svaret ditt når det gjelder den absolutte reklamasjonsfristen?

- ✓ Søker etter: **absolutte reklamasjonsfristen etter forbrukerkjøpsloven**
- ✓ Genererer svar for deg ...

 Dine personlige data og firmadata er beskyttet i denne chatten

Beklager for forvirringen. Du har helt rett. Jeg gjorde en feil i mitt tidligere svar. Den absolutte reklamasjonsfristen i henhold til forbrukerkjøpsloven er faktisk **5 år**^{1 2}. Denne fristen gjelder fra du overtok tingen². Så, siden Peder Ås kjøpte bilen i 2015 og oppdaget problemet i 2022, er dette **utenfor** den absolutte fristen på 5 år. Jeg beklager feilen og takker deg for å påpeke den. Hvis du har flere spørsmål eller trenger mer informasjon, er jeg her for å hjelpe! 😊

Finn ut mer [1](#) [paragrafer.no](#) [2](#) [advokatveiledning.no](#) [3](#) [jusinfo.no](#)

Copilot identifiserer nå at den absolutte reklamasjonsfristen er på fem år, og klarer å regne seg frem til at selgerens reklamasjon kommer etter at den absolutte reklamasjonsfristen er utløpt. Verktøyet sier imidlertid fortsatt ikke noe om *hvorfor* man avviker fra den ordinære to-års fristen i dette tilfellet.

Vi vet at oppmerksomhetsmekanismen i KI-verktøy som Microsoft Copilot (GPT-4) har utfordringer med å identifisere hva som er det relevante rettsspørsmålet, selv i godt strukturerte og lite komplekse praktiske oppgaver. Jo mer komplekst og jo mindre strukturert saksforholdet i oppgaven blir, desto vanskeligere er det derfor for slike KI-verktøy å identifisere hva det rettslige problemet egentlig handler om. Selv om KI-verktøy kan gi en akseptabel oversikt over gjeldende rett på et nærmere angitt område, så er det rimelig å anta at det vil ta lang tid før slike KI-verktøy er i stand til å analysere komplekse saksforhold på en like treffsikker måte som det en erfaren menneskelig jurist er i stand til. Dette blir særlig synlig når man ber KI-verktøy om å besvare en ordinær praktikumsoppgave. Hvis vi kun legger inn oppgaveteksten i prompten, nøyer KI-verktøyene seg ofte med å gi generelle og lite presise svar, selv på korte og lite komplekse praktiske oppgaver. Følgende drøftelse av arbeidsgruppeoppgave 1 i emnet Avtalerett er illustrerende:⁵¹

Eksempel 4: Microsoft Copilot (innstilt på «Mer presis») – praktisk oppgave 1 om fullmakt

⁵¹ ChatGPT 3.5 leverer en enda svakere prestasjon i sitt forsøk på å besvare denne oppgaven, og vi har derfor ikke tatt med besvarelsen fra ChatGPT her.

Peder Ås hadde lenge ønsket å kjøpe en bolig på Starefossen. En fredag traff han Marte Kirkerud på en fest. Marte fortalte at hun bodde i Starefossveien 1. Peder var godt kjent på Starefossen, og visste hvilket hus dette er. Han sa til Marte at "jeg har lyst til å kjøpe huset ditt". Marte svarte at "en fest en fredag er ikke rette tidspunktet for å kjøpe et hus", men til det sa Peder at "jeg mener alvor". Dagen etter ringte Marte til Peder, og sa at hun aksepterte tilbudet om å kjøpe huset. Hun foreslo at prisen skulle svare til markedsverdien, og at denne verdien skulle fastsettes av en takstmann. Peder svarte at han ikke hadde ment å forplikte seg, og at han hadde ikke trodd at Marte tok han alvorlig, siden han bl.a. ikke hadde vært på befaring. Han avviste derfor at avtale var inngått. Har Peder og Marte inngått en bindende avtale?

Dine personlige data og femadata er beskyttet i denne chatten

Dette er et komplekst juridisk spørsmål, og jeg er ikke en advokat. Men generelt sett, for at en avtale skal være bindende, må det være enighet om vesentlige vilkår som pris og objekt, og begge parter må ha en intensjon om å inngå en bindende avtale. I dette tilfellet, selv om Peder uttrykte en interesse i å kjøpe huset, og Marte aksepterte tilbudet dagen etter, var det ikke enighet om prisen på det tidspunktet. Dessuten hevder Peder at han ikke hadde ment å forplikte seg. Derfor kan det argumenteres for at det ikke var en bindende avtale mellom Peder og Marte. Men igjen, dette er en forenklet tolkning, og det ville være best å konsultere med en juridisk ekspert for en mer nøyaktig vurdering.

Oppgaven er lite kompleks for et menneske, og den blir gitt som den første oppgaven i avtalerett for studenter på første semester første studieår. Likevel betegner Copilot spørsmålet som et «komplekst juridisk spørsmål.» Verktøyet identifiserer at bindingsspørsmålet beror (eller i alle fall kan bero) på et spørsmål om partene har oppnådd «enighet om vesentlige vilkår», og identifiserer pris og realytelse som to sentrale momenter for å svare på dette spørsmålet. Dette er i og for seg fornuftig. Utover dette tilfører responsen fra verktøyet imidlertid lite av verdi, og det overser flere poeng som kan være relevante når man skal drøfte om en avtale er inngått i dette tilfellet. Eksempelet illustrerer hvor store vanskeligheter KI-verktøy har med å skjære gjennom teksten og identifisere juridiske poeng som er relativt opplagte for et menneske. Vi finner et enda klarere eksempel på det samme i følgende dialog, der vi tar utgangspunkt i deler av en storgruppeoppgave fra avtalerettsemnet:

Eksempel 5: Microsoft Copilot (Innstilt på «Mer balansert») – praktisk oppgave II om fullmakt⁵²

⁵² Vi har her valgt innstillingen «Mer balansert» i Microsoft Copilot. Når vi stiller spørsmålet til Microsoft Copilot innstilt på «Mer presis» får vi kun et kort og generelt formulert svar, etterfulgt av en anbefaling om å konsultere en advokat.

Lars Holm er ekspeditør i butikken Madonna. Butikkens innehaver – Marte Kirkerud – hadde sagt til alle butikkens ekspeditører at den nye rådyre kolleksjonen fra Benetton bare kunne selges av ekspeditør Lise Olsen. Lise var ekspert til å få kundene til å kjøpe dyre varer. Peder Ås kom så inn i butikken, ville ha en av de nye og rådyre Benetton-genserne, og spør Lars om han kan få kjøpe denne. Lars sier ja, han hadde glemt at slike gensere bare kunne selges av Lise. Genseren var ikke priset med prislapp. Butikkens innehaver Marte hadde sagt til Lise at denne genseren skulle koste kr. 3.000. Lars antok at den kostet kr. 1.000, og solgte til Peder for dette beløpet. Dagen etter oppdaget Marte det inntrufne, hun ble rasende, og krevde genseren tilbake fra Peder.

Hadde Peder plikt til å levere genseren tilbake? Svar på norsk

✓ Søker etter: Peder Ås Benetton-genserne pris

✓ Genererer svar for deg...

 Dine personlige data og firmadata er beskyttet i denne chatten

Ifølge avtaleloven § 33, kan en avtale som er inngått med en annen enn den som har rett til å råde over tingen, gjøres ugyldig av den som har rett til å råde over tingen. I dette tilfellet hadde Marte Kirkerud sagt til alle butikkens ekspeditører at den nye rådyre kolleksjonen fra Benetton bare kunne selges av ekspeditør Lise Olsen. Lars Holm hadde glemt dette og solgte genseren til Peder Ås. Dermed kan Marte Kirkerud gjøre avtalen ugyldig og kreve genseren tilbake fra Peder Ås ¹.

Enhver avtalerettsjurist vil umiddelbart se at oppgaven aktualiserer spørsmål om fullmaktens grenser og eventuelle konsekvenser av at en fullmektig opptrer innenfor fullmaktens grenser, men i strid med en intern instruks. Copilot roter seg imidlertid inn i avtaleloven § 33, og er ikke i nærheten av å identifisere det sentrale spørsmålet som oppgaven reiser.

Dersom vi derimot bruker vår juridiske kompetanse til å identifisere de interessante rettslige poengene, og retter verktøyets oppmerksomhet mot disse, så ser vi at Copilot plutselig blir langt mer treffsikker:

Eksempel 6: Microsoft Copilot (innstilt på «Mer balansert») – praktisk oppgave II om fullmakt – bedre strukturert

Forestill deg at du er en dommer som skal ta stilling til følgende spørsmål basert på fullmaktsreglene i norsk avtalerett: En butikkansatt, Lars, har solgt en genser som arbeidsgiver har gitt Lars beskjed om ikke å selge. Kjøperen, Peder, visste ingenting om at Lars ikke hadde lov til å selge genseren. Den ansatte har altså opptrådt innenfor sin stillingsfullmakt, men har gått utenfor den interne instruks som arbeidsgiveren har gitt. Er butikken bundet av avtalen?

✓ Søker etter: fullmaktsreglene i norsk avtalerett

✓ Genererer svar for deg ..

Dine personlige data og firmapdata er beskyttet i denne chatten

Basert på fullmaktsreglene i norsk avtalerett, er hovedprinsippet at en fullmektig som inngår avtale i fullmaktsgiverens navn og innenfor fullmaktens grense, stifter rett og plikt umiddelbart for fullmaktsgiveren⁵³. Fullmaktens grense danner den ytre ramme for fullmektigens evne til å forplikte fullmaktsgiver⁵³.

I dette tilfellet, selv om Lars har gått utenfor den interne instruks som arbeidsgiveren har gitt, har han opptrådt innenfor sin stillingsfullmakt. Siden Peder, kjøperen, var i god tro med hensyn til instruksoverskridelsen, blir avtalen bindende for butikken, jf. avtaleloven § 11 (1) sammenholdt med § 10 (1)⁵³.

Så, ja, butikken er bundet av avtalen. Men det er viktig å merke seg at dette er en generell tolkning basert på informasjonen som er gitt, og den faktiske avgjørelsen kan variere avhengig av flere faktorer i en reell retts sak.

Finn ut mer 1 justinfo.no 2 bing.com 3 snl.no 4 justinfo.no

For å få et noenlunde treffsikkert svar, måtte vi altså fortelle verktøyet a) at det var tale om et fullmakts spørsmål, b) at Lars hadde en stillingsfullmakt, c) at det var tale om et instruksbrudd og d) at Peder var uvitende om instruksbruddet. Uten denne hjelpen var KI-verktøyet helt på villspor. Kan denne enkle dialogen med KI-verktøy fortelle oss noe om hvilken kompetanse som blir være særlig viktig for fremtidens jurister?

3.3 Hvilken kompetanse blir særlig viktig for fremtidens jurister?

Evne til problemløsning

Evnen til kritisk tenking og til å løse komplekse og ustrukturerte rettslige problemer har alltid vært en sentral del av den kompetansen jurister har måttet tilegne seg. Samtidig er dette blant de evnene som det synes å være mest krevende å erstatte ved bruk av KI-verktøy. Escajada formulerer det slik:

AI technologies perform well in structured situations where there are clear rules, right answers, and semi-formal or formal processes, and large data sets. In controlled environments, narrow AI systems can deliver impressive outputs. AI technologies, however, stumble and fail in "gray areas" or unstructured situations that require an ability to: think abstractly and conceptually; make value and policy assessments or ethical and moral judgments; consider and respond to social norms and constructs; apply intuition or common sense; and engage in persuasion or conversation.⁵³

⁵³ Hilary G. Escajada, "The Vitruvian Lawyer: How to Thrive in an Era of AI and Quantum Technologies", *Kansas Journal of Law & Public Policy*, vol. 29 (2020) nr. 3 s. 421–521, på s. 472.

Mennesker, til sammenligning, «*outperform machines when it comes to solving big picture, open-ended, interconnected, and emotionally entangled situations – in other words, real-world problems*». ⁵⁴ Mye kan derfor tyde på at mennesker i overskuelig fremtid fortsatt kan utkonkurrere KI-verktøy når det gjelder evne til problemløsning og kritisk tenking. Dette er evner studentene allerede trener mye på gjennom studiet, men utviklingen av generative KI-verktøy utløser behov for å styrke innsatsen ytterligere på dette punktet. ⁵⁵ Spørsmålet er hvordan vi best kan gjøre dette.

Rettslige problem, som de fleste andre problem, kan plasseres langs et kontinuum fra velstrukturerte problem til ustrukturerte problem. *Velstrukturerte problem* kjennetegnes ved at problemet er klart definert, at det finnes en tydelig fremgangsmåte for å løse problemet, at man kjenner de ulike momentene man må ta stilling til for å løse problemet, og at problemet har en entydig løsning. *Ustrukturerte problem* kjennetegnes på sin side av at problemet ikke er klart definert, at man selv må identifisere de ulike momentene som er relevante for å løse problemet, at fremgangsmåten for å løse problemet er ukjent, eller at man kan tenke seg flere ulike fremgangsmåter, og at problemet kan ha flere ulike gyldige løsninger. ⁵⁶

Gjennomgående er det slik at man trenger andre ferdigheter for å løse ustrukturerte problem enn for å løse velstrukturerte problem. ⁵⁷ Hvis man kjenner fremgangsmåten, er det som regel relativt lett å løse et velstrukturert problem. Utfordringen med å løse ustrukturerte problem handler derimot ofte om «å stille spørsmålet rett». ⁵⁸ Dette kan ofte være en krevende øvelse. Når man først har gjort et ustrukturert problem om til et velstrukturert problem, er det imidlertid ofte lett å løse problemet.

KI-verktøyene er gode på å løse velstrukturerte problem, men ganske dårlige på å løse ustrukturerte problem. Vi kan derfor anta at mye av jobben til fremtidens jurister vil handle om å gjøre ustrukturerte problemer om til velstrukturerte problemer, og så få hjelp av KI-verktøy til å løse de velstrukturerte problemene. Det er derfor viktig at vi som undervisere og emneansvarlige legger best mulig til rette for at studentene våre skal kunne øve opp denne kompetansen.

I boken «*Learning to Solve Problems*» skriver pedagogikkprofessoren David H. Jonassen at «*[i]n order to solve any problem, problem solvers must possess better-integrated conceptual frameworks for domain knowledge that accommodate multiple perspectives, methods and solutions*». ⁵⁹ Dette er treffende også for juridiske problemer. Solide kunnskaper om sentrale juridiske emner, god konseptuell forståelse og metodisk bevissthet er grunnleggende kompetanse som studentene våre trenger for å bli i stand til å håndtere ustrukturerte rettslige problemer. Men, som Jonassen påpeker, «*domain knowledge is almost never sufficient to solve problems ... problem-*

⁵⁴ Escajeda s. 495 med videre henvisninger.

⁵⁵ Se i samme retning Ajevski mfl. side 357 og Francine Ryan, “Rage against the machine? Incorporating legal tech into legal education”, *The Law Teacher*, vol 55 (2021) nr. 3, side 392-404, på side 401.

⁵⁶ Se nærmere om velstrukturerte og ustrukturerte problem i David H. Jonassen, *Learning to Solve Problems: A Handbook for Designing Problem-Solving Learning Environments*, Routledge 2011, s. 6-8.

⁵⁷ Audrey Fried, “Unstructuring for insight: the legal profession in an age of AI and social change”, *The Law Teacher*, (2024) s. 1–18, DOI: 10.1080/03069400.2023.2289789, s. 2.

⁵⁸ Kåre Lilleholt, «Bruk av reelle omsyn i formueretten», *Jussens Venner*, vol. 36 (2001) nr. 2 s. 49-60, på s. 50.

⁵⁹ Jonassen s. 20.

*solving skills also rely on experience, reasoning skills, and epistemological development».*⁶⁰ Vi kan altså ikke nøye oss med å legge til rette for at studentene tilegner seg gode faglige kunnskaper gjennom studiene. For å trene opp evnen til å løse ustrukturerte rettslige problemer trenger studentene å møte slike problemer, og å skaffe seg erfaring med å løse disse. Den beste måten vi kan legge til rette for dette på, er gjennom et reflektert forhold til de oppgavene studentene arbeider med i løpet av studiet.

I det følgende er det viktig å være oppmerksom på at sontringen mellom godt strukturerte/ustrukturerte oppgaver er en annen enn sontringen mellom lette/vanskelige oppgaver og enda en annen enn sontringen mellom komplekse/lite komplekse oppgaver. Oppgavens vanskelighetsgrad adresserer hvor krevende oppgaven er for studentene, i betydningen hvor mye tid og tankekraft de må bruke på å løse oppgaven. Oppgavens kompleksitet adresserer hvor sammensatt en oppgave er, og hvor mange ulike elementer studentene må ta i betraktning for å løse oppgaven. Her er det altså antallet tankeoperasjoner som er det sentrale, ikke hvor mye tid og tankekraft studentene må bruke. Oppgavens struktur handler derimot om hvor godt definert rammene for oppgaven er, og hvor tydelig det er for studentene hva de må undersøke for å kunne løse oppgaven. Noe forenklet kan man si at graden av struktur handler om hvor mye ryddejobb må studentene gjøre før de kan identifisere hva oppgaven egentlig ber dem om å gjøre.

De problemoppgavene studentene arbeider med i løpet av studiet kan skjematisk deles inn i tre nivåer.⁶¹ På det nederste nivået finner vi *øvingsoppgavene*. Øvingsoppgaver er velegnet når studentene skal lære nytt fagstoff, særlig på de første studieårene. Disse oppgavene kjennetegnes ved at de ofte er velstrukturerte, og sjelden særlig komplekse. Det er som regel tydelig for studentene hvordan de bør gå frem for å løse oppgaven, og de trenger sjelden å ta hensyn til mange ulike elementer. I tillegg er all informasjon de trenger for å løse oppgaven lett tilgjengelig for dem, gjerne i den anbefalte litteraturen for emnet. Slike oppgaver kan likevel ofte være vanskelige for studentene, særlig gitt det stadiet i studiet som de er på når de jobber med oppgaven. Når studentene arbeider med øvingsoppgaver, jobber de på de tre laveste nivåene i Blooms taksonomi (huske, forstå og anvende).

På det neste nivået finner vi *problemoppgaver*. Disse oppgavene kjennetegnes ved at studentene må se flere faktorer i sammenheng for å løse oppgavene. Fortsatt finnes all informasjon som studentene trenger for å løse oppgaven i det fagstoffet som studentene har blitt presentert for innenfor emnets rammer (ulike læringsaktiviteter, litteratur, dommer osv.), men de er nødt til å se denne informasjonen i sammenheng for å kunne løse oppgaven. Problemoppgaver er som regel også mindre strukturerte enn øvingsoppgavene, slik at studentene må gjøre noe ryddejobb for å finne ut hva oppgaven egentlig ber dem om å ta stilling til. Når studentene arbeider med problemoppgaver, arbeider de hovedsakelig på de midtre nivåene i Blooms taksonomi (anvende og analysere).

På det øverste nivået finner vi de *virkelighetsnære oppgavene*. Disse oppgavene kjennetegnes ved at de er ustrukturerte, slik at studentene må bruke en god del energi

⁶⁰ Jonassen s. 21.

⁶¹ Se Lars Skjold Wilhelmsen, «Utforming av oppgaver», i Wilhelmsen (red.), *Juridisk fagdidaktikk: Med vekt på studentens læring*, Fagbokforlaget 2014, s. 153 – 170, særlig på s. 158 – 163.

på å identifisere hva oppgaven egentlig ber dem om å ta stilling til. En praktikumsoppgave kan for eksempel være formulert slik at den umiddelbart leder studentenes tanker til rettsreglene innenfor ett emne, samtidig som oppgaven også omhandler rettsregler fra et helt annet emne. Slike oppgaver krever ofte at studentene må forholde seg til informasjon utover det de har blitt presentert for innenfor emnets rammer. Dette kan for eksempel være kunnskaper, ferdigheter og kompetanse som de har tilegnet seg gjennom emner tidligere på studiet, informasjon fra andre relevante informasjonskilder (for eksempel utenlandsk rett), eller slutninger fra tilgrensende rettsfelt. Når studenter arbeider med virkelighetsnære oppgaver, arbeider de i stor grad på de tre øverste nivåene i Blooms taksonomi (analysere, evaluere og skape).

For å legge til rette for at studentene våre tilegner seg kompetanse som generative KI-verktøy ikke så lett kan erstatte, er det viktig at flest mulig av de oppgavene studentene arbeider med i løpet av studiet befinner seg på de to øverste nivåene i denne oversikten. Selv om øvingsoppgaver er nødvendige for at studentene skal kunne tilegne seg de faglige kunnskapene de trenger for å løse oppgaver på høyere nivåer, så bør studentene – særlig på de senere studieårene – bruke mest mulig tid på å jobbe med problemoppgaver og helst virkelighetsnære oppgaver.

Forståelse av hvordan generative KI-verktøy fungerer, og kompetanse i å bruke slike verktøy for å løse rettsspørsmål på en hensiktsmessig og faglig forsvarlig måte

Det er sannsynlig at utviklingen av KI-verktøy vil akselerere en utvikling som vi allerede har sett spor av i lang tid, der ulike elektroniske verktøy brukes som hjelpemiddel for at jurister kan ta stilling til rettsspørsmål på en grundigere og mer effektiv måte enn hva de er i stand til uten disse verktøyene. Samtidig gir KI-verktøy jurister muligheten til å ta stilling til rettsspørsmål på helt andre måter enn hva andre elektroniske verktøy legger til rette for. Vi er kanskje ikke langt unna et arbeidsliv der KI-verktøy kan gjøre uttømmende rettskildesøk, også for norsk rett, sammenstille resultatene og utforme sammendrag av de funnene verktøyet har gjort. Verktøyet kan så bruke disse funnene til å utforme tekstutkast som man kan bruke direkte, for eksempel i et notat, eller jobbe videre med på egenhånd.⁶² Dette er en fremtid vi som utdanner jurister må forholde oss til. Samtidig må vi huske på at selv om generative KI-verktøy er kraftige, så er de fortsatt kun verktøy. Vucic formulerer det på denne måten:

*AI technology is not a substitute for legal professionals, and it should be seen as a tool to assist them in their work. Although AI can automate routine tasks, it cannot replace the critical thinking and judgment skills that lawyers possess. Moreover, AI technology is not infallible, and it is essential to have human oversight to ensure that the results produced by AI systems are accurate and ethical.*⁶³

KI-verktøy er allerede på full fart inn i advokatfirmaene og andre arbeidsplasser for jurister. Både studentene våre og deres fremtidige arbeidsgivere vil ha en forventning om at vi legger til rette for at studentene tilegner seg den kunnskapen og de ferdighetene som er nødvendige for å kunne bruke KI-verktøy. Samtidig må studentene utvikle en bevissthet om hvilke utfordringer det medfører å bruke slike

⁶² Sml. Ajevski mfl. s. 356.

⁶³ Franjo Vucic, "Changes in Legal Education in the Digital Society of Artificial Intelligence", i Daniel Vasić og Mirela Kundid Vasić (red.), *Digital Transformation in Education and Artificial Intelligence Application*, Springer 2023, s. 159 – 176, på s. 164.

verktøy for å løse rettsspørsmål, slik at de kan bruke verktøyene på en faglig forsvarlig måte.

Det er foreløpig vanskelig å si noe sikkert om hvordan man best kan bruke KI-verktøy som et hjelpemiddel når man skal løse rettsspørsmål. Det vi likevel kan si med stor grad av sikkerhet, er at slike verktøy i løpet av kort tid vil kunne tilføre mer enn bare å gjøre rettskildesøk, skrive enkle oppsummeringer eller utforme tekstutkast. Samtidig har drøftelsene foran vist oss at KI-verktøy trenger hjelp av mennesker med solid juridisk kompetanse for å kunne løse rettslige problem på en treffsikker måte. Kombinasjonen av en faglig sterk jurist og et godt KI-verktøy leverer langt bedre resultater enn hva en faglig sterk jurist eller et godt KI-verktøy vil være stand til hver for seg. Smith formulerer det slik:

Attorneys` ability to work hand-in-glove with AI may be its most productive and creative use, creating what could be known as Intelligence Enhanced (IE). IE puts a premium on those who can work collaboratively with AI, including law school graduates who can do the creative, insightful work that AI alone is not currently capable of doing.⁶⁴

Det er viktig at vi bruker måten vi underviser studentene våre i bruk av KI-verktøy på til å synliggjøre den verdien som ligger i å kombinere menneskets juridiske kompetanse med bidrag fra generative KI-verktøy. Undervisningen i bruk av KI-verktøy bør derfor i størst mulig grad skje som en integrert del av den øvrige undervisningen ved fakultetet, og den bør fokusere på hvordan studentene kan bruke sin juridiske kompetanse i kombinasjon med bidrag fra generative KI-verktøy til å løse konkrete rettsspørsmål.

En viktig del av denne undervisningen vil naturlig knytte seg til det som gjerne omtales som «prompt literacy». ChatGPT forklarer uttrykket «prompt literacy» på følgende måte:

"Prompt literacy" refererer til evnen til å forstå, tolke og svare på ulike typer forespørsler eller instruksjoner, vanligvis innenfor en digital eller teknologisk kontekst. ... Når vi snakker om "prompt literacy" i sammenheng med generativ kunstig intelligens (KI), som ChatGPT, refererer det til brukernes evne til å formulere effektive og klare instruksjoner eller forespørsler til AI-systemet. For å få mest mulig ut av et verktøy som ChatGPT, må brukerne kunne formulere klare og presise forespørsler. Dette innebærer å kunne beskrive oppgaven eller problemstillingen tydelig, inkludere all nødvendig kontekst, og bruke et språk som AI-modellen kan forstå og svare på hensiktsmessig. ... Med andre ord, for å oppnå effektiv kommunikasjon med ChatGPT, er det viktig å ha god "prompt literacy" ved å kunne uttrykke seg klart og tydelig. Dette bidrar til å sikre at AI-modellen kan generere relevante og nyttige svar basert på brukerens forespørsel. Jo bedre brukeren er til å formulere instruksjoner og spørsmål, desto mer effektivt kan AI-modellen svare på dem og gi verdifulle resultater.⁶⁵

Kort sagt handler «prompt literacy» om å kunne formulere spørsmål som er så klare og presise at KI-verktøyet blir i stand til å gi godt svar på det man egentlig lurer på. I mange tilfeller kan dette være utfordrende, og man kan ikke lære seg god «prompt

⁶⁴ Steven R. Smith, "The Fourth Industrial Revolution and Legal Education," *Georgia State University Law Review*, vol. 39 (2023) nr. 2, side 337–399 på s. 355. Se også William Connell og Megan Hamlin Black, "Artificial Intelligence and Legal Education", *The Computer & Internet Lawyer*, vol. 36 (2019) nr. 5 s. 14–18, på s. 16.

⁶⁵ Spørsmål til ChatGPT 06.02 2024: «Kan du forklare meg hva "prompt literacy" betyr, gjerne med særlig fokus på generativ KI og ChatGPT?»

literacy» for å løse rettsspørsmål uten at man først har tilegnet seg juridisk grunnkompetanse i form av solide kunnskaper om sentrale juridiske emner, god konseptuell forståelse og en dyp forståelse for den juridiske metoden.

De rettsspørsmålene man møter i virkeligheten er som regel både komplekse og ustrukturerte.⁶⁶ Når vi skal undervise jusstudenter i bruk av generative KI-verktøy, er det derfor ofte hensiktsmessig å ta utgangspunkt i slike problemer. Studentene må da først trene på å bruke sin juridiske kompetanse til å gjøre ustrukturerte problem om til velstrukturerte problem. De må så trene på å formulere de velstrukturerte problemene på en måte som er så klar og presis at KI-verktøyet gir en treffsikker respons. Læringsprosessen kan imidlertid ikke stanse her. Vi bør også utfordre studentene til å bruke sin juridiske kompetanse, og da særlig sin rettslige vurderingsevne, til å vurdere om den responsen KI-verktøyet gir er presis og treffsikker nok til å fungere i en juridisk argumentasjon.

En stor svakhet ved generative KI-verktøy på dagens utviklingsnivå er at de er lite forutsigbare. Verktøyene kan noen ganger besvare rettsspørsmål på en grundig og treffsikker måte, samtidig som de samme verktøyene andre ganger kan hallusinere seg frem til påstander som overhodet ikke er holdbare. Det er derfor essensielt at jusstudenter tilegner seg kompetanse i å vurdere den responsen de får fra generative KI-verktøy på en kritisk måte. Dette betyr ikke at fremtidens jurister må ha detaljkunnskap om ethvert spørsmål som de ber KI-verktøy om hjelp til å besvare. Snarere betyr det at de må ha utviklet en juridisk dømmekraft, et judisium, som gjør dem i stand til å vurdere kvaliteten på responsen fra KI-verktøyet – også utenfor områder der de selv er eksperter. Undervisningsopplegget, særlig på de senere studieårene, bør derfor gi studentene trening i å vurdere holdbarheten av andres juridiske argumentasjon.

Evne til å reflektere over metodiske, etiske og rettssikkerhetsmessige spørsmål som oppstår når man tar i bruk KI-verktøy for å løse rettsspørsmål

Når man tar i bruk KI-verktøy for å løse rettsspørsmål, oppstår spørsmål av etisk, metodisk og rettssikkerhetsmessig karakter. For å sette studentene våre i best mulig stand til å håndtere slike spørsmål når de kommer ut i arbeidslivet, er det avgjørende at de får trening i å reflektere over dette allerede mens de studerer.

KI-verktøy bruker som nevnt ikke juridisk metode for å besvare rettsspørsmål. KI-verktøyene er trent på store mengder treningsdata, og noe upresist kan man si at modellene utformer tekst gjennom å «gjette» neste ord i en setning basert på tidligere sekvenser som den har sett i treningsdataene. Når man tar i bruk KI-verktøy for å løse rettsspørsmål, er det derfor viktig at man reflekterer over hvordan disse verktøyene fungerer, hvilke begrensninger de har, hvilke datakilder de bruker og hvilken betydning de underliggende algoritmene har for svarene de kommer frem til.

Enkelte forfattere har pekt på potensialet for at utviklingen av KI-verktøy ikke bare vil endre måten jurister arbeider på, men til helt grunnleggende endringer av måten vi

⁶⁶ Sml. Wilhelmsen s. 159: «Den beste form for ufullstendig strukturerte problemoppgaver er virkeligheten selv.»

tenker om juss og juridisk metode på.⁶⁷ Det gjenstår å se om slike prognoser vil slå til, men det er klart at det oppstår nye spørsmål når man bruker generative KI-verktøy som hjelpemiddel for å løse rettsspørsmål. Dette kan være spørsmål knyttet til nøyaktigheten og påliteligheten av den responsen KI-verktøyene gir, spørsmål om kvaliteten i det datasettet modellene er trent på, spørsmål om hvordan verktøyene håndterer usikkerhet og tvetydighet i kildematerialet, samt spørsmål om hvordan verktøyene veker tekst fra ulike kilder. Vi må også ha med oss at KI-verktøy er tilbakeskuende i sin natur. De baserer sin respons på treningsdataene. I utgangspunktet er de derfor dårlig egnet til å utvikle retten basert på refleksjoner omkring hvordan samfunnet endrer seg over tid. Man kan derfor undre på om KI-verktøy ville kunne forutsett rettstilstanden som kom til uttrykk i f.eks. Sykejournaldommen (Rt. 1977 s. 1035) og Husmorddommen (Rt. 1975 s. 220).

Bruk av KI-verktøy for å løse rettsspørsmål reiser også etiske spørsmål. Skjevheter i treningsdataene vil kunne påvirke hvilke resultater KI-verktøyet kommer frem til. I mange tilfeller er verken treningsdataene eller algoritmene som KI-verktøyet benytter tilgjengelig for allmenheten, noe som innebærer at det er umulig å avdekke eventuelle skjevheter i dataene eller algoritmene. Som Sundquist påpeker, har de juridiske lærestedene et særlig ansvar for å legge til rette for at studentene reflekterer over hvilken betydning disse faktorene bør ha for hvordan vi bruker generative KI-verktøy:

*A central challenge for law schools, then, is to help our students understand how artificial intelligence technologies contribute to the formation of algorithmic legal knowledge, when the assumptions underlying such predictive analytics are not only subject to human biases (racial, gender, and otherwise) but also typically shielded from outside review by intellectual property protections.*⁶⁸

I noen tilfeller reiser bruk av KI-verktøy til spørsmål om rettssikkerhet. Dette gjelder ikke minst for tilfeller der det er tale om å ilegge sanksjoner basert på funn som en KI-modell har gjort, men hvor modellen ikke selv forklarer hvordan den har kommet frem til disse funnene, og hvor heller ikke algoritmene og treningsdataene som KI-verktøyet er basert på er tilgjengelig. Et eksempel er bruk av KI-verktøy for å oppdage om en tekst helt eller delvis er utformet av KI. De KI-verktøyene som påstås å være i stand til å gjenkjenne KI-generert tekst vil som regel kun markere hvilke deler av teksten de mener at er utformet av KI, samt angi en sannsynlighet for at teksten ikke er utformet av et menneske. Verktøyene vil imidlertid ikke begrunne dette standpunktet, eller forklare hvordan det har kommet frem til akkurat denne sannsynligheten.⁶⁹ Spørsmålet blir da om det er akseptabelt å legge funnet fra KI-verktøyet til grunn som bevis, all den tid det ikke er mulig for et menneske å etterprøve det KI-verktøyet mener å ha funnet. Dersom studentene våre skal bli i stand til å bruke KI-verktøy til å løse rettsspørsmål på en faglig forsvarlig måte, er det viktig at de møter denne type etiske, metodiske og rettssikkerhetsmessige spørsmål i løpet av sine studier.

⁶⁷ Se for eksempel Sundquist s. 409: "The advent of artificial intelligence technologies in legal practice not only will thus transform the future role of human attorneys in the "practice of law," but also has the potential to shift our descriptive and interpretive understanding of "law" itself."

⁶⁸ Sundquist s. 410.

⁶⁹ Se nærmere Debora Weber-Wulf m.fl., "Testing of detection tools for AI-generated text", *International Journal for Educational Integrity*, 19 (2023), side 1–39, DOI:<https://doi.org/10.1007/s40979-023-00146-z>.

Emnedesign

4.1 Hvordan påvirker utviklingen av KI-verktøy hva studentene bør lære?

Et vellykket emnedesign forutsetter at den emneansvarlige har en klar tanke om hva formålet med emnet er, og at denne tanken blir kommunisert til studentene gjennom læringsutbyttebeskrivelsen. Utviklingen av KI-verktøy som er i stand til å løse rettsspørsmål leder til at alle emneansvarlige må tenke gjennom hvordan dette påvirker formålet med det emnet man er ansvarlig for, og om læringsutbyttebeskrivelsen er tilpasset utviklingen.

Et første spørsmål er *hva studentene bør lære om bruk av KI-verktøy for å løse rettsspørsmål, samt de utfordringer slik bruk medfører*. Ulike emner vil forholde seg til KI-verktøy på ulike måter. Introduksjonsemner, der studentene er ment å skulle tilegne seg juridisk grunnkompetanse, vil ikke nødvendigvis bruke mye tid på opplæring i bruk av KI-verktøy og de utfordringene slik bruk medfører. Mer viderekomne emner, som har til formål å forberede studentene på å håndtere rettsspørsmål på en virkelighetsnær måte, kan imidlertid vanskelig fylle sin rolle uten å inkludere undervisning i bruk av KI-verktøy mv. i emnedesignet.

For det andre bør samtlige emneansvarlige reflektere over om *læringsutbyttebeskrivelsen i tilstrekkelig grad er tilpasset det faktum at det finnes KI-verktøy som er i stand til å løse rettsspørsmål*. Enkelte av dagens juristoppgaver vil bli overtatt av KI-verktøy som kan løse disse oppgaver raskere, billigere og mer treffsikkert enn mennesker. Dette vil igjen påvirke de forventningene som samfunnet og det praktiske rettsliv stiller til juristers kompetanse. Ajevski m.fl. formulerer det slik:

[I]f technology can complete routine work to allow lawyers to concentrate on more complex tasks, then higher order skills become more valuable. Deep knowledge and judgement remain critical components of a lawyer's job, and human skills such as empathy are becoming increasingly more important in a technologically enhanced world.⁷⁰

For samfunnet gir det liten mening å utdanne jurister med en kompetanse som KI-verktøy kan erstatte. Som utdanningsinstitusjon må vi derfor sikre at studentene tilegner seg kompetanse på de områdene hvor KI-verktøy i overskuelig fremtid *ikke* har potensiale til å prestere bedre enn godt kvalifiserte mennesker, slik som evnen til problemløsning og kritisk tenking. Som emneansvarlig må man tenke gjennom om emnedesignet legger til rette for at studentene tilegner seg ferdigheter som KI-verktøy ikke så lett kan erstatte.

Samtidig er det viktig at studentene tilegner seg den juridiske grunnkompetansen som er nødvendig for å kunne vurdere KI-genererte svar på rettsspørsmål. Det innebærer at det i mange tilfeller vil være riktig å beholde oppgaver som KI vil kunne løse, men som studentene forutsettes å arbeide med uten bruk av KI-verktøy.

KI-verktøy som er i stand til å løse rettsspørsmål kan også få betydning for en annen del av emnedesignet, nemlig vurderingen av den totale arbeidsbelastningen på emnet. Forskning viser at dersom studentene opplever for høy arbeidsbelastning i et emne, så

⁷⁰ Ajevski mfl. s. 357.

kan dette lede studentene i retning av en overflatetilnærming til egen læring.⁷¹ Studentene vil da lete etter snarveier for å oppfylle de kravene og forventningene som de opplever å bli møtt med. For enkelte studenter kan bruk av KI-verktøy være en slik «snarvei» for å besvare arbeidsgruppeoppgaver, storgruppeoppgaver/seminaroppgaver eller obligatoriske oppgaver, selv om de ikke ville brukt KI-verktøy på en slik måte dersom de hadde opplevd arbeidsbelastningen som overkommelig. En kritisk vurdering av den totale arbeidsbelastningen for studentene på de emnene man har emneansvaret for, kan derfor være et effektivt tiltak for å redusere risikoen for at studentene tar i bruk KI-verktøy for å løse oppgaver som de blir bedt om å arbeide uten bruk av KI.

Hvordan vurderer vi hva studentene har lært?

Valg av vurderingsform

Når man diskuterer hvilken betydning utviklingen av KI-verktøy vil få for utdanningssektoren, blir fokuset ofte rettet mot spørsmål knyttet til prøving av studentene. Kan vi forsvare prøving der studentene kan bruke KI-verktøy, når vi i praksis ikke kan kontrollere om bruken av slike verktøy er i tråd med de regler og retningslinjer som fakultetet vedtar?

Det er bred enighet om at det er nødvendig å sikre integriteten i vurderingssituasjonen. Summativ vurdering i kontrollerte omgivelser («skoleeksamen», skriftlig eller muntlig) er og blir sentral for å sikre at sertifiseringen av fremtidens jurister skjer på forsvarlig grunnlag.

Samtidig har fakultetet i flere år høstet gode erfaringer med ulike varianter av hjemmeeksamener på ulike emner, og det er ikke ønskelig at eksistensen av KI-verktøy skal lede til at denne prøvingsformen fases ut. Hjemmeeksamen er en prøvingsform som gir studentene bedre tid til å jobbe med rettskilder og litteratur, og som også gir dem trening i å utforme andre typer tekster enn de som tradisjonelt skrives på en skoleeksamen. Hjemmeeksamener med forventninger til artikkellignende tekster spiller en særlig viktig rolle i forberedelsen av studentene til masteroppgaven på femte studieår.

Inntil videre er det ikke mulig å integrere kontrollert bruk av KI-verktøy på «skoleeksamen». Prøving av om studentene har tilegnet seg påkrevde ferdigheter i bruk av KI-verktøy vil derfor måtte skje i form av ulike former for hjemmeeksamener.

KI-verktøyene møter store utfordringer dersom vi ber dem om å løse komplekse og ustrukturerte oppgaver som krever en evne til kritisk tenking, god konseptuell forståelse og dyp metodisk forståelse. Dette er kompetanse som studentene må øve opp og som de bør prøves i – særlig på de senere studieårene. Dette må skje gjennom prøvingsformer der studentene har tilgang til alle hjelpemidler, og tilstrekkelig med tid til å reflektere grundig over krevende spørsmål.

⁷¹ Se for eksempel Åge Diseth, Ståle Pallesen, Anders Hovland og Svein Larsen, "Course experience, approaches to learning and academic achievement", *Education & Training*, 2006 nr. 48 s. 156 – 169, særlig på s. 166

Av ressurs hensyn vil ikke hvert enkelt emne kunne prøve både om studentene har påkrevde grunnkunnskaper og -ferdigheter til å kritisk vurdere KI-generert tekst (som må skje i form av «skoleeksamen») og om studentene kan bruke KI-verktøy på en hensiktsmessig måte (som per i dag må skje i form av en form for hjemmeeksamen). Det er Studieutvalget som har det overordnede ansvaret for at fakultetet samlet sett har prøvingsformer som ivaretar begge disse forutsetningene for forsvarlig bruk av KI-verktøy.

Utforming av oppgaver

Oppgaver som KI-verktøy kan besvare på en treffsikker måte uten nevneverdige bidrag fra studentene er uegnet for hjemmeeksamen, noe som også er presisert i «Instruks om oppgavegjeving og sensur». Det samme gjelder nødvendigvis for obligatoriske oppgaver som er ment å løses ved hjelp av KI-verktøy. Den er den emneansvarliges ansvar å unngå at slike oppgaver blir bitt.

For oppgaver til «skoleeksamen» kan gis oppgaver som KI-verktøy vil kunne svare på, men formålet må i så fall være å sikre at studentene har materielle og metodiske ferdigheter som er påkrevd for å kunne vurdere KI-generert svar på rettsspørsmål på det aktuelle rettsområdet. En måte å synliggjøre dette formålet på for studentene, kan være oppgaver hvor de nettopp blir bedt om å kommentere og vurdere KI-genererte tekster.

Oppgaver som er ment å forberede studentene på en avsluttende skoleeksamen, kan utformes som potensielle eksamenoppgaver selv om det ikke er mulig å kontrollere om studentene gjør bruk av KI-verktøy i arbeidet med dem. Det bør presiseres at oppgavene forutsettes løst uten bruk av KI-verktøy, og at studentene ikke vil oppnå det tiltenkte læringsutbyttet om de ikke forholder seg til dette.

Selv om prøvingen på et emne skjer i form av en avsluttende skoleeksamen, er det full anledning til å gi obligatoriske oppgaver som legger opp til at studentene skal bruke KI-verktøy på nærmere angitt vis. Det er ikke slik at obligatorisk oppgave må være en slags «prøveeksamen». Et godt alternativ kan være obligatoriske oppgaver hvor noen deler forutsettes løst med bruk av KI-verktøy, mens andre forutsettes løst på «eksamensvilkår».

Spørsmålet som tvinger seg frem, er hvordan man best kan utforme oppgaver som KI-verktøy ikke kan besvare på en kvalifisert måte.

Vi vet at KI-verktøy gjennomgående er mye mindre til hjelp dersom studentene blir bedt om å besvare oppgaver som krever at de må anvende sine kunnskaper og ferdigheter og trekke linjer mellom ulike deler av fagstoffet, sammenlignet med hvordan de kan hjelpe studenter med oppgaver som tester studentenes evne til å reprodusere kunnskap. Dette betyr at praktikumsoppgaver fortsatt er en godt egnet oppgavetype. Inntil videre er KI-verktøy kun i stand til å gi studentene svært begrenset hjelp med å besvare slike oppgaver – i alle fall så lenge studenten ikke først gjør hovedtyngden av jobben gjennom å strukturere oppgaven og konkretisere for verktøyet hvilke rettsspørsmål oppgaven krever at man undersøker. Til dette kommer at praktikumsoppgaver er en oppgavetype som er godt egnet for å trene og teste studentenes evne til problemløsning og kritisk tenking.

Teorioppgaver bør man derimot bruke med stor forsiktighet. Dette gjelder ikke minst for oppgaver som ber studentene om å gjøre rede for et rettslig fenomen eller en bestemt rettsregel. Vi ser også at KI-verktøy foreløpig er i stand til å hjelpe studentene med spørsmål som gjelder internasjonal rett i større grad enn med teorioppgaver som krever at studentene drøfter norsk rett. Dersom man ønsker å bruke teorioppgaver for prøving i emner der vurderingen skjer utenfor kontrollerte omgivelser, bør man utforme en teorioppgave som krever at studentene må se ulike deler av emnet i sammenheng, sammenstiller ulike rettsregler, eller aktivt forholde seg til konsepter som har blitt introdusert gjennom undervisningen i emnet.

4.3 Hvordan kan vi best legge til rette for at studentene lærer det de skal lære?

KI-verktøy som er i stand til å besvare rettsspørsmål vil også få betydning for læringsdesignet på det enkelte emnet. Læringsdesign basert på «omvendt undervisning» har en fordel sammenlignet med mer tradisjonelle undervisningsformer når det gjelder å legge til rette for at studentene tilegner seg evner til å løse komplekse og ustrukturerte problem.⁷² Kjernen i omvendt undervisning er at de delene av læringen som handler om å bygge opp en kunnskapsbase og en grunnleggende forståelse for faget skjer gjennom selvstudium av litteratur, dommer, videoer, podkaster eller lignende, og at den tiden underviseren bruker sammen med studentene brukes på aktiviteter som legger til rette for å øke studentenes forståelse og deres evne til å anvende kunnskap. I tillegg bør man, særlig på senere studieår, legge til rette for at studentene trener på å «pakke ut» en problemstilling, for eksempel gjennom å sammenligne problemstillingen med lignende tema i og utenfor emnet, med sikte på å finne likheter og forskjeller i argumentasjonsmåte og faglig forsvarlige løsninger.

Det kan derfor være lurt å bruke mest mulig tid av den tiden vi bruker sammen med studentene på aktiviteter som stimulerer forståelse og evne til å anvende kunnskap. Dette gjelder særlig for seminar- og storgruppeundervisning, der studentene blant annet bør trene på å løse ustrukturerte og komplekse problemoppgaver. Det er imidlertid viktig at denne delen av undervisningen er tilpasset hvilken del av studiet studentene befinner seg på, og at man tar hensyn til at studentene må ha på plass noen grunnleggende forutsetninger for å håndtere de oppgavene de blir bedt om å løse. Dette kan bety at underviseren må spille en mer aktiv rolle i denne undervisningen på de første studieårene, enn på de senere studieårene. Fried formulerer det slik:

Early on in the first year of law school and in introductory courses, modelling is essential, as students will not yet have sufficient domain knowledge to engage meaningfully in unstructuring. This modelling may include explicitly discussing alternative ways a case could have been framed, including looking at arguments made by opposing parties. It may involve walking through alternative approaches to hypothetical fact patterns. ... In upper year and more advanced courses, and even in the later parts of the first year, students will have begun to develop an understanding of deep structures and organising conceptual frameworks. In these courses, students should be explicitly encouraged to seek additional facts and context for intractable problems and then experiment with alternative ways to frame the problem.⁷³

⁷² Se for eksempel Iwaniec m.fl., "A practical case study exploring how flipped learning affects the development of problem solving skills in two different disciplines", *Compass: Journal of Learning and Teaching in Higher Education*, 10 (2017) nr.1, DOI: <https://doi.org/10.21100/compass.v10i1.426>.

⁷³ Fried s. 18.

Opplæring i bruk av KI-verktøy for å løse rettsspørsmål forutsetter en gjennomtenkt og helhetlig plan. For å sette studentene best mulig i stand til å lære hva som er hensiktsmessig og faglig forsvarlig bruk av KI-verktøy innenfor et fagfelt, er det viktig at de først har tilegnet seg grunnleggende forståelse for faget og den kunnskapsbasen som faget bygger på. Uten en slik forståelse er det risiko for at studentene ikke ser utfordringene med, eller svakhetene i, den responsen KI-verktøyene gir. Undervisningen i bruk av KI-verktøy for å løse rettsspørsmål bør også inkludere refleksjoner rundt de etiske, metodiske og rettssikkerhetsmessige utfordringene slik bruk medfører. I det hele vil kvaliteten på et undervisningsopplegg der man lærer studentene om bruk av KI-verktøy i stor grad bero på i hvor stor grad man lykkes med å få til et samspill mellom jus, pedagogikk og teknologi. Ryan formulerer det på denne måten:

However, the value of incorporating legal tech into the curriculum needs to go beyond simply preparing law graduates to work as legal professionals, it needs to be underpinned by a consideration of the philosophy of technology to facilitate an exploration of the moral and ethical questions raised by applications of technology. ⁷⁴

Det er også viktig at undervisningen på dette området ikke kun fokuserer på å lære studentene å bruke verktøyet. Undervisning i bruk av KI-verktøy for å løse rettsspørsmål gir en god anledning til også å trene studentene i problemløsning, kritisk tenking og samarbeid. Dette innebærer igjen at man må sette av nok tid til at studentene får jobbet ordentlig med teknologien, og at de får mulighet til å gjøre seg sine egne erfaringer med hvilke styrker og svakheter disse verktøyene har.

⁷⁴ Ryan s. 397.

Vedlegg 2:

Opprinnelig forslag fra «Arbeidsgruppen for å utarbeide retningslinjer for bruk av KI i undervisning og prøving»

Forslag til veiledning for emneansvarlige og andre undervisere om hvilke muligheter og utfordringer KI-verktøy gir i forbindelse med undervisning og vurdering i juridiske emner

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	125
2. Hvordan fungerer ChatGPT og tilsvarende KI-verktøy	127
3. Hvordan påvirker utviklingen av KI-verktøy hva studentene våre bør lære?	128
3.1 Innledning	128
3.2 Hva er KI-verktøyenes styrker og svakheter?	128
3.3 Hvilken kompetanse blir særlig viktig for fremtidens jurister?	137
4. Noen råd om emnedesign	146
4.1 Hvordan påvirker utviklingen av KI-verktøy hva studentene bør lære?	146
4.2 Hvordan vurderer vi hva studentene har lært når de kan bruke KI-verktøy for å løse rettsspørsmål?	147
4.3 Hvordan kan vi best legge til rette for at studentene lærer det de skal lære?	150

Innledning

Høsten 2022 satt fire forskere ved University of Minnesota Law School seg fore å undersøke i hvor stor grad kunstig intelligens kunne brukes for å besvare eksamener i juridiske emner. De fikk ChatGPT-3 til å utforme svar på eksamensoppgaver i fire emner.⁷⁵ Disse besvarelsene ble så lagt inn i et autentisk sett med studentbesvarelser av de samme eksamensoppgavene, før samtlige besvarelser ble sendt til sensur. Resultatene var oppsiktsvekkende. Samtlige av de besvarelsene ChatGPT-3 utformet ble vurdert til bestått, og i gjennomsnitt presterte ChatGPT-3 til karakteren C+.⁷⁶ Siden studien ble gjennomført har ChatGPT kommet i nye versjoner, og nye generative KI-verktøy har blitt lansert.⁷⁷ Flere forsøk har vist at disse nye versjonene og verktøyene i mange tilfeller holder et høyere nivå enn ChatGPT-3 når det gjelder å besvare rettslige spørsmål.⁷⁸

Disse forsøkene gir oss som utdanner jurister en del å tenke på. For mange av oss vil den første tankerekken gå som følger: Hvis studentene våre kan oppnå karakteren C+ eller bedre ved å få et KI-verktøy til å besvare en eksamensoppgave for seg, så gir det liten mening å prøve studentene i omgivelser der de kan benytte slike verktøy. Vi er nødt til å sikre integriteten i vurderingssituasjonen, og måten å gjøre det på er å fjerne studentenes mulighet for å få hjelp av et KI-verktøy til å besvare oppgaven. Dette er en ganske vanlig tankerekke, og en helt logisk første reaksjon når man ser hva KI-verktøy på dagens utviklingsnivå er i stand til å produsere av tekst.

Spørsmålet er imidlertid om ikke studien også utfordrer oss til å følge en noe mer krevende tankerekke: La oss først legge til grunn at den måten vi prøver studentene våre på i dag er velegnet for å teste deres kompetanse i juridiske emner. La oss så tenke oss at et KI-verktøy som er fritt tilgjengelig, og som ikke er spesifikt trent for å løse rettsspørsmål, kan besvare de oppgavene vi bruker i prøvingen av studentene våre. La oss så, til sist, tenke oss at dette KI-verktøyet er i stand til å oppnå minst like gode resultater på sine besvarelser som det en gjennomsnittlig jusstudent er i stand til. Hva forteller dette oss? Forteller det oss at vi ganske snart står i fare for å utdanne jurister med en spisskompetanse som spesialtrente KI-verktøy kan levere raskere, billigere og bedre? Forteller det oss at den måten vi prøver studentene våre på i dag egentlig ikke er særlig godt egnet for å teste helheten i den juridiske kompetansen som studentene våre tilegner seg? Eller forteller det oss kanskje noe helt annet?

Spørsmålene illustrerer at en diskusjon om hvilken betydning KI-verktøy har for undervisning og vurdering i juridiske emner ikke kan reduseres til en diskusjon om vurderingsform, der vi kun fokuserer på behovet for å prøve studentene i kontrollerte

⁷⁵ De fire emnene var: "Constitutional Law: Federalism and Separation of Powers", "Employee Benefits», Taxation», og «Torts».

⁷⁶ Se Jonathan H. Choi, Kristin E. Hickman, Amy B. Monahan, Daniel Schwarcz, "ChatGPT Goes to Law School", *Journal of Legal Education*, vol. 71 (2022) nr. 3 s. 387–400.

⁷⁷ Generative KI-verktøy er en betegnelse som brukes på KI-verktøy som er i stand til å produsere unikt innhold i form av tekst, bilder eller lyd. Selv om innholdet slike verktøy produserer er unikt, så blir innholdet generert basert på de dataene verktøyet har blitt trent på. Det er derfor vanskelig å hevde at innholdet er nyskapende, eller bygget på originale ideer.

⁷⁸ Se nærmere i rapporten fra arbeidsgruppen for å utarbeide retningslinjer for bruk av KI i undervisning og prøving av mars 2024, kapittel 2.

omgivelser.⁷⁹ Få, om noen, er uenige i at det er viktig å sikre integriteten i måten vi prøver studentene våre på. Samtidig aktualiserer utviklingen av KI-verktøy som kan besvare rettsspørsmål en rekke andre, og minst like viktige, spørsmål – for eksempel spørsmål om hva studentene våre bør lære for å være best mulig rustet for sitt fremtidige yrkesliv. Diskusjonen om hvilken betydning KI-verktøy har for undervisning og vurdering i juridiske emner bør derfor handle om helheten i det tilbudet for læring og vurdering som vi gir studentene våre. Som fagpersoner må vi kritisk vurdere hvordan utviklingen av KI-verktøy som kan besvare rettsspørsmål på en treffsikker måte påvirker 1) *hva studentene våre bør lære*, 2) *hvordan de best kan lære dette* og 3) *hvordan vi best kan vurdere hva studentene har lært* i løpet av de emnene de har gjennomført. I denne veiledningen vil vi ta opp alle disse tre temaene, med et særlig fokus på undervisning i juridiske emner. Du kan finne UiBs mer generelle veileder på følgende nettside: <https://www.uib.no/foransatte/164914/verkt%C3%B8y-basert-p%C3%A5-kunstig-intelligens-i-utdanning#hva-betyr-dette-for-deg-som-underviser-og-ansatt-nbsp>. Her finner du også mer informasjon om hva generativ kunstig intelligens er, og om generelle fallgruver ved bruk av KI-verktøy som bygger på generative modeller.⁸⁰

I det følgende vil vi først gi en kort oversikt over hvordan KI-verktøy som Microsoft Copilot og ChatGPT fungerer, før vi gir deg noen tips, råd og betraktninger om hva du bør tenke på når du skal ta stilling til hvordan KI-verktøy påvirker hva studentene bør lære, hvordan de best kan lære dette og hvordan du best kan vurdere studentenes læring på det emnet du underviser i, eller er emneansvarlig for. Vi nevner også at veiledningen er basert på en rapport fra arbeidsgruppen for å utarbeide retningslinjer for bruk av KI i undervisning og prøving. Mange av de rådene og betraktningene vi gir i denne veiledningen er utdypet i denne rapporten, og vi vil henvise til denne fortløpende gjennom veiledningen.

⁷⁹ Med dette mener vi skole-/sleksamen, muntlig eksamen og tilsvarende vurderingsformer hvor det er mulig å kontrollere hvilke hjelpemidler studentene har tilgang til.

⁸⁰ UiO sine sider om Kunstig intelligens finner du her: <https://www.uio.no/tjenester/ki/>

Hvordan fungerer ChatGPT og tilsvarende KI-verktøy⁸¹

Generativ kunstig intelligens er en generell betegnelse for kunstig intelligens som kan produsere ulike typer av innhold, for eksempel i form av tekst, bilder, videoer eller lydklipp. Store språkmodeller,⁸² som Microsoft Copilot og ChatGPT, er en form for generativ kunstig intelligens som er utviklet for å lære språk og utforme tekst. Disse modellene er trent opp på en enorm mengde data, som bøker, artikler og nettsteder. Treningen setter modellene i stand til å «forstå» spørsmål og oppfordringer (gjerne kalt «prompt»), uten at disse må være i et bestemt format eller ha en bestemt oppbygging, og de er i stand til å gi svar (gjerne omtalt som «respons») som fremstår som menneskelige. Den responsen som modellene utformer er et resultat av en kompleks sannsynlighetsberegning, basert på mønstre og sammenhenger som modellen gjenkjenner fra treningsdataene. Kort, og noe upresist, kan man si at modellene «gjetter» seg frem til det neste ordet i en setning basert på konteksten (prompten), mønstre som den kjenner igjen fra treningsdataene, og sannsynligheten for at ord X blir etterfulgt av ord Y i denne sammenhengen.

Som vi allerede har vært inne på, finnes det forskning som viser at slike språkmodeller er i stand til å besvare rettsspørsmål på nivå med en gjennomsnittlig jusstudent.⁸³ Når man studerer denne forskningen, er det viktig å være klar over at språkmodeller ikke bruker juridisk metode for å besvare rettslige spørsmål. Derimot bruker modellene også her den skisserte formen for sannsynlighetsberegning for å formulere et svar som fremstår som fornuftig ut fra konteksten.

Både Microsoft Copilot og ChatGPT er språkmodeller, og ikke logikkmodeller. Det innebærer at verktøyene kun er i stand til å etterlikne menneskelig språk og imitere menneskelig kunnskap. Selv om verktøyene gjør dette på en veldig overbevisende måte, så mangler de både selvinnsikt og forståelse. Dette ser vi tydelig i flere av de eksemplene vi gir i denne veiledningen. Manglende selvinnsikt, og en begrenset evne til å si «det vet jeg ikke» eller «det har jeg ikke nok data til å svare på» kan også lede modellene til å «hallusinere», for eksempel gjennom å dikte opp fiktive rettsavgjørelser. Mangelen på forståelse viser seg gjennomgående i at svarene modellen gir ikke evner å gå særlig i dybden på de temaene den blir spurt om, og i at modellen kun i svært begrenset grad er i stand til å anvende informasjon («kunnskap») på konkrete situasjoner.

⁸¹ Dette punktet er i stor grad basert på fremstillingene i Læringsdesigngruppens rapport «ChatGPT og andre AI-verktøy – muligheter og utfordringer for læring og vurdering ved Det juridiske fakultet, UiB» av februar 2023 og punkt 2 i rapporten fra arbeidsgruppen for å utarbeide retningslinjer for bruk av KI i undervisning og prøving av mars 2024.

⁸² Når vi i det følgende bruker betegnelsen «KI-verktøy» mener vi generative KI-verktøy i form av store språkmodeller.

⁸³ Se for eksempel Choi mfl. Se også punkt 2 i rapporten fra arbeidsgruppen for å utarbeide retningslinjer for bruk av KI i undervisning og prøving av mars 2024.

Hvordan påvirker utviklingen av KI-verktøy hva studentene våre bør lære?

3.1 Innledning

Utviklingen av generative KI-verktøy som ChatGPT har ledet til at stadig flere stiller spørsmål om hvilken betydning slike verktøy vil få for fremtidens arbeidsliv. Dette vet vi foreløpig ganske lite om, men det bør ikke være særlig kontroversielt å anta at KI-verktøy vil overta stadig flere arbeidsoppgaver som tidligere har vært forbeholdt mennesker. Den juridiske profesjonen er neppe unntatt fra dette. Eksempelvis ser vi at stadig flere advokatkontor utforsker hvordan KI-verktøy kan brukes for å effektivisere virksomheten.⁸⁴ Dette er en virkelighet vi som underviser jusstudenter ikke kan lukke øynene for. Generative KI-verktøy kommer til å bli brukt som et verktøy i det praktiske rettsliv i tiden fremover, og samfunnsoppdraget vårt krever derfor at vi utdanner jurister som er i stand til å bruke slike verktøy på en hensiktsmessig og faglig forsvarlig måte. Det betyr at vi som undervisere må forholde oss til at slike KI-verktøy finnes, og at dette er verktøy som fremtidige arbeidsgivere forventer at nyutdannede jurister behersker. Vi må også vurdere om det er nødvendig for oss å endre undervisningen slik at vi fokuserer mindre på å lære studentene det KI-verktøy er gode på, og mer på å lære studentene det KI-verktøy ikke kan gjøre like godt som et menneske. For å kunne ta stilling til dette trenger vi å vite litt om hvilke arbeidsoppgaver KI-verktøy er gode til å løse, og hvilke arbeidsoppgaver de ikke løser like godt.

3.2 Hva er KI-verktøyenes styrker og svakheter?

En av de største styrkene til dagens KI-verktøy er evnen til å samle og systematisere tilgjengelig kunnskap. Vi kan for eksempel bruke KI-verktøy til å utforme en noenlunde fornuftig oversikt over reklamasjonsreglene i forbrukerkjøpsloven.⁸⁵ Samtidig ser vi at verktøyene umiddelbart får store vansker i det øyeblikket vi ber den om å anvende disse reglene, selv på et veldig enkelt faktum. De følgende dialogene med to ulike KI-verktøy er illustrerende:

Eksempel 1: Chat-GPT 3.5 – oversikt over reglene i forbrukerkjøpsloven

⁸⁴ Se for eksempel Marjan Ajevski, Kim Barker, Andrew Gilbert, Liz Hardie & Francine Ryan, "ChatGPT and the future of legal education and practice", *The Law Teacher*, vol. 57 (2023) nr. 3 s. 352-364, på s. 353, Amy Bullows, "How technology is changing the legal sector", *The Law Teacher*, vol. 55 (2021) nr. 2 s. 258-264, på s. 258 og Jarle Roar Sæbø, "Kunstig advokatfullmektig", *Lov & Data*, nr. 156 (hefte 4/2023) s. 2–3 på s. 2. Se også Lene Marita Berg Hermann, «Advokater tester Chat GPT: – Ofte er det ren fantasi», *Dagens Næringsliv*, 28. juli 2023, <https://www.dn.no/arbeidsliv/advokater-tester-chat-gpt-ofte-er-det-ren-fantasi/2-1-1487044> (lest 05.03 2024) og Mads Ribe og Andreas Bjørnebye, «Kunstig intelligens gir nye krav i advokatyrket», *Dagens Næringsliv*, 11. mai 2023 [kronikk], <https://www.dn.no/innlegg/kunstig-intelligens/jus/advokater/kunstig-intelligens-gir-nye-krav-i-advokatyrket/2-1-1449665> (lest 05.03 2024).

⁸⁵ I alle fall dersom vi bruker Microsoft Copilot eller ChatGPT 4. ChatGPT 3.5 er ikke like treffsikker, se eksemplene straks nedenfor.

You

Forestill deg at du er en advokat, og gi en oversikt over reglene i forbrukerkjøpsloven om kjøperens plikt til å reklamere

ChatGPT

Selvfølgelig, som advokat kan jeg gi deg en oversikt over reglene i forbrukerkjøpsloven angående kjøperens plikt til å reklamere. Forbrukerkjøpsloven regulerer forholdet mellom forbrukere og næringsdrivende ved kjøp av varer. Her er en kort oversikt over kjøperens plikt til å reklamere:

1. Reklamasjonsfrist:

- Kjøper har normalt to år på seg til å reklamere etter at mangelen ved varen ble oppdaget eller burde ha blitt oppdaget. Dette kalles reklamasjonsfristen.

2. Melding om mangel:

- Kjøper plikter å gi selger melding om mangelen så snart som mulig etter at feilen er oppdaget eller burde ha blitt oppdaget. Dette bør gjøres skriftlig, fortrinnsvis per e-post eller brev.

3. Hva meldingen bør inneholde:

- Meldingen bør inneholde en beskrivelse av mangelen og hvordan den gjør seg gjeldende. Dersom det er mulig, bør kjøper også legge ved bevis for at mangelen eksisterer.

4. Retting eller omlevering:

- Kjøper har krav på å få mangelen rettet eller få tilsendt en ny vare dersom mangelen ikke kan rettes. Selger har rett til å velge mellom retting og omlevering, med mindre dette medfører urimelige kostnader.

5. Prisavslag eller heving:

- Dersom mangelen ikke kan rettes eller det er urimelig byrdefullt for selger, har kjøper rett til å kreve prisavslag eller heving av kjøpet.

6. Krav om erstatning:

- Kjøper kan også ha rett til erstatning for direkte tap som følge av mangelen, for eksempel kostnader ved reparasjon eller tapte inntekter.

7. Klagefrist ved forbrukerkjøp:

- Dersom selger ikke svarer på reklamasjonen innen rimelig tid, kan kjøper kreve prisavslag eller heving. Dette må gjøres innen en rimelig tid etter at kjøper har mottatt selgers svar.

Det er viktig å merke seg at reglene kan variere noe avhengig av om det er snakk om en forbrukerkontrakt eller en kontrakt mellom næringsdrivende. Det er alltid lurt å søke juridisk rådgivning dersom man er i tvil om rettighetene og pliktene knyttet til en reklamasjonssak.

Eksempel 2: Microsoft Copilot (innstilt på «Mer presis») – oversikt over reglene i forbrukerkjøpsloven

Forestill deg at du er advokat og gi en oversikt over reglene i forbrukerkjøpsloven om kjøperens plikt til å reklamere

✓ Søk etter: reglene i forbrukerkjøpsloven om kjøperens plikt til å reklamere

✓ Generer oval for deg

🔒 Dine personlige data og formater er beskyttet i denne chatten

Forbrukerkjøpsloven § 27⁸⁶ regulerer kjøperens plikt til å reklamere ved oppdagelse av mangler. Her er noen viktige punkter:

1. **Reklamasjon:** En reklamasjon er en melding fra forbrukeren til selgeren om at det foreligger en mangel⁸⁷. Dette kan også inneholde melding om at forbrukeren vil gjøre mistilholdsbevisninger gjeldende overfor selgeren, det vil si kreve erstatning, heving, omlevering, retting, prisavslag m.m.⁸⁸
2. **Reklamasjonsfrist:** Forbrukeren må innen rimelig tid etter at han eller hun oppdaget eller burde ha oppdaget mangelen, gi selgeren melding om at han eller hun vil påberope seg mangelen⁸⁹. Denne fristen for å reklamere kan aldri være kortere enn to måneder fra det tidspunkt da forbrukeren oppdaget mangelen⁹⁰.
3. **Reklamasjonsperiode:** Reklamasjon må senest skje to år etter at forbrukeren overtok tingen⁹¹. Dersom tingen eller deler av den ved vanlig bruk er ment å være vesentlig levere, er fristen for å reklamere fem år⁹².
4. **Tap av rettigheter:** Hvis forbrukeren ikke reklamere i tide, tapes retten til å gjøre mangelen gjeldende⁹³. Dette gjelder ikke dersom selgeren har opptrådt grovt saksomt eller for øvrig i strid med rettlighet og god tro⁹⁴.

Vær oppmerksom på at dette er en generell oversikt og kan variere avhengig av den spesifikke situasjonen. Ved juridiske spørsmål anbefales det alltid å konsultere med en kvalifisert juridisk rådgiver.

Finn ut mer: [1](#) [2](#) [3](#) [4](#)

Utvalgt

Finn ut mer: [1](#) [2](#) [3](#) [4](#)

Eksemplene viser en tydelig forskjell mellom GPT-3.5 teknologi og GPT-4 teknologi.⁸⁶ ChatGPT, som i eksemplene i denne veiledningen bruker GPT-3.5 teknologi, gir en grei, men ganske overfladisk og unyansert oversikt over reglene i forbrukerkjøpsloven. Den «overser» enkelte viktige poeng, svarer på ting den egentlig ikke ble spurt om, og har ingen henvisninger til lovbestemmelsen eller andre kilder som den bygger sin respons på. Den er likevel i stand til å gi hjelp som vil være nyttig for en som ikke selv har juridisk kompetanse om dette temaet. Til sammenligning presenterer Microsoft Copilot, som bruker GPT-4 teknologien, en noe grundigere og mer treffsikker oversikt. Copilot viser også hvilke nettsider den har hentet informasjon fra, slik at det er mulig for brukeren å etterprøve det Copilot skriver i sin respons.

Det er likevel lett å være enig i at ingen av oversiktene er særlig imponerende, i alle fall ikke dersom man sammenligner med hvordan en tilsvarende oversikt ville sett ut dersom den ble utformet av en kvalifisert jurist. Det er imidlertid særlig to faktorer som gir grunn til bekymring (eller optimisme, alt etter hvilket utgangspunkt man har): For det første presterer GPT-4 teknologien merkbart bedre enn GPT-3.5 teknologien, til tross for at det bare er et knapt år mellom lanseringen av disse to versjonene. For det andre, er både ChatGPT og Microsoft Copilot verktøy som er allment tilgjengelig, og ingen av dem er spesifikt trent for å besvare rettsspørsmål. Dette gir grobunn for undring over

⁸⁶ GPT 3.5 ble lansert i mars 2022 og GPT-4 ble lansert i mars 2023. Det er spekulasjoner om at GPT-5 vil bli lansert i løpet av våren 2024, men i skrivende stund har ikke OpenAI bekreftet noen lanseringsdato.

hva KI-verktøy som er spesifikt trent for å besvare rettsspørsmål vil være i stand til å prestere noen få år frem i tid.

Forskjellene mellom verktøyene blir kanskje enda tydeligere dersom vi ber dem om å løse en svært enkel «praktikumsoppgave»:

Eksempel 3: ChatGPT – praktisk oppgave om reklamasjonsfrist

You

Forestill deg at du er en advokat som skal vurdere dette spørsmålet: Peder Ås, en forbruker, kjøpte en ny bil i 2015. I 2022 oppdaget han at bremsene på bilen ikke virket ordentlig. Han ga umiddelbart beskjed til selger av bilen, både muntlig og via e-post. Har Peder Ås oppfylt reklamasjonsplikten etter forbrukerkjøpsloven?

ChatGPT

Som en advokat som vurderer dette spørsmålet, vil jeg ta utgangspunkt i forbrukerkjøpsloven i Norge. Forbrukerkjøpsloven gir forbrukere rettigheter når det gjelder mangler ved kjøpte varer.

Ifølge forbrukerkjøpsloven § 27 har forbrukeren en plikt til å reklamere "innen rimelig tid" etter at mangelen ble oppdaget eller burde blitt oppdaget. Hva som anses som "rimelig tid" vil variere avhengig av omstendighetene i hvert enkelt tilfelle.

I dette tilfellet oppdaget Peder Ås mangelen på bremsene i 2022, og det er viktig å vurdere hva som kan anses som rimelig tid for å reklamere etter dette tidspunktet. Dersom Peder Ås ga beskjed umiddelbart etter å ha oppdaget mangelen, både muntlig og via e-post, kan det argumenteres for at han har oppfylt reklamasjonsplikten innen rimelig tid i samsvar med loven.

Det er imidlertid viktig å merke seg at forbrukerkjøpsloven også sier at forbrukeren mister retten til å gjøre mangelen gjeldende dersom han unnlater å reklamere "innen rimelig tid" etter at han oppdaget eller burde ha oppdaget mangelen. Hvis det har gått lang tid mellom oppdagelsen av mangelen i 2022 og reklamasjonen, kan dette potensielt påvirke Peder Ås' rettigheter.

For en mer presis vurdering og rådgivning, ville jeg anbefale å konsultere en advokat som er spesialisert innen forbrukerrett eller kjøpsrett i Norge. Advokaten kan gi en grundigere gjennomgang av faktum og gi mer spesifikke råd basert på gjeldende lover og rettspraksis.

ChatGPT fokuserer utelukkende på den relative reklamasjonsfristen, uten å få noe særlig ut av drøftelsen. Verktøyet overser samtidig den absolutte reklamasjonsfristen på fem år, jf. fkjl. § 27, 2. ledd. En menneskelig jurist vil til sammenligning umiddelbart sett at problemet i dette korte faktumet er at den absolutte reklamasjonsfristen er oversittet.

Det er nærliggende å anta at denne overseelsen skyldes det vi kan kalle «oppmerksomhets-mekanismen» i den transformer-teknologien som ChatGPT og tilsvarende KI-verktøy bygger på. Denne mekanismen hjelper KI-verktøyet med å fokusere på det eller de ordene som er mest relevant i teksten, og bruker disse for å gi

en rimelig respons på teksten. Poenget kan illustreres med et eksempel: Dersom vi innleder en samtale med utsagnet «I går var jeg i en bilulykke», så vil de fleste av oss forvente at den videre samtalen handler om bilulykken, ikke om hva annet vi gjorde i går. Språkmodeller er derfor trent opp til å identifisere ordet «bilulykke» som nøkkelordet i setningen, og utforme et svar som forholder seg til dette nøkkelordet.⁸⁷ I eksempel 3 foran oppfatter ChatGPT antagelig ordene «ga umiddelbart beskjed» og «reklamasjonsplikt» som nøkkelordene i prompten, og vier derfor ikke noe oppmerksomhet til årstallene 2015 og 2022.

La oss teste Microsoft Copilot på den samme oppgaven:

Eksempel 4: Microsoft Copilot (innstilt på «Mer presis») – praktisk oppgave om reklamasjonsfrist

Forestill deg at du er en advokat som skal vurdere dette spørsmålet: Peder Ås, en forbruker, kjøpte en ny bil i 2015. I 2022 oppdaget han at bilen ikke virket ordentlig. Han ga umiddelbart beskjed til selger av bilen, både muntlig og via e-post. Har Peder Ås oppfylt reklamasjonsplikten etter forbrukerkjøpsloven?

✓ Søker etter: reklamasjonsplikten etter forbrukerkjøpsloven
✓ Genererer svar for deg ...

Dine personlige data og firmadata er beskyttet i denne chatten

Ja, basert på informasjonen du har gitt, ser det ut til at Peder Ås har oppfylt reklamasjonsplikten etter forbrukerkjøpsloven. Ifølge forbrukerkjøpsloven § 27, må forbrukeren gi selgeren beskjed innen rimelig tid etter at han eller hun oppdaget eller burde ha oppdaget mangelen^{1 2}. Peder Ås ga umiddelbart beskjed til selgeren da han oppdaget at bilen ikke virket ordentlig, både muntlig og via e-post.

Videre er det en absolutt frist på 5 år for å reklamere^{3 1}. Siden Peder Ås kjøpte bilen i 2015 og oppdaget problemet i 2022, er dette innenfor den absolutte fristen på 5 år. Derfor, basert på disse omstendighetene, ser det ut til at Peder Ås har oppfylt sin reklamasjonsplikt.

Vær oppmerksom på at dette er en generell vurdering basert på informasjonen du har gitt, og det kan være andre faktorer som kan påvirke situasjonen. Hvis Peder Ås trenger juridisk rådgivning, bør han konsultere en advokat.

Finn ut mer 1 Jusinfo.no 2 Advokatsmart.no 3 Advokatmatch.no

I motsetning til ChatGPT, identifiserer Microsoft Copilot at det gjelder en absolutt reklamasjonsfrist på 5 år.⁸⁸ Samtidig klarer ikke verktøyet å oppdage at det er mer enn fem år mellom 2015 og 2022, og at kjøperen derfor har oversett den absolutte reklamasjonsfristen. La oss hjelpe KI-verktøyene litt på vei:

Eksempel 5: ChatGPT – praktisk oppgave om reklamasjonsfrist - oppfølging

⁸⁷ Eksempelen er hentet fra Inga Strümke, *Maskiner som tenker*, Kagge forlag 2023, s. 154.

⁸⁸ Vi kan spekulere i at det skyldes at GPT-4 har en noe bedre kontekstuell forståelse enn GPT-3.5.

You

Takk for svaret, men hvorfor har du ikke vurdert den absolutte reklamasjonsfristen?

ChatGPT

Beklager for det manglende fokuset på den absolutte reklamasjonsfristen. I forbrukerkjøpsloven § 27, tredje ledd, fastsettes det en absolutt reklamasjonsfrist på to år fra det tidspunktet da forbrukeren overtok tingen. Dette betyr at selv om det er en plikt til å reklamere innen rimelig tid etter å ha oppdaget mangelen, kan forbrukeren normalt ikke reklamere etter utløpet av de to første årene fra overtagelsen.

Dersom Peder Ås kjøpte bilen i 2015 og oppdaget mangelen i 2022, er det innenfor de to årene. I dette tilfellet, så lenge Peder Ås reklamerte umiddelbart etter å ha oppdaget mangelen i 2022, ser det ut til at han har oppfylt både den absolutte reklamasjonsfristen og plikten til å reklamere innen rimelig tid.

Takk for at du påpekte dette, og jeg håper dette gir en mer fullstendig forståelse av situasjonen.

I dette eksemplet ser vi at ChatGPT kommer litt nærmere målet, men det er fortsatt klare svakheter i det verktøyet leverer. ChatGPT klarer ikke å identifisere at reklamasjonsfristen i dette tilfellet vil være fem år, ikke to år. Verktøyet ser heller ikke at det er mer enn to år mellom 2015 og 2022, og konkluderer derfor med at kjøperen har oppfylt reklamasjonsfristene i loven. La oss så gjøre den samme øvelsen med Microsoft Copilot:

Eksempel 6: Microsoft Copilot (innstilt på «Mer presis») – praktisk oppgave om reklamasjonsfrist - oppfølging

Kan du ha gjort en feil i svaret ditt når det gjelder den absolutte reklamasjonsfristen?

- ✓ Søker etter: **absolutte reklamasjonsfristen etter forbrukerkjøpsloven**
- ✓ Genererer svar for deg ...

 Dine personlige data og firmadata er beskyttet i denne chatten

Beklager for forvirringen. Du har helt rett. Jeg gjorde en feil i mitt tidligere svar. Den absolutte reklamasjonsfristen i henhold til forbrukerkjøpsloven er faktisk **5 år**^{1 2}. Denne fristen gjelder fra du overtok tingen². Så, siden Peder Ås kjøpte bilen i 2015 og oppdaget problemet i 2022, er dette **utenfor** den absolutte fristen på 5 år. Jeg beklager feilen og takker deg for å påpeke den. Hvis du har flere spørsmål eller trenger mer informasjon, er jeg her for å hjelpe! 😊

Finn ut mer [1](#) [paragrafer.no](#) [2](#) [advokatveiledning.no](#) [3](#) [jusinfo.no](#)

Microsoft Copilot gjør det nok en gang noe bedre enn ChatGPT. Verktøyet identifiserer at den absolutte reklamasjonsfristen er på fem år, og klarer å regne seg frem til at selgerens reklamasjon kommer etter at den absolutte reklamasjonsfristen er utløpt. Verktøyet sier imidlertid fortsatt ikke noe om *hvorfor* man avviker fra den ordinære to-års fristen i dette tilfellet.

Vi vet at oppmerksomhetsmekanismen i KI-verktøy som ChatGPT og Microsoft Copilot foreløpig har store utfordringer med å identifisere hva som er det relevante rettsspørsmålet, selv i godt strukturerte og lite komplekse praktiske oppgaver. Jo mer komplekst og jo mindre strukturert saksforholdet i oppgaven blir, desto vanskeligere er det derfor for slike KI-verktøy å identifisere hva det rettslige problemet egentlig handler om. Selv om KI-verktøy kan gi en akseptabel oversikt over gjeldende rett på et nærmere angitt område, så er det rimelig å anta at det vil ta lang tid før slike KI-verktøy er i stand til å analysere komplekse saksforhold på en like treffsikker måte som det en erfaren menneskelig jurist er i stand til.⁸⁹ Dette blir særlig synlig når man ber KI-verktøy om å besvare en ordinær praktikumsoppgave. Hvis vi kun legger inn oppgaveteksten i prompten, nøyer KI-verktøyene seg ofte med å gi generelle og lite presise svar, selv

⁸⁹ Antagelig er det noe usikkert om den teknologien som ChatGPT og tilsvarende KI-verktøy bygger på i det hele tatt har forutsetningene for å bli bedre enn et menneske på dette punktet. Grunnen til dette er at den mengden datapunkter slike verktøy må trene på for å kunne gi fornuftige svar øker raskt når kompleksitetsnivået i saksforholdet stiger, og mengden datapunkter som er nødvendige for å trene opp et slikt verktøy kan derfor bli så stor at det med dagens teknologi ikke er mulig eller hensiktsmessig å trene opp et slikt verktøy. Se nærmere om denne «dimensjonsforbannelsen» i Strømke s. 234.

på korte og lite komplekse praktiske oppgaver. Følgende drøftelse av arbeidsgruppeoppgave 1 i emnet Avtalerett er illustrerende:⁹⁰

Eksempel 7: Microsoft Copilot (innstilt på «Mer presis») – praktisk oppgave I om fullmakt

Peder Ås hadde lenge ønsket å kjøpe en bolig på Starefossen. En fredag traff han Marte Kirkerud på en fest. Marte fortalte at hun bodde i Starefossveien 1. Peder var godt kjent på Starefossen, og visste hvilket hus dette er. Han sa til Marte at "jeg har lyst til å kjøpe huset ditt". Marte svarte at "en fest en fredag er ikke rette tidspunktet for å kjøpe et hus", men til det sa Peder at "jeg mener alvor". Dagen etter ringte Marte til Peder, og sa at hun aksepterte tilbudet om å kjøpe huset. Hun foreslo at prisen skulle svare til markedsverdien, og at denne verdien skulle fastsettes av en takstmann. Peder svarte at han ikke hadde ment å forplikte seg, og at han hadde ikke trodd at Marte tok han alvorlig, siden han bl.a. ikke hadde vært på befaring. Han avviste derfor at avtale var inngått. Har Peder og Marte inngått en bindende avtale?

Dine personlige data og femadata er beskyttet i denne chatten

Dette er et komplekst juridisk spørsmål, og jeg er ikke en advokat. Men generelt sett, for at en avtale skal være bindende, må det være enighet om vesentlige vilkår som pris og objekt, og begge parter må ha en intensjon om å inngå en bindende avtale. I dette tilfellet, selv om Peder uttrykte en interesse i å kjøpe huset, og Marte aksepterte tilbudet dagen etter, var det ikke enighet om prisen på det tidspunktet. Dessuten hevder Peder at han ikke hadde ment å forplikte seg. Derfor kan det argumenteres for at det ikke var en bindende avtale mellom Peder og Marte. Men igjen, dette er en forenklet tolkning, og det ville være best å konsultere med en juridisk ekspert for en mer nøyaktig vurdering.

Oppgaven er lite kompleks for et menneske, og den blir gitt som den første oppgaven i avtalerett for studenter på første semester første studieår. Likevel betegner Microsoft Copilot spørsmålet som et «komplekst juridisk spørsmål.» Verktøyet identifiserer at bindingsspørsmålet beror (eller i alle fall kan bero) på et spørsmål om partene har oppnådd «enighet om vesentlige vilkår», og identifiserer pris og realytelse som to sentrale momenter for å svare på dette spørsmålet. Dette er i og for seg fornuftig. Utover dette tilfører responsen fra verktøyet imidlertid lite av verdi, og det overser flere poeng som kan være relevante når man skal drøfte om en avtale er inngått i dette tilfellet. Eksempelet illustrerer hvor store vanskeligheter KI-verktøy har med å skjære gjennom teksten og identifisere juridiske poeng som er relativt opplagte for et menneske. Vi finner et enda klarere eksempel på det samme i følgende dialog, der vi tar utgangspunkt i deler av en storgruppeoppgave fra avtalerettsemnet:

Eksempel 8: Microsoft Copilot (Innstilt på «Mer balansert») – praktisk oppgave II om fullmakt⁹¹

⁹⁰ ChatGPT 3.5 leverer en enda svakere prestasjon i sitt forsøk på å besvare denne oppgaven, og vi har derfor ikke tatt med besvarelsen fra ChatGPT her.

⁹¹ Vi har her valgt innstillingen «Mer balansert» i Microsoft Copilot. Når vi stiller spørsmålet til Microsoft Copilot innstilt på «Mer presis» får vi kun et kort og generelt formulert svar, etterfulgt av en anbefaling om å konsultere en advokat.

Lars Holm er ekspeditør i butikken Madonna. Butikkens innehaver – Marte Kirkerud – hadde sagt til alle butikkens ekspeditører at den nye rådyre kolleksjonen fra Benetton bare kunne selges av ekspeditør Lise Olsen. Lise var ekspert til å få kundene til å kjøpe dyre varer. Peder Ås kom så inn i butikken, ville ha en av de nye og rådyre Benetton-genserne, og spør Lars om han kan få kjøpe denne. Lars sier ja, han hadde glemt at slike gensere bare kunne selges av Lise. Genseren var ikke priset med prislapp. Butikkens innehaver Marte hadde sagt til Lise at denne genseren skulle koste kr. 3.000. Lars antok at den kostet kr. 1.000, og solgte til Peder for dette beløpet. Dagen etter oppdaget Marte det inntrufne, hun ble rasende, og krevde genseren tilbake fra Peder.

Hadde Peder plikt til å levere genseren tilbake? Svar på norsk

- ✓ Søker etter: Peder Ås Benetton-genserne pris
- ✓ Genererer svar for deg...

 Dine personlige data og firmadata er beskyttet i denne chatten

Ifølge avtaleloven § 33, kan en avtale som er inngått med en annen enn den som har rett til å råde over tingen, gjøres ugyldig av den som har rett til å råde over tingen. I dette tilfellet hadde Marte Kirkerud sagt til alle butikkens ekspeditører at den nye rådyre kolleksjonen fra Benetton bare kunne selges av ekspeditør Lise Olsen. Lars Holm hadde glemt dette og solgte genseren til Peder Ås. Dermed kan Marte Kirkerud gjøre avtalen ugyldig og krevde genseren tilbake fra Peder Ås ¹.

Enhver avtalerettsjurist vil umiddelbart se at oppgaven aktualiserer spørsmål om fullmaktens grenser og eventuelle konsekvenser av at en fullmektig opptrer innenfor fullmaktens grenser, men i strid med en intern instruks. Microsoft Copilot roter seg imidlertid inn i avtaleloven § 33, og er ikke i nærheten av å identifisere det sentrale spørsmålet som oppgaven reiser.

Dersom vi derimot bruker vår juridiske kompetanse til å identifisere de interessante rettslige poengene, og retter verktøyets oppmerksomhet mot disse, så ser vi at Microsoft Copilot plutselig blir langt mer treffsikker:

Eksempel 9: Microsoft Copilot (innstilt på «Mer balansert») – praktisk oppgave II om fullmakt – bedre strukturert

Forestill deg at du er en dommer som skal ta stilling til følgende spørsmål basert på fullmaktsreglene i norsk avtalerett: En butikkansatt, Lars, har solgt en genser som arbeidsgiver har gitt Lars beskjed om ikke å selge. Kjøperen, Peder, visste ingenting om at Lars ikke hadde lov til å selge genseren. Den ansatte har altså opptrådt innenfor sin stillingsfullmakt, men har gått utenfor den interne instruks som arbeidsgiveren har gitt. Er butikken bundet av avtalen?

✓ Søker etter: fullmaktsreglene i norsk avtalerett

✓ Genererer svar for deg ..

Dine personlige data og firmapdata er beskyttet i denne chatten

Basert på fullmaktsreglene i norsk avtalerett, er hovedprinsippet at en fullmektig som inngår avtale i fullmaktsgiverens navn og innenfor fullmaktens grense, stifter rett og plikt umiddelbart for fullmaktsgiveren⁹². Fullmaktens grense danner den ytre ramme for fullmektigens evne til å forplikte fullmaktsgiver⁹³.

I dette tilfellet, selv om Lars har gått utenfor den interne instruks som arbeidsgiveren har gitt, har han opptrådt innenfor sin stillingsfullmakt. Siden Peder, kjøperen, var i god tro med hensyn til instruksoverskridelsen, blir avtalen bindende for butikken, jf. avtaleloven § 11 (1) sammenholdt med § 10 (1)⁹⁴.

Så, ja, butikken er bundet av avtalen. Men det er viktig å merke seg at dette er en generell tolkning basert på informasjonen som er gitt, og den faktiske avgjørelsen kan variere avhengig av flere faktorer i en reell retts sak.

Finn ut mer 1 justinfo.no 2 bing.com 3 srl.no 4 justinfo.no

For å få et noenlunde treffsikkert svar, måtte vi altså fortelle verktøyet a) at det var tale om et fullmakts spørsmål, b) at Lars hadde en stillingsfullmakt, c) at det var tale om et instruksbrudd og d) at Peder var uvitende om instruksbruddet. Uten denne hjelpen var KI-verktøyet helt på villspor. Kan denne enkle dialogen med KI-verktøy fortelle oss noe om hvilken kompetanse som blir være særlig viktig for fremtidens jurister?

3.3 Hvilken kompetanse blir særlig viktig for fremtidens jurister?⁹²

Evne til problemløsning

Evnen til kritisk tenking og til å løse komplekse og ustrukturerte rettslige problemer har alltid vært en sentral del av den kompetansen jurister har måttet tilegne seg. Samtidig er dette blant de evnene som det synes å være mest krevende å erstatte ved bruk av KI-verktøy. Escajada formulerer det slik:

*AI technologies perform well in structured situations where there are clear rules, right answers, and semi-formal or formal processes, and large data sets. In controlled environments, narrow AI systems can deliver impressive outputs. AI technologies, however, stumble and fail in "gray areas" or unstructured situations that require an ability to: think abstractly and conceptually; make value and policy assessments or ethical and moral judgments; consider and respond to social norms and constructs; apply intuition or common sense; and engage in persuasion or conversation.*⁹³

⁹² Fremstillingen i dette punktet bygger på punkt 3 i rapporten fra Arbeidsgruppen for å utarbeide retningslinjer for bruk av KI i undervisning og prøving, og teksten er delvis hentet derfra.

⁹³ Hilary G. Escajada, "The Vitruvian Lawyer: How to Thrive in an Era of AI and Quantum Technologies", *Kansas Journal of Law & Public Policy*, vol. 29 (2020) nr. 3 s. 421–521, på s. 472.

Mennesker, til sammenligning, «*outperform machines when it comes to solving big picture, open-ended, interconnected, and emotionally entangled situations – in other words, real-world problems.*»⁹⁴ Mye kan derfor tyde på at mennesker i overskuelig fremtid fortsatt kan utkonkurrere KI-verktøy når det gjelder evne til problemløsning og kritisk tenking. Dette er evner studentene allerede trener mye på gjennom studiet, men utviklingen av generative KI-verktøy leder antagelig til et behov for å styrke innsatsen ytterligere på dette punktet.⁹⁵ Spørsmålet er hvordan vi best kan gjøre dette.

Rettslige problem, som de fleste andre problem, kan plasseres langs et kontinuum fra velstrukturerte problem til ustrukturerte problem. *Velstrukturerte problem* kjennetegnes ved at problemet er klart definert, at det finnes en tydelig fremgangsmåte for å løse problemet, at man kjenner de ulike momentene man må ta stilling til for å løse problemet, og at problemet har en klar og entydig løsning. *Ustrukturerte problem* kjennetegnes på sin side av at problemet ikke er klart definert, at man selv må identifisere de ulike momentene som er relevante for å løse problemet, at fremgangsmåten for å løse problemet er ukjent, eller at man kan tenke seg flere ulike fremgangsmåter, og at problemet kan ha flere ulike gyldige løsninger.⁹⁶

Gjennomgående er det slik at man trenger andre ferdigheter for å løse ustrukturerte problem enn hva man trenger for å løse velstrukturerte problem.⁹⁷ Når man skal løse velstrukturerte problem, er det helt sentralt å kjenne fremgangsmåten for å løse problemet. Hvis man kjenner fremgangsmåten, er det som regel relativt lett å løse et velstrukturert problem. Utfordringen med å løse ustrukturerte problem handler derimot ofte om å strukturere spørsmålet på en god måte, eller som Lilleholt har formulert det, om «å stille spørsmålet rett».⁹⁸ Dette kan ofte være en krevende øvelse. Når man først har gjort et ustrukturert problem om til et velstrukturert problem, er det imidlertid ofte lett å løse problemet.

De ulike generative KI-verktøyene er gode på å løse velstrukturerte problem, men ganske dårlige på å løse ustrukturerte problem. Vi kan derfor anta at mye av jobben til fremtidens jurister vil handle om å gjøre ustrukturerte problemer om til velstrukturerte problemer, og så få hjelp av KI-verktøy til å løse de velstrukturerte problemene, slik eksempel 8 og 9 (foran) illustrerer. Det er derfor viktig at vi som undervisere og emneansvarlige legger best mulig til rette for at studentene våre skal kunne øve opp denne kompetansen.

I boken «*Learning to Solve Problems*» skriver pedagogikkprofessoren David H. Jonassen at «*[i]n order to solve any problem, problem solvers must possess better-integrated conceptual frameworks for domain knowledge that accommodate multiple perspectives, methods and solutions.*»⁹⁹ Dette er langt på vei treffende også for

⁹⁴ Escajeda s. 495 med videre henvisninger.

⁹⁵ Se i samme retning Ajevski mfl. side 357 og Francine Ryan, “Rage against the machine? Incorporating legal tech into legal education”, *The Law Teacher*, vol 55 (2021) nr. 3, side 392-404, på side 401.

⁹⁶ Se nærmere om velstrukturerte og ustrukturerte problem i David H. Jonassen, *Learning to Solve Problems: A Handbook for Designing Problem-Solving Learning Environments*, Routledge 2011, s. 6-8.

⁹⁷ Audrey Fried, “Unstructuring for insight: the legal profession in an age of AI and social change”, *The Law Teacher*, (2024) s. 1–18 [artikkelen er foreløpig bare publisert digitalt], DOI: 10.1080/03069400.2023.2289789, s. 2.

⁹⁸ Kåre Lilleholt, «Bruk av reelle omsyn i formueretten», *Jussens Venner*, vol. 36 (2001) nr. 2 s. 49-60, på s. 50.

⁹⁹ Jonassen s. 20.

juridiske problemer.¹⁰⁰ Solide kunnskaper om sentrale juridiske emner, god konseptuell forståelse og en dyp metodisk bevissthet er grunnleggende kompetanse som studentene våre trenger for å bli i stand til å håndtere ustrukturerte rettslige problemer på en god måte. Men, som Jonassen påpeker, «*domain knowledge is almost never sufficient to solve problems ... problem-solving skills also rely on experience, reasoning skills, and epistemological development.*»¹⁰¹ Vi kan altså ikke nøye oss med å legge til rette for at studentene tilegner seg gode faglige kunnskaper gjennom studiene. For å trene opp evnen til å løse ustrukturerte rettslige problemer trenger studentene å møte slike problemer, og å skaffe seg erfaring med å løse disse.¹⁰² Den beste måten vi kan legge til rette for dette på, er gjennom et reflektert forhold til de oppgavene studentene arbeider med i løpet av studiet.

I det følgende er det viktig å være oppmerksom på at sontringen mellom godt strukturerte/ustrukturerte oppgaver er en annen enn sontringen mellom lette/vanskelige oppgaver og enda en annen enn sontringen mellom komplekse/lite komplekse oppgaver.¹⁰³ Oppgavens vanskelighetsgrad adresserer hvor krevende oppgaven er for studentene, i betydningen hvor mye tid og tankekraft de må bruke på å løse oppgaven. Oppgavens kompleksitet adresserer hvor sammensatt en oppgave er, og hvor mange ulike elementer studentene må ta i betraktning for å løse oppgaven. Her er det altså antallet tankeoperasjoner som er det sentrale, ikke hvor mye tid og tankekraft studentene må bruke. Oppgavens struktur handler derimot om hvor godt definert rammene for oppgaven er, og hvor tydelig det er for studentene hva de må undersøke for å kunne løse oppgaven. Noe forenklet kan man si at graden av struktur handler om hvor mye ryddejobb må studentene gjøre før de kan identifisere hva oppgaven egentlig ber dem om å gjøre. Eksempel 7 foran viser en oppgave som er ikke særlig vanskelig og lite kompleks, men samtidig ikke nødvendigvis veldig godt strukturert.

De problemoppgavene studentene arbeider med i løpet av studiet kan skjematisk deles inn i tre nivåer.¹⁰⁴ På det nederste nivået finner vi *øvingsoppgavene*. Øvingsoppgaver er velegnet når studentene skal lære nytt fagstoff, særlig på de første studieårene. Disse oppgavene kjennetegnes ved at de ofte er velstrukturerte, og sjelden særlig komplekse. Det er som regel tydelig for studentene hvordan de bør gå frem for å løse oppgaven, og de trenger sjelden å ta hensyn til mange ulike elementer. I tillegg er all informasjon de trenger for å løse oppgaven lett tilgjengelig for dem, gjerne i den anbefalte litteraturen for emnet. Slike oppgaver kan likevel ofte være vanskelige

¹⁰⁰ Slik også Fried s. 11.

¹⁰¹ Jonassen s. 21.

¹⁰² Slik også Fried s. 12.

¹⁰³ Se nærmere om dette, med fokus på sontringen mellom vanskelighetsnivå og grad av kompleksitet i David A. Sousa, *How the brain learns*, 5. utg., Corwin/Sage 2017 s. 295-298. Samtidig må man være oppmerksom på at det er en viss sammenheng mellom disse størrelsene. Eksempelvis vil en ustrukturert oppgave ofte også være mer kompleks enn en strukturert oppgave, ikke minst fordi det å strukturere oppgaven tilfører ekstra tankeoperasjoner som man ikke trenger å gjennomføre dersom oppgaven er velstrukturert i utgangspunktet.

¹⁰⁴ Fremstillingen av disse tre nivåene bygger på Lars Skjold Wilhelmsen, «Utforming av oppgaver», i Lars Skjold Wilhelmsen (red.), *Juridisk fagdidaktikk: Med vekt på studentens læring*, Fagbokforlaget 2014, s. 153 – 170, særlig på s. 158 – 163. Wilhelmsen bruker kategoriene «øvingsoppgaver», «godt strukturerte problemoppgaver» og «ufullstendig strukturerte problemoppgaver». Vi har valgt terminologien «øvingsoppgaver», «problemoppgaver» og «virkelighetsnære oppgaver» for å synliggjøre at det ikke bare er graden av struktur, men også kompleksitetsnivået som endrer seg fra nivå til nivå. Vi presiserer også at inndelingen kun er ment som hjelp for tanken, og at det ikke er mulig å trekke skarpe grenser mellom disse tre nivåene.

for studentene, særlig gitt det stadiet i studiet som de er på når de jobber med oppgaven. Når studentene arbeider med øvingsoppgaver, jobber de på de tre laveste nivåene i Blooms taksonomi (huske, forstå og anvende).

På det neste nivået finner vi *problemoppgaver*. Disse oppgavene kjennetegnes ved at studentene må se flere faktorer i sammenheng for å løse oppgavene. Fortsatt finnes all informasjon som studentene trenger for å løse oppgaven i det fagstoffet som studentene har blitt presentert for innenfor emnets rammer (ulike læringsaktiviteter, litteratur, dommer osv.), men de er nødt til å se denne informasjonen i sammenheng for å kunne løse oppgaven. Problemoppgaver er som regel også mindre strukturerte enn øvingsoppgavene, slik at studentene må gjøre noe ryddejobb for å finne ut hva oppgaven egentlig ber dem om å ta stilling til. Når studentene arbeider med problemoppgaver, arbeider de hovedsakelig på de midtre nivåene i Blooms taksonomi (anvende og analysere).¹⁰⁵

På det øverste nivået finner vi de *virkelighetsnære oppgavene*. Disse oppgavene kjennetegnes ved at de er ustrukturerte, slik at studentene må bruke en god del energi på å identifisere hva oppgaven egentlig ber dem om å ta stilling til. En praktikumsoppgave kan for eksempel være formulert slik at den umiddelbart leder studentenes tanker til rettsreglene innenfor ett emne, samtidig som oppgaven også omhandler rettsregler fra et helt annet emne. Slike oppgaver krever ofte at studentene må forholde seg til informasjon utover det de har blitt presentert for innenfor emnets rammer. Dette kan for eksempel være kunnskaper, ferdigheter og kompetanse som de har tilegnet seg gjennom emner tidligere på studiet, informasjon fra andre relevante informasjonskilder (for eksempel utenlandsk rett), eller slutninger fra tilgrensende rettsfelt. Når studenter arbeider med virkelighetsnære oppgaver, arbeider de i stor grad på de tre øverste nivåene i Blooms taksonomi (analysere, evaluere og skape).

Dersom vi ønsker å legge best mulig til rette for at studentene våre tilegner seg kompetanse som generative KI-verktøy ikke så lett kan erstatte, er det viktig at flest mulig av de oppgavene studentene arbeider med i løpet av studiet befinner seg på de to øverste nivåene i denne oversikten. Selv om øvingsoppgaver er helt nødvendige for at studentene skal kunne tilegne seg de faglige kunnskapene de trenger for å løse oppgaver på høyere nivåer, så bør studentene – særlig på de senere studieårene – bruke mest mulig tid på å jobbe med problemoppgaver og helst virkelighetsnære oppgaver.

Forståelse av hvordan generative KI-verktøy fungerer, og kompetanse i å bruke slike verktøy for å løse rettsspørsmål på en hensiktsmessig og faglig forsvarlig måte

Det er stor sannsynlighet for at utviklingen av KI-verktøy vil akselerere en utvikling som vi allerede har sett spor av i lang tid, der ulike elektroniske verktøy brukes som hjelpemiddel for at advokater og jurister kan ta stilling til rettsspørsmål på en grundigere og mer effektiv måte enn hva de er i stand til uten disse verktøyene. Samtidig gir KI-verktøy jurister muligheten til å ta stilling til rettsspørsmål på helt andre måter enn hva andre elektroniske verktøy legger til rette for. Vi er kanskje ikke langt

¹⁰⁵ Wilhelmssen s. 159 tar til orde for at hans midtre kategori, «godt strukturerte problemoppgaver», dekker alle de tre øverste nivåene i Blooms taksonomi. Slik vi ser det, vil imidlertid denne type oppgaver sjelden eller aldri utfordre studentene på de to øverste nivåene i taksonomien (evaluere og skape).

unna et arbeidsliv der KI-verktøy kan gjøre uttømmende rettskildesøk, også for norsk rett, sammenstille resultatene og utforme sammendrag av de funnene verktøyet har gjort. Verktøyet kan så bruke disse funnene til å utforme tekstutkast som man kan bruke direkte, for eksempel i et notat, eller jobbe videre med på egenhånd.¹⁰⁶ Dette er en fremtid vi som utdanner jurister må forholde oss til. Samtidig må vi huske på at selv om generative KI-verktøy er svært kraftige verktøy, så er de fortsatt kun verktøy. Vucic formulerer det på denne måten:

*AI technology is not a substitute for legal professionals, and it should be seen as a tool to assist them in their work. Although AI can automate routine tasks, it cannot replace the critical thinking and judgment skills that lawyers possess. Moreover, AI technology is not infallible, and it is essential to have human oversight to ensure that the results produced by AI systems are accurate and ethical.*¹⁰⁷

Som vi allerede har vært inne på, er KI-verktøy allerede på full fart inn i advokatfirmaene og andre arbeidsplasser for jurister.¹⁰⁸ Vi som utdanner jurister kan derfor ikke lukke øynene for at disse verktøyene finnes. Aktørene i det praktiske rettsliv vil ha en forventning om at vi legger til rette for at studentene våre kan tilegne seg den kunnskapen og de ferdighetene som er nødvendige for å kunne bruke KI-verktøy som et effektivt og hensiktsmessig verktøy i arbeidslivet.¹⁰⁹ Dette alene er imidlertid ikke nok. Vi er også nødt til å hjelpe studentene med å utvikle en bevissthet om hvilke muligheter og utfordringer det medfører å bruke slike verktøy for å løse rettsspørsmål, slik at de kan bruke verktøyene på en faglig forsvarlig måte.¹¹⁰

Det er foreløpig vanskelig å si noe sikkert om hvordan man best kan bruke KI-verktøy som et hjelpemiddel når man skal løse rettsspørsmål. Det vi likevel kan si med stor grad av sikkerhet, er at slike verktøy i løpet av kort tid vil kunne tilføre mer enn bare å gjøre rettskildesøk, skrive enkle oppsummeringer eller utforme tekstutkast. Samtidig har drøftelsene foran, under punkt 3.2, vist oss at på enkelte områder så trenger også KI-verktøy hjelp av mennesker med solid juridisk kompetanse for å kunne løse rettslige problem på en treffsikker måte. I det hele bør det være ganske trygt å hevde at i overskuelig fremtid så vil kombinasjonen av en faglig sterk jurist og et godt KI-verktøy levere langt bedre resultater enn hva en faglig sterk jurist eller et godt KI-verktøy vil være stand til hver for seg. Smith formulerer det slik:

*Attorneys` ability to work hand-in-glove with AI may be its most productive and creative use, creating what could be known as Intelligence Enhanced (IE). IE puts a premium on those who can work collaboratively with AI, including law school graduates who can do the creative, insightful work that AI alone is not currently capable of doing.*¹¹¹

¹⁰⁶ Sml. Ajevski mfl. s. 356.

¹⁰⁷ Franjo Vucic, "Changes in Legal Education in the Digital Society of Artificial Intelligence", i Daniel Vasić og Mirela Kundid Vasić (red.), *Digital Transformation in Education and Artificial Intelligence Application*, Springer 2023, s. 159 – 176, på s. 164.

¹⁰⁸ Se note 10.

¹⁰⁹ Se for eksempel Ryan s. 396, Bullows s. 262 – 263 og Vucic s. 16.

¹¹⁰ Se nærmere straks nedenfor.

¹¹¹ Steven R. Smith, "The Fourth Industrial Revolution and Legal Education," *Georgia State University Law Review*, vol. 39 (2023) nr. 2, side 337–399 på s. 355. Se også William Connell og Megan Hamlin Black, "Artificial Intelligence and Legal Education", *The Computer & Internet Lawyer*, vol. 36 (2019) nr. 5 s. 14–18, på s. 16.

Det er viktig at vi bruker måten vi underviser studentene våre i bruk av KI-verktøy på til å synliggjøre den verdien som ligger i å kombinere menneskets juridiske kompetanse med bidrag fra generative KI-verktøy. Undervisningen i bruk av KI-verktøy bør derfor i størst mulig grad skje som en integrert del av den øvrige undervisningen ved fakultetet,¹¹² og den bør fokusere på hvordan studentene kan bruke sin juridiske kompetanse i kombinasjon med bidrag fra generative KI-verktøy til å løse konkrete rettsspørsmål på en hensiktsmessig måte.

En viktig del av denne undervisningen vil naturlig knytte seg til det som gjerne omtales som «prompt literacy».¹¹³ ChatGPT forklarer uttrykket «prompt literacy» på følgende måte:

"Prompt literacy" refererer til evnen til å forstå, tolke og svare på ulike typer forespørsler eller instruksjoner, vanligvis innenfor en digital eller teknologisk kontekst. ... Når vi snakker om "prompt literacy" i sammenheng med generativ kunstig intelligens (KI), som ChatGPT, refererer det til brukernes evne til å formulere effektive og klare instruksjoner eller forespørsler til AI-systemet. For å få mest mulig ut av et verktøy som ChatGPT, må brukerne kunne formulere klare og presise forespørsler. Dette innebærer å kunne beskrive oppgaven eller problemstillingen tydelig, inkludere all nødvendig kontekst, og bruke et språk som AI-modellen kan forstå og svare på hensiktsmessig. ... Med andre ord, for å oppnå effektiv kommunikasjon med ChatGPT, er det viktig å ha god "prompt literacy" ved å kunne uttrykke seg klart og tydelig. Dette bidrar til å sikre at AI-modellen kan generere relevante og nyttige svar basert på brukerens forespørsel. Jo bedre brukeren er til å formulere instruksjoner og spørsmål, desto mer effektivt kan AI-modellen svare på dem og gi verdifulle resultater.¹¹⁴

Kort sagt handler «prompt literacy» om å kunne formulere spørsmål som er så klare og presise at KI-verktøyet blir i stand til å gi et best mulig svar på det man egentlig lurer på. I mange tilfeller kan dette være utfordrende, og man kan ikke lære seg god «prompt literacy» for å løse rettsspørsmål uten at man først har tilegnet seg juridisk grunnkompetanse i form av solide kunnskaper om sentrale juridiske emner, god konseptuell forståelse og en dyp forståelse for den juridiske metoden.

Foran, under punkt 3.2, så vi at generative KI-verktøy ikke er spesielt gode til å løse komplekse og ustrukturerte problemer. De rettsspørsmålene man møter i virkeligheten er som regel både komplekse og ustrukturerte.¹¹⁵ Når vi skal undervise jusstudenter i bruk av generative KI-verktøy, er det derfor ofte hensiktsmessig å ta utgangspunkt i slike problemer. Studentene må da først trene på å bruke sin juridiske kompetanse til å gjøre ustrukturerte problem om til velstrukturerte problem. De må så trene på å formulere de velstrukturerte problemene på en måte som er så klar og presis at KI-verktøyet gir en hensiktsmessig og treffsikker respons. Læringsprosessen kan imidlertid ikke stanse her. Vi bør også utfordre studentene til å bruke sin juridiske

¹¹² I denne retningen også Vucic s. 162.

¹¹³ Uttrykket «prompt literacy» har foreløpig ikke noen god norsk oversettelse. «Kompetanse i å formulere effektive prompter» eller «promptkompetanse» er kanskje det nærmeste man kommer. En «prompt» er den teksten eller instruksjonen man bruker for å initiere en respons fra KI-verktøyet.

¹¹⁴ Spørsmål til ChatGPT 06.02 2024: «Kan du forklare meg hva "prompt literacy" betyr, gjerne med særlig fokus på generativ KI og ChatGPT?»

¹¹⁵ Sml. Wilhelmson s. 159: «Den beste form for ufullstendig strukturerte problemoppgaver er virkeligheten selv.»

kompetanse, og da særlig sin rettslige vurderingsevne, til å vurdere om den responsen KI-verktøyet gir er presis og treffsikker nok til å fungere i en juridisk argumentasjon.¹¹⁶

En stor svakhet ved generative KI-verktøy på dagens utviklingsnivå er at de er lite forutsigbare. Verktøyene kan noen ganger besvare rettsspørsmål på en grundig og treffsikker måte, samtidig som de samme verktøyene andre ganger kan hallusinere seg frem til påstander som overhodet ikke er rettslig holdbare.¹¹⁷ Flere forfattere har derfor fremhevet at det er helt essensielt at jusstudenter trener opp sin rettslige vurderingsevne, og at de tilegner seg kompetanse i å vurdere den responsen de får fra generative KI-verktøy på en kritisk måte.¹¹⁸ Dette betyr ikke at fremtidens jurister nødvendigvis må ha detaljkunnskap om ethvert spørsmål som de ber KI-verktøy om hjelp til å besvare. Snarere betyr det at de må ha utviklet en juridisk dømmekraft, et judisium, som gjør dem i stand til å vurdere kvaliteten på responsen fra KI-verktøyet – også utenfor områder der de selv er eksperter. Kanskje innebærer dette at en betydningsfull del av læringen, særlig på de senere studieårene, bør gi studentene trening i å vurdere holdbarheten av andres juridiske argumentasjon. For å legge til rette for best mulig læring, bør slike læringsaktiviteter innebære at studentene må bruke den juridiske kompetansen de har tilegnet seg gjennom studiene, herunder sin konseptuelle og metodiske forståelse, til å kvalitetssikre juridisk argumentasjon på områder som studentene ikke har inngående kjennskap til på forhånd

Evne til å reflektere over metodiske, etiske og rettssikkerhetsmessige spørsmål som oppstår når man tar i bruk KI-verktøy for å løse rettsspørsmål

Når man tar i bruk generative KI-verktøy for å løse rettsspørsmål, oppstår det en rekke spørsmål av etisk, metodisk og rettssikkerhetsmessig karakter. Dersom vi ønsker å sette studentene våre i best mulig stand til å håndtere slike spørsmål når de kommer ut i arbeidslivet, er det avgjørende at de får trening i å reflektere over denne type spørsmål allerede mens de studerer.¹¹⁹

Som nevnt, bruker ikke generative KI-verktøy juridisk metode for å løse rettsspørsmål. De svarene slike verktøy gir, er ikke basert på en vektning av bidragene fra ulike rettskildedefaktorer, og refleksjoner over hvilken slutning som er mest nærliggende ut fra det rettskildematerialet som foreligger. Store språkmodeller, som Chat-GPT og Microsoft Copilot, er trent på store mengder treningsdata, og noe upresist kan man si at modellene utformer tekst gjennom å «gjette» neste ord i en setning basert på

¹¹⁶ Se for eksempel rapporten «ChatGPT og andre AI-verktøy – muligheter og utfordringer for læring og vurdering ved Det juridiske fakultet, UiB» punkt 5 om behovet for både solide materielle kunnskaper og «bred rettskulturell kunnskap og forståelse» for å identifisere mulige feil i responsen fra KI-verktøyet, samt mulige årsaker til disse feilene.

¹¹⁷ Se nærmere om hvordan generative KI-verktøy noen ganger hallusinerer, og hva det innebærer, foran under punkt 2.

¹¹⁸ Se for eksempel Vucic s. 162, Benjamin Alarie, Anthony Niblett og Albert H. Yoon, "How artificial intelligence will affect the practice of law", *University of Toronto Law Journal*, vol. 68 (2018) s. 106–124, på s. 120 og Christian Powell Sundquist, "Technology and the (Re)Construction of Law", *Journal of Legal Education*, vol. 70 (2021) nr. 2 & 3 s. 402–412, på s. 120.

¹¹⁹ Sml. Ryan s. 397: "However, the value of incorporating legal tech into the curriculum needs to go beyond simply preparing law graduates to work as legal professionals, it needs to be underpinned by a consideration of the philosophy of technology to facilitate an exploration of the moral and ethical questions raised by applications of technology." Se også Ryan s. 402.

tidligere sekvenser som den har sett i treningsdataene.¹²⁰ Når man tar i bruk KI-verktøy for å løse rettsspørsmål, er det derfor viktig at man reflekterer over hvordan disse verktøyene fungerer, hvilke begrensninger de har, hvilke datakilder de bruker og hvilken betydning de underliggende algoritmene har for de resultatene verktøyene kommer frem til.

Enkelte forfattere har pekt på potensialet for at utviklingen av KI-verktøy ikke bare vil endre måten jurister arbeider på, men at slike verktøy vil lede til helt grunnleggende endringer av måten vi tenker om juss og juridisk metode på.¹²¹ Selv om det foreløpig er vanskelig å si noe treffsikkert om sannsynligheten for slike grunnleggende endringer, så er det ikke tvilsomt at det oppstår en del interessante metodiske spørsmål når man bruker generative KI-verktøy som hjelpemiddel for å løse rettsspørsmål. Dette kan være spørsmål knyttet til nøyaktigheten og påliteligheten av den responsen KI-verktøyene gir, spørsmål om kvaliteten i det datasettet modellene er trent på, spørsmål om hvordan verktøyene håndterer usikkerhet og tvetydighet i kildematerialet, samt spørsmål om hvordan verktøyene veker tekst fra ulike kilder. Vi må også ha med oss at KI-verktøy er tilbakeskuende i sin natur. De baserer sin respons utelukkende på ting de allerede har sett i treningsdataene. I utgangspunktet er de derfor svært dårlig egnet til å utvikle retten basert på refleksjoner omkring hvordan samfunnet endrer seg over tid. Man kan derfor undre på om dommer som Sykejournaldommen (Rt. 1977 s. 1035) og Husmorddommen (Rt. 1975 s. 220) ville blitt avsagt med samme innhold dersom dommene hadde blitt utformet av generative KI-verktøy.

Bruk av KI-verktøy for å løse rettsspørsmål leder også til en del etiske spørsmål. Eksempelvis vil eventuelle skjevheter i treningsdataene kunne påvirke hvilke resultater KI-verktøyet kommer frem til. I mange tilfeller er verken treningsdataene eller algoritmene som KI-verktøyet benytter tilgjengelig for allmenheten, noe som innebærer at det er umulig å avdekke eventuelle skjevheter i dataene eller algoritmene. Som Sundquist påpeker, har de juridiske fakultetene her et særlig ansvar for å legge til rette for at studentene reflekterer over hvilken betydning disse faktorene bør ha for hvordan vi bruker generative KI-verktøy:

*A central challenge for law schools, then, is to help our students understand how artificial intelligence technologies contribute to the formation of algorithmic legal knowledge, when the assumptions underlying such predictive analytics are not only subject to human biases (racial, gender, and otherwise) but also typically shielded from outside review by intellectual property protections.*¹²²

I noen tilfeller leder bruk av KI-verktøy også til et behov for å reflektere over ulike rettssikkerhetsspørsmål. Dette gjelder ikke minst for tilfeller der det er tale om å ilegge sanksjoner basert på funn som en KI-modell har gjort, men hvor modellen ikke selv forklarer hvordan den har kommet frem til disse funnene, og hvor heller ikke

¹²⁰ Se nærmere Hans Christian Farsethås, «ChatGPT og juridiske tekster», *Lov og Rett*, vol. 62 (2023) nr. 5 s. 281–302, på s. 282–287.

¹²¹ Se for eksempel Sundquist s. 409: “The advent of artificial intelligence technologies in legal practice not only will thus transform the future role of human attorneys in the “practice of law,” but also has the potential to shift our descriptive and interpretive understanding of “law” itself.” Se også Alarie/Niblett/Yoon s. 123.

¹²² Sundquist s. 410.

algoritmene og treningsdataene som KI-verktøyet er basert på er tilgjengelig. Et illustrerende eksempel knytter seg til bruk av KI-verktøy for å oppdage om en tekst helt eller delvis er utformet av generativ KI. De KI-verktøyene som påstås å være i stand til å gjenkjenne tekst fra generative KI-verktøy vil som regel kun markere hvilke deler av teksten de mener at er utformet av et generativt KI-verktøy, samt angi en sannsynlighet i prosent for at teksten ikke er utformet av et menneske. Verktøyene vil imidlertid ikke begrunne dette standpunktet, eller forklare hvordan det har kommet frem til akkurat denne sannsynligheten.¹²³ Spørsmålet blir da om det er akseptabelt å legge funnet fra KI-verktøyet til grunn som bevis, all den tid det ikke er mulig for et menneske å etterprøve det KI-verktøyet mener å ha funnet. Dersom studentene våre skal bli i stand til å bruke KI-verktøy til å løse rettsspørsmål på en faglig forsvarlig måte, er det viktig at de møter denne type etiske, metodiske og rettssikkerhetsmessige spørsmål i løpet av sine studier.

¹²³ Se nærmere om dette temaet i Debora Weber-Wulf, Alla Anohina-Naumeca, Sonja Bjelobaba, Tomáš Foltýnek, Jean Guerrero-Dib, Olumide Popoola, Petr Šigut og Lorna Waddington, "Testing of detection tools for AI-generated text", *International Journal for Educational Integrity*, vol. 19 (2023), side 1–39, DOI:<https://doi.org/10.1007/s40979-023-00146-z>, særlig på s. 26.

Noen råd om emnedesign

4.1 Hvordan påvirker utviklingen av KI-verktøy hva studentene bør lære?

Ethvert vellykket emnedesign forutsetter at den emneansvarlige har en klar tanke om hva formålet med emnet er, og at denne tanken blir kommunisert ut til studentene gjennom læringsutbyttebeskrivelsen for emnet. Utviklingen av KI-verktøy som er i stand til å løse rettsspørsmål leder til at samtlige emneansvarlige bør tenke gjennom hvordan slike verktøy påvirker formålet med det emnet man er emneansvarlig for, og om læringsutbyttebeskrivelsen for emnet er tilpasset denne teknologiske utviklingen.

Som emneansvarlig bør man for det første reflektere over *hva studentene bør lære om bruk av KI-verktøy for å løse rettsspørsmål, samt de utfordringer slik bruk medfører*,¹²⁴ i løpet av emnet. Ulike emner vil forholde seg til KI-verktøy på ulike måter. Introduksjonsemner, der studentene er ment å skulle tilegne seg juridisk grunnkompetanse,¹²⁵ vil ikke nødvendigvis bruke mye tid på opplæring i bruk av KI-verktøy og de utfordringene slik bruk medfører. Mer avanserte emner, som har til formål å forberede studentene på å håndtere rettsspørsmål på en virkelighetsnær måte, kan imidlertid vanskelig fylle sin rolle uten å inkludere undervisning i bruk av KI-verktøy mv. i emnedesignet.¹²⁶

For det andre bør samtlige emneansvarlige reflektere over om *læringsutbyttebeskrivelsen i tilstrekkelig grad er tilpasset det faktum at det finnes KI-verktøy som er i stand til å løse rettsspørsmål*. Vi må antagelig akseptere at enkelte av dagens juristoppgaver vil bli overtatt av KI-verktøy i løpet av kort tid, og at slike verktøy kan løse disse oppgaver raskere, billigere og mer treffsikkert enn mennesker.¹²⁷ Dette vil igjen påvirke de forventningene som samfunnet og det praktiske rettsliv stiller til juristers kompetanse. Ajevski m.fl. formulerer det slik:

*[I]f technology can complete routine work to allow lawyers to concentrate on more complex tasks, then higher order skills become more valuable. Deep knowledge and judgement remain critical components of a lawyer's job, and human skills such as empathy are becoming increasingly more important in a technologically enhanced world.*¹²⁸

For samfunnet gir det liten mening å utdanne jurister med en kompetanse som KI-verktøy kan erstatte i løpet av kort tid. Som utdanningsinstitusjon bør vi derfor fokusere på å sikre at studentene tilegner seg kompetanse på de områdene hvor KI-verktøy i overskuelig fremtid *ikke* har potensiale til å prestere bedre enn godt kvalifiserte mennesker, slik som evnen til problemløsning og kritisk tenking.¹²⁹ Den praktiske konsekvensen av dette er at man som emneansvarlig bør tenke gjennom hva studentene er ment å skulle lære på de emnene man er emneansvarlig for, og vurdere i hvor stor grad emnedesignet legger til rette for at studentene tilegner seg

¹²⁴ Av hensyn til leseropplevelsen vil vi i det følgende bruke kortformen «bruk av KI-verktøy mv.» om dette.

¹²⁵ Med uttrykket «juridisk grunnkompetanse» mener vi her solide kunnskaper om sentrale juridiske emner, en dyp forståelse av den juridiske metoden og god konseptuell forståelse.

¹²⁶ Sml. Bullows s. 262-263.

¹²⁷ Sml. Smith s. 356.

¹²⁸ Ajevski mfl. s. 357.

¹²⁹ Se nærmere foran under punkt 3.3.

kompetanse¹³⁰ som KI-verktøy ikke så lett kan erstatte. For emner på de senere studieårene bør det også være en klar forventning om at kravene for å bestå settes slik at KI-verktøy alene ikke er i stand til å oppnå et bestått resultat. Man må i tillegg vurdere om læringsdesignet er utformet på en slik måte at det legger til rette for at studentene tilegner seg den kompetansen som er nødvendig for å bestå emnet etter disse kravene.

Man kan ikke nødvendigvis stille tilsvarende strenge krav for emner tidlig på studiene. Formålet med disse emnene er i stor grad å legge til rette for at studentene skal tilegne seg den juridiske grunnkompetansen. Dette er kompetanse som KI-verktøy, til en viss grad, kan erstatte. Samtidig er dette kompetanse som gir et helt nødvendig grunnlag for den mer avanserte kompetansen som vi bør forvente at studentene opparbeider seg gjennom de senere emnene på studiet. For disse emnene er det derfor ikke gitt at vi kan sette kravene for å bestå slik at KI-verktøy alene ikke er i stand til å oppnå et bestått resultat. Dette kan imidlertid få betydning for hvordan man utformer den summative vurderingen på disse emnene. Se nærmere om dette straks nedenfor under punkt 4.2.

Avslutningsvis i dette punktet kan det være naturlig å nevne at eksistensen av KI-verktøy som er i stand til å løse rettsspørsmål også kan få betydning for en helt annen del av emnedesignet, nemlig vurderingen av den totale arbeidsbelastningen på emnet. Funn i forskning på pedagogikk viser oss at dersom studentene opplever en for høy arbeidsbelastning i et emne, så kan dette lede studentene i retning av en overflatetilnærming til egen læring.¹³¹ En slik tilnærming gjør det mer nærliggende for studenter å forsøke å ta snarveier for å oppfylle de kravene og forventningene som de opplever å bli møtt med. For enkelte studenter kan bruk av KI-verktøy være en slik «snarvei» for å besvare arbeidsgruppeoppgaver, storgruppeoppgaver/seminaroppgaver eller obligatoriske oppgaver, selv om de aldri ville brukt KI-verktøy på en slik måte dersom de hadde opplevd arbeidsbelastningen som overkommelig. En kritisk vurdering av den totale arbeidsbelastningen for studentene på de emnene man har emneansvaret for, kan derfor være et effektivt tiltak for å redusere risikoen for at studentene tar i bruk KI-verktøy for å løse ulike oppgaver som de blir bedt om å arbeide med gjennom emnet.

Hvordan vurderer vi hva studentene har lært når de kan bruke KI-verktøy for å løse rettsspørsmål?

Valg av vurderingsform for summativ vurdering

Når man diskuterer hvilken betydning utviklingen av KI-verktøy vil få for utdanningssektoren, blir fokuset ofte rettet mot spørsmål knyttet til prøving/vurdering av studentene. Mange undrer for eksempel på om vi kan forsvare å gjennomføre summative vurderinger der studentene har alle hjelpemidler tilgjengelig, dersom det innebærer at studentene kan bruke et KI-verktøy til å besvare oppgavene for seg. Slike

¹³⁰ Betegnelsen «kompetanse» blir her brukt som en samlebetegnelse for «kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse».

¹³¹ Se for eksempel Åge Diseth, Ståle Pallesen, Anders Hovland og Svein Larsen, "Course experience, approaches to learning and academic achievement", *Education & Training*, 2006 nr. 48 s. 156 – 169, særlig på s. 166

spørsmål er åpenbart viktig, særlig i lys av at det i dag er nærmest umulig å identifisere tekst som er utformet av KI-verktøy på en treffsikker måte.¹³² Samtidig er denne type spørsmål kanskje viktigere på tidligere trinn i studentenes utdanningsløp, enn hva de er på et universitetsstudium.

De aller fleste undervisere er enige om at det er nødvendig å sikre integriteten i vurderingssituasjonen – også i høyere utdanning.¹³³ En måte å gjøre dette på, er å kreve at studentene gjennomfører all summativ vurdering i kontrollerte omgivelser, der tilfanget av hjelpemidler er begrenset.¹³⁴ Det er imidlertid ikke gitt at dette er den beste måten å løse utfordringene med bruk av KI-verktøy i vurderingssituasjonen på.

I motsetning til plagiat og lignende former for fusk, er det ikke i seg selv uetisk å ta i bruk KI-verktøy når man skal utforme en tekst.¹³⁵ All den tid dette er verktøy som studentene vil bli forventet å bruke i sitt fremtidige arbeidsliv, er det heller ikke naturlig å sammenligne bruk av slike verktøy med det å få et familiemedlem eller en studievenn til å besvare en eksamensoppgave for seg. Den mest nærliggende begrunnelsen for å begrense studentenes tilgang til KI-verktøy i forbindelse med summativ vurdering, vil dermed være å sikre at studentens besvarelse er representativ for hva studenten er i stand til å prestere alene – uten tilgang på slike verktøy. Spørsmålet blir da i hvor stor grad dette bør være det avgjørende hensynet ved valg av vurderingsform, særlig i lys av at dette neppe vil gjenspeile situasjonen i det yrkeslivet vi utdanner studentene for.

Foran har vi sett at KI-verktøyene møter store utfordringer dersom vi ber dem om å løse komplekse og ustrukturerte oppgaver som krever en evne til kritisk tenking, god konseptuell forståelse og dyp metodisk forståelse. Dette er kompetanse som det er helt naturlig at studentene øver opp gjennom sine universitetsstudier, og som de bør prøves i – særlig på de senere studieårene. Samtidig finnes det forskning som viser oss at den beste måten å prøve slik kompetanse på, nettopp er gjennom å ta i bruk summative vurderingsformer der studentene har tilgang til alle hjelpemidler, og tilstrekkelig med tid til å reflektere grundig over krevende spørsmål.¹³⁶ Man kan derfor argumentere for at det er noe ambisjonsløst, særlig på senere studieår, å la en bekymring for at studentene vil ta i bruk KI-verktøy for å besvare oppgavene være avgjørende for å velge en vurderingsform der studentene ikke har tilgang på hjelpemidler. En bedre tilnæringsmåte kan kanskje være å tilpasse de oppgavene som studentene blir bedt om å besvare i den summative vurderingen, og de kravene som stilles til studentenes besvarelser, slik at KI-verktøy ikke er i stand til å besvare oppgavene på en kvalifisert måte. På den måten legger man til rette for reell prøving av om studentene har tilegnet seg den kompetansen som det vil være størst

¹³² Selv om det finnes en rekke deteksjonsverktøy som utviklerne hevder at er i stand til å skille mellom tekst utformet av generativ KI og tekst utformet av mennesker på en treffsikker måte, så viser forskning at ingen av disse verktøyene lever opp til disse påstandene, se nærmere Ajevski mfl. s. 361 og Weber-Wulf mfl. s. 27.

¹³³ Sml. Weber-Wulff mfl. s. 2: "It is also in higher education that students form and further develop their personal and professional ethics and values. Hence, it is crucial to uphold the integrity of the assessments and diplomas provided in tertiary education."

¹³⁴ I praksis vil dette gjerne si skole-/saleksamen eller muntlig eksamen.

¹³⁵ Sml. Weber-Wulf mfl. s. 2. Man kan imidlertid hevde at det prinsipielt sett er et misforhold mellom bruk av generative KI-verktøy og akademiske idealer.

¹³⁶ Se for eksempel Arild Raaheim, Eksamensrevolusjonen, Gyldendal 2019, s. 73–84, med videre henvisninger.

etterspørsel etter i fremtidens arbeidsliv – evnen til å løse rettslige problem som KI-verktøy ikke er i stand til å løse alene.

Utforming av oppgaver for formativ og summativ vurdering

Fremstillingen så langt har vist at oppgaver som KI-verktøy kan besvare på en treffsikker måte alene, sjelden er gode oppgaver. Dette gjelder i utgangspunktet for samtlige studieår, og uavhengig av om oppgaven er ment å brukes i forbindelse med formativ eller summativ vurdering. For summativ vurdering fremgår dette også av et punkt som arbeidsgruppen for å utarbeide retningslinjer for bruk av KI i undervisning og prøving har foreslått å inkludere i «Instruks om oppgavegjeving og sensur»:

Oppgaver og KI-verktøy

«Oppgaver som KI kan svare på på ein kvalifisert måte, er som regel ueigna for summativ vurdering. Dette gjeld særleg der vurderinga ikkje blir gjennomførte i kontrollerte omgjevnader. Det er oppgåva til den emneansvarlege å vurdere dette før oppgåva blir gitt».

Spørsmålet som tvinger seg frem, blir da hvordan man best kan utforme oppgaver for summativ og formativ vurdering som KI-verktøy ikke kan besvare på en kvalifisert måte. Dette er et spørsmål som det er krevende å svare konkret på, men det finnes noen generelle råd som kan være til hjelp.

Gjennomgående er det slik at oppgaver som utfordrer studentenes tenking på høyere nivåer i Blooms taksonomi er mer krevende for KI-verktøy enn oppgaver som utfordrer studentenes tenking på lavere nivåer i denne taksonomien. Vi vet at KI-verktøy gjennomgående er mye mindre til hjelp dersom studentene blir bedt om å besvare oppgaver som krever at de må anvende sine kunnskaper og ferdigheter og trekke linjer mellom ulike deler av fagstoffet, sammenlignet med hvordan de kan hjelpe studenter med oppgaver som tester studentenes evne til å reprodusere kunnskap eller gjengi kunnskap med egne ord. Dette betyr at praktikumsoppgaver fortsatt er en godt egnet oppgavetype. Som vi så foran, under punkt 3.2, er KI-verktøy kun i stand til å gi studentene svært begrenset hjelp med å besvare slike oppgaver – i alle fall så lenge studenten ikke først gjør hovedtyngden av jobben gjennom å strukturere oppgaven og konkretisere for verktøyet hvilke rettsspørsmål oppgaven krever at man undersøker. Til dette kommer at praktikumsoppgaver er en oppgavetype som er svært godt egnet for å trene og teste studentenes evne til problemløsning og kritisk tenking.

Teorioppgaver bør man derimot bruke med stor forsiktighet. Dette gjelder ikke minst for oppgaver som ber studentene om å gjøre rede for et rettslig fenomen eller en bestemt rettsregel. Vi ser også at KI-verktøy foreløpig er i stand til å hjelpe studentene med spørsmål som gjelder internasjonal rett i større grad enn med teorioppgaver som krever at studentene drøfter norsk rett. Dersom man ønsker å bruke teorioppgaver for summativ vurdering i emner der vurderingen skjer utenfor kontrollerte omgivelser, bør man utforme en teorioppgave som krever at studentene må se ulike deler av emnet i sammenheng, sammenstiller ulike rettsregler, eller aktivt forholde seg til konsepter som har blitt introdusert gjennom undervisningen i emnet. Slike teorioppgaver er gjennomgående ganske krevende for KI-verktøy.¹³⁷

¹³⁷ Eksempelvis har tester vist oss at KI-verktøy er i stand til å levere en akseptabel besvarelse av følgende teorioppgave: «Forklar, og gi konkrete eksempler på, hvordan internasjonale kilder på ulike måter påvirker

4.3 Hvordan kan vi best legge til rette for at studentene lærer det de skal lære?

Utviklingen av KI-verktøy som er i stand til å besvare rettsspørsmål vil også få betydning for hvordan man best kan utforme læringsdesignet på det enkelte emnet. Foran har vi sett at evnen til å løse komplekse og ustrukturerte problem antagelig vil være en evne som blir helt sentral for fremtidens jurister. Forskning på pedagogikk har vist oss at læringsdesign basert på tanker om omvendt undervisning har en fordel sammenlignet med mer tradisjonelle undervisningsformer når det gjelder å legge til rette for at studentene tilegner seg slik kompetanse.¹³⁸ Kjernen i omvendt undervisning er at de delene av læringen som handler om å bygge opp en kunnskapsbase og en grunnleggende forståelse for faget skjer gjennom selvstudium av lærebok, artikler, dommer, videoer, podkaster eller lignende, og at den tiden underviseren bruker sammen med studentene brukes på aktiviteter som legger til rette for å øke studentenes forståelse og deres evne til å anvende kunnskap. I tillegg bør man, særlig på senere studieår, legge til rette for at studentene trener på å «pakke ut» en problemstilling, for eksempel gjennom å sammenligne problemstillingen med lignende tema i og utenfor emnet, med sikte på å finne likheter og forskjeller i argumentasjonsmåte og faglig forsvarlige løsninger.

Det kan derfor være lurt å bruke mest mulig tid av den tiden vi bruker sammen med studentene på aktiviteter som stimulerer forståelse og evne til å anvende kunnskap. Dette gjelder særlig for seminar- og storgruppeundervisning, der studentene blant annet bør trene på å løse ustrukturerte og komplekse problemoppgaver. Det er imidlertid viktig at denne delen av undervisningen er tilpasset hvilken del av studiet studentene befinner seg på, og at man tar hensyn til at studentene må ha på plass noen grunnleggende forutsetninger for å håndtere de oppgavene de blir bedt om å løse. Dette kan bety at underviseren må spille en mer aktiv rolle i denne undervisningen på de første studieårene, enn på de senere studieårene. Fried formulerer det slik:

Early on in the first year of law school and in introductory courses, modelling¹³⁹ is essential, as students will not yet have sufficient domain knowledge to engage meaningfully in unstructuring. This modelling may include explicitly discussing alternative ways a case could have been framed, including looking at arguments made by opposing parties. It may involve walking through alternative approaches to hypothetical fact patterns. ... In upper year and more advanced courses, and even in

norsk nasjonal avtalerett.» (Del av kursoppgave I i emnet Avtalerett 2022). Verktøyene har samtidig større vansker med å besvare følgende teorioppgave på en særlig treffende måte: «Drøft dommen referert i Rt. 2011 s. 670 (Nye Major) kritisk i lys av avtaleloven § 37, 1. ledd nummer 3, forbrukeravtaledirektivet (Rådsdirektiv av 5. april 1993 om urimelige vilkår i forbrukeravtaler, 93/13/EØF) artikkel 5 og vedlegg til forbrukeravtaledirektivet (grålisten) punkt 1. Gjennom drøftelsen skal du gjøre rede for om Høyesterett, etter ditt syn, burde forholdt seg til forbrukeravtaledirektivet og grålisten på en annen måte enn det de gjorde i dommen, og eventuelt hvordan.» (Del av Kursoppgave I i emnet Avtalerett 2023).

¹³⁸ Se for eksempel Malgorzata Iwaniec, Tatiana Simmonds, Zoe Swan, “A practical case study exploring how flipped learning affects the development of problem solving skills in two different disciplines”, *Compass: Journal of Learning and Teaching in Higher Education*, vol 10 (2017) nr.1, DOI: <https://doi.org/10.21100/compass.v10i1.426>.

¹³⁹ Med «modelling» menes her det som på norsk gjerne omtales som modelllæring eller observasjonslæring. Slik læring innebærer at studenten lærer problemløsning gjennom å observere hvordan en fagperson løser et faglig problem. Lars Skjold Wilhelmsen, «Undervisningsmetoder», i Lars Skjold Wilhelmsen (red.), *Juridisk fagdidaktikk: Med vekt på studentens læring*, Fagbokforlaget 2014, s. 209 – 228 omtaler dette som underviserens «praktiserte teori» på s. 210.

*the later parts of the first year, students will have begun to develop an understanding of deep structures and organising conceptual frameworks. In these courses, students should be explicitly encouraged to seek additional facts and context for intractable problems and then experiment with alternative ways to frame the problem.*¹⁴⁰

Dersom du ønsker å inkludere opplæring i bruk av KI-verktøy for å løse rettsspørsmål og de utfordringer slik bruk medfører i undervisningen på det emnet du er emneansvarlig for, er det viktig at denne undervisningen bygger på en gjennomtenkt og helhetlig plan. For å sette studentene best mulig i stand til å lære hva som er hensiktsmessig og faglig forsvarlig bruk av KI-verktøy innenfor et fagfelt, er det viktig at de først har tilegnet seg en grunnleggende forståelse for faget og den kunnskapsbasen som faget bygger på. Uten en slik forståelse er det risiko for at studentene ikke ser utfordringene med, eller svakhetene i, den responsen KI-verktøyene gir. Undervisningen i bruk av KI-verktøy for å løse rettsspørsmål bør også inkludere refleksjoner rundt de etiske, metodiske og rettssikkerhetsmessige utfordringene slik bruk medfører. I det hele vil kvaliteten på et undervisningsopplegg der man lærer studentene om bruk av KI-verktøy i stor grad bero på i hvor stor grad man lykkes med å få til et samspill mellom jus, pedagogikk og teknologi. Ryan formulerer det på denne måten:

*However, the value of incorporating legal tech into the curriculum needs to go beyond simply preparing law graduates to work as legal professionals, it needs to be underpinned by a consideration of the philosophy of technology to facilitate an exploration of the moral and ethical questions raised by applications of technology.*¹⁴¹

Det er også viktig at undervisningen på dette området ikke kun fokuserer på å lære studentene å bruke verktøyet. Undervisning i bruk av KI-verktøy for å løse rettsspørsmål gir en god anledning til også å trene studentene i problemløsning, kritisk tenking og samarbeid.¹⁴² Dette innebærer igjen at man må sette av nok tid til at studentene får jobbet ordentlig med teknologien, og at de får mulighet til å gjøre seg sine egne erfaringer med hvilke styrker og svakheter disse verktøyene har.¹⁴³

¹⁴⁰ Fried s. 18.

¹⁴¹ Ryan s. 397.

¹⁴² Se Ryan s. 401.

¹⁴³ Som Ryan s. 401 understreker: "[S]tudents will only gain a critical understanding of using technology if the focus goes beyond a superficial engagement with it."

Utvalg: Studieutvalget ved Det juridiske fakultet
Saksnummer: 45/24-9
Møtedato: 19.08.2024
Journalnummer: 2024/236

Informasjon til sensorer om bruk av KI-verktøy

Bakgrunn

Rapport fra arbeidsgruppen for å utarbeide retningslinjer for bruk av KI i undervisning og prøving ble behandlet i studieutvalgets møte den 19.03.2024. SU uttalte følgende:

Stadieutvalget takker arbeidsgruppen for en god og gjennomarbeidet rapport. Arbeidsgruppen skal ha ros for en grundig rapport som presenterer både utfordringer og muligheter med KI-verktøy, samt konkrete tiltak som fakultetet må følge opp.

SU merker seg at fakultetet må få på plass robuste strukturer som gjør at vi kontinuerlig følger den teknologiske utviklingen innen kunstig intelligens.

SU har også merket seg behovet for endringer i læringsutbyttebeskrivelsen på programnivå, nærmere retningslinjer til studenter, undervisere og sensorer og ikke minst behovet for opplæring.

SU kommer tilbake til mer konkret oppfølging av tiltakene som foreslås i rapporten etter at rapporten er presentert på et lærermøte.

For SUs videre oppfølging er det behov for fakultetsstyrets vurdering av hvor mye ressurser som skal settes av til konkrete tiltak og opplæring – både på kort og mellomlang sikt.

Saken krever rask oppfølging.

Rapporten ble etterfølgende behandlet i fakultetsstyrets møte den 07.05.2024 (sak 28/24) hvor følgende vedtak ble truffet:

- 5. Styret ber Studieutvalget komme tilbake med konkrete forslag knyttet til KI i undervisning og prøving.*
- 6. Styret ber dekanen komme tilbake med konkrete forslag knyttet til hvordan KI kan inngå som del av det obligatoriske studieprogrammet*

Videre er det blitt orientert om rapporten på allmøte, nasjonalt fakultetsmøte og i arbeidslivsforumet.

I rapporten fra arbeidsgruppen følger et forslag om Informasjonsskriv til sensorer ved Det juridiske fakultet, UiB: Bruk av KI-verktøy i arbeider som leveres for godkjenning eller sensur (vedlegg 2). Saken her følger opp forslaget, og det legges frem en ny versjon av informasjonsskrivet (vedlegg 1) som er basert på forslaget fra arbeidsgruppen. Saken legges frem for SU som vedtakssak.

Forslag til uttalelse

SU oppfordrer fakultetsstyret til å vedta «Informasjonsskriv til sensorer om bruk av KI-verktøy». Studieutvalget får fullmakt til å vedta senere endringer i dokumentet.

19.08.2024

HAF/ANNNI

Vedlegg 1:

Informasjonsskriv til sensorer ved Det juridiske fakultet, UiB: Bruk av KI-verktøy i arbeider som leveres for godkjenning eller sensur

Vedtatt av fakultetsstyret 17. september 2024

1. Bakgrunn

Bruk av KI-verktøy som ChatGPT, Microsoft Copilot m.fl. reiser spørsmål knyttet til sensurering og kommentering av juridiske besvarelser. Formålet med dette skrivet er å opplyse sensorer ved Det juridiske fakultet om regelverket for bruk av KI-verktøy i arbeider som leveres for godkjenning/sensur samt saksgang ved mistanke om urettmessig bruk av KI-verktøy.

Merk at de generelle retningslinjene som omtales i det følgende må leses sammen med instruks knyttet til bruk av KI-verktøy som måtte være gitt i den konkrete oppgaven, i sensorveiledninger, på sensormøter mv.

2. Regelverket

[UiBs studieforskrift](#) § 4-3 viser til at studentene skal «oppfylle krav til akademisk redelighet og integritet».

Fakultetet har i [Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen](#) § 4-1 nr. 1 og 2 spesifisert kravet:

1. Alle arbeider som leveres for godkjenning/sensur, skal være studentens eget arbeid. Dette gjelder også der vedkommende arbeid(er) ikke inngår i grunnlaget for karakterfastsettelse. Kilder som nyttes skal angis i overensstemmelse med universitetets retningslinjer om kildebruk. Overtredelse vil bli å vurdere som fusk, se § 4-2. Tekst som er skapt av generativ kunstig intelligens regnes ikke som studentens egen. Dersom slik tekst utgjør en ikke ubetydelig del av det samlede arbeidet, vil kravet til selvstendighet ikke være oppfylt.

2. Bruk av KI-generert tekst regnes som fusk dersom kilden ikke er oppgitt. Dette gjelder selv om besvarelsen som helhet oppfyller selvstendighetskravet.

Videre er fremgått følgende i «Krav til skriftlige arbeider på masterprogrammet i rettsvitenskap ved UiB», punkt 2: «Generelt om krav til skriftlige arbeider på jusstudiet»:

[...]

Bruk av verktøy som benytter seg av generativ kunstig intelligens (som ChatGPT og Microsoft Copilot) gir egne utfordringer knyttet til akademisk redelighet. Dersom du bruker slike verktøy må du skille mellom hva du selv har bidratt med, og hva språkmodellen har bidratt med. I tilfeller hvor du bruker tekst generert av KI-verktøy må du også passe på å opplyse om dette på en etterrettelig måte.

Punkt 3: «Nærmere om kravet til selvstendig arbeid»:

[...]

Dersom du bruker tekst som er skapt av generativ KI, vil du stå i fare for at du ikke oppfyller dette kravet til selvstendighet. KI-generert tekst regnes ikke som din egen tekst, selv om kvaliteten og innholdet i teksten til en viss grad er avhengig av prompten man benytter seg av.

[...]

Du må også henwise på en presis måte dersom du bruker generativ KI for å produsere tekst som skal inngå i besvarelsen din. En tekst som er generert av KI kan ikke gjenskapes av andre. Det er derfor viktig at du forklarer hvordan verktøyet er brukt. For å være trygg på at henvisningen er etterrettelig, må bruken av KI-verktøyet dokumenteres ved skjermbilde av samtalen, eller tilsvarende dokumentasjon (noen av verktøyene har en løsning med permanent lenke, som gir mottakeren av lenken tilgang til hele samtalen. Videre må du beskrive hvordan du har brukt verktøyet. Dokumentasjon i form av skjermbilde og beskrivelse kan legges som vedlegg til besvarelsen din, og vil ikke inngå i ordtellingen. Vedlegg leveres i samme innleveringsdokument, men etter selve oppgavebesvarelsen. Du må i tillegg ha en henvisning i teksten. Eksempler på riktig henvisning og dokumentasjon kan du finne i Veiledning til studentene om anbefalt bruk av kunstig intelligens knyttet til læring og vurdering [lenke].

Mangelfull henvisning til opphavet til tekst som du har brukt i besvarelsen din, vil utgjøre et selvstendig brudd på akademiske standarder knyttet til sitering, og kan regnes som fusk.

7. Hva er tillatt bruk av KI-verktøy?

Studenter kan bruke KI-generert tekst i deler av besvarelsen dersom de har en tydelig kildehenvisning med følgende informasjon:

- navn på verktøyet som har generert teksten
- dato og tidspunkt
- beskrivelse av hvordan studenten har brukt verktøyet
- skjermbilde av samtalelogg med ChatGPT

Studentene må ha en kildehenvisning i teksten, mens beskrivelsen av hvordan verktøyet er brukt og skjermbilde eller annen tilsvarende dokumentasjon legges som vedlegg til besvarelsen. Beskrivelsen og skjermbildet inngår ikke i ordtellingen og skal heller ikke inngå i vurderingen av besvarelsen. I praksis vil et *vedlegg* innebære at studenten klipper inn dokumentasjonen og beskrivelsen i innleveringsdokumentet, etter oppgavebesvarelsen. I innleveringsløsningene våre er det kun mulig å levere ett dokument.

Besvarelsen må likevel oppfylle selvstendighetskravet, jf. punkt 2 ovenfor om krav til selvstendige arbeider. En besvarelse hvor store deler av teksten er generert av KI-verktøy, skal underkjennes selv om korrekt kildehenvisning er på plass.

Tekster som er generert av KI kan ikke gjenskapes, hvilket understreker behovet for tydelig og utfyllende kildehenvisning som identifiserer hvor teksten kommer fra. Manglende henvisning vil bli vurdert som fusk.

8. Hva kjennetegner en tekst som er skrevet av KI-verktøy?

Tekster som er skapt ved bruk av KI-verktøy kan være kjennetegnet ved følgende:

- Språket er preget av generiske formuleringer og rigid struktur, og besvarelsen har en påfallende mangel på grammatiske feil og skrivefeil.
- Språket endrer seg på en unaturlig måte underveis i besvarelsen.
- Besvarelsen inneholder uriktig informasjon, f.eks. henvisning til feil/ikke-eksisterende dom eller annen fakta som ikke stemmer.
- Besvarelsen svarer ikke direkte på det som oppgaven spør om, men beskriver i stedet andre temaer som ligger på siden av det sentrale i oppgaven.
- Besvarelsen behandler stoff som ikke er dekket av emnets undervisning eller pensum.
- Besvarelsen inneholder kildehenvisninger til kilder som ikke eksisterer, eller kilder som eksisterer men ikke har noen relevans for besvarelsen.
- Hele eller deler av besvarelsen er skrevet på engelsk, selv om det ikke er et krav.

Dersom en tekst oppfyller et eller flere av punktene, er det ikke ensbetydende med at teksten er generert av KI-verktøy, men det kan gi anledning til mistanke. Det er viktig å være oppmerksom på at noen av punktene også kan kjennetegne en svak besvarelse. I praksis vil det ofte være en kombinasjon av flere punkter og det samlede inntrykk av besvarelsen som kan vekke mistanke. Særlig vil det første punktet alene sjelden være et tydelig nok kjennetegn, men i kombinasjon med ett eller flere av de andre punktene kan det gi grunn til å mistenke bruk av KI-verktøy. Videre vil typisk noen av punktene gi anledning til større mistanke enn andre. Uriktig kildehenvisning eller informasjon er det ofte vanskeligere å gi en plausibel forklaring på enn f.eks. generisk språk.

Det finnes ulike verktøyer (KI-detektorer) som kan gi en indikator på om en tekst er skrevet av et menneske eller generative KI-verktøy. *Sensorene skal ikke bruke disse i forbindelse med sensurering av besvarelser.*

9. Saksgang ved mistanke om uredelig bruk av KI

Dersom du har en begrunnet mistanke om at besvarelsen – helt eller delvis – er skapt ved bruk av KI-verktøy, ber vi deg om å rette henvendelse til studieseksjonen (se kontaktinformasjon under) med en beskrivelse av de forholdene som begrunner mistanken.

Saken vil deretter bli vurdert av en jurist i studieseksjonen, visedekan for undervisning og evt. emneansvarlig. Det vil bli besluttet om saken skal henlegges eller tas videre. Dersom saken tas videre, vil studenten bli invitert til et møte hvor hen får mulighet til å kommentere på forholdene. Merk at sensor *ikke* deltar på disse møtene eller i den konkrete saksbehandlingen av saken. Du kan bli bedt om å skrive en formell uttalelse til bruk for saken, men har ikke en aktiv rolle i den videre oppfølgingen utover det.

Hvis det avdekkes uredelig bruk av KI-verktøy, vil de faktiske forholdene i saken være avgjørende for hvordan saken skal følges opp. I hovedtrekk kan det være tale om 1) besvarelsen oppfyller ikke kravene til selvstendighet eller 2) en fuskesak på grunn av manglende kildehenvisning.

Saker om manglende selvstendighet kan føre til at besvarelsen underkjennes på faglig grunnlag. Det betyr i praksis at besvarelsen blir annullert.

Saker om fusk avgjøres av Den sentrale klagenemnd ved UiB. Fakultetet forbereder saken til nemnden. Praksis er at nemnda annullerer en besvarelse når fusk er påvist. I tillegg kan studenten utestenges i opptil to semester, avhengig av sakens alvorlighetsgrad, herunder studentens nivå samt arten og omfanget av fusket. Reglene om dette finnes i Universitets- og

høgskoleloven § 4-7 første ledd (annullering), og § 4-8, tredje ledd, jf. § 4-7, første ledd, bokstav b (utestenging).

Uavhengig av utfallet i saken, vil du bli bedt om å sensurere besvarelsen. Under behandling av saken vil sensuren bli sperret og frigis bare dersom saken blir henlagt.

Kontaktinformasjon

- 1. studieår: 1.studiear.jurfa@uib.no
- 2. studieår: 2.studiear.jurfa@uib.no
- 3. studieår: 3.studiear.jurfa@uib.no
- 4. studieår: 4.studiear.jurfa@uib.no
- Norske spesialemer: spesialemer.jurfa@uib.no
- Engelske spesialemer: elective-courses.jurfa@uib.no
- Masteroppgave: masteroppgave.jurfa@uib.no

Vedlegg 2:

Opprinnelig forslag fra «Arbeidsgruppen for å utarbeide retningslinjer for bruk av KI i undervisning og prøving».

Informasjonsskriv til sensorer ved Det juridiske fakultet, UiB: Bruk av KI-verktøy i arbeider som leveres for godkjenning eller sensur

1. Bakgrunn

Økt kjennskap til og bruk av verktøyer innen kunstig intelligens (KI-verktøy), herunder generativ kunstig intelligens (eksempelvis ChatGPT) har vært mye omdiskutert i utdanningssektoren, også i forbindelse med sensurering av besvarelser. Formålet med dette informasjonsskrivet er å opplyse sensorer ved Det juridiske fakultet om regelverket for bruk av KI-verktøy i arbeider som leveres for godkjenning/sensur samt saksgang ved mistanke om uredelig bruk av KI-verktøy.

Du finner ytterligere informasjon om verktøy basert på kunstig intelligens [her](#).

2. Regelverket

[UiBs studieforskrift](#) § 4-3 viser til at studentene skal «oppfylle krav til akademisk redelighet og integritet». På UiBs nettside [Reielegheit og fusk](#) er det lagt til et eget punkt «særskilt om kunstig intelligens». Her står det blant annet:

«Som regel er det eit krav om at svaret på eksamen er ein sjølvstendig produsert tekst. Dette gjer at å levere ein tekst som heilt eller delvis er generert vil reknast som fusk, med mindre det er sitert på redeleg måte.»

Fakultetet har i [Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen](#) § 4-1 nr. 1 spesifisert kravet:

«Alle arbeider som leveres for godkjenning/sensur, skal være studentens eget arbeid. Dette gjelder også der vedkommende arbeid(er) ikke inngår i grunnlaget for karakterfastsettelse. Kilder som nyttes skal angis i overensstemmelse med [universitetets retningslinjer om kildebruk](#). Overtredelse vil bli å vurdere som fusk, se § 4-2. Arbeider som er helt eller delvis skapt ved bruk av verktøy som benytter seg av generativ kunstig intelligens kan ikke regnes som studentens eget arbeid. Slike arbeider kan også vurderes som fusk med mindre de er sitert på redelig måte, se [Særskilt om kunstig intelligens](#).»

I tillegg fungerer retningslinjene «[Krav til skriftlige arbeider på masterprogrammet i rettsvitenskap ved UiB](#)» som veiledning for kravene til akademisk redelighet. Retningslinjene er forankret i fakultetets utfyllende regler § 9-2. Om bruk av KI-generert tekst i skriftlige arbeider heter det blant annet:

Punkt 2: «Generelt om krav til skriftlige arbeider på jusstudiet»:

[...]

Bruk av verktøy som benytter seg av generativ kunstig intelligens (som ChatGPT og Microsoft Copilot) gir egne utfordringer knyttet til akademisk redelighet. Dersom du

bruker slike verktøy må du skille mellom hva du selv har bidratt med, og hva språkmodellen har bidratt med. Du må også henvisne på en redelig måte.

Punkt 3: «Nærmere om kravet til selvstendig arbeid»:

[...]

Dersom du gjengir en tekst som er helt eller delvis skapt av generativ KI, vil du stå i fare for at du ikke oppfyller dette kravet til selvstendighet. KI-generert tekst regnes ikke som din egen tekst, selv om kvaliteten og innholdet i teksten til en viss grad er avhengig av prompten man benytter seg av.

[...]

Du må også henvisne på en presis måte dersom du bruker generativ KI for å produsere tekst. En tekst som er generert av KI kan ikke gjenskapes av noen andre. Det er derfor viktig at du siterer og forklarer hvordan verktøyet er brukt på en slik måte at bruken er etterprøvable. For å være trygg på at henvisningen er etterrettelig og etterprøvable, må bruken av KI-verktøyet dokumenteres ved skjermbilde av samtalen, eller tilsvarende dokumentasjon (noen av verktøyene har en løsning med permanent lenke, som gir mottakeren av lenken tilgang til hele samtalen. Dette vil anses som tilsvarende). Videre må du beskrive hvordan du har brukt verktøyet. Dokumentasjon i form av skjermbilde og beskrivelse kan legges som vedlegg til besvarelsen din, og vil ikke inngå i ordtellingen. Vedlegg leveres i samme innleveringsdokument, men etter selve oppgavebesvarelsen. Du må i tillegg ha en henvisning i teksten. Eksempler på riktig henvisning og dokumentasjon kan du finne i Veiledning til studentene om anbefalt bruk av kunstig intelligens knyttet til læring og vurdering [lenke].

Mangelfull henvisning, både til tradisjonelle kilder eller til bruk av KI-verktøy, vil utgjøre et selvstendig brudd på akademiske standarder knyttet til sitering, og kan regnes som fusk.

3. Hva er tillatt bruk av KI-verktøy?

Studenter kan bruke KI-verktøy i deler av besvarelsen dersom de har en tydelig kildehenvisning med følgende informasjon:

- navn på verktøyet som har generert teksten
- dato og tidspunkt
- beskrivelse av hvordan studenten har brukt verktøyet
- skjermbilde av samtalelogg med ChatGPT

Studentene må ha en kildehenvisning i teksten, mens beskrivelsen av hvordan verktøyet er brukt og skjermbilde eller annen tilsvarende dokumentasjon legges som vedlegg til besvarelsen. Beskrivelsen og skjermbildet inngår ikke i ordtellingen og skal heller ikke inngå i vurderingen av besvarelsen. I praksis vil et *vedlegg* innebære at studenten klipper inn dokumentasjonen og beskrivelsen i innleveringsdokumentet, etter oppgavebesvarelsen. I innleveringsløsningene våre er det kun mulig å levere ett dokument.

Besvarelsen må likevel oppfylle selvstendighetskravet, jf. punkt 2 ovenfor om krav til selvstendige arbeider. En besvarelse hvor store deler – eller hele teksten – er generert av KI-verktøy, kan underkjennes på faglig grunnlag på grunn av manglende selvstendighet selv om korrekt kildehenvisning er på plass.

Tekster som er generert av KI kan ikke gjenskapes, hvilket understreker behovet for tydelig og utfyllende kildehenvisning som identifiserer hvor teksten kommer fra. Manglende henvisning vil bli vurdert som fusk i henhold til reglene i Universitets- og høyskoleloven.

4. Hva kjennetegner en tekst som er skrevet av KI-verktøy?

Tekster som er skapt ved bruk av KI-verktøy kan være kjennetegnet ved følgende:

- Språket er preget av generiske formuleringer og rigid struktur, og besvarelsen har en påfallende mangel på grammatiske feil og skrivefeil.
- Språket endrer seg på en unaturlig måte underveis i besvarelsen.
- Besvarelsen inneholder uriktig informasjon, f.eks. henvisning til feil/ikke-eksisterende dom eller annen fakta som ikke stemmer.
- Besvarelsen svarer ikke direkte på det som oppgaven spør om, men beskriver i stedet andre temaer som ligger på siden av det sentrale i oppgaven.
- Besvarelsen behandler stoff som ikke er dekket av emnets undervisning eller pensum.
- Besvarelsen inneholder kildehenvisninger til kilder som ikke eksisterer, eller kilder som eksisterer men ikke har noen relevans for besvarelsen.
- Hele eller deler av besvarelsen er skrevet på engelsk, selv om det ikke er et krav.

Dersom en tekst oppfyller et eller flere av punktene, er det ikke ensbetydende med at teksten er generert av KI-verktøy, men det kan gi anledning til mistanke. Det er viktig å være oppmerksom på at noen av punktene også kan kjennetegne en svak besvarelse. I praksis vil det ofte være en kombinasjon av flere punkter og det samlede inntrykk av besvarelsen som kan vekke mistanke. Særlig vil det første punktet alene sjelden være et tydelig nok kjennetegn, men i kombinasjon med ett eller flere av de andre punktene kan det gi grunn til å mistenke bruk av KI-verktøy. Videre vil typisk noen av punktene gi anledning til større mistanke enn andre. Uriktig kildehenvisning eller informasjon er det ofte vanskeligere å gi en plausibel forklaring på enn f.eks. generisk språk.

Det finnes ulike verktøyer (KI-detektorer) som kan gi en indikator på om en tekst er skrevet av et menneske eller generative KI-verktøy. Sensorene skal ikke bruke disse i forbindelse med sensurering av besvarelser.

5. Saksgang ved mistanke om uredelig bruk av KI

Dersom du har en begrunnet mistanke om at besvarelsen – helt eller delvis – er skapt ved bruk av KI-verktøy, ber vi deg om å rette henvendelse til studieseksjonen (se kontaktinformasjon under) med en beskrivelse av de forholdene som begrunner mistanken.

Saken vil deretter bli vurdert av en jurist i studieseksjonen, visedekan for undervisning og evt. emneansvarlig. Det vil bli besluttet om saken skal henlegges eller tas videre. Dersom saken tas videre, vil studenten bli invitert til et møte hvor hen får mulighet til å kommentere på forholdene. Merk at sensor *ikke* deltar på disse møtene eller i den konkrete saksbehandlingen av saken. Du kan bli bedt om å skrive en formell uttalelse til bruk for saken, men har ikke en aktiv rolle i den videre oppfølgingen utover det.

Hvis det avdekkes uredelig bruk av KI-verktøy, vil de faktiske forholdene i saken være avgjørende for hvordan saken skal følges opp. I hovedtrekk kan det være tale om 1) besvarelsen oppfyller ikke kravene til selvstendighet eller 2) det kan være en fuskesak på grunn av manglende kildehenvisning.

Saker om manglende selvstendighet kan føre til at besvarelsen underkjennes på faglig grunnlag. Det betyr i praksis at besvarelsen blir annullert.

Saker om fusk avgjøres av Den sentrale klagenemnd ved UiB. Fakultetet forbereder saken til nemnden. Praksis er at nemnda annullerer en besvarelse når fusk er påvist. I tillegg kan studenten utestenges i opptil to semester, avhengig av sakens alvorlighetsgrad, herunder studentens nivå samt arten og omfanget av fusket. Reglene om dette finnes i Universitets- og høyskoleloven § 4-7 første ledd (annullering), og § 4-8, tredje ledd, jf. § 4-7, første ledd, bokstav b (utestenging).

Uavhengig av utfallet i saken, vil du bli bedt om å sensurere besvarelsen. Under behandling av saken vil sensuren bli sperret og frigis bare dersom saken blir henlagt.

Kontaktinformasjon

- 1. studieår: 1.studiear.jurfa@uib.no
- 2. studieår: 2.studiear.jurfa@uib.no
- 3. studieår: 3.studiear.jurfa@uib.no
- 4. studieår: 4.studiear.jurfa@uib.no
- Norske spesialemer: spesialemer.jurfa@uib.no
- Engelske spesialemer: elective-courses.jurfa@uib.no
- Masteroppgave: masteroppgave.jurfa@uib.no

Utvalg: Studieutvalget ved Det juridiske fakultet
Saksnummer: 45/24-10
Møtedato: 28.08.2024
Journalnummer: 2024/236

Samlesak - endringer i utfyllende regler

1. Innledning

I denne saken legger studieseksjonen fram forslag til en del ulike endringer i Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen. Foranledningen til endringene er oppstarten av fakultetets nye LLM-program, den nye Universitets- og høyskoleloven, innfasingen av studieordningen av 2021, og at vi har oppdaget av regelverket vårt om hjelpemidler til eksamen er utdatert og til tider uklart. Vi foreslår endringer som innebærer nytt regelverk for LLM (2), endringer i regler om hjelpemidler til eksamen (3) og sensur (4), nye regler om godkjenning av fordypnings- og spesialemer (5) og prioritering av valgemen der en student har mer enn 20 studiepoeng (6), og oppdatering av henvisninger til Universitets- og høyskoleloven (7).

2. Regelverk for LLM Master of Laws (LL.M.) in EU and EEA Law

I høst har fakultetets nye LLM-program Master of Laws (LL.M.) in EU and EEA Law startet opp. Det er nødvendig å oppdatere fakultetets utfyllende regler for å inkludere denne graden. Vi foreslår å vedta et eget kapittel 10 hvor det presiseres hvilke regler som gjelder for dette masterprogrammet.

Paragrafene 10-1 til 10-3 handler om det samme som utfyllende regler kapittel 2 «Grad, studierett, utdanningsplan, undervisning og obligatoriske undervisningsaktiviteter.». I § 10-4 slås det fast hvilke regler fra kapittel 3, 4 og 5 som gjelder for studenter på LLM-EU. Reglene som listes opp er de som gjelder generelt, og ikke knytter seg spesifikt til masterprogrammet i rettsvitenskap.

Reglene i kapittel 6 og 7 er ikke relevante for LLM-EU. Reglene i §§ 10-5 og 10-6 handler om det samme som utfyllende regler kapittel 9 «vitnemål og videre studier».

Hvilke regler som skal gjelde for vitnemålsutsettelse og nærmere regler om poststudierett etter LLM-EU må vedtas seinere.

2.1 Forslag til endringer i kapittel 1:

§ 1-1 Hjemmel og virkeområde. Forholdet til andre regler

Reglene her er vedtatt med hjemmel i «Forskrift om studium ved Universitetet i Bergen», som gjelder for alle studier og eksamener på bachelor- og masternivå ved Universitetet i Bergen.

Reglene skal tolkes og anvendes i samsvar med overordnet regelverk i universitets- og høyskoleloven, sentrale forskrifter og UiB-forskriften.

Reglene her suppleres av «Studieplan for studieordning av 2003», «Studieplan for MAJUR Rettsvitenskap (jus), master, 5 år», «Studieplan for MAJUR-2 Rettsvitenskap, master, 2 år», «Studieplan for LLM-EU Master of Laws (LL.M.) Programme in EU and EEA Law» og emnebeskrivelsene for de

enkelte emnene ved fakultetet. For etter- og videreutdanningstilbud kan det gjelde egne regler, se § 7-1. [Reglene for LLM Master of Laws \(LL.M.\) in EU and EEA Law følger av kapittel 10.](#)

§ 1-3 Terminologi

[9. LLM-EU er en forkortelse som brukes om Master of Laws \(LL.M.\) in EU and EEA Law](#)

2.2 Forslag til nytt kapittel 10:

Kapittel 10 Master of Laws (LL.M.) in EU and EEA Law

§ 10-1 Utdanningsplan

Fakultetet tildeler graden Master of Laws (LL.M.) in EU and EEA Law, fastsatt med hjemmel i lov av 8. mars 2024 nr. 9 om universiteter og høyskoler § 3-8, jf. forskrift om grader og yrkesutdanninger, beskyttet tittel og normert studietid ved universiteter og høyskoler § 3 nr. 5. Det juridiske fakultet fastsetter i studieplanen hvilke emner som inngår i studiet og den rekkefølge emnene skal tas i.

Normert studietid er ett og et halvt år (tre semester). Hvert semester er 30 studiepoeng og graden er 90 studiepoeng (ECTS).

Fakultetet kan etter søknad fastsette en avvikende utdanningsplan for den enkelte student der studenten ikke kan følge den ordinære utdanningsplanen på grunn av innvilget godkjenning, eller på grunn av sykdom eller andre tungtveiende grunner. I disse tilfellene kan fakultetet gi forkortet eller forlenget studierett.

Studentenes utdanningsplaner følges opp i tråd med reglene i UiB-forskriften §§ 4-5 og 4-6.

§ 10-2 Alminnelige regler om undervisning og obligatoriske undervisningsaktiviteter

§ 2-5 Alminnelige regler om undervisning og obligatoriske undervisningsaktiviteter gjelder for emnene på LLM-EU, med mindre noe annet er bestemt i emnebeskrivelsen.

§ 10-3 Permisjon og pause fra studiene

Permisjon fra studiene reguleres av UiB-forskriften § 5-2.

Studenter på LLM-EU har ikke rett på «pause fra studiene» jf. UiB-forskriften § 5-3.

§ 10-4 Eksamen, regelbrudd og faglig godkjenning

Reglene i kapittel 3, med unntak av §§3-4 og 3-5 gjelder for studenter på LLM-EU.

Reglene i kapittel 4 gjelder for studenter på LLM-EU.

Følgende regler i kapittel 5 gjelder for studenter på LLM-EU: §§ 5-4 og 5-7.

§ 10-5 Vitnemål

1. Vitnemål utstedes i tråd med reglene i UiB-forskriften kapittel 12.

2. Graden LLM-EU kan ikke inneholde mer enn 90 studiepoeng. Der studenten har avlagt flere studiepoeng enn det som inngår i utdanningsplanen, gjelder følgende:

- a. Emner godkjent etter utveksling har prioritet
- b. Emner tatt ved UiB har prioritet foran emner tatt ved andre norske institusjoner, eller andre institusjoner uten utvekslingsavtale.

Der prioriteringene etter punkt 2 ikke avklarer hele grunnlaget for vitnemålet, har studenten selv ansvar for å angi hvilke emner som skal inngå i graden.

Dersom studenten ikke har angitt hvilke emner som skal inngå i graden, vil fakultetet velge det/de eldste av de aktuelle emnene. Dersom dette heller ikke avklarer utvalget, velges emnet med best karakter, og deretter i alfabetisk rekkefølge.

3. Det gis ikke hovedkarakter for graden LLM-EU. § 10-6 Poststudierett

Studenter som har oppnådd graden LLM-EU kan søke poststudierett ved Det juridiske fakultet. Poststudierett kan kun gis én gang, og bare fra og med semesteret etter at grad er oppnådd. Søknadsperioder er

- 1. juli - 15. august for studenter som fullfører graden i vårsemesteret
- 1. desember - 15. januar for studenter som fullfører graden i høstsemesteret.

Poststudierettens varighet er to semestre, men kan avsluttes tidligere etter melding til fakultetet. Utløpt eller avsluttet poststudierett kan ikke gjenåpnes.

Med poststudierett kan man gjenta beståtte eksamener, eller ta emner som er åpne for alle studenter på UiB.

Eventuelle karakterforbedringer på allerede beståtte emner kan inkluderes på vitnemålet, såfremt dette ikke allerede er utstedt.

3. Endringer i reglene om hjelpemidler på eksamen

Reglene i §§ 3-8 til 3-11 er tidvis utdaterte og utydelige, som gjør at vi får mange spørsmål fra studenter og emneansvarlige. Vi foreslår følgende endringer:

§ 3-8 Digitale hjelpemidler til eksamen:

- Legge til et punkt om at det ikke er tillatt å ha annet enn datamaskin, mat og skrivesaker på/ved eksamensbordet. Lignende regel finnes i § 3-10 om analoge hjelpemidler, men gjelder også for andre eksamener.

§ 3-9 Analoge hjelpemidler til eksamen:

- Ta vekk lovsamlingen som lovlig hjelpemiddel. Lovsamlingen «Norges lover» (utg. av Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo) utgis ikke lenger, og er ikke et relevant hjelpemiddel for eksamenene som benytter analoge hjelpemidler.
- Fjerne regelen i § 3-9 nr. 3 fordi emnene på første og andre studieår ikke har analoge hjelpemidler.

§ 3-10 Innlevering og kontroll av analoge hjelpemidler:

- Vise til nettsidene for informasjon om praktisk gjennomføring av bokkontroll.
- Klagefristen for vedtak om inndragning vil følge av vedtaket.

§ 3-11 Henvisninger, tilføyelser o.a. i analoge hjelpemidler til eksamen:

- Foreslått noen forenklinger
- Regelen i punkt 2 om at det er lov å henvise til andre tillatte hjelpemidler på «andre eksamener gitt i masterprogrammet i rettsvitenskap ved Universitetet i Bergen» har skapt mye forvirring og framstår som veldig rar all den tid vi har eksamener med alle hjelpemidler tilgjengelig. Regelen ga nok mening da man hadde lovsamling som skulle brukes i flere eksamener, men nå er det kun særtrykk som brukes i enkeltksamener som er relevant. Den

foreslås fjernet, slik at studenter kun kan henvise til andre lovlige hjelpemidler på samme eksamen.

Endringene vil medføre at Informasjonen under overskriften Examination Support Material i en del engelske valg- og spesialemner må oppdateres.

3.1 De foreslåtte endringene:

§ 3-8 Digitale hjelpemidler til eksamen

1. ~~Fra studieåret 2020/21 er~~ Lovdata er tillatt hjelpemiddel ved skoleeksamen i alle obligatoriske emner ved Det juridiske fakultet.

2. ~~Fra studieåret 2021/22 er~~ Lovdata er tillatt hjelpemiddel ved skoleeksamen i alle norskspråklige valgemner og spesialemner ved Det juridiske fakultet.

[...]

6. I tillegg til datamaskinen, skal kun skrivesaker og eventuelt mat og drikke finnes på/ved eksamensbordet. Mobiltelefoner, smartklokker og lignende er ikke tillatt.

§ 3-9 Analoge hjelpemidler til eksamen

1. Dersom ikke annet er fastsatt i emnebeskrivelsen, kan dette benyttes på skoleeksamen:

~~1. Inntil 2 utgaver eller eksemplarer av lovsamlingen «Norges lover» (utg. av Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo). Studentene er selv ansvarlige for å~~

~~1. ha med seg lovsamling på eksamen og~~

~~2. ha siste utgave~~

- Én rettskrivingsordliste eller ordbok. Jusleksikon og ordbøker med utfyllende faglig informasjon om oppslagsordene er ikke tillatt.
 - Ordbøker som er til/fra de to samme språkene – for eksempel norsk-engelsk/engelsk-norsk – i to fysiske bind regnes også som én ordbok. Disse kan ha forskjellig utgiver og/eller være ulike utgaver.
 - Ordbok som nevnt ovenfor kan ikke kombineres med andre typer ordbøker. Kombinasjoner som utgjør mer enn to fysiske bind er ikke tillatt.
2. Emnebeskrivelsen i hvert enkelt emne kan tillate ytterligere bruk av hjelpemiddel. Der særtrykk er tillatt, er det også tillatt med samlehefter som ikke omfatter mer enn det som står på listen.
- ~~3. På de to første studieårene, unntatt EXFAC Juridisk forprøve, kan studenter som har vært i landet mindre enn fire år, etter søknad få ha med flere ordbøker.~~
4. Utskrifter fra internett eller database er ikke tillatt hjelpemiddel til eksamen.
5. ~~Fra studieåret 2021/22 er a~~ Analoge hjelpemidler er ikke tillatt til skoleeksamener for de emner hvor Lovdata anvendes som hjelpemiddel på eksamen, ~~jf. bestemmelsen i § 3-5 a.~~

§ 3-10 Innlevering og kontroll av analoge hjelpemidler

1. Bokkontroll gjennomføres på eksamener med analoge hjelpemidler i tråd med informasjon på fakultetets nettsider: Bokkontroll på eksamen: Det juridiske fakultet

Hjelpemiddel som ønskes nytt under eksamen, bringes til eksamensbordet senest ½ time før eksamen starter dersom ikke annen frist er angitt. Overholdes ikke denne fristen, kan studenten ikke påregne å få starte eksamen til angitt tid. Ingen hjelpemidler kan bringes inn i lokalet etter at bokkontrollen er begynt uten at materialet underlegges kontroll. Bøker/notater og lignende som ikke skal nyttes under eksamen, kan ikke bringes inn i lokalet etter at bokkontrollen er begynt.

2. I tillegg til lovlige hjelpemidler skal bare nødvendige skrivesaker samt eventuelt mat og drikke finnes på/ved eksamensbordet. Mobiltelefoner, musikkspillere, smartklokker og lignende er ikke tillatt. annet elektronisk utstyr med eller uten sender som ikke er tillatte hjelpemidler kan ikke tas med til eksamensbordet.

3. Studenten er selv ansvarlig for at de medbrakte hjelpemidlene er i overensstemmelse med reglene om henvisninger, tilføyelser o.l. §§ 3-5 og 3-7, samt med bestemmelsene om hjelpemidler i den enkelte emnebeskrivelse.

4. Materiale som finnes å være i strid med eksamensreglementet vil bli inndratt. Forholdet kan i tillegg kvalifisere til fusk, jf. kapittel 4 nedenfor. Det er ikke adgang til å avhjelpe regelbrudd eller på annen måte gjøre endringer i hjelpemidlene etter at bokkontrollen er påbegynt.

~~5—Vedtak om inndragning kan påklages senest innen tre uker.~~

~~6-5.~~ Studenter som har fått inndratt materiale før eller under eksamen vil få skriftlig begrunnelse for vedtaket fra fakultetet. Der orienteres også om den videre saksgang.

~~7—Studenter som har fått inndratt lovsamling, skal få låne blank lovsamling under eksamen.~~

§ 3-11 Henvisninger, tilføyelser o.a. i analoge hjelpemidler til eksamen

1. I alle medbrakte hjelpemiddel til eksamen kan det være understrekinger og/eller markering med markeringstusj o.l. av hele ord og setninger og vannrett og loddrett strek i marginen, i alle farger.

2. I alle medbrakte hjelpemiddel kan det dessuten være innarbeidet henvisninger innbyrdes i hjelpemidlet og henvisninger til andre tillatte hjelpemiddel som er tillatt ved denne eller andre eksamener er gitt i masterprogrammet i rettsvitenskap ved Universitetet i Bergen. Dette gjelder likevel ikke i og til lister, registre, ordbøker og lignende.

Henvisningene kan bare innledes med ord som se/sjå, jf., cfr., contra, sammenlign (sml.), oppheva (opph.), endret. Henvisninger til lover, kgl. res., forskrifter og reglement kan bare inneholde tittel og/eller data (eventuelt nummer), paragraf og/eller ledd, avsnitt, punktum, setning, nummer eller litra. Vanlige forkortelser som grl., strl. og lignende, kan brukes.

Eksempel: Sml.FAL § 18-1; opph. ved lov 13. februar 1976; jf. lov nr. 261969 § 2-1.

3. Indeksmerker (flagg eller lignende) som har til formål å lette bruken av hjelpemidler er tillatt. Disse kan bare inneholde henvisning i tråd med reglene over, for siden som er indeksert. for lovsamlingen eller for særtrykk bare angi lovnavn eller forkortelse av lovnavn, årstall og nummer og/eller kapitteleverskrifter e.l. nøyaktig slik det forekommer på siden som er indeksert. De kan ikke i noe tilfelle inneholde tekst som er i strid med reglene her.

4. Det er ikke tillatt med annen innarbeiding, for eksempel at ny lovtekst er skrevet inn i hjelpemidlet.

4. Endringer i § 3-13 om sensur

Regelen må oppdateres på grunn av nye regler om sensur i ny Universitets- og høyskolelov. Punkt 2 i § 3-13 foreslås fjernet fordi dette reguleres i UiBs studieforskrift og i Universitets- og høyskoleloven. Ordet «primært» foreslås fjernet fra punkt 3.

4.1 Forslag til endringer i § 3-13 om sensur

§ 3-13 Almennelige regler om sensur og begrunnelse

1. Sensurfristen reguleres av universitets- og høyskoleloven § 3-9 nr. 411-7, Forskrift om frister for sensur ved Det juridiske fakultet og Forskrift om sensurfrist for mastergradsoppgaver. Sensurdato opplyses i tilknytning til eksamen. Der sensuren faller senere enn det som er opplyst, skal ny dato publiseres i Mitt UiB.

~~2. Sensur av arbeider som inngår i karaktergrunnlaget foretas av én sensor. Unntak:~~

~~a. Besvarelser som først vurderes til F eller Ikke bestått skal vurderes av ytterligere en sensor før endelig sensurvedtak fattes.~~

~~b. Masteroppgaver vurderes av to sensorer, jf. universitets- og høyskoleloven § 3-9 nr. 2 andre punktum.~~

~~c. Ved ny sensurering etter klage over sensurvedtak, benyttes to sensorer, jf. universitets- og høyskoleloven § 3-9 nr. 5 første punktum.~~

~~3.2.~~ For noen emner har fakultetet bestemt at det skal gis samtidig, skriftlig begrunnelse. Her vil studentene finne begrunnelsen idet sensuren faller. For alle emner kan krav om begrunnelse for sensurvedtak rettes til sensor ~~primært~~ på det tidspunkt («trefftiden») og på den måten fakultetet angir for den enkelte eksamen. Det er likevel adgang til å kreve begrunnelse inntil en uke etter kunngjøring av sensuren, jf. universitets- og høyskolelovens ~~§ 5-3 (1), tredje setning~~ § 11-8.

4. ~~3.~~ Hvis studenten har henvendt seg til sensor i trefftiden skal begrunnelsen gis senest dagen etter at kravet ble satt fram. Overholder ikke sensor denne fristen, eller hvis studenten ikke oppnår kontakt med sensor i løpet av trefftiden, skal studenten underrette administrativt ansvarlig for studieåret/emnet samme dag eller senest neste morgen. Hvis studenten har framsatt krav om begrunnelse etter trefftiden, men innenfor lovens ytre frist, gis begrunnelse senest to uker etter at kravet er satt fram. Overholder ikke sensor denne fristen, skal studenten underrette administrativt ansvarlig for studieåret/emnet senest neste dag.

5-4. Det gis ikke hovedkarakter for graden master i rettsvitenskap.

5. Godkjenning av fordypnings- og spesialemer

Fakultetet har foreløpig ikke vedtatt en regel om godkjenning av fordypnings- og spesialemer på femte studieår i studieordningen av 2021. I studieordningen av 2003 godkjennes spesialemer fra UiO eller UiT på masternivå så lenge de kan inngå i master i rettsvitenskap ved disse studiestedene.

I styresak 60/23 om reform av femte studieår står det følgende i del 12 om godkjenning av emner tatt ved andre norske institusjoner:

Mye av poenget med endringene av 5. studieår som nå foreslås, er å legge til rette for fordypning og spesialisering gjennom studentaktiv læring og langt tettere oppfølging enn på dagens opplegg. Dette handler ikke bare, og heller ikke først og fremst, om at studentene skal få spesialisert kunnskap om et utvalgt rettsområde. Grepet med et fordypningsemne på 20 studiepoeng legger til rette for dybdelæring som normalt ikke kan oppnås på et emne på bare 10 studiepoeng, og grepet med obligatorisk undervisning på et engelsk spesialemerne legger til rette for samhandling med utenlandske studenter som ikke kan oppnås på annet vis. Andre sentrale læringsmål er metodisk refleksjon, integrering i forskningsaktiviteten på fakultetet, perspektiver på rettsdogmatikken, internasjonalisering, muntlige ferdigheter mv. Flere av disse læringsmålene kan ikke prøves på en fullgod måte på en eksamen, og vil derfor bli kvittert ut gjennom obligatoriske undervisningsaktiviteter.

Søknader om godkjenning av spesialemer fra andre juridiske lærestedet må vurderes konkret, men det må kommuniseres klart til studentene at fakultetet bare kan og vil godkjenne emner med et læringsutbytte som tilsvarer læringsutbyttet for emnene som de er ment å erstatte. Med mindre UiO eller UiT legger om undervisningen på sine valg-/spesialemer på samme måte som det nå tas til orde for at vi bør gjøre, så vil det i de fleste tilfeller ikke være mulig å godkjenne valg-/spesialemer fra UiO eller UiT som erstatning for de ulike emnene på vårt nye 5. studieår.

Godkjenning av utdanning fra andre norske universiteter reguleres i Uhl. § 9-1, som også vises til i utfyllende regler § 5-1:

§ 9-1. Faglig godkjenning av utdanning fra andre norske universiteter og høyskoler

Universiteter og høyskoler skal godkjenne utdanning fra andre norske universiteter og høyskoler som del av en students utdanning ved institusjonen og med samme antall studiepoeng dersom utdanningen gir et læringsutbytte tilsvarende det som er fastsatt for det aktuelle studiet ved den godkjennende institusjonen

For å tydeliggjøre at regelen for godkjenning i 2021-ordningen skiller seg fra 2003-ordningen foreslår vi å ha en regel som konkret omhandler godkjenning av fordypnings- og spesialemer, og presisere at vurderingen nå vil være knyttet til det konkrete læringsutbyttet.

5.1 Forslag til regel om godkjenning av fordypnings- og spesialemer i studieordningen av 2021:

§ 5-2 Faglig godkjenning av valgmer og spesialemer

4. Studieordningen av 2003 - Spesialemer på femte studieår

Spesialemer på masternivå ved Det juridiske fakultet i Oslo som kan inngå i mastergraden der, og

spesialemer på masternivå ved Det juridiske fakultet i Tromsø som kan inngå i mastergraden der, godkjennes som spesialemer i mastergraden ved Det juridiske fakultet i Bergen.

5. Studieordningen av 2021 – Fordypnings- og spesialemer på femte studieår

Regler om faglig godkjenning av emner på femte studieår i studieordningen av 2021 vil vedtas når arbeidet med utforming av nytt femte studieår er avsluttet.

Spesialemer på masternivå ved Det juridiske fakultet i Oslo som kan inngå i mastergraden der, og spesialemer på masternivå ved Det juridiske fakultet i Tromsø som kan inngå i mastergraden der, godkjennes som fordypnings- og spesialemer på femte studieår der emnets læringsmål og undervisningsform er egnet til å sikre faglig fordypning og/eller internasjonalisering på lik linje med fordypnings- og spesialemerne på femte studieår ved fakultetet.

6. Endringer i § 8-1 Vitnemål: Utstedelse og grunnlag

Det er ikke meningen at studenter skal ta flere valgemner enn de 20 studiepoengene som kreves i studieplanen. Vi vil imidlertid ikke kunne kontrollere om studenter melder seg til flere valgemner etter gjennomført tredje studieår. For å unngå at studenter tar nye valgemner på BA-nivå etter gjennomført tredje studieår som en måte å omgå gjentakskvoten, foreslår vi en regel som slår fast at det første valgemnet blir stående på vitnemålet.

Vi foreslår følgende endring i § 8-1 nr. 5:

5. Som hovedregel kan graden ikke inneholde mer enn 300 studiepoeng, eller 120 studiepoeng for MAJUR-2. Der studenten har avlagt flere studiepoeng enn det som inngår i utdanningsplanen inneholder mer enn det som kan inngå i graden, gjelder følgende:

- a. Emner godskrevet etter utveksling har prioritet
- b. Emner tatt ved UiB har prioritet foran emner tatt ved andre norske institusjoner, eller andre institusjoner uten utvekslingsavtale.
- c. Hvis en student har tatt flere valgemner på bachelornivå enn studieplanen angir, er det emnet studenten tok først som kommer på vitnemålet.

7. Oppdatering av henvisninger til Universitets- og høyskoleloven

Paragraf	Nåværende henvisning	Ny henvisning
§ 3-8 nr. 5, 2	§ 4-7 nr. 1 bokstav b.	§ 12-4 andre avsnitt
	jf. universitets- og høyskolelovens § 5-3 (1), tredje setning.	§ 11-8 første avsnitt
§ 4-2	§ 4-7, § 4-7 nr 1, § 4-8 nr 3, § 5-1 nr 7, jfr. FOR 2005-10-10 nr 1192: Forskrift om felles klagenemnd for behandling av klagesaker etter lov om universiteter og høyskoler § 4-7 til § 4-10.	§ 12-4, § 12-4 første avsnitt, § 12-4 fjerde avsnitt, §14-1 og § 14, 2, fjernes

§ 5-1	§ 3-5 e nr. 1, § 3-5 f.	§ 9-1, § 9-2
§ 5-2 b.	§ 3-5 e nr. 3.	§ 9-1 andre avsnitt
§ 3-4 nr. 2	uhl. § 4-7	§ 12-4

forslag til uttalelse:

Studieutvalget oppfordrer fakultetsstyret til å vedta de foreslåtte endringene i Utfyllende regler ved Det juridiske fakultet.

Emnebeskrivelser oppdateres i tråd med de vedtatte endringene.

21.08.2024
INGVSTR

Utvalg: Studieutvalget ved Det juridiske fakultet
Saksnummer: 46/24
Møtedato: 28.08.2024
Journalnummer: 2024/236

Endring i emnebeskrivelsen for JUS325 Rettshjelp

Fra 1. august 2024 trer ny universitets- og høyskolelov og krav om to sensorer på eksamener som alene utgjør 15 studiepoeng eller mer i kraft. Vi viser til [SU-sak 34/24-2](#).

Emnet [JUS325 Rettshjelp](#) er på 30 studiepoeng og emnet omfattes derfor av kravet om to sensorer. Studentene skal etter endt arbeidsperiode i Jussformidlingen skrive en rapport om praksisoppholdet. Rapporten er underlagt sensur og vurderes til bestått/ikke bestått. Det er praksis at rapporten godkjennes av daglig leder i jussformidlingen og sensureres av emneansvarlig for JUS325 Rettshjelp. Det er for tiden professor Bjørnar Borvik som har emneansvaret.

For at sensuren i emnet formelt sett oppfyller det nye kravet om to sensorer, videreføres ordningen slik at rapporten sensureres av både daglig leder og emneansvarlig. I den forbindelse foreslås en presisering i emnebeskrivelsen (med rødt) slik at det går tydelig frem at emnet oppfyller kravene til to sensorer:

Vurderingsformer

Etter arbeidsperiodens slutt skal det skrives en rapport hvor det gjøres rede for læringsutbyttet av året i Jussformidlingen.

Rapporten skal ta utgangspunkt i læringsmålene for [JUS325](#) og dokumentere hvordan de ulike målene er nådd gjennom året i Jussformidlingen. Redegjørelsen må knyttes til et utvalg av sakene som studenten har arbeidet med, men bør også ta opp andre sider ved praksisen. Fem av de rettslig, faktisk og/eller etisk mest utfordrende sakene bør omtales særskilt.

Rapportens omfang bør være på minst 3000 ord. Den kan ikke overstige 4000 ord.

Rapporten skal leveres senest ett år etter avsluttet praksisperiode.

Frister for levering:

- For sensur i vårsemesteret: 1. april
- For sensur i høstsemesteret: 15. september

Rapporten underlegges sensur ved Det juridiske fakultet, **og sensureres av emneansvarlig og daglig leder i Jussformidlingen.**

forslag til vedtak:

Siste setning under «Vurderingsformer» i emnebeskrivelsen for JUS325 Rettshjelp endres til følgende:

Rapporten underlegges sensur ved Det juridiske fakultet, **og sensureres av emneansvarlig og daglig leder i Jussformidlingen.**

30.07.2024
ANNNI

Utvalg: Studieutvalget ved Det juridiske fakultet
Saksnummer: 47/24
Møtedato: 28.08.2024
Journalnummer: 2024/236

Søknad om frikjøp fra undervisningsplikt – fordypningsemne «kommersielle tvister»

Bakgrunn

Fakultetsstyret vedtok i sitt møte den 19.03.2024 (sak 20/24) å opprette 8 fordypningsemner på nytt femte studieår i studieordning av 2021:

Det arbeides videre med sikte på å opprette følgende fordypningsemner på 20 studiepoeng på 5. studieår:

- 1. Arbeidsrett (førstemanuensis Melanie Hack og førstemanuensis Tine Eidsvaag)*
- 2. Immaterialrett (professor Tore Lunde og førstemanuensene Torger Kielland, Knut Martin Tande og Lillia Oprysk)*
- 3. Konfliktmegling (professor Camilla Bernt)*
- 4. Plan- og ekspropriasjonsrett (professor Ingunn Elise Myklebust og professor Sigrid Eskeland Schütz)*
- 5. Politi- og påtalerett (professor II Gert Johan Kjelby og førstemanuensis II John Reidar Nilsen)*
- 6. Skatte- og selskapsrett (professor Henrik Skar, førstemanuensis Knut Høivik og postdoktor Guri Lindblad)*
- 7. Velferdsrett (professor Bjørn Henning Østenstad og professor Henriette Sinding Aasen)*
- 8. Kommersielle tvister (professor Anna Nylund og professor Magne Strandberg)*

Det forutsettes at minst én av de emneansvarlige på emnene er fast ansatt.

Det delegeres til studiedekan, etter søknad, å fastsette rammer med undervisningstimer til disposisjon for den videre utviklingen av de enkelte fordypningsemnene som skal opprettes.

I samme sak fremgår av dekan og fakultetsdirektørens merknader (s. 6):

Når det gjelder oppfordringen fra Studieutvalget om å sette av en ramme med undervisningstimer til videre utvikling av emnene som skal opprettes, mener dekan og fakultetsdirektør at dette er en god idé, både for emnene hver for seg og for samordning av planleggingen. Samtidig er det åpenbart at de ulike kursoppleggene innebærer ulik grad av nybrottsarbeid og slik sett har ulike behov for utviklingsressurser. Det foreslås at det delegeres til studiedekan å fastsette omfanget av en særskilt ramme for utviklingsarbeid for utviklingen av fordypningsemnene. Hvert enkelt emne kan få inntil 50 timer etter søknad.

Søknad fra emneansvarlige for «kommersielle tvister»

Som kjent arbeides det i disse dager med etableringen av et nytt fordypningsemne «kommersielle tvister» på 20 SP. Det er tenkt tilbudt fra og med høstsemesteret 2025.

Emnet er helt nytt. En del grunnlagsarbeid er allerede gjort av Magne Strandberg og Anna Nylund. Det gjenstår likevel fortsatt mye jobb før faget kan tilbys. Blant annet må emnebeskrivelsen revideres og mål for læringsutbytte, prøvingsformer, pensumlister og undervisningsopplegget må på plass.

Som ledd i arbeidet med etableringen av emnet søkes det med dette om frikjøp fra undervisningsplikt oppad begrenset til 50 timer for Anna Nylund, Knut Høivik og Johannes L. Mella (Magne Strandberg har forskningstermin).

På vegne av arbeidsgruppen «fordypningsemne kommersielle tvister».

Johannes L. Mella

Postdoktor.

Forslag til vedtak

De emneansvarlige på fordypningsemnet «kommersielle tvister» innvilges 50 undervisningstimer til videre utvikling av emnet.

20.08.2024

ANNNI

Utvalg: Studieutvalget ved Det juridiske fakultet
Saksnummer: 48/24
Møtedato: 20.08.2024
Journalnummer: 2024/236

Undervisning i JUS2311 International Climate Law – Bachelor og JUS3511 International Climate Law – Master V-25

JUS2311 International Climate Law – Bachelor og JUS3511 International Climate Law – Master undervises vanligvis å vårsemesteret. Emneansvarlig førsteamanuensis Ignacio Herrera Anchustegui er i foreldrepersmisjon i vårsemesteret 2025 og emnet blir derfor ikke tilbudt dette semesteret.

Forslag til vedtak:

JUS2311 International Climate Law – Bachelor og JUS3511 International Climate Law – Master blir ikke tilbudt i vårsemesteret 2025.

Utvalg: Studieutvalget ved Det juridiske fakultet
Saksnummer: 49/24
Møtedato: 28.08.2024
Journalnummer: 2024/236

Endring i § 4 i Opptaksreglement for opptak til toårig mastergrad i rettsvitenskap

[Opptaksreglement for opptak til toårig mastergrad i rettsvitenskap](#) regulerer opptak til [MAJUR-2](#). Dette gjelder studenter som har tatt bachelor ved annen utdanningsinstitusjon og derfor kun skal ta fjerde og femte studieår ved UiB.

Det er begrenset med plasser på MAJUR-2 og rangering av søkerne er derfor beskrevet i opptaksreglementets § 6, hvor det fremgår i første ledd:

*«Søkerne rangeres på grunnlag av gjennomsnittskaracter i alle emnene som inngår i opptaksgrunnlaget, **unntatt innføringsemner (EXPHIL og EXFAC Juridisk forprøve eller tilsvarende), karakterer fra utvekslingsopphold og emner med vurderingsuttrykk Bestått/Ikke bestått.**»*

I forbindelse med overgang til ny studieordning vedtok fakultetsstyret i desember 2022 (styresak 107/22) en endring i § 6 slik at det inngår i bestemmelsen at karakterer fra utvekslingsopphold ikke inngår i beregning av gjennomsnittskaracteren.

I nåværende § 4 om opptaksgrunnlag fremgår i andre ledd:

«Det kreves C i snitt i alle emner som inngår i opptaksgrunnlaget. Innføringsemner (EXPHIL og EXFAC Juridisk forprøve eller tilsvarende) regnes ikke med. Det samme gjelder andre emner med karakteren B/IB fra og med våren 2020.»

I § 4 andre ledd fremgår det ikke at karakterer fra utvekslingsopphold ikke inngår i beregning av gjennomsnittskaracter slik det er nevnt i § 6. Det er derfor ønskelig at § 4 presiseres i tråd med gjeldende praksis (endring med rødt):

§ 4 Opptaksgrunnlag

Grunnlaget for opptak er en bachelorgrad i rettsvitenskap eller juss fra Høgskolen i Innlandet, Universitetet i Agder eller Universitetet i Stavanger, totalt 180 studiepoeng.

*Det kreves C i snitt i alle emner som inngår i opptaksgrunnlaget. Innføringsemner (EXPHIL og EXFAC Juridisk forprøve eller tilsvarende) **og karakterer fra utveksling** regnes ikke med. Det samme gjelder andre emner med karakteren B/IB fra og med våren 2020.*

For studenter fra Universitetet i Stavanger som er startet i studieåret 2020/2021 eller tidligere og som har utveksling i sin BA-grad, kreves at følgende emner inngår i utvekslingsporteføljen:

Fra Kozminski University, Polen: Law and Language (4 sp) og Legal Analysis and Reasoning (6 sp)

Fra Münster University, Tyskland: Common Law Methodology (4 sp) og enten Introduction to German Public Law for International Students (6 sp) eller Introduction to German Private Law for International Students (6 sp).

Andre universitet: Minst 10 sp metodefag.

For studenter fra Universitetet i Stavanger som er startet i studieåret 2021/2022 eller senere gjelder det ikke krav om at spesifikke emner inngår i utvekslingsporteføljen. Emner tatt under utveksling må likevel være juridiske emner som ikke har tilsvarende faginnhold som andre emner studenten har tatt som del av sin bachelorgrad.

Siden det er tale om en presisering av gjeldende regelverk, kan saken avgjøres av studieutvalget.

Forslag til vedtak:

§ 4 andre ledd I opptaksreglement for opptak til toårig mastergrad i rettsvitenskap endres til:

Det kreves C i snitt i alle emner som inngår i opptaksgrunnlaget. Innføringsemner (EXPHIL og EXFAC Juridisk forprøve eller tilsvarende) og karakterer fra utveksling regnes ikke med. Det samme gjelder andre emner med karakteren B/IB fra og med våren 2020.

20.08.2024

ANNNI